

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEÇ DÖNEM ÇAĞATAY TÜRKÇESİ İLE YAZILMIŞ
ŞEHZADE BEHRAM VE MELİKE HUNRÎZ HİKÂYESİ
(METİN-TERCÜME-GRAMER-DİZİN)

GÜLŞAH ALTIN

2501180139

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ASLI ZENGİN

İSTANBUL-2021

ÖZ
**GEÇ DÖNEM ÇAĞATAY TÜRKÇESİ İLE YAZILMIŞ BİR ŞEHZADE
BEHRAM VE MELİKE HUNRÎZ HİKÂYESİ (METİN-TERCÜME-
GRAMER-DİZİN)**

GÜLŞAH ALTIN

Şehzade Behram ve Melike Hunriz Hikâyesi 19. yüzyıla ait bir halk hikâyesidir. Nazım kısımları olmakla birlikte daha çok mensur olarak yazıya geçirilen bu hikâyenin müstensihî belli değildir. Hikâyenin Uygur, Türkmen, Azerî, Özbek, Balkan, Karakalpak, Kabardin, Ermeni, Gürcü ve Karaim varyantları da mevcuttur. Elimizdeki metin, hikâyenin geç dönem Çağatay Türkçesi varyantıdır.

Çalışmada Staatsbibliothek zu Berlin Kütüphanesi, İslami El Yazmaları bölümünde Ms. or. oct. 1666 numara ile kayıtlı olan nüsha kullanılmıştır. Metnin transkripsiyonu, Türkiye Türkçesi'ne tercümesi, ses-şekil özellikleri ve dizini hazırlanmış; bu şekilde eser dört ana bölümden oluşmuştur. Hem transkripsiyon hem de dil özellikleri takibinin yapılabilmesi için *Ekler* bölümünde metnin Arap harfli nüshasına yer verilmiştir. Çalışmanın hem Çağatay Türkçesi çalışmalarına hem de Halk bilimine katkı sunması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Geç Dönem Çağatay Türkçesi, Halk hikâyesi, Uygur halk destanları, Uygur Türkçesi

ABSTRACT

A STORY OF SEHZADE BEHRAM AND MELIKE HUNRİZ Written in LATE CHAGATAI TURKISH (TEXT-TRANSLATION-GRAMMAR- INDEX)

GULSAH ALTIN

The Story of Şehzade Behram and Melike Hunriz is a folktale from the 19th century. Although there are verse parts, the copyist of this story, which is mostly written in prose, is not clear. There are also Uighur, Turkmen, Azeri Uzbek, Balkan, Karakalpak, Kabardin, Armenian, Georgian and Karaim variants of the story. The text we have is the past period Chagatai Turkish version of the story.

In the study, the copy in the Islamic Manuscripts section of the Staatsbibliothek zu Berlin Library was used. Transcription of the text, Turkish translation, phonetic-morphological features and index were prepared; In this way, the work has four main extensions. For the appearance that has both transcription and language features, the suffixes are placed in accordance with the view. It is aimed to present the study to both Chagatai Turkish and Folklore.

Keywords: Chagatai Turkish, Late Period Chagatai Turkish, Folk tale, Uyghur folk epics, Uyghur Turkish

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Çağatay Türkçesinin son dönemlerine tekabül eden, 19. yüzyıla ait bir halk hikâyesi incelenmiştir. Metnin transkripsiyonu ve tercümesi yapılmış, kelimelerin ses ve biçim özellikleri sınıflandırılarak verilmiş ve dizini ortaya konmuştur. Çalışmayı hazırlarken döneme ait sözlükleri incelemenin yanı sıra Eski Türkçe döneminden itibaren hazırlanmış sözlüklerden, metinlerin dizinlerinden ve alanın temel kaynaklarından faydalanılmıştır.

Giriş bölümünde eserin dış yapısına ve tarihlendirilmesine ilişkin bilgi verilmiş ve Uygurca varyantı ile karşılaştırma yapılmıştır.

Metin bölümünde eserin transkripsiyonu yapılmış, yazım ve imladaki aslına uygun olmayan yazılışlar transkripsiyonda gösterilmemiştir. Yanlış anlamlandırmaya sebep olabilecek kelimeler dipnotta gösterilmiş ancak imladaki farklı yazımlar fazla olduğundan *Yazım ve İmla* başlığı altında sadece birkaç örnek verilmiştir.

Tercüme bölümünde metnin Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır.

Grammer bölümünde eserdeki kelime ve eklerin ses ve biçim özellikleri verilmiştir.

Dizin bölümünde Arapça ve Farsça şiirlerdeki kelimeler dışında tüm kelimeler dizine eklenmiştir.

Sonuç bölümünde, çalışma neticesinde elde edilen bilgiler verilmiştir.

Son olarak eserin tıpkıbasımı eklenmiştir.

Tezin her aşamasında yanımda olan, fikirlerimi önemseyip beni her zaman teşvik eden, metnin her satırını birlikte okuduğumuz sevgili danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Aslı Zengin'e; aynı odada metnimize maruz kalan ve özellikle dizinde çok büyük emeği olan sevgili hocam Arş. Gör. Dr. Ümran Erdoğan'a öncelikle teşekkür etmek isterim. Metnin varyantları hususunda bana yol gösteren Prof. Dr. Abdülkadir Emeksiz'e; metindeki şiirler hakkında bana yardımcı olan ve benimle bilgilerini paylaşan Eski Türk Edebiyatı doktora öğrencisi Yunus Emre Varol'a; kaynaklarından ve fikirlerinden faydalandığım, yaptıklarımı kontrol edip hatalarımı düzelten ve hep yanımda olan dostlarım Şule Kömürcü, Gülşah Ecem Perçin, Muhammed Demirtaş, Burcu Meşe ve Mahsun Atsız'a; tez dönemi boyunca kahrımı çeken İrem ve Gizem Altın'a; maddi-manevi yanımda olan aileme ve son olarak Kubbealtı Vakfına teşekkür ederim.

İstanbul, 2021

Gülşah Altın

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iiix
İŞARETLER LİSTESİ.....	x
TRANSKRİPSİYON HARFLERİ	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

METİN

İKİNCİ BÖLÜM

TERCÜME

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GRAMER

3.1. SES VE ŞEKİL BİLGİSİ.....	69
3.1.1. Yazım ve İmla	69
3.1.1.1. Ünlülerin Yazımı.....	69
3.1.1.2. Ünsüzlerin Yazımı.....	73
3.1.1.3. Eklerin Yazımı	77
3.1.1.3.1. Hâl Eklerinin Yazımı	77
3.1.1.3.1.1. Bulunma Hâl Ekinin Yazımı	77
3.1.1.3.1.2. Ayrılma Hâl Ekinin Yazımı	77
3.1.1.3.1.3. Yönelme Hâl Ekinin Yazımı	77
3.1.1.3.1.4. Belirtme Hâl Ekinin Yazımı.....	77
3.1.1.3.1.5. İlgî Hâli Ekinin Yazımı	77
3.1.1.3.2. Bildirme Ekinin Yazımı	77
3.1.1.4. Türkçeleştirme Yapılan Kelimeler	78
3.1.2. Ses Bilgisi.....	78
3.1.2.1. Ünlü Değişimleri	78
3.1.2.1.1. Kapalı e (è).....	78
3.1.2.2. Ünlü Uyumu.....	78

3.1.2.2.1. Kalınlık-İncelik (Damak) Uyumu	78
3.1.2.2.1.1. Türkçe Kelimelerdeki Uyumsuzluk	79
3.1.2.2.1.1.1. Yönelme Hâli Eki:.....	79
3.1.2.2.1.1.2. II. Teklik Şahıs Emir Kuvvetlendirme Eki:	79
3.1.2.2.1.1.3. Sıfat-Fiil Eki:.....	79
3.1.2.2.1.2. Alıntı Kelimelerdeki Uyumsuzluk	79
3.1.2.2.1.2.1. Yönelme Hâli Eki:.....	79
3.1.2.2.1.2.2. Belirtme Hâli Eki:	79
3.1.2.2.1.2.3 Bulunma Hâli Eki:.....	79
3.1.2.2.1.2.4. +lıg İsimden İsim Yapım Eki:	79
3.1.2.2.1.2.5. +kı Aitlik Eki.....	79
3.1.2.2.1.2.6. +ğına Küçültme Eki:	79
3.1.2.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu	79
3.1.2.2.2.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler	79
3.1.2.2.2.1.1. -DÜr- Fiilden Fiil Yapma Eki:	79
3.1.2.2.2.1.2. +DÜr Bildirme Eki:.....	79
3.1.2.2.2.1.3. -dük 1. Çokluk Şahıs Görülen Geçmiş Zaman Eki:	79
3.1.2.2.2.1.4. +ğu Fiilden İsim Yapma Eki:	79
3.1.2.2.2.1.5. -günçe Zarf-Fiil Eki:.....	80
3.1.2.2.2.1.6. -gur- Fiilden Fiil Yapma Eki:.....	80
3.1.2.2.2.1.7. -guz- Fiilden Fiil Yapma Eki:	80
3.1.2.2.2.1.8. mU Soru Eki:.....	80
3.1.2.2.2.1.9. -sun 3. Teklik Şahıs Emir Eki:	80
3.1.2.2.2.1.10. -sUnlAr 3. Çokluk Şahıs Emir Eki:.....	80
3.1.2.2.2.1.11. -Ur Geniş Zaman Eki:	80
3.1.2.2.2.1.12. -(I-U)pdUr Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki:	80
3.1.2.2.2.1.13. -Up Zarf-Fiil Eki:	80
3.1.2.2.2.1.14. -UncA/-GUñA Zarf-Fiil Eki:.....	80
3.1.2.2.2.2. Düz Ünlülü Ekler	80
3.1.2.2.2.2.1.+dIn Ayrılma Hâli Eki:	80
3.1.2.2.2.2.2. -Gİl 2. Teklik Şahıs Emir Eki:	80
3.1.2.2.2.2.3. +nİ Belirtme Hâli Eki:.....	81
3.1.2.2.2.2.4. -Dİ Görülen Geçmiş Zaman Eki:	81
3.1.2.2.2.2.5. -(X)ngİz 2. Çokluk Şahıs Eki:.....	81
3.1.2.2.2.2.6. +(X)ngİz 2. Çokluk Şahıs İyelik Eki:.....	81
3.1.2.2.2.2.7. +İ Teklik 3. Şahıs İyelik Eki:	81
3.1.2.2.2.2.8. +İİ İsimden İsim Yapma Eki:	81
3.1.2.2.2.2.9. +nİng İlgi Hâli Eki:	81
3.1.2.3. Ünlü Olayları.....	81
3.1.2.3.1. Ünlü Düşmesi.....	81
3.1.2.3.2. Ünlü Yuvarlaklaşması	81
3.1.2.3.2.1. Gerileyici Benzeşme	82
3.1.2.3.2.2. İlerleyici Benzeşme	82
3.1.2.3.2.3. Dudak Ünsüzlerinin Etkisiyle Benzeşme	82
3.1.2.3.3. Ünlü Düzleşmesi	82
3.1.2.4. Ünsüz Değişimleri	82
3.1.2.4.1. b- > m- Değişimi	82

3.1.2.4.2. Kelime Başı /b/ Sesi	83
3.1.2.4.3. -b- > -w- > -v- Değişimi	83
3.1.2.4.4. -b > -w > -v > -y Değişimi	83
3.1.2.4.5. -d- / -d > -ḏ- / -ḏ > -y- / -y Değişimi	83
3.1.2.4.6. t- > d- Değişimi	84
3.1.2.4.7. -G > -K Değişimi	84
3.1.2.4.8. -ḳ > -ğ Değişimi	84
3.1.2.4.9. -ḳ- / -ḳ > -ḥ- / -ḥ Değişimi	85
3.1.2.4.10. -z > -s Değişimi	85
3.1.2.4.11. p- / -p- / -p > f- / -f- / -f Değişimi	85
3.1.2.5. Ünsüz Olayları	86
3.1.2.5.1. Ünsüz Düşmesi	86
3.1.2.5.1.1. Kelime Başında /b/ Düşmesi	86
3.1.2.5.1.2. Kelime sonunda /b/ Düşmesi	86
3.1.2.5.1.3. /G/ Düşmesi	86
3.1.2.5.1.4. /r/ Düşmesi	86
3.1.2.5.2. Ünsüz Türemesi	87
3.1.2.5.2.1. /y/ Türemesi	87
3.1.2.5.3. Ünsüz Benzeşmesi	87
3.1.2.5.4. /ng / Nöbetleşmesi	87
3.1.3. Biçim Bilgisi	87
3.1.3.1. İsim Çekim Ekleri	87
3.1.3.1.1. Çokluk Ekleri	87
3.1.3.1.1.1. Farsça Çokluk Eki	87
3.1.3.1.2. İyelik Ekleri	87
3.1.3.1.2.1. I. Teklik Şahıs [+m, + (X)m]	87
3.1.3.1.2.2. II. Teklik Şahıs [+ng, +(X)ng]	88
3.1.3.1.2.3. III. Teklik Şahıs [+I, +sI]	88
3.1.3.1.2.4. Çokluk Şahıs [+mIz, +ımız]	88
3.1.3.1.2.5. III. Çokluk Şahıs [+IArI]	88
3.1.3.1.3. Hâl Ekleri	88
3.1.3.1.3.1. Yalın Hâl:	88
3.1.3.1.3.2. Yükleme Hâli Eki:	88
3.1.3.1.3.3. Yönelme Hâli Eki:	88
3.1.3.1.3.4. Bulunma Hâli Eki:	88
3.1.3.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki:	88
3.1.3.1.3.6. İlgi Hâli Eki:	89
3.1.3.1.3.7. Yön Hâli Eki:	89
3.1.3.1.3.8. Vasıta Hâli Eki:	89
3.1.3.1.3.9. Eşitlik Eki:	89
3.1.3.1.3.10. Aitlik Eki:	89
3.1.3.1.4. Soru Eki:	89
3.1.3.2. Fiil Çekim Ekleri	89
3.1.3.2.1. Şahıs Ekleri	89
3.1.3.2.1.1. 1. Teklik Şahıs	89
3.1.3.2.1.2. 2. Teklik Şahıs:	89
3.1.3.2.1.3. 3. Teklik Şahıs:	89

3.1.3.2.1.4. 1. Çokluk Şahıs:	90
3.1.3.2.1.5. 2. Çokluk Şahıs:	90
3.1.3.2.1.6. 3. Çokluk Şahıs:	90
3.1.3.2.2. Bildirme Kipleri	90
3.1.3.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman:	90
3.1.3.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:	90
3.1.3.2.2.3. Geniş Zaman:	91
3.1.3.2.2.4. Şimdiki Zaman:	91
3.1.3.2.2.5. Gelecek Zaman:.....	91
3.1.3.2.3. Tasarlama (Dilek) Kipleri	91
3.1.3.2.3.1. Emir Kipi:.....	91
3.1.3.2.3.2. Şart Kipi:	92
3.1.3.2.3.3. İstek Kipi:	92
3.1.3.2.3.4. Gereklilik Kipi:	93
3.1.3.3. Birleşik Çekim.....	93
3.1.3.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi	93
3.1.3.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	93
3.1.3.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi	93
3.1.3.3.2. Rivayet Birleşik Çekim	94
3.1.3.3.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti.....	94
3.1.3.4. Ek-Fiiller	94
3.1.3.4.1. Êr-.....	94
3.1.3.4.2. Ê-	94
3.1.3.4.3. +turur, +dUr	95
3.1.3.5. Birleşik Fiiller	95
3.1.3.5.1. İsim ve Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller.....	95
3.1.3.5.2. Sıfat-fiil ve Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller	95
3.1.3.5.3. İki Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller	95
3.1.3.5.3.1. Süreklilik Fiili	95
3.1.3.5.3.2. Yeterlilik Fiili	96
3.1.3.6. Fiilimsiler	96
3.1.3.6.1. İsim-fiiller:	96
3.1.3.6.2. Sıfat-fiiller:	96
3.1.3.6.3. Zarf-fiiller:.....	96
3.1.4. Metin İçinde Yeni Anlam Kazanan Kelimeler	96
3.1.5. Metinde Ulaşılan Yeni Kelimeler	97

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN

SONUÇ	191
KAYNAKÇA	192
TIPKIBASIM	201

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar.	:	Arapça
a	:	Yazma nüshadaki yaprağın ön yüzü
a.g.e	:	Adı geçen eser
b	:	Yazma nüshadaki yaprağın arka yüzü
bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
çev.	:	Çeviren
Far.	:	Farsça
Mo.	:	Moğolca
ö.a.	:	Özel ad
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa
Sogd.	:	Soğdca
y.a.	:	Yer adı

İŞARETLER LİSTESİ

- > : Değişmiş şekli gösterir.
- ~ : Değişik iki şekli gösterir.
- < > : Metin tamiri yapılan kelimeyi gösterir.
- [: Metinde düşmüş kısımlardaki onarımı gösterir.
- : Metinde okunamayan yerleri gösterir.
- (?) : Kelimenin, şahıs veya yer adlarının anlamlandırılmadığını gösterir.

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

ا	a, ā, e	ط	ṭ
ء	'	ظ	ẓ
ب	b, p	ع	'
پ	p	غ	ġ
ت	t	ف	f
ث	ṯ	ق	q
ج	c, ċ	ك	g, k
ح	ḥ	ل	l
خ	ḫ	م	m
د	d	ن	n
ذ	ẓ	نك	ng
ر	r	و	o, ö, u, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	ı, i, ī, y
ص	ş		
ض	ẓ		

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.....	74
Tablo 2.....	75
Tablo 3.....	75
Tablo 4.....	76
Tablo 5.....	76

GİRİŞ

Geç dönem Çağatay Türkçesine ait olan elimizdeki metin, manzum-mensur karışık bir halk hikâyesidir. Eser; Staatsbibliothek zu Berlin Kütüphanesi, İslami El Yazmaları bölümünde Ms. or. Oct. 1666 numarada kayıtlıdır. 50 yaprak olan eserin yazılı kısmı 81 sayfadır. Her sayfada yaklaşık 10-13 arası satır vardır.

Metin; Hicri 1311 yılı, Recep ayının otuzunda, Salı¹ günü (6 Şubat 1894) tamamlanmıştır. Eserin ön kapağında “Hızır ‘Aleyhi’s-selâm Bile Melîke” yazılıdır. Kütüphane kaydında “Şehzâde Behrâm ve Melîke Hûnrîz” olarak geçer. Müstakil bir eserdir. Dijital kaynaktan alındığı için metnin kağıt özellikleri ve boyutu hakkında bilgimiz yoktur.

Metinde Çin hakanının oğlu Şehzade Behram ve Adil Şah adlı padişahın kızı olan Melike Hunriz’in arasında vuku bulan aşkın, Hızır’ın vasıtasıyla bir kavuşma hikâyesine dönüşü anlatılır. Hikâyenin konusu, Behram ve Melike arasındaki ilişkiden ziyade Hızır ve Melike arasında şekillenir.

Metin çeşitli varyantlarda; “*Aşık Garip ve Şah Sine’nin Türküsü ve Meseli, Aşık Garip, Garip ve Sanem Kitabı, Şoh Sanem ve Garib, Hikâye-i Aşık Garip*” gibi adlarla karşımıza çıkar. Fikret Türkmen’in *Aşık Garip Hikâyesi İnceleme - Metin* kitabında bahsedildiğine göre bu hikâyelerin yazma, matbu ve sözlü şekilleri mevcuttur.² Matbu yayınların ilkinin Radloff, Proben serisinin VII. ve VIII. cildinde neşretmiştir.³

Türkiye’de Fikret Türkmen, İlhan Başgöz, Besim Atalay, M. Zeki Korgunal, Ahmet Caferoğlu, S.Tevfik Zorluoğlu, Nerin Köse, Alimcan İnayet gibi araştırmacılar, bu hikâyeyi değişik adlarla neşretmiş; Selâmi Münir Yurdatap, Eflatun Cem Güney, Daniş Remzi Kerok gibi yazarlar ise hikâyeyi masalsı unsurlarla derleyerek yayına hazırlamışlardır.

Türkiye’de yapılan en kapsamlı çalışma Fikret Türkmen’in 1974 yılında yazdığı *Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma* adlı doktora tezidir. Türkmen bu tezinde, hikâyenin çeşitli varyantlarının yanı sıra sözlü kayıtlara da yer vermiş ve bunların mukayesesini yapmıştır.⁴

¹ Müstensih, metnin çarşamba günü tamamlandığını yazmıştır fakat hesaplamalarımıza göre tarih salı gününe denk gelmektedir.

² Fikret Türkmen, *Aşık Garip Hikâyesi İnceleme-Metin*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı Ankara, 2018

³ a.g.e.

⁴ Fikret Türkmen, *Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Ankara, 1974

1996 yılında Nerin Köse ve Alimcan İnayet, *Aşık Garib'in Türkmen ve Uygur Varyantları Üzerine* adlı makalede hikâyenin bir Türkmen, 2 Uygur varyantını epizotlar bakımından değerlendirmiştir. 2004 yılında Alimcan İnayet *Uygur Halk Destanları II*⁵ adlı çalışmasında *Şahzade Behram ve Melike Dilriz* adıyla metni hem Uygur Türkçesi hem de Türkiye Türkçesi ile birlikte vermiştir.

2017 yılında Ümit Eker, Gunnar Jarring'in *Literary Texts From Kashgar* eserinde ele aldığı, hikâyenin Çağatay Türkçesi varyantı olan *Gharip Sannam Shah* metnini, *Çağatay Türkçesi Eserlerinden Garip Senem Şah (Dil İncelemesi- Metin- Aktarım)* adıyla transkripsiyon, tercüme ve dil özellikleriyle birlikte yayınlamıştır.⁶

Hikâyenin Türkmen, Uygur, Çağatay varyantlarının yanı sıra Azerî, Özbek, Karakalpak, Gürcü, Kabardin, Ermeni, Balkan, Karaim, varyantları da mevcuttur. Bunlardan Azerî, Türkmen, Özbek, Karakalpak, Gürcü, Kabardin varyantları Safura Yakubova'nın *Azerbaidjanskoe Narodnoe Skazanie "Âşık Garib"*⁷ adlı eserinde incelenmiştir. Hikâyenin özeti şöyledir:

Âdil Şah adlı bir padişahın Melike Hunriz adında bir kızı vardır. Çok akıllı, bilgili ve aynı zamanda şair olan Melike'ye çeşitli şehirlerden birçok şehzade talip olur. Melike, kendisiyle şiir okumada yarışabilen her kim olursa onunla evleneceğini, şiir okuyamayanların ise başlarının kesileceğini söyleyerek diğer vilayetlere haber uçurur. Haberi işiten Çin hakanının oğlu Şehzade Behram, babasından izin alarak Melike'nin yurduna gelir. Behram, Melike'nin isteğine göre altmış dört basamaklı merdivenle çıkılan minarenin tepesine çıkarak davul çalar. Melike hizmetçilerine, gelen kişiye mal-mülk verip göndermelerini ister. Hizmetçiler Behram'ı gönderemeyince Melike dört yüz tane hizmetçiye arkasına alarak Behram'ın karşısına gelir. Behram, Rum dilini bilmeyince kendi ana dili olan Çince konuşmaya başlar fakat Melike onun söylediklerinden bir şey anlamaz. Bunun üzerine Behram, bir köşeye çekilerek ağlamaya, Allah'a yalvarmaya başlar. O anda duası kabul olan Behram Rum dilinde konuşmaya başlar. Karşılıklı şiir okuduktan sonra Melike yüzünden örtüsünü çıkarır. Melike'nin yüzünü gören Behram baygınlık geçirir. Melike cellatlara emir vererek Behram'ın başının kesilmesini buyurur. Yolda cellatların kolunda Behram'ı gören Melike'nin süt annesi, Melike'den onun bağışlanmasını ister ve bu kabul edilir. Behram bir nehir kenarına gidip, kırk

⁵ Alimcan İnayet, **Uygur Halk Destanları II**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004

⁶ Ümit Eker, "Çağatay Türkçesi Eserlerinden Garip Senem Şah (Dil İncelemesi – Metin- Aktarım)", **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 6(4), (2017), 2080-2113.

⁷ Safura Yakubova, **Azerbaidjanskoe Narodnoe Skazanie "Âşık Garib"**, Bakû, 1968

gün kırk gece Allah’a yalvarır. Behram’ın duasını kabul eden Allah, Melike ile şiir okuyup ikisini evlendirmesi için Hızır’ı gönderir. Hızır; başı kel, beli kambur yaşlı bir dede kılığında Melike’nin bahçesine gelerek davul çalar. Melike’nin hizmetçisi olan Gülendâ, Hızır’ı göndermeye çalışırsa da başarılı olamaz ve durumu Melike’ye açar. Melike, yaşlı bir kimseyle birlikte olamayacağını ancak yaşlılara hürmet edilmesi gerektiğini söyleyip ona mücevherler gönderir. Hızır, altın ve gümüşleri istemediğini, buraya Melike’yi almak için geldiğini söyler. Melike Gülendâ’a, dedenin ertesi gün gelmesini söylerse de yaşlı dede ikna olmaz. *“Melike zamanını ne iş yaparak geçirir? Dört yüz kırk dört şehzadeyi neden öldürdü? Melike’nin zalimliğini herkes anladı. ‘Melike’yi alacağım.’ diyen yiğitlerin yolu kapandı. Yaşlı olsam da gidip bakayım diye müşteri olarak geldim... İki sebeple Melike’ye müşteri olarak geldim. Birincisi şu ki...bir evlat sahibi olsam, ben öldükten sonra geride kalıp, benim için bir kandil gibi olup, kandilin ışığını yakıp, ruhuma dua eder düşüncesiyle buraya geldim. İkincisi şu ki öleceğimi bilsem de Melike’ye hiç müşteri gelmediğini anladım. Bu duruma içim acıdığı için buraya geldim.”* der.

Gülendâ tekrar Melike’nin yanına gider. Onun kibirli olduğu için hiç kimsenin şairliğini beğenmediğini, onca yığidin başını kestiği için ailelerinin ahının tuttuğunu, bu yüzden Allah’ın onu cezalandırmak için bu dedeyi gönderdiğini söyler. Melike giyinip, süslenip dışarıya meydanın ortasına bir altın bir de gümüş kürsü koydurur. Altın kürsünün üzerine çıkarak yaşlı dedeye seslenir. Yaşlı dede minareden atlayıp Melike’ye saygısını sunar. Gümüş kürsüye oturur. Yaşlı bir dedenin Melike’ye talip olduğunu duyan şehir halkı, Melike’nin bahçesine gelir.

Melike, dedenin Hindistan dilini bilemeyeceğini düşünüp Hint diliyle yazılmış bir şiir okur. Yaşlı dedeyle Melike Hint dilinde karşılıklı şiir okurlar. Ardından Arapça, Türkçe ve Farsça şiirler okurlar. Melike yaşlı dedeyi yenemeyince ona, kendi adını kullanarak şiir okumasını söyler. Yaşlı dede bu defa Melike’nin adını kullanarak şiir okur:

“Cārīng uluĝ āstāne boldı,

Kōngül mestān, dōst tutar bühtān,

Ebābekr(i), ‘Ömer, ‘Osmān hem-çü ‘Alīyiz dāne,

Közleri çolfan Şanem’im.

...

Melike yaşı dedeyle başa çıkamayınca onu gidip yatması için yukarı gönderir. Yaşı dede şiir okumaya devam eder. Bütün şehir halkı dedeye hayran kalır.

Melike dedenin Kuran'ı bilemeyeceğini düşünerek çareyi *elifin, benin* anlamını sormakta bulur. Ancak yaşı dede bunları da bilir. Sonunda Melike, “*Bu dedeye yüzümü göstereyim, o buna dayanamaz, yere yığılır.*” diyerek yüzünden örtüsünü çıkarır. Yaşı dede dilini çıkarınca Melike onun Hızır olduğunu anlar. Hızır'ın ayaklarına kapanarak ondan af diler. Hızır Melike'ye, “Çin hakanının oğlu şehzadeyi kabul et.” diyerek ortadan kaybolur. Behramla birlikte çöle gelirler. Behram'a kelime-i şahâdet söyleterek onu Müslüman yaparlar ve Melike ile nikâhlarını kıyarlar.

Uygurca *Şehzade Behram ve Melike Dilriz* metni ile Geç Dönem Çağatay Türkçesi ile yazılmış *Şehzade Behram ve Melike Hunriz* metninin olay örgüsü bakımından karşılaştırılması:

1. Çeşitli vilayetlerdeki padişah ve şehzadelerin Melike'ye aşık olması.
2. Bu padişah ve şehzadelerin elçilerinin, durumu Melike'nin babası Adil Şah'a arz etmeleri.
3. Adil Şah'ın, Emlak adlı vezirine çare bulmasını söylemesi (Çağatay Türkçesi varyantında vezir yoktur.)
4. Vezir Emlak'ın, durumu Melike'ye anlatıp ondan fikir istemesi.
5. Melike'nin, elçileri yanına çağırması.
6. Melike'nin, elçilere babasından yapmasını isteyeceği, içinde bir çift altın, bir çift gümüş çubuk ve etrafında has bahçesi olan bir minare yapılmasını isteyeceğini ve ona aşık olanların o minarenin tepesine çıkıp kendisiyle şiir söylemede yarışacağını, yarışamazsa başlarını vücudundan ayırıp Aşıklar Tepesi'ne astıracağını söylemesi.
7. Elçilerin, Melike'nin sözlerini efendilerine iletmek için kendi şehirlerine dönmesi.
8. Vezir Emlak'ın, yapılacak olan köşk ve minare için şehir halkına yardım fermanı çıkarması.
9. Köşkün, minarenin ve has bahçenin yapımının tamamlanması.
10. Tellalın, halka duyuru yapıp ister genç ister yaşı, ister zengin ister fakir Melike'ye aşık olan kim varsa şiir söylemede Melike ile yarışabilen bir kişinin damatlığa kabul edileceğini söylemesi. (Çağatay Türkçesi varyantında elçilere Melike cevap verir, tellaldan bahsedilmez.)

11. Has bahçeye “Bağ-ı İrem” (Cennet bahçesi) adının verilmesi.
12. Pek çok şehzadenin Melike ile şiir yarıştırmaya gelmesi ve hiçbirinin başarılı olamaması.
13. Bunun üzerine Melike’nin dört yüz seksen altı şehzadenin başını vurdurup Aşıklar Minaresi’ne astırması. (Çağatay Türkçesi varyantında dört yüz seksen dört şehzade olarak geçer.)
14. Melike’nin adının duyulması ve bunun sonucunda yaşı yetmiş geçkin Kubeys Dede’nin gıyabında Melike’ye aşık olması. (Çağatay Türkçesi varyantında Kubeys Dede hiç yoktur.)
15. Kubeys Dede’nin Melike ile yarışmak için minarenin önüne gelmesi.
16. Melike’nin yaşlı olduğu için istemeyerek de olsa Kubeys Dede ile şiir yarışması ve Kubeys Dede’nin başarılı olması.
17. Ondan kurtulamayacağını anlayan Melike’nin, Kubeys Dede’ye gözdağı vermek için cellatlarını çağırması ve cellatları gören Kubeys Dede’nin oradan kaçarak canını kurtardığına sevinmesi.
18. Yedi ay sonra Kubeys Dede’nin Melike’yi rüyasında görüp tekrar minarenin önüne gelmesi.
19. Melike’nin cariyesi olan Gülendâ’ın dedeyi görüp ona neden ağladığını sorması.
20. Gülendâ’ın dedeye, yaşlı olduğu için artık aşıklık davasından vazgeçip geçmiş günlerine tevbe etmesi gerektiğini söylemesi. (Çağatay Türkçesi varyantında bu ifadeler Hızır için söylenir.)
21. Kubeys Dede’nin Gülendâ’a, Melike’nin yüzünü tek bir kez daha görse bile ona yeteceğini söylemesi.
22. Gülendâ’ın olup bitenleri Melike’ye anlatması.
23. Melike’nin, bir tahtaya kendi resmini çizerek Kubeys Dede’ye verilmesini istemesi ve yine de gitmezse onu öldüreceğini söylemesi.
24. Kubeys Dede’nin resmi görünce sevinerek evine dönmesi.

25. Kubeys Dede'nin Melike'ye olan aşkıdan her gün ağlaması ve onu gören oğlunun babasının delirdiğini düşünmesi.

26. Kubeys Dede'nin, oğlunun söylediklerinden utanarak evi terk edip çöle gitmesi.

27. Çin hakanının oğlu olan Behram'ın ava çıkması ve bir mağaradan kulağına ses gelmesi.

28. Behram'ın mağaranın önüne gelerek tahtaya bakıp ağlayan Kubeys Dede'yi görmesi.

29. Behram'ın Kubeys Dede'ye neden ağladığını sorması.

30. Kubeys Dede'nin, tahtada resmi olan Melike'yi göstererek ona aşık olduğunu söylemesi.

31. Melike'nin yüzünü gören Behram'ın ah çekerek bayılması ve Melike'ye aşık olması. (Çağatay Türkçesi varyantında Behram, şehre gelen elçiler aracılığıyla Melike'den haberdar olur.)

32. Behram'ın Kubeys Dede'ye acıyarak onu kendi şehrine götürmesi ve ona orada bir ev tahsis etmesi.

33. Behram'ın, gıyabında Melike'ye aşık olması.

34. Behram'ın durumunu gören hizmetçilerin durumu Çin hakanına bildirmesi. (Çağatay Türkçesi varyantında Behram'ın ailesinden bahsedilmez. Yalnızca Çin hakanının oğlu olduğu belirtilir.)

35. Çin hakanının oğlunun yanına gelerek ona derdini sorması.

36. Behram'ın, Rum şehrinin padişahı Adil Şah'ın kızı Melike'ye aşık olduğunu söylemesi.

37. Çin hakanının, oğluna beş on gün sabretmesini söylemesi.

38. Bu sürede dayanamayan Behram'ın babasından izin alması.

39. Çin hakanının, oğluna izin vererek ona beş yüz deveye süslü taş, inci mercan, değerli taş, zümrüt taşı, mücevher ve yerli kumaşlarından hazırlayıp yanına da bin beş yüz asker vermesi.

40. Şehzade Behram ve askerlerinin altı gün yol yürüyüp bir yerde konaklamaları.

41. Ailelerini düşünen askerlerin feryatlarını işiten Behram'ın, onlara izin vererek geri dönmelerini söylemesi.

42. Yoluna yalnız devam eden Behram'ın birkaç gün çöllerde dolaştıktan sonra Melike'nin has bahçesine ulaşması.

43. Şehzade Behram'ın, minarenin tepesinde asılı duran dört yüz seksen altı şehzadenin başını görüp kendi hayatından ümidi kesmesi.

44. Şehzadenin, minarenin üzerine çıkarak altın davula gümüş çubukla vurarak kendini göstermesi.

45. Behram ve Melike'nin karşılaşmaları.

46. Melike'nin Behram'dan, Senem Ağıça ismini kullanarak beyit okumasını istemesi.

47. Şehzade Behram ve Melike'nin şiirde yarışmaları ve Melike'nin Behram'ı beğenmesi.

48. Behram'ın şiir okuyuşunu beğenen Melike'nin, yüzündeki perdeyi çıkarması.

49. Melike'nin yüzünü gören Behram'ın ah çekerek bayılması.

50. Melike'nin, şuurunu kaybeden Behram'ı cellatlara teslim etmesi.

51. Behram'ı asmaya götüren cellatların, yolda Melike'nin sütanesiyle karşılaşmaları

52. Sütannenin cellatlara, biraz beklemelerini, Melike'den af dileyeceğini, eğer affetmezse ona sütünü helal etmeyeceğini söylemesi.

53. Sütannesinin sözleri üzerine Melike'nin Behram'ı bağışlaması.

54. Behram'ın ölümden kurtulduğu için Allah'a şükrederek gusül abdesti alması ve şükür namazı kılması.

55. Behram'ın kırk gün boyunca Allah'a yalvarıp dua etmesi.

56. Kırk gün sonra Allahüteala'nın Hızır Aleyhisselam'a, Rum şehrindeki Melike ile şiir okumada yarışıp onu yenmesini ve Behram ile Melike'yi evlendirmesini istemesi.

57. Hızır Aleyhisselam'ın Behram'ın karşısına çıkması.

58. Bir göz açıp kapamayla Behram'ın kendini Melike'nin has bahçesinde bulması.

59. Hızır Aleyhisselam'ın Behram'a, has bahçede kalıp oradaki meyvelerden yemesini söylemesi.

60. Hızır Aleyhisselam'ın İsm-i A'zam duası okuduktan sonra yüz elli yaşında kamburu çıkmış bir dede kılığına girmesi ve minarenin tepesine çıkması.

61. Hızır Aleyhisselam'ın gümüş çubuk ile altın davula vurarak geldiğini haber vermesi.

62. Gülendam'dan, minarenin tepesine çıkan kişinin yaşlı biri olduğunu öğrenen Melike'nin onunla şiir yarıştırmak istememesi ve yaşlı dededen kurtulmak için hazinedeki mücevherlerinin dedeye verilip gönlünün hoş edilmesini istemesi.

63. Gülendam'ın, Melike'nin sözlerini ve mücevherlerini Hızır Aleyhisselam'a iletmesi ve Hızır'ın bunu kabul etmemesi.

64. Gülendam'ın, Melike'nin yanına gelerek öldürttüğü insanlar yüzünden Allah'ın onu cezalandırdığını söylemesi.

65. Melike'nin, minarede bekleyen dedeyi yanına çağırarak ona nasihat etmek istemesi.

66. Melike'nin, dedeyle başa çıkamayacağını anlayınca ondan Hindistan dilinde beyit okumasını isteyerek onu yeneceğini ve ondan kurtulacağını düşünmesi.

67. Hızır Aleyhisselam'ın Hintçe, Arapça, Türkçe, İbranice ve Farsça beyitler okuması. (Çağatay Türkçesi varyantında İbranice şiir okunmaz.)

68. Onu yenemeyeceğini anlayan Melike'nin sinirlenmesi ve ondan Senem Ağıça adını başındaki gevher taşlı taç saçağıyla birleştirerek beyit okumasını istemesi.

69. Hızır Aleyhisselam'ın, Melike'nin isteğini yerine getirerek halkı kendine hayran bırakması.

70. Melike'nin, yüzünü açınca dedenin düşüp bayılacağını düşünmesi.

71. Hızır Aleyhisselam'ın, Melike'nin yüzünü gördükten sonra dilini çıkarması.

72. Bunun üzerine Melike'nin, dedenin Hızır Aleyhisselam olduğunu anlaması ve rubai söylemesi.

73. Hızır Aleyhisselam'ın kendini tanıtması.

74. Dedenin Hızır Aleyhisselam olduğunu anlayan Melike'nin ağlayıp tahtından inerek Hızır Aleyhisselam'dan af dilemesi.

75. Hızır Aleyhisselam'ın Melike'yi affedip onu şehzade Behram ile evlendireceğini söylemesi.

76. Melike'nin, şehzade Behram ile evlenmeyi kabul etmesi.

77. Adil Şah'ın, Hızır Aleyhisselam ile görüşüp Behram'ı çağırması.

78. İlyas Aleyhisselam'ın sağdıç olması. (Çağatay Türkçesi varyantında İlyas Aleyhisselam geçmez.)

79. Adil Şah'ın, kırk gün düğün yaparak Melike'yi Behram'a vermesi.

80. Düğünden sonra Hızır Aleyhisselam ile Hazreti İlyas'ın gözden kaybolması.

81. Adil Şah'ın, Melike ve Behram için saray içinde bir oda hazırlatması.

82. Kalan ömürlerini padişahlık yaparak geçirmeleri.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. METİN

[1b]

Bismillāhi'r-raḥmani'r-raḥ[ī]m

- (1) Hikāyet etmek kerek. 'Ādil Şāh dēp bir pādşāh-nıñ
- (2) 'işmet perdesi içre bir kıızı bar érdi.
- (3) Andağ āftāb-ı tal'at, müştērī-i sa'ādet, saç-
- (4) ları fetile fetile, zülüfhāları çin çin, halka
- (5) halka. Ol Melikenin atını Melike Hünrız dēr
- (6) érdiler. Andağ hōş-rüy u şāhib-cemāl
- (7) ü hōş-tab', 'ākıl ü dānā hōş, fehm ü hem şā'ir
- (8) érdi. Ve her şehirlerde yana pādşāh-zādelerdin:
- (9) "Ol Melike kişi iberdi-ler kim özini bizge

[2a]

- (1) kabül kılsun." dēp érdiler. Melike ol
- (2) elçilerge andağ cevāb bērdi kim: "Bir kişi mēning
- (3) algalı kelse mēning birle berāber beyt oquşsa
- (4) hāh şāh hāh gedā bolsun. Mēn öz demni kabül
- (5) kıılır mēn. Eger berāber beyt oquşulmasa başını kēsip 'āşık-
- (6) lık menārga asturur mēn." dēp münādī kıldur-
- (7) dı. El-kışsa; Tört yüz seksen dört
- (8) pādşāh-zādeler kēlip berāber beyt oquşal-
- (9) madı. Beyt oquşalmay başını tenidin cüdā
- (10) kıldı. Bu söz barça 'ālemge meşhūr boldı.

[2b]

- (1) Munı eşitip hākān-ı Çin-niñ bir oğlu
- (2) bar érdi. Şeh-zāde Behrām atlıg ol şeh-zāde
- (3) atasıdın ruḥşat alıp, Hocend menzil ü
- (4) merāḥil-lerni tayy kılıp, Melikenin orunıga
- (5) kēldi. Ol Melike-niñ resmī kā'idesi ol
- (6) érdi ki atmış dört pāy-zede-pāy birlen
- (7) çıkadurğan bir revāk bar érdi. Her kişi
- (8) bu Melike birlen şi'r aytışgalı kelse ol

(9) naķāreni kaçār ērdi. El- kıışsa; Şeh-zāde Behrām

(10) menārning töfesi-ge çıkıp tabl bezni

[3a]

(1) andağ kaçtı kim Melike-ning onğ kulaķıdın

(2) kirip çep kulaķıdın her ān ötti. Kenizek-

(3) lerge ayttı ki: “Çıkıp baķğıl. Kayı ecel tilegen,

(4) cāndın toyğan kişi kēlip-dür.” dedi.

(5) Kenizek-leri çıkıp kōrdi ki bir yigit

(6) kēlip tabl bezni kaçıp turadur. Hüsni-i

(7) cemāli ay birle künge ğalebe kıladur. Kenizek-lerni

(8) kirip Melikedin sēvünçi aladur miz.

(9) Birbiridin aldaraşıp Melike kaçığıa

[3b]

(1) kirdi. Aydı kim: “Ėy Melike! Bir yigit kēlip-

(2) dür. Evvelkı kēlgen-leridin hüsni-i cemāli

(3) yüz hişse çirāylık başığıa çıĝ-dın tomaķ kēyipdür.

(4) Letedin ötüķ kēyip-dür. Uzun kıska ēgin-

(5) lerni kēyip-dür.” dedi. Melike aydı ki: “Ėy

(6) bī-edeb kündeler! Mēni meshare kılarsın⁸.

(7) Uzun kıska ēgin kēygen adam mańĝa

(8) ħarīdār bolĝan bolsa āńĝa en‘ām ihsān

(9) kılıp mańĝa āńĝlatmay, yandurursāńĝız bolaydur.”

(10) dedi. Kenizek-ler aydı ki: “Her kaçan her kaçā

[4a]

(1) söz aytsaķ aşlā kabūl kılmaydur.”

(2) dedi. Melike darĝanı bolup, ēgin

(3) ayaĝ-larını kēyip, ufa ēńĝlik-ni yüz

(4) kōzige sürtüp, çeke çeke munca kollarnı

(5) salıp, özini tavsıp, Fireng çeriki

(6) yasap, kenizek-lerini özütķa bēlire

(7) istep, tōrt yüz kıznı arķasıĝa

(8) salıp, bāĝ-ı çerike kēlip, altun taĥt üstige

⁸ Metinde kılamsın

- (9) çıkıp olturdu. Kız reng-ge eğin-lerni
(10) këyip bāğlarda açılğan gül oḡsatay-ğa,

[4b]

- (1) andırmağa kol bağlaşıp turdı. El- kıssa;
(2) Behrām munı körüp, menārdın tüşüp,
(3) Melike-niñ aldığa kèlip, ta‘zīm-i şāhāne vü tebessüm
(4) mülük-āne kılıp, kümüş kürsīğa tüngni
(5) koyup olturdu. Melike, şehir-de Behrām(m)ğa
(6) bakıp, hayrān bolup, t̤ ũ t̤ i d̤ ek sözge
(7) kirdi. Aydı ki: “Ėy yigit! Qaysı bāğ-niñ
(8) gülü s̤ en ve qaysı bāğ-niñ ve qaysı çemen-niñ bülbüli
(9) s̤ en ve qaysı h̤ azīneniñ gevheri s̤ en? Bu yerge
(10) kèlip s̤ en, nām-ı nesebiñni mānga beyān kılğıl.” d̤ ep

[5a]

- (1) aydı. Behrām, Rūm-niñ Türkī zebānını bilmes
(2) ėrdi. Çīn zebānını Rūm şehride kişi
(3) bilmes ėrdi. Behrām öz zebānıda Melike-ge
(4) bakıp ayttı ki: “.....
(5)” d̤ edi.
(6) Melike aydı ki: “Bu söz kaydağ söz-
(7) dür. Munı uquydurğan kişi bar mu?”
(8) d̤ ep dört taraf-ge bakıp olturdu.
(9) H̤ iç kişi okımadı. Behrām ornıdın
(10) kofup turup kutını yerge urup

[5b]

- (1) ayttı ki: “ايتيكم ده الوزايجين داملا مولا”
(2) ” Behrām ” شانهان نيزا فرجهجين ودامينكر ابيدين
(3) ḡākān.” d̤ edi. El-kıssa; birle birbiri-
(4) niñ sözini uquyalmay turganda
(5) Behrām, ḡalk arasında tola ḡafā’ bolup,
(6) başı-dın merzesini alıp, taşlap,
(7) özünge oturup andağ yıgladı kim

(8) öz zebânıda sözlep, münâcât

(9) kılıp ayttı ki: “تَلِب اِيْتِكُم اِي خُورِ تُون دِينِ”

(10) خُورِ تُون دِينِ خُورِ تُون دِينِ خُورِ تُون دِينِ

[6a]

(1) “بَشَوْنِكُو رَشَوْر اَبُو دُونْدَتَن خُورِ تُون دِينِ” dēp

(2) başını yerge koyup nâle-i zârlâr kıldı.

(3) Rûm hâlkı be-yek-bâr rahmesi kēlip Behrām-

(4) nîng hâliğa yığlap êrdi. Hüdây Te‘âlânîng

(5) rahmet deryâsı mevc urup Behrām-nîng

(6) kulağığa andağ âvâz⁹ eşitildi kim: “Êy Behrām!

(7) Her nê talebing bolsa bērdim. Başîngnı köter.” dēp

(8) hâkân-dın âvâz kēldi. Behrām başını

(9) köterişi birle köngli êmes bolup bâriğa

(10) yandı. Ağzıdın bir acığ tütün

[6b]

(1) çıkıp îmānga uladı. Köngli çerāğ dēk

(2) bir rûşenâlık fâyide boldı. Zebân-ı Rûm

(3) tilîğa gūyâ boldı. Hüdây Te‘âlâğa şükr-i şenâ’

(4) aytıp, hōş vakt bolup şeh-i tūtî dēk

(5) sözge kirdi. Aydı kim: “Êy Melîkem! Mēni sor-

(6) sanğ hâkân-ı Çîn-nîng kulu şâhı-nîng

(7) oğlu bolur mēn. Aтім Şeh-zâde Behrām-dur. Sēnîng

(8) ta‘rif, tavşîfîngni anğlāp, özümni

(9) Rüstem¹⁰ dēk çağlap, bēlimni êki yērdin muhkem

(10) bağlap, ôt-ı fîrâkında yūrekim-ni dāğlap

[7a]

(1) Çîn vilâyeti-din kēldim.” dēdi. Melîke

(2) aydı: “Andağ bolsa mēnîng aтім Şanem Ağıça-

(3) dur. Şanem aтім-nı koşup tōrt mışrâ’ beyt

(4) oğugıl. Manga rāst ‘āşık êkenîngni

⁹ Metinde âvvâz

¹⁰ İranlı meşhur pehlivan bkz. Suat Ünlü, **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Eğitim Kitabevi, Konya, 2013

(5) mèn biley.” dèdi. Behrām Şāh tohtamay bu

(6) bu beyt-ni:

“Ëy Şanem, la ‘l-i lebing̃ bisyār meygündur bu kün,

(7) Kōzlering̃ fağfūr-i Çîn yā tāze pür-ḥündur bu kün,

Yā mēning̃ ḥāşşiyet-im-dür (8) yā ki ‘aksī ‘ārizing̃ ,

Gülşen gülüyüm ming̃ cennetdin efzündur bu kün.” Melîke:

(9) ”Ay yüzüm süzüklüki serv-i meyvündur bu kün,

Barça ‘ālem iştiyākı (10) cigeri kandur bu kün,

Bu kızıl kıygen tamām kızıl ken̄zek-ler mēning̃ ,

(11) Cilve cilve her taraf sedd-i bāğ gül-gündur bu kün.” Behrām:

“Ārī ‘ārifing̃ [7b] (1) tīḡi nümāyāndur bu kün,

Vahşetindin deşt-i şahrā’ kıpkızıl kandur (2) bu kün,

Köp kişini nihāyet ḥün-ı nā-ḥakḡ ēyleding̃ ,

(3) bu sēning̃ ḡulmüing̃ğa yüz Haccac¹¹ ḡayrāndur bu kün.” Melîke:

(4) “Bu yigit-ning̃ ḡehresi kim ṭurfe külgündur bu kün,

Yā ḡumārī şürb-dür (5) yā mest-i efyündur bu kün,

Yā ölüm-ning̃ vehmidin (6) her sözni bilmey aytadur,

Yā meger dīvāne mu¹² ver zāde mecnündur (7) bu kün.” Behrām:

“Dilberim ḡaddi reşk-i serv-ü meyvündur bu kün,

(8) Yārning̃ la ‘l-i lebing̃ ḡüyā ki meygündur bu kün,

Kēldi yüz ming̃ (9) ādemi-ning̃ başını kēsgen kişī,

Ëy köngül! Merdāne bol ‘āşık ö- (10) ler kündür bu kün.” Melîke:

¹¹ Metinde Ḥaccār. Tam adı Ebû Muhammed el-Haccāc b. Yûsuf b. El-Hakem es-Sekafî’dir. Emevilere bağılılığıyla bilindiği için kendisine “Küleyb” (Köpek yavrusu) lakabı verilmiştir. 20 yıllık valiliği sırasında Emevilere karşı olan tüm isyanları sert bir biçimde bastırması, bu yüzden zalimliğiyle tanınmıştır. bkz. İrfan Aycan, Haccāc b. Yûsuf es- Sekafî, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1996, C.14, s.427-428 (çevrimiçi) <https://islamansiklopedisi.org.tr/> , 21.06.2021.

¹² Metinde mā

“Tāc u tahtım devletim ki barça [8a] (1) hayrāndur bu kün,
Zerre lutf devletim ki (2) yārığa ihsāndur bu kün,
(3) Bu sözüñgni taşla aḥīr kılağıl fāḥir-i ḥāl,
(4) Bed zebānlık kılğānıñ şa ‘ālāk-i neḳābetdür bu kün.” [Behrām]

(5) “Ëy Şanem! Açğıl yüzüñgni emdi ki cemālingni körey,
(6) Hūrşīd nūrunğ bile qadd-i nihālīng-ni körey,
(7) Bu sēning ḥüsn-i cemāling-ni hayrān-dur bu kün.”

(8) dēp aydı. Melīke aydı ki: “Bu oğul mēni tohta-
(9) durğan hayālī bar.” dēp qorqtı. Melīke-
(10) niñ ‘ādeti ol érđi ki her kim beyt-ni

[8b]

(1) ziyāde okusa yüzidin niḳābını kōte-
(2) rür érđi. Her qaydağ şā‘ir yigitler,
(3) Melīke-niñ yüzni körüp tāḳat tutalmay
(4) ‘aqlı hīç yerge yētmes érđi ve ba‘zı yigit-
(5) ler hūşıdın kētip yıqılur érđi.
(6) Melīke yüzidin niḳābını aldı. Behrām Melīke-ni
(7) Körüp, aqlıdın azıp, bī-hūş bolup
(8) yıqıldı. Melīke: “Cellād” dēp kıçkırdı.
(9) Şol zamān tokuz cellād kirip kēldi.
(10) Aydı kim: “Ëy Melīke! Kim-niñ eceli āḥir bolupdur?
(11) Tıgımız teprer vü yanmaz, gūyā bāzūmız pür kuvvet

[9a]

(1) kısımın-ğa emri kıılur sēn. Anıñ rişte-i ‘ömri-ni
(2) dünyādın münḳaṭi‘ kılgay miz.” dēdi. Melīke aydı kim:
(3) “Kim-dür mēning bilen ‘āşıklık da‘vāsını
(4) kılgan bu yigit? Alıp çıkıp, başını
(5) kēsip, ‘āşıklar menārığa qan saçıp
(6) başını dārğa assınglar.” dēdi. Cellādlar,
(7) Behrām-niñ kolını bağlap alıp yörüdi. Behrām
(8) kördi kim ādemlerniñ kulak burnını kēsip tesbīḥ

- (9) kılıp bu tığa asıp-dur. Tığ-larının çeke
(10) çeke kan tamıp turadur. Korkup her köze
(11) kıyalca bolup arkasığa bakar êrdi. Cellâdlar

[9b]

- (1) aldığa salıp alıp kêtip barur êrdi.
(2) El- kıssa; Melîkeni emtip bağıan bir inek
(3) anası bar êrdi. İnek, cellâdlar kolıda
(4) Şeh-zâde Behrâm-nı kördi kim bir zîbâ yigit-
(5) ni cellâdlar öltürge alıp kêtip barur.
(6) Rahmesi keldi. Ayttı ki: “Êy cellâdlar! Bir sâ‘at
(7) tohtanglar.” dep kızlar Melîkening
(8) kaşığa kirdiler. Aydı kim: “Êy kızım! Cellâdlar
(9) kolıda bir yigit kördüm. Henüz ol yigi-
(10) ting on gül-nüng biri açılmab-dur. Şol
(11) yigiting günâhını tileyin.” dedi. Melîke

[10a]

- (1) ayttı ki: “Êy ana! Hiç iş, berge sût-din
(2) uluğ bolmas, günâhını öttüm. Neme
(3) kılsang kılığıl.” dedi. Anası huşûnet
(4) bolup, derhâl çıkıp, cellâdlar kolının Şeh-zâde
(5) Behrâm-nı uçratıp, alıp, koyup berdi. Aydı: “Êy
(6) oğlum! Öz yurtungğa yangıl. Bu kızım erkek dek
(7) çıkıp kaldı. Erke tegmeydür.” dedi. Şeh-zâde
(8) Behrâm bu mazlûm bile hûblaşıp, ölüm-din kutul-
(9) ganiğa huşûnet bolup, Allâh’u Te‘âlâğa şükr-i
(10) şenâ’lar etip yolğa revân boldı. Nice ferseng yol

[10b]

- (1) yörüp Rûm deryâsının yolu-ğa yetti.
(2) Cellâdlar aldığa salıp çıkını-nı ölütti.
(3) Aşk otı kayta başdın tutaştı.
(4) Behrâm ofranıp, deryâğa taşlap, gusl-ı tahâret
(5) kılıp, başını keçege koyup, yıglap, andağ
(6) münâcât kılıp aydı kim: “Êy hûbûr-ı bî-melâl,

(7) dānında gül-nihāl açar ber-kemāl. Ėy kādī-yi zū’-l celāl!

(8) Ėy bī-çārelerniṅ çāresi! Ėy munḡluḡ-

(9) larniṅ eşitdin, bu mēn dēk ḡarīb-ni

(10) hācetni revā kılıp feryādıṅa yētkil!” dēp

[11a]

(1) beyābān içide kırk kün kēçesi birle yıḡlap

(2) andaḡ yıḡlap taleb kıldı kim Hūdāy Te‘ālā-

(3) niṅ rahmet deryāsı mevc urup

(4) du‘ā’sı-nı işābet kıldı. Şol zamān Allāh-u

(5) Te‘ālā-dın Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām-ğa

(6) andaḡ fermān boldı kim: “Ėy Hızır bendem! Ol

(7) za‘īf bendem birle dünyā yüzide hiç

(8) bendem, berāber şi‘r okusmas hiç sēndin

[11b]

(1) özge. Ol kız birle beyt okuşup Hākān-ı

(2) Çīn-niṅ oḡlı Behrām-ğa alıp bērgil.” dēp

(3) fermān alıp boldı. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām

(4) fermān birle köz yumup açḡunça Rūm şehri-

(5) ge kēlip Behrām-niṅ kaşıḡa hāzır boldı.

(6) “Ėy Behrām! Başıṅnı kötergil!” dēp aydılar.

(7) Başıṅnı köterip kördi kim bir aḡ saḡalı nūrānī

(8) kişi oturadur. Ornıdın saçrap

[12a]

(1) ḡofup selām kıldı. Aydı kim: “Ėy büzürḡvār

(2) hāzretleri! Kim boldılar kim mēniṅ dēk

(3) ḡarīb-ni yādlatıp, atım-nı tutup

(4) kıçkırdılar.” dēdi. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām

(5) aydı kim: “Ėy Behrām! Mēni tanumasāṅ ēmdi

(6) tanuḡı! Hızır peyḡamber turur mēn.” dēdi. Behrām āh

(7) tartıp, yıḡlap özini Hızır ‘aleyhi’s-selām-

(8) niṅ ayaḡlarıḡa taşıladı. Hızır ‘aleyhi’s-selām

(9) Behrām-niṅ kolını tutup: “Yörügil!

[12b]

- (1) Melîkeni sanğa alıp bêregeli keldim.” dèp
- (2) yutalap köz yumup açğunça bağ-ı çerike
- (3) alıp keldi. “Ëy Behrām! Sèn uşbu bâğda
- (4) elma, nār, encîr yèp turgıl. Mèn Melîkeni
- (5) beyt okuşup sanğa alıp kèley.”
- (6) dèp özlerige İsm-i ‘Azam okup demîde
- (7) kıldı. Andag bir kûhluk hest, bir heybet
- (8) buba boldı kim şan‘at-ger-i dest-i gül-gün
- (9) bir dük buba bolup, menārınınğ töfesige
- (10) çıkıp, kümüş cögeni kolığa alıp, tabl bezni

[13a]

- (1) andağ kaqtı kim gūyā gūş İskender āvāzı dèk.
- (2) Melîke uykuda êrdi, pāy-dār boldı.
- (3) kofup kışkırdı kim: “Ëy Gülendām! Taşğarı çık,
- (4) haber algıl. Qaydağ eceli tolgan kèlip-dür? Ol
- (5) kèlgen yigitler dumbak-nıng āvāzı-nı
- (6) çıkar emes êrür bu kün nème boldı? ‘Acāyib
- (7) āvāz birle çaldı, tabl bezni yırtıp aytadur.”
- (8) dèdi. Gülendām hōş bolğay dèp aldarap
- (9) çıkıp kördi kim menārınınğ töfesinde bir dük
- (10) buba turadur. Gülendām andağ nazar kıldı kim pür
- (11) heybet, pür şüret, kûhluk hest, saşalı

[13b]

- (1) kâfūr dèk aqargan, başı taz, béli dük,
- (2) közleri çıkan, yüzi çuğur, közi çuğur, özi
- (3) uruq, a‘zā’ları quruq, dümbesi dük
- (4) aldığa munğ bubadur ki başığa öngre bolğan
- (5) destârını bürkep-dür. Bir cul yamağ cübbeni
- (6) kèyip-dür. Ötük, tarturını bilgeni bolmaydur.
- (7) Ayağığa içkü teresinde çoruk kèyip-dür. Tüg-
- (8) leri südrelipe turadur. Bèlige kös
- (9) sanğan kafak-nı asıp-dur. Kolığa bir ègrü

- (10) tayaķnı tayatıp-dur. Eğrü çomak tayaķ
(11) birle tabl bezni andağ urdı kim güldürlep

[14a]

- (1) āvāzı ‘ālem-ni tutadur. Gülendām munı körüp sözlemegil ‘aķldın
(2) azıp yene aķlığa kēlip aydı kim: “Ėy buba! Nēmeķa kēldiņg ?
(3) Nēme hācetigiz bar, aytıņg. Mēn revā kılay.” dēdi. Hızır ‘aleyhi‘s-selām
(4) aydı kim: “Ėy kenizek! Mēniņg hiç nēmege hācetim yok ama bu künlerde
(5) anğladım ki ‘ālem halkı Melike Şanem Ağıçanıņg ‘ālem-i şāh u
(6) dānā, hōş-hüy zibālık-nı vü şāhib-cemāl-lık-nı anğlap,
(7) her şehr ü her vilāyetlerniņg yēg şeh-zādeleri
(8) kēlip, Melike birle şi‘r aytışma vü ‘āşıklık temennāsını
(9) kılıp, başıdın ayırıp kēsip-dür. Mēn Melike Şanem
(10) Ağıça atını uçurup, Melike Hünrizi atı tamām ‘ālem-ge

[14b]

- (1) anğlatıp, Melikege haridār bolup alğalı hiç
(2) kimse kēlmepdürmiş dēp anğladım. Melike-ning
(3) ‘ömri beyhūde olup, kētgenin raķm-ı tayyib
(4) alğalı, yaş yigitler kēlmes ķarı bolsam mu haridār
(5) bolup, barıp, körüp, köņglüm-ge arzıp
(6) alay. Beyt okuşı, hūsn-i cemāli, maņış
(7) turuşı, oturup u ķofuşı köņglümge arzımda
(8) pāk- rūhluk bolsa yanıp kētey dēp kēldim.
(9) Ėy kenizek! Ağıçanıņg-ğa aytğıl, obdān yasınıp
(10) körünüş kılsun, derhāl kirgil.” dēp aydılar.
(11) Gülendām bu sözlerni eşitip “heyhāt heyhāt” dēp

[15a]

- (1) Mundağ mucunğ sözlüg lāfa hōr tarık
(2) “Ėy buba! Bolur mu? Ölüm-ni ārzū kılıp tapalmay.”
(3) Yörgen buba ma‘lūm boladur. Munğa bir söz kılıp
(4) baķay. Şāyed ki yanıp kētkey dēdi. Aydı ki:
(5) “Ėy buba! Melikenı ala mēn dēp mundağ fāsıd hayāl-ni
(6) kıлма. Her bir pādşāhlarnı nēçesi nev-civān yigit-
(7) ler, Melike birle berāber beyt okuşalmay başını

- (8) bërdi. Sèn gavvāşla berāber kēle èmes sèn.” dèdi.
(9) Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām aydı ki: “Ëy kenīzek! Melīke bile
(10) der-üftād bolğan qaşımda birle turgıl. Berāber

[15b]

- (1) kèlermiş mü yā yok mu dèdiler? Gülendām ayttı ki:
(2) “Ëy buba! İş-ning asanraqı ol kim ‘aşık-
(3) lık lafinı taşlap, ötken künleringğa tevbe
(4) kılıp, küşegā kirip yansang bu kāmduur.
(5) Bubaning sözi cöng bolur èken: “Ëy
(6) buba! Hüsñ kıla.” dèdi. Hızır ‘aleyhi’s-selām ayttı ki:
(7) “Melīkeni almağunça kètmey mèn. Yildem bol, Melīkeni
(8) alıp çıqa.” dèdi. Gülendām çäre tapalmay Melīke
(9) qaşığa kirdi. Melīke Gülendām-ğa ayttı ki: “Ëy kivürürde,
(10) nèce hayāl boldung naķara-nı çalğan yigit?” dèp

[16a]

- (1) aydı.
(2) Gülendām ayttı ki: “Ëy Hanım! Bu iş-din habering
(3) yok, tehī maŋga acığlay siz. Bir qarı fertüt, dilingni¹³ yèr tut.
(4) Bir yüz èllig yaşqa kirgen bir çağan dük buba
(5) kèlip-dür. Andağ şı’r sunmaq ber-mücāz kudret-
(6) luğ bubanı ‘ömrüm içide körgenim yok. Köz-
(7) leri çukur, yüzi çukur, nişānesi berī
(8) ağızı burnıdın ğayblı ayağıda coruq,
(9) közleri kuruq, qolları yavruq, özi
(10) nihāyeti uruq, heybeti kurukluq, taz

[16b]

- (1) taz buba èken nème melā’ik yigit közlerni
(2) kılsam badır bolmay-dur. Melīkeni mèning
(3) qaşımğa kat. Alıp çaķıl bir yèrde
(4) oturup, beyt okuşup baķa mèn.
(5) Maŋga yaraşsa ala mèn, yaradış(ma)sa yanıp kète mèn dèp bek
(6) turadur.” dèdi. Melīke, Gülendāmdın

¹³ Metinde ‘dilimni’

- (7) bu sözlerni eşitip hūşı kellesidin
(8) ketti. Mest êrdi, hoşyār boldı; uykuluk
(9) êdi bîdār boldı. Melîke ôtken

[17a]

- (1) ‘ömridin bîzār boldı. Acıġı kèlip aydı kim: “Êy Gü-
(2) lendām! Mèning a’lem şā’ırlıkımnı tamām ‘ālemge üngleyip her şehr-din
(3) her bir şāhib-cemāl pādşāh yigitler mēni dēp
(4) kèlip, ata anasıdın kēcip, mānga ġaybāne
(5) kēten muhabbetim-ni ānglap, aşq muhîti-de
(6) mēning birle beyt okuşup ala mēn dēp
(7) kèlip, berāber beyt okusa almay başını
(8) ölümge bērdi. Hîç başı tēgmedim. Hālā mēning
(9) nēme bolup-dur ki qarı bubāğa kētgeli.” dēdi.
(10) Gülendām aydı kim: “Êy Hānım! Ol bubanı körmes,

[17b]

- (1) munda oturup bu sözlerni ayta siz.
(2) Mundaġ hesāb anda rāst kēlmeydür.
(3) Gümān kıla mēn. Ölgēn yigitlerning
(4) ata anasınıġ qargası birle ervāh-
(5) lar cem‘ bolup buba şūreti-de bolup
(6) kēldigüm kēledür.” dēdi. Melîke aydı ki:
(7) “Andaġ dēme ādem qarısı dünyāğa amraq
(8) boladur. Bir hunda altun, kümüş la’l-i
(9) cevāhirāt-larnı alıp çıkıp bērgil.
(10) Melîkem çıkardı dēp aldıda qoyup şîrîn sözlerni

[18a]

- (1) aytıp yandurġıl. Aqsaqal kişige ‘izzet kılmak
(2) sünnet-dür. Hergiz yerge söz kıлмаġıl.
(3) Mānga nā-hōş emes mü qarı ādem birle sözleşgeli?”
(4) dēp aydı. Gülendām hōş bolġay dēp
(5) bir hunda altun, kümüş birle cevāhirāt-
(6) larnı köterip, alıp çıkıp aydı kim: “Êy buba!
(7) Beri qoşsunlar. Melîkem özlerige tola

- (8) en‘ām ihsān kıldı. Bu altun, kümüş-
(9) ni alsunlar, her kün kim bir kız alsalar mu?

[18b]

- (1) Hem bu dünyā balalarıdın balalarığa qalır.
(2) Melikem aytadır kim bu nezrni aldıda qoyğıl,
(3) du‘ā’ kılsunlar. Mën ala mën dëp mundağ
(4) beyhüde sözlerni kılmasun. Mën her bir
(5) pādşāh-zādelerga tégmedim. Êmdi qarı
(6) kişilerga tégmey mën dëdür.” dëdi. Hāzret-i
(7) Hızır ‘aleyhi‘s-selām ānga: “Altun, kümüş-lerni
(8) êmes Melike-ni alsam altun, kümüş-
(9) leri qapan baradır. Kirgil, Melikeni yasap
(10) alıp çıkğıl. Mëni tola hayāl kılmasun.

[19a]

- (1) Melikeni neme ‘aybı bar? Mën körey yarasa alur mën. Yaramasa
(2) këlgen yol, özüm yana yanıp kêter mën.” dëp
(3) aydılar. Gülendām-ıng ‘azā’larığa lerze
(4) tüşti. Gülendām bizgek bolğan kişi dëk
(5) titrep Melike qaşığa kirdi. Melike kördi kim
(6) Gülendām-ıng çirāyı her nê titrep hundağı
(7) cevāhirāt-larnı yol-ğa töküp kèledür.
(8) Melike hafā’ bolup sordı kim:”Bu nêrse-lerni
(9) nemege bërmeding?” dëdi. Gülendām aydı kim:”Almağan
(10) kişige zorlap bère mën mü?” Melike ayttı ki:”Nemege

[19b]

- (1) almaydur. Gülendām ayttı ki: “Mën kenizek alğalı këlmedim,
(2) Melike alğalı këldim, dëdür. Êy Melikem! Ol bubāğa
(3) nêçesi sözge qalmaydur. Özleri çıkıp
(4) bubanınğ ağızını açurmasa, başını këseler.
(5) Her qança vebāli bolsa maᅅga bolsun.” dëdi.
(6) Melike aydı ki: “Bërgen-ni buyığa qoymay. Nêçük

(7) olturur sèn¹⁴? Yana bir mertebe çıkıp aytgıl¹⁵.

(8) Melikem közi uyquğa barıp-dur, taŋla

(9) keling dèp yandurgıl.” dèdi. Yana aydı kim

[20a]

(1) hile yanıp kètip şāyed ki kèlmegey.” dèdi. Gü-

(2) lendām-nı ‘ilāc bulup yana çıktı. Aydı kim:

(3) “Ëy buba! Gām <urma> Melikening közi uyquğa barıp èken

(4) oyğatamadım. Hele yanıp kètsünler, èrtence

(5) kèlsünler.” dèdi. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām aydı kim:”Kenāzek,

(6) maŋa neme bahāne kılasın? Kirip Melikege aytgıl, sizni¹⁶ alğalı

(7) hāridār kèlip aŋa yana dèp oyğatgıl. Taŋla keling, èrte

(8) keling dègeŋge ma’kūl bolmaydur.” dèp aytıŋ. Tā Melikeni

(9) emdi almay hergiz kètmes mèn. Yana evvelde qarnıŋnı qamıp,

(10) tenahhī yörüse, berāber kètkip tahāretige su bërse

(11) bolmas mu? Özi va’de kılıp aydı:”Va’desiŋ

[20b]

(1) neme işiğa turmaydur. Tört yüz kırk dört fādişāhzādeni

(2) neme işiğa öltürdi. Melikening zālīm-lıķı tamam-ı ‘ālemge

(3) aŋlandı. ‘Melikeni ala miz’ dèdürğan yigitlerniŋ

(4) yolu bağlandı. Qarı hem bolsam bir iş kılıp baqay

(5) dèp hāridār bolup kèldim. ‘Ömrüm yüz èllic altı

(6) yaşığa yètip-dür. evlengenim yok. Ëki vechdin

(7) Melikege hāridār bolup turdum: Biri ol ki dünyāda

(8) hiç kişi-niŋ qarılası èrmedi. Melike, şā’ir-i ‘āqıl

(9) dèp aŋladım. Özi tohluq hem bolsa keff sürüp

(10) özüm gāmın bolsam alsam ala mèn¹⁷. ‘Bir ferzende

(11) tafsam, mundın kèyin qalsa, maŋa bir çerāğ bolup,

(12) çerāğnı yandurup, rūhumğa du‘ā’ kılır mu?’

[21a]

(1) dèp işbu emr¹⁸ birle kèldim. Yana biri ol ki

¹⁴ Metinde mèn

¹⁵ Metinde atgıl

¹⁶ Metinde bizni

¹⁷ Metinde meŋ

¹⁸ Metinde emir

- (2) anğlasam ‘Melîkege hiç kişi harîdâr bolup kêlmes
- (3) êmiş.’ dēp anğladım. İçim ağrıp kêldim. Melîkem kēçe bolsa
- (4) öyde yalguz yatıp kõngül hafâ’ bolup qalgandır. ‘.....
- (5) bolsam Melîkem-ge hemrâh bolay. Melîkem-ge vebâl bolupdur.’
- (6) dēp kêldim.” dēp orunlarîdın¹⁹ saçrap, kofup,
- (7) kûmüş cögeni çevirüp taşladı. Çevirüp, taşlap,
- (8) aytıp kollarîdaki egrü çida birle andağ tabl
- (9) bezni kaçtı kim yêti kat yêr tēpredi. Kōhne tamlar yıqıl-
- (10) galı turdı. Gülendām aydı ki: “Ëy buba! Tabl
- (11) bezni tēpretip atar siz. Buş[u]rağ urung.” dēdi.
- (12) Hızır ‘aleyhi’s-selām aydı kim: “Ëy bendî! Sên bu dumbağ-nı

[21b]

- (1) yarıp alğalı kēlgen kişi kîrgil, alıp
- (2) çıkğıl. Mēni hayâl kılma.” dēp aydılar. Gülendām nâ-çar
- (3) kaşığa kirdi. Aydı: “Yigit-lernîng hūnı
- (4) tutupdur. Şundağ çirâyılığ yigit-lerni ve yaşşı
- (5) nev-civân şeh-zâdelerğa raħm kılmay. Başını kēstürüp
- (6) ‘aşıklık menârğa asturungız. Şunca yigit-lernîng
- (7) arasîdın çirâyılığ hizmetingizge obdân yêr ayururğan
- (8) bir yigit-ke tēgmedingiz. Hem özüngizni dānā şā’ir çağlap
- (9) hiç kişi-ni âdem ornîda kōrmedingiz. Tekebbürlîğ kılıp
- (10) hūn-ı nâ-hağk kılğaningiz dergâh-ı hağkğa nâkışdı
- (11) kēlip-dür. Anîng üçün şundağ qarî dük bubanî Allāh-u
- (12) Te‘âlânî bizge ibergen-ge oğşaydur.” dēdi.
- (13) Bu sözlerni eşitip, başı aylatıp bir ‘ağldın

[22a]

- (1) kîn başını kōterip aydı kim: “Sēning dēgen-lernîng
- (2) ornı bar. Lîkin mēning zîkrüm ol êrdi ki bir kişi mēning bile
- (3) berāber kēlse şundağ kişige özüm-ni qabûl kılsam.” dēp
- (4) aydım. Hiç qaysı berāberlik kılamadı. Hudāy-nîng irādesi
- (5) kaydağ bolsa anı tarmahlık-ğa çārem yok dēp
- (6) bu beyt-ni okudı:

¹⁹ Metinde oranlarîdın

“(Melîke) mēni mü az dēgen öz şöhetige

(7) raḥm étmes? (Melîke) mēni az dēr kişilerni mēning könglüm pes étmes.

(8) dēp, (Melîke) ornıdın qofup, ilâcınıñ bu qaydın

(9) öziğe zīb zīnetler bērip, ufa

(10) ênglik-lerni yüzige sürtüp, çeke çeke munca qollarını tola

(11) ğamığa salıp, zībā, nefīs metā‘lardın ğin kēyip,

(12) başığa tāt kēyüp, şimşād dēk yasanıp, tātūs-ı

[22b]

(1) mest dēk yasanıp, tātūs-ı mest dēk

(2) reftār kılop, kēyik dēk cilve kılop, özi-ni

(3) kıztartıp, yüz mīng nāze kırışmeler birle eki

(4) yanığa ırğanap ü cırğanap

(5) perîleri, albastı, cin dēk bolup kenîzek-

(6) leriğe kıztıl u yeşil ğin-lerge kēydürüp,

(7) arqasığa salıp, yüzleriğe niķāb²⁰ tartıp,

(8) taşqarı meydān-nıñ ortasında

(9) bir altun kürsî, bir kümüş kürsî qoyup

(10) erdi. Melîke altun kürsîğa çıqıp,

(11) qafaqını süzüp, māye-i dıraşşān dēk

(12) bolup olturdı. Andın el-qışşa;

[23a]

(1) Ādemü‘l-qışşa; söz eşitmek kerek. Ādem pādşāhı-

(2) dın aydı kim: “Ēy erkān-ı devlet! Bu vaqtığa kēlgen

(3) yigitler, taḥl bezniñ ünini çıkaralmas erdi. Bu

(4) bu kün nēme boldı ki ‘acīb āvāz kıladur. Yörüngler çıqıp,

(5) biz hem temāşā köreli dēp atlanıp, çıqıp, yetip

(6) kēldi. Bağ-ı iremge kēlip tüşti. Közige

(7) yaruk cihān qarañguluķ <o>ldı. Ğaḥabıdın

(8) qan yutup emr kıldı kim “Qıçqırañglar ölümni ārzū

(9) kılop tafalmağan, ölüm artuķı bubanı.” dēp

(10) aydı. Kenîzek-ler, derhāl menārniñ töpege²¹ kēlip

²⁰ Metinde niķāk

²¹ Metinde töpi

(11) aydı: “Ëy buba! Melîkem carlaydur.” dèdi. Hızır

(12) ‘aleyhi’s-selâm ‘azâ’-larını tayatıp, bir segirip,

[23b]

(1) êki segirip, menârdın tüşüp meydānga kèldi.

(2) On dört yaşar yigit dèk çıkkanlık birle

(3) aldığa kèlip bu beyt-ni okudılar:

(4) “Ëy nigārım, şeh-süvārım! Kèlse meydān sarıdın

(5) Ger hüküm bile soğursam gerdini ruhsārıdın.”

(6) dèp, ta’zīm kılıp turdı. Melîkem-niñ acıǵı kèlip ğazap

(7) bile karadı. Kòrdi kim bir kühluğ hest buba köz-

(8) lerini çekitip, çilelerni munca yètip, eşitigrağ,

(9) şimāl çıksa yıkılǵu dèk bolup, titrep tura-

(10) dur. Futıǵa bir èçkü teresi çoruğ

(11) kèyip-dür. Qaydağ pā yètmes bir ğulaç yèrde

(12) südrelep kèledür. Melîke munı

[24a]

(1) körüp nāmūs kılıp yan bèlige

(2) baqtı. Qaçarǵa yèr tafmaldı. Çıkğanıǵa mīng

(3) feşimān kıldırır, fāyide bèrmedi. Ğazap başıǵa

(4) urladı. ‘Aql zā’il bolup aydı kim: “Ëy buba!

(5) Sèn qaysı qabîledin bolur sèn? Nème işıǵa kèldiñ?

(6) Tenglik-te tartıp, kününg-niñ katıǵ-lıqıdın

(7) kèlgen bolsañ tola en‘ām kılay. Bu baǵlıñ-

(8) dın yangıl. Bir hācetiñ bolup aytǵıl, devā’ kılay.”

(9) dèdi. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām

(10) aydılar kim: “Ëy Melîke! Mèn ‘Arab qabîle-sidin

(11) bolur mèn. Yüz èllig altı yaşǵa kirdim, henüz

[24b]

(1) evlengenim yok. Sèniñ ta’rifniñni anǵlap, özümni

(2) yèg yèg çağlap, bèlim-ni şu yanda baǵlap, sèniñ otunǵ-

(3) da yürekim-ni dāǵlap, sèni ala mèn dèp

(4) kèldim.” dèdi. Melîke aydı: “Vay tövbe! Mundağ mu?

(5) Şūr-engiz buba bolur mu?” dèp ğazap birle:

- (6) “Olturğıl.” dēp aydı. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām
- (7) bir segirip, kümüş kürsîğa çıkıp
- (8) olturdı. Tabl bezning āvāzı on beş
- (9) taş yerge kētip aldım. Kint kint her olardın
- (10) teferrüc köre miz dēp, Melikem-ge hārīdār bolğan
- (11) yigitler birle beyt okuşğanını eşitir miz

[25a]

- (1) dēp, bir tarafdın <Melike> ning çehār bāğığa hālāyık-
- (2) lar kēlip başladı. (Şehr) şehrdin a’lem müfti, kâzî kuzāt;
- (3) Aķ Saraydın münecim birle nakīb; Deve Saray’dın muhtesib
- (4) bile mütevellî; Ala Kūm’dın koş begi, orunung hanı ;
- (5) ustalardın tūlfūng-cū bile şayfung <cu>; cevāzcı bile
- (6) miħancı; zer-ger bile otunçı; üzümci bile kavğunçı;
- (7) cevāzcı bile suçdār, ehl-i dūz bile mūze-dūz;
- (8) nān-bāy bile aş farz; kaşşāb bile ‘attār;
- (9) tuzcı birle buzcı; kazancı birle tēmürçi;
- (10) ar celeb birle gūh celeb; koycı birle fotacı;
- (11) birle çileger; Gül ‘Aziz birle hām şūfî;

[25b]

- (1) baylardın aş-bāy, taş-bāy;
- (2) kozı bile māş-bāy; tatlıg bāy bile acıg bāy,
- (3) kuşūr bāy bile tegrü²² bāy; ‘āzim²³ bāy bile hāzır bāy;
- (4) tohta met bile yoldaş met²⁴; sultān met bile kuldaş met,
- (5) rūzī met bile kozı met; ‘işve-nāz bile şūfī-nāz;
- (6) coruk bile hāzim; rūzī boħak, ...;
- (7); Ahmet <te>kür bile Memet tekür; niyāzınıng bile tohta-
- (8) dıng, tohta şūfī molla şūfī; maymak
- (9) bile iħlāş; sürdüng bile törüdüng; Memet yār
- (10) baş bile Memet baş; İlyās

²² Metinde tegür

²³ Metinde ‘āzim

²⁴Moğolca kökenli olduğu düşünülen mat/met ek-edatı hem isimlerden hem de fiillerden sonra gelebilmektedir. İsimlerden sonra geldiğinde kelimeye pekiştirme, kuvvetlendirme anlamı katarak de-da bağlacı ya da Orhun Türkçesindeki erinç edatı görevi kazanmıştır. bkz. Bilge Özkan Nalbant, Moğolca-Türkçe Bir Enklitik (Ek-Edat): magat > mAt, *International Journal of Central Asian Studies*, C.11, S.1, s.37-51, 2007.

(11) furāk bile ğıyās çolak; Hōca Maḥmūd bile Nāsūr Hōca

[26a]

- (1) tekürler kële başladı. Cevvāl-
- (2) din başlap Ağıça bile yığac Rāvī
- (3) bile; aysek bile māysek; zebīrig bile
- (4) zağarig; şūfig bile sovta; Ḥalīm Beg bile Ḥamīm Beg;
- (5) bile leytek; rāzīg bile māzīg; Ḥalīm Bēg bile
- (6) Melīh Bēg; selimig bile ḥanīfig; laṭīfig bile ḥakīrig;
- (7) emīnig bile; anaş bile manāş; Aymak
- (8) aymakları bile kële başladı. Kördi kim
- (9) bağ-ı irem-ge uluğ, uşak ayru mazlūmlar
- (10) şakkda bērilüpdür. Tam düzaḥlar adam-larınġ
- (11) tola-lıķı-nı Hudādın özge bilmeydür. Melīke

[26b]

- (1) nāmūslu kadın neçe kısm fikr-i ḥayāl-lerni kılıp,
- (2) bubadın bir neme kılıp kutulurnıġ ‘ilācını kılay.
- (3) “‘Arab ḥalk Hindūstān zebānıġa ‘āciz kēlür.
- (4) Evvel munıġdın, Ḥazret-i Sultān Şeyḥ Şeh Şanem
- (5) yazı-nıġ beyt-leridin beyt okup
- (6) bakay.” dep Melīke bu beyt-ni okudı. Beyt:

*“Be şebistān mi reved dilber dili bā nāz geh geh
Kereş gehgeh roheş muhim lebeş çun ser u kel kel leh leh*

*Ḥarābān der kef kef dili der nem nemi şeb şeb
Guşādem der-i taleb leb leb dili ba naz deh deh.”*

- (7) Hızır ‘aleyhi’s-selām bu beyt-ni okudı:

- (8) “Ėy to şeh-i ġafil gol gol yaft tevekkul kul
- (9) Kerde to tezelzul zul, vaķt-i seher kum kum kum,
- (10) Şeker şeker riz mēnem, mu‘cize-i Tebrīz mēnem.”

- (11) Melīke bu beyt-ni okudı:

(12) “*Mèn nè mènım nè mèn mènım,*
‘Āşık-ı Hūnrîz vakt-i seher mènım,

[27a]

(1) *Goft ki tem tem temi tem, vakt seher kum kum kum,*
(2) *Faruğ ez gam gam gam, vakt-i seher kum kum kum,*

(3) *Dos zedem dem dem, ‘aşk zedem zedem zem zem,*
(4) *Hâce-i cem cem cem, vakt-i seher kum kum kum.”*

(5) Hızır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni okudu:

(6) *Nur-ı şafak fak fak rā, ki hakk hakk hakk,*
(7) *Ķavli evfak fak fak, vakt-i seher kum kum kum,*
(8) *Hâce zened hakk hakk hakk, ‘aşk-ı muṭlak lak lak.”*

(9) Melike bu beyt-ni okudu:

(10) “*Oy tu çun rik rik rik, huy tu çun rik rik rik,*
(11) *Goft me rā hakk hakk hakk, vakt- seher kum kum kum,*

[27b]

(1) *Mèn ki ‘atā’ ‘atā’ ‘atā’ dād, ‘atā’ tā’ tā’ tā’*
(2) *Zülf-i ru tā’ tā’ tā’, vakt-i seher kum kum kum.”*

(3) Hızır ‘aleyhi‘s-selām bu beyt-ni okudu:

(4) “*Hâce-i girān cu cu cu, aḳt-i ter u ter u ter u,*
(5) *Āmed ez nov nov nov, aḳt-i ter u ter u ter u,*

(6) *..... baḳr zenem baḳr, aḳt-i ter u ter u ter u,*
(7) *Ki güher ki resīd me rā, aḳt-i ter u ter u ter u.”*

(8) Melîke bu beyt-ni okudı:

(9) “*Cem cem cem celā celā, tem tem tem telā telā,*

(10) *Yem yeme yem yelā yelā, aḳt-i ter u ter u ter u,*

(11) *Zem zeme zem zelā zelā, dem deme dem yelā yelā.*”

[28a]

(1) Hızır ‘aleyhi’s-selām bu beyt-ni okudı:

(2) “*Zāhir çî, bâṭın çî, Evvel çî āḥîr çî?*

(3) *Leyle to çî meyle to çî? Aḳt-i ter u ter u ter u,*

(4) *Evvel hüve, āḥîr hüve; zāhir hüve, bâṭın hüve,*

(5) *Hemi hemi hemi, begu begu, aḳt-i ter u ter u ter u.*”

(6) Melîke bu beyt-ni okudı:

(7) “*Dem deme dem ve mîm, fezā em eme em konem fezā,*

(8) *Dil-i meyl-i ‘aşḳ to mên ferā, aḳt teru teru ter u,*

(9) *Şıḳḳ u şıḳḳ u şıḳḳ u, baḳra baḳr baḳr baḳr,*

(10) *Ḳum Ḳum Ḳum, bā in ki baḳr baḳr, aḳt-i ter u ter u ter u.*”

(11) Hızır ‘aleyhi’s-selām bu beyt-(ni) okudı:

[28b]

(1) “*Ëy ḥar-u ḥübān*

(2) *Şod memleketi ḥiss-i tora muṭlaḳ.*”

(3) Melîke bu beyt-ni okudı:

(4) “*Ez tereleyli tereleyli, tenni tenni tene kiki,*

(5) *Ez tene ten ten terenā zede āmed ‘ilm-i ḥaḳıḳî,*

- (6) *Pāk yeki der roḥ yeke bī- çāre nevāzed,*
(7) *Ter rā ter rā ten hem rā*
(8) *Hakḳan haḳiḳan haḳka haḳkān haḳk ehaḳku haḳiḳī,*

- (9) *Dekḳan dekḳan dekḳa dekḳan dekḳan daḳiḳī,*
(10) *Laḳkan laḳkan laḳ laḳkā laḳkan laḳiḳī,*

[29a]

- (1) *Der rengi raḥn mubini ,*
(2) *dēp aydılar. Melīke seçildi kim Könglide*
(3) *kördi kim mēn bu bubanı azğuralmaydur. “Mēn azğu-*
(4) *ralmaydurğan çağım bar. ‘Arab lafz birle beyt okup,*
(5) *yıka.” dēp bu beyt-ni okudı:*
“Āh mine ’l- ‘aşḳ u ḥālātihī,
(6) *Aḥraḳa ḳalbī bi-ḥarā-rātihī.*

Mā nazara ‘aynī ilā-ğayrikum,

- (7) *Bī ’llāhi uḳsimu bi-āyātihi.*²⁵ “Ėy buba! Türk ḳāfiye
(8) *aytgıl.” dēp aydı. “Melīke atıma bol her nē dēseler*
(9) *ḳabūl.” dēp kümüş kürsīdin yerge tüşüp, ta’zīm*
(10) *kılıp bu beyt-ni okudı:*
“Āh nē’tey ‘aşḳ-niḡ ḥāletidin,
(11) *Köydi yürekim ‘aşḳ-niḡ ḥarāretidin,*
(12) *Baḳsa közüm sēndin bölek özge-ge,*

[29b]

- (1) *Ān içeyin Tenḡri-niḡ āyātıdın.*” Melīke
(2) (Melīke) zevḳ kıldı könglide. Dēdi kim: “Ata bu buba ḳarıp
(3) *ēken, fehmi, ferāsetin bā-naḳar ēken aydı. Ḳaydaḡ*
(4) *ḳutulur mēn? Türk beyt okuy.” dēp bu beyt-ni*
(5) *okudı.*

²⁵ Bu kıta ilk olarak Beste-i Kadīm adıyla bilinen ve ilk üç Mevlevi ayininden biri olan *Hüseynī* ayininde okunmuş ve bestesi Mevlana’ya atfedilmiştir. bkz. Mustafa İzzet Uzun, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1991, C.4, s.20-21 (çevrimiçi) <https://islamansiklopedisi.org.tr/>, 21.06.2021

”Dem-dārning mēn lāg lāg,

Yıgıldı cān buğ buğ,

(6) Tende o tēngiz çoğ çoğ,

Ak sakalım toğ toğ.”

(7) Hızır ‘aleyhi’s-selām bu beyt-ni okudı:

(8) “Köydi tenim luh luh ,

Melike Şanem Han cū cū.

(9) Tēgse bağ bağ,

Bolsa köngül tağ tağ.”

(10) dēp aydılar. Rūm hālkı hayrān qaldı. Melike bu hissiyyet-ke

(11) tüşti. “Ëy buba! ‘Aceb hüs-n-ü rāz ēken sēn

[30a]

(1) ěmdi Fārisi beyt okuy dēp bu beyt-ni okudı:

(2) “Ëy ‘Arab! آى فخر بآواز کجا آمده پرايه بهد تشنه شما آمده

(3) ”شيشه كنك در خاطري ما كفت مرا و معلوم شد من جرا آمده

(4) Hızır ‘aleyhi’s-selām bu beyt-ni okudı:

(5) “Men por gedā ber deri şoma amede em,

(6) Ender talebem ruy şoma amede em,

(7) Evsafa çemide-i şoma ra şinidem,

(8) Ez behri men be dide ruberu amede em.”

(9) dēp aydılar. Melikening yaraşmas

(10) tamurları tartğalı turdı könglide.

(11) Dēdi kim: “Bu qarı bubāğa tutulsam nek ata bubam-nıng

(12) rūhı mēni ur. ěmdi Türk lafz birle turay .

[30b]

- (1) Bir yêrde ‘âciz kıılur mên. Tohtağan yêrde
- (2) amân bêrmey. Başını kêsmesem kıutulurnıng
- (3) ‘ilâcı yok.” dêp ôzige ôzi himmet
- (4) bêrip bu beyt-ni okudı:

- (5) “Êy buba! Mênıng bilen êylegil²⁶ ‘ayş taleb,
- (6) Bu kûşede yatğıl, êylegil haqq-nı taleb

- (7) Fârisîni êzip, içip sên êy buba!
- (8) Tiling tutulur Türkîge êy pîr-i ‘Arab.”

- (9) Hızır ‘aleyhi‘s-selâm bu beyt-ni okudı:

- (10) “Hîç tilğa mênıng tilim tutulmasın hergîz,
- (11) Her kim maŋga dūçâr bolsa kıutulmas hergîz,

[31a]

- (1) Bir bûse eger la‘li lebıng-din tatsam,
- (2) Tâ devr-i kıyâmetğıça unutulmas hergiz.”

- (3) dêp aydılar. Melîke der-ğazab bolup Hızır ‘aleyhi‘s-selâm-ğa
- (4) bu beyt-ni okudı:

- “Kêtkil buba! Kıaşındın alarsın êmdi,
- (5) Ôltürmek üçün atıng-nı tutar mên êmdi,

- (6) Sên maŋga ‘ayş-ı hezl kılup sözlersen,
- (7) Êy karı! Mûşahhaş ôltürür mên sêni êmdi.”

- (8) Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm, Melîkege bu beyt-ni okudı:

²⁶ Metinde êylemgil

- (9) “Êy kız! Saṅga hezl kılmaḵ lâzım,
(10) Cennet almalarınḡğa kol uzatmaḵ lâzım,

- (11) Lebim-ni lebiṅ-ge koyup bir yêrde,
Sñem-ni sñenḡ-ge koyup yatmaḵ lâzım

[31b]

- (1) Bir yêrde kuçaḡlap yatmaḵ lâzım.” Melike bu sözni eşidip
(2) nāmūs kılḡandın dünyā közige ḡaraṅguluḡ boldı. Ola-
(3) niṅ ‘ilācı yok. Ölgeli boldı²⁷. Atası ‘Ādīl Şāh rüyı
(4) ḡacālet bolup, bî- ḡarār yaramas êken dēp, ḡofup
(5) şehrge yandı. Melike terikip Ḥazret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām-ḡa
(6) bu beyt-ni okudı:

- “Kögsünḡge nişāne koyup ok atmaḵ lâzım,
(7) Ḳoluṅnı taş astıda koyup uşatmaḵ lâzım,
(8) Sèn kim mēniṅ bile kuçaḡlaşıp yatmaḵ lâzım,
(9) Buruṅnı tēşip ḡozakḡa satmaḵ lâzım.”

- (10) Melike bu beyt-ni okudı:

- (11) “Yoktur bu cihānda mēn kibi lāle-zār,
(12) Şimşād ḡaddi ḡāmetim gül ruḡsār,

[32a]

- (1) Āsānlıḡ birle mēn saṅga müyesser bolmas mēn,
(2) Kögsümdeki bu iḡlām baḡāsı ḡoş enār.”
(3) Ḥazret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām, Melikege bu beyt-ni okudı:

- (4) “Kögsünḡdeki ḡoş enārınḡdın encār ḡūb,
(5) Zülfünḡdın ayaḡ baḡlaḡalı zencār ḡūb,

²⁷ Metinde bolmadı

(6) *Uçamnu kaçlap özümge kaymak lâzım beredür,*

(7) *Sêndin êy kız, yüz yaşağan mazlûm hûb.*”

(8) Melîke, Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm-ğa bu beyt-ni oğudı:

(9) *“Köpler ‘Arab köngül pür-ğam-dur,*

(10) *‘Âlem nazarımgê hâne-i mâtem-dür,*

(11) *Azıp sên buba sözünğni bulmay aytur sên,*

(12) *Başınğni kêsip têrîngni soysam kem-dür.*”

[32b]

(1) Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm bu beyt-ni oğudı:

(2) *“Bir cândın kêçip özge mîng cānım yok,*

(3) *Yêr çehresi reng alğû dèk xanım yok,*

(4) *Boynuñğga kolumni salıp qarığan çağda,*

(5) *Bir bolsa la‘l-i lebingdin söyüp olsam ârmānım yok.*”

(6) Melîkening tanı hem açığı [kelip] Hızır(1) ‘aleyhi‘s-selāmğa bu beyt-ni

(7) oğudı: *“Êy xarı gedây! Tanğla kèlip nān tilegil,*

(8) *Encām-ı seher tab‘ı ferîşān tilegil,*

(9) *Kör, ağızğa yètip-dür ayagıñ xarı çal,*

(10) *Kıl tövbe, yākañ tut, Allāhdın îmān tilegil.*”

[33a]

(1) dèdi. Hızır ‘aleyhi‘s-selâm, Melîkege bu beyt-ni oğudı:

(2) *“Êy ay! Kılma mēni bu kün nāmaḥrem,*

Ğam tîğı bilen tutulğa bu köñglüm,

- (3) *Sakal akarıp özüm karı hem bolsam,*
(4) *Kêlgil kêtêni on tûrt yaşar yigit-dûr kônglûm.*”

(5) Melîke, Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâmğa bu beyt-ni okudı:

- (6) *“Dervâze-i merg sêning sari açılatur,*
(7) *Mundın sêning sari açılatur,*

- (8) *Mundın sêning sak kêtêringni kim biledûr?*
(9) *Kêlgil ki mên yaş yigit dêrsen sêning yaşing ağırılık kıladur.*”

(10) Hâzret-i Hızır(ı) ‘aleyhi‘s-selâm, Melîkege bu beyt-ni okudı:

[33b]

- (1) *“Ġam tîğı bile mênî özüm tile mên,*
(2) *Yolungda ölerimni êy kız, hûb bilen,*
(3) *Sen la ‘l-i lebîngge bir su bêrûrsêng,*
(4) *Ba ‘llâh cânımı saŋga taşadduk kılam.*”

(5) dèdi. Melîke, Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm-ğa bu beyt-ni okudı:

- (6) *“Êy pîr-i gedâ! Yıgla yaşing kôl bolsun,*
(7) *Da ‘vâ-yı muhabbet bu kûn hól bolsun,*

- (8) *Nê yahşığına yigitler mênî körelmey öldi,*
(9) *Sening dêk karı bubağa kôngül yol bolsun.*”

(10) dèdi. Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm Melîkege bu beyt-ni okudı:

[34a]

- (1) *Êy kızğına! Ġam bile mênî toldurdung,*
Gül dêk açılıp êdim mênî soldurdung,

(2) *Başım-nı kèsmes éding éy ra ‘nā,*
Tığın nigāhı bile mēni urup öltürdüng.”

(3) dēdi. Melīke, Hāzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selām-ğa bu beyt-ni oğudı:

(4) “*Ġam tağı içing-ge tüşse hem bolmaydur,*

(5) *Éy pîr-i ‘Arab! Saŋa qaralap bolmaydur,*

(6) *Ölüm sēning tarafing-ge qarap turadur,*

(7) *Hergiz mü sening dek yaman bolmaydur.”*

(8) dēdi. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selām, Melikege bu beyt-ni oğudı:

(9) “*Her çend vaşlingğa mēn toymas mēn,*

(10) *Bu tileğaning-nı bir zerre ‘ār almas mēn,*

(11) *Açığlap éy pîr-i ‘Arab! ‘Kétkil’ dērsēn,*

(12) *Tā mēn sēni almağunça kēmes mēn.”* dēdi.

[34b]

(1) Melīke açığlap bu beyt-ni oğudı:

(2) “*Tereg sēn, bedī ‘ni bilmey sēn,*

(3) *Çöllerde yörüp kâ ‘ideni bilmey sēn,*

(4) *Mektep yüzini körmegen ol pîr-i ‘Arab sēn,*

(5) *Oğumap sēn hîç nēmeni bilmey sēn.”*

(6) Hızır ‘aleyhi‘s-selām, bu beyt-ni oğudı:

(7) “*Molla mēn, kelām zebānı bile mēn,*

Şerh-i molla ma ‘nîşi Qur’ân bile mēn,

(8) *Köngülde köçürme bu ‘Arab ‘amiy dëp,
‘Bostân’²⁸, ‘Şebistân’²⁹, ‘Muemmân’³⁰ bile mën.”*

(9) dëdi. Melike bu beyt-ni okudı:

*“Farq ëylemegil, haqqını zening-ge,
Zinhār aşınmagil bir kün dōstungğa,*

(10) *Dervāze-i Behār asmağ lāzım,
Terinğni soyup hemān tağar mën bu hātrıngğa.”*

(11) dëdi. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām bu beyt-ni okudı:

[35a]

(1) *“Ëy reşk-i perî-i māh-veşim, mümtāzım*

(2) *Mën gamze-i dil u lahz istegil rāz iym,*

(3) *Bildim ki saŋga tamām ‘ālem kul-dur,*

(4) *Ming kul arasıda maŋga oğşay kul lāzım.”*

(5) dëdi. Melike, Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selāmğa bu beyt-ni okudı:

(6) *“Hergiz bu sözüngni kabül étmes mën,*

(7) *Aşl nesebingni ëy pîr-i ‘Arab! Bilmes mën!*

(8) *Mening eşikimde saŋga oğşa yüz ming kul bardur,*

(9) *Seninğ dek qarı kulnı bir pulğa hem almas mën.”*

²⁸ Sa’dî-yi Şîrâzî’nin 1257’de tamamladığı; adalet, ihsan, aşk, tevazu, rızâ, kanaat, terbiye, şükür, tövbe münâcât ve hatm-i kitâb adlı on bölümden oluşan eseridir.

²⁹ 15. yüzyılın İranlı şairlerinden Fettâhî mahlaslı Muhammed b. Yahyâ Sîbek’in Şebistan adını içeren iki eseri vardır. Bunlardan ilki *Şebistân-ı Nikât ve Gülistân-ı Lugat* adlı sembolik bir eserdir. Diğeri ise *Şebistân-ı Hayâl* adlı, hayalinde kurduğu Şebistânîhayal şehrinde yaşadıklarını anlattığı eseridir.

³⁰ Araştırmalarımızda Muemmân’ adlı bir esere rastlamadık. Bu isme en yakın, Fuzûlî’nin muammalar hakkında bilgi verdiği *Risâle-i Mu‘ammeyat* adlı eseridir.

(10) Melîke, Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm-ğa bu beyt-ni okudı:

(11) “Êy pîr-i ‘Arab! Setr leb boyı derâz,

[35b]

(1) Burnunġnı tēşip koyar mēn üstünġge cāz,

(2) Qayda êrdim bu belāğa mēn, uçrap mēn,

(3) Közüñg çukur, yüzüñg çukur, başıñg taz.”

(4) Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm, Melîkege bu beyt-ni okudı:

(5) “Êy kızgına! Köp sözleme, hayrân bola sēn,

(6) Şermendelikinġdin tola giryân bola sēn,

(7) Mēn pîr-i ‘Arab-ge tola bî-edeplik kıl,

(8) Bir âh mēn ura önümde giryân bola sēn.”

(9) dēdi. Melîke, Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selâm-ğa bu beyt-ni okudı:

(10) “Dergâhımğa kēldi, halk-ı ‘âlemi seçer,

(11) Dervîşġına zâhid takvâyı seçer,

[36a]

(1) Bu sözümge tap Allâh bes kētti bārî,

(2) Seninġ dek qarı bubğa ecel yakın-dur seçer.”

(3) dēdi. Hâzret-i Hızır(1) ‘aleyhi‘s-selâm bu beyt-ni okudı:

(4) “Mēn pîr-i ‘Arab bî-kes mēn cānum genc,

(5) Beytinġ-ge beyt koydum

- (6) *Biz êkimiz³¹ bir yêrde bolup turganda,*
(7) *Aķ-dur saķalım, ķara saķıñģ hũb ۆltürmes kirünce.”*

(8) dèdi. Melıke, Hızret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām-ģa bu beyt-ni okudı:

- (9) *“Êy pîr-i ‘Arab! Haddin aşmak hũb êmes,*
(10) *Zer taķtge çıkıp kۆp sۆzlemek hũb êmes,*

- (11) *Êy pîr-i ‘Arab! Karı kişi yaşı bolmas,*
(12) *Tüşiniñģ muşlihi yok, mantıķlu (b)ir iş bolmas.”*

[36b]

(1) dèdi. Hızret-i < Hızır > ‘aleyhi’s-selām, Melıkege bu beyt-ni okudı:

- (2) *“Êy kızģına! Tende muķtāc êyler sèn,*
Bizlerni gedā, ۆzüñģni tāc êyler sèn,
(3) *Hālā ki mañģa ‘êrkek êrmes’ demegil,*
Aldıñģ kaçuranda nēcük êyler sèn.”

(4) Melıkeniñģ açığı kèlip Hızır ‘aleyhi’s-selām-ģa bu beyt-ni okudı:

- (5) *Êrniñģ mañģa kerek yokdur sèniñģ mèn,*
Lākin kişi yoktur mèniñģ kōñglüm tilegen,

- (6) *Alsam dègen yigitlerniñģ aşlı hani bolmas?*
Ölsem ölü mèn hıķ kiřiģe tēgmes mèn.”

(7) Hızır ‘aleyhi’s-selām, Melıkege bu beyt-ni okudı:

- (8) *“Êy reşķ-i perî-i māhveş, ebrũ tāk,*

³¹ Metinde êkilemiz

Yüzüñgñi körerger dilim cānım müştāk,

(9) *Êr aţını neme dēp yādıñgga almas sēn,*
Bu ħaltalarnıñ içinde bar mu, bu nev ‘konak?’

(10) dēp êrdi. Kız ħayrān ħaldı. Anıñ üçün kim yançukda
[37a]

- (1) bir altun bar êdi. Bes Melîke dēdi ki:
(2) “Êy buba! Andağ bolsa aţım Melîke ħanım Ağıça’dur.
(3) Aţım-nı ħoşup tōrt mîre beyt oħuğıl!”
(4) dēp êrdi. Ĥazret-i Ĥızır ‘aleyhi’s-selām, bu
(5) beyt-ni oħudı:

“Cārıñ uluğ āstāne (6) boldı,
Kōñgöl mestān, dōst tutar bühtān,

(7) *Ebābekr(i), ‘Ömer, ‘Oşmān hem-çü ‘Alīyiz dāne,*
Közleri çolfan Şanem’im.

(8) *Yār yüzi bir gül-dür,*
Tofrağı hem bülbül-dür,

Tüşse ħafes,
(9) *Közleri çolfan Şanem’im.*

Aşķ otı ħıldı ħarāb,
(10) *İçmesin türli şarāb,*

Lebidin çıktı ayġanı, (11) çıķmadı yāri ħumārı,
Közleri çolfan Şanem’im.

[37b]

(1) *Bir tig içre özüñgüz*

Mèn buba dādur közüngiz,

(2) *Mèn pîr-i ‘Arab’da sözüngiz,*
Közleri çolfan Şanem’im.”

(3) dèdi. Melîke başlık heme kızlar hayrân kaldı. Melîkem ayttı ki:

(4) “Ëy buba! ‘Arab lafz bilür mü sèn?” dèp èrdi. “Bile mèn.”

(5) dèp bu beyt-ni okudı:

”Medārîng mèn lāğ lāğ lāğ,
Yığladı(6) cān buğ buğ buğ,

Tende öltüingiz çoğ çoğ çoğ,
Aktur (7) sakalım toğ toğ toğ,
Başdaki közlük otāğa³² sürdi

(8) *Köydi tenimde lev‘ lev‘ lev‘,*
Melîke Şanem Han cüre cüre cüre

(9) *Tek maŋga bağ bağ bağ,*
Bolsa köngül³³ tağ tağ tağ,
Vaqt-i (10) seher kum kum kum.” dèp èrdi. Heme halk hayrân kaldı.

(11) Melîke aydı ki: “Ëy pîr-i ‘Arab buba! Şah-n-u rāz èken.” dèp

(12) sordı ki: “Ëy buba! Kêç vaqt namāz hest mü yā nîst mü?”

(13) dèp aydı. “Hayāt nihān.” dèdi. Melîke aydı ki:

[38a]

(1) “Ëy buba! On sekiz mîng ‘ālem-ning künde ki nê yêrde turur?”

(2) dèdi. Hâzret-i Hızır ‘aleyhi‘s-selām aydı ki: “Hāne-i Ka‘be’de

(3) turur. Her kişi tevfiķ (tevfiķ) hîç tavāf kılsa gele sa‘ādet-

³² Metinde otāğat

³³ Metinde köngel

- (4) dūr. Ol bende olsa zāce-keş kalmasınlar.” dēdi.
- (5) Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām aydı ki: “Ėy Melīke! Mazlūm
- (6) kişi-niñ tamām ‘azā’sı ‘avret boladur. Anğa qaramaq
- (7) qatıg günāh-dur. Anğa yavmaq farz-dur. Eger mazlūm
- (8) kişiniñ yürekidin pāklıkidin saç-niñ tört hissesi-
- (9) din bir hissesi açuq qalsa namāz ötep bolmas.”
- (10) dēp ērdi. Melīke aydı ki: “Ėy buba! Barğan sēn
- (11) çıkıp yat.” dēp ērdi. Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām
- (12) bu beyt-ni oqudı:

“Sēn mēni aldırıp qofuralmas sēn,
(13) *Her ġayblar ki buyurup olturalmas sēn,*

[38b]

(1) *Mēn sēni almağunça qofmas mēn,*
Ėayblardın bir zerre qorqmas.”

(2) dēp Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām, bu beyt-ni oqudı:

(3) *“Yahşı çēçek bāğlarda,*
Ni‘met ērūr bāğlarda,

(4) *Biz körüşür çağlarda,*
Mēn qarığan vaqtlarda,
(5) *Başdağı közlük otāğa.*

Ėylemegil bizge cefā’,
(6) *Sēn ki Şanem mañga devā’,*

Şoħbetiñge bolsa revā,
(7) *Başdağı közlük otāğa.*

Mēn bubağa bir baqañgız,

(8) *Cüft-i enār bir baķanġız,*

Ferde açıp bir baķanġız,

(9) *Başdaki közlük otāġa.*

Merhem étip baġrım yak,

(10) *Çîñî tutup bêrgil ‘arak,*

Āh Şanem āh firāk.

(11) *Munçaķı altun aġanak,*

Ēki yüzi sütdin aķ,

(12) *Aldıdın çıķtı,*

Kinidin çıķtı buġanak,

(13) *Közleri çolfan Şanem.*

Yüzi kıızıl ênglik-dür,

[39a]

(1) *Biz ‘aceb tenglik-dür,*

Yol yörüşi³⁴ keklik-dür,

(2) *Közleri çolfan Şanem.*

Tamām kıznıġ turuşı³⁵,

Yengi yumġaķ (3) uruşı,

Yipni ķomuşġa türüşı³⁶,

Közleri (4) çolfan Şanem.” dēp aydı. Başlıġ hem

(5) ‘Ulemā’-yı Rūm ħalkı bu yürege ħayrān ħaldı:

(6) “‘Ulema’-yı Rūm ħalkı bu bubaġa birni desem on-nı

³⁴ Metinde yöreşi

³⁵ Metinde turaşı

³⁶ Metinde türeşi

- (7) d    r.” d  p   rdi. Aydı: “Kel  mu’ll  hd  n
(8) bir söz sorsalar ‘  ciz³⁷ k  lip çıkıp k  ter.” d  p
(9) aydı. Ayttı ki: “*Külli-i nefs  n zai  kat’  l- mevt*
(10) *mevti summe ileyne turceun, ağır hem yevm ’  l- kıy  me.*”³⁸ d  p
(11)   rdi. Hızır ‘aleyhi’s-sel  m aydı ki: “*  z   c  e*
(12) *k  zai rah  mi emr   ’l-rabbi’s-sem  v  t   r  z  e.*”

[39b]

- (1) d  p   rdi. Heme h  lk   h  yr  n çaldı. Yana Mel  ke aydı ki:
(2) “  y buba! Elif’ning, be’ning ma’nəsə n  me?” d  di.
(3) H  zret-i H  z  r(  ) ‘aleyhi’s-sel  m aytt   ki: “Elif’ning
(4) be’ning ma’nəsə, H  d   bir d  gen’ boladur.
(5) Be’ning ma’nəsə h  b  bim H  zret-i M  h  mmed Res  lullah   alla’al-
(6) l  hu ‘aleyhi ve sellem d  gen’ boladur. Eger m  n  a una-
(7) mas  ng Mel  keni u  bu buba  a b  rgil,   utul-
(8)    l d  gen boladur.” d  di. A    lap
(9) d  di ki: “Y  z  mni bir k  rsetey t   at t  tal-
(10) mas.   z   buba k  r   y   .” d  p yüzidin
(11) ni   b  n   k  terdi. H  zret-i Hızır(  ) ‘aleyhi’s-sel  m
(12) tillerni     ar  p   rdi. Mel  ke, H  zret-i Hızır(  )
(13) ‘aleyhi’s-sel  mn  n   bildi. Bu Hızır pey    mber   kenini

[40a]

- (1) bolup k  p h  c  let boldı. Bir söz d  genini
(2) taşlap zeyn   taşıt-d  n o  ıldı
(3) y   lap yüzige    ret-ni, pey    mber ayağını bu Mel  ke   h
(4) tar  p aydı ki: “Pey    mber-i ber-h   , ber-g  z  de-i m  t  lak,
(5) m  n sen-ni bilmedim, h  t  ’ kılıp-dur m  n, tövbe.” d  p
(6) tazarru’ kıldılar. H  zret-i Hızır(  ) ‘aleyhi’s-sel  m aydı-
(7) lar ki: “Börek’all  h   y k  z! H  d   Te’  l   bu ata ana     a
(8) ve   st  n     a,   z  n     e rah  met kılsun. Bu k  n men  n  
(9) bilen ber  ber beyt o  u  p s  zle  t  n  ,

³⁷ Metinde ‘  ciz

³⁸ Ankebut Suresi 57. ayet

(10) murādīngğa yétkey sèn.” dèdi. Ve yana ayttılar ki:

(11) “Ëy kız! Sèn hâkân-ı Çinning oğlu Şeh-zâde özünġni

[40b]

(1) kabûl tutġıl.” dèp ġayb boldı. Ol maħalde

(2) beyābāngā bir sā‘atde keldiler. “Ëy Behrām!

(3) Murādīngğa yétkey sèn.” dèp du‘ā’ kılıp,

(4) dürr-i cānīng başdın ġmān edip,

(5) erkānlarnı bir bir te‘allüm bèrip, müslümān

(6) ehli kılıp, altun miħaffegē saldurup,

(7) her iygelerni bir meclisde olturġuzup

(8) hıṭbe-i nikāh oġudılar. Hāzret-i Hızır(ı) ‘aleyhi‘s-selām

(9) yigit ġoldaş boldılar. Birbirlerini

(10) mübārek-bādlık kılıp ġayb boldılar.

[41a]

(1) Ki öylen kām-ı dil hāşıl kılıp bir ġaydaġ

(2) müşkil mes‘elelerge cevāb bèrdiler:

(3) Va‘llāhu ‘ālem bi‘ş- şevābü‘l- kitāb.

(4) Ëy müslümānlar! Bu dünyānı eski bolupdur.”

(5) dèdiler. Aşlā haberingizler yok. Yüz tāne vaġār

(6) hātūnnı ufaġ i‘lām³⁹ dèdür. Uzun hātūn-

(7) nı i‘lām dèdür. Hemān hātūn-nı yavaş i‘lām

(8) hātūn dèdür. hātūn-nı hālīm i‘lām dèdür.

(9) ġıybet ġüy hātūn-nı munġdaş Aġıġa dèdiler.

(10) Acıġı siyāh hātūn-nı tatlıġ hātūn dèdür. Uruş-

(11) ġaġ hātūn-nı ‘asel i‘lām dèdür. Çıġımcı

[41b]

(1) hātūn-nı nebāt i‘lām dèdür. Kelte hātūn-nı

(2) yorġa i‘lām dèdür. hātūn-nı ġumār i‘lām

(3) dèdür. ġorġaġ hātūn-nı ra‘nā i‘lām dèdür.

(4) Yuġan hātūn-nı, ġın ġan dèdür. astur

³⁹ Metinde ilām

- (5) Һан дѣдѣр. Нѣкер ѳдѣрен Һѣтѣн-нѣ Һѣр Һан
(6) дѣдѣр. Үлдем маңсalar дѣдѣр. Ашта
(7) маңсalar Үағ Үутған дѣдѣр. Тала кѳп қılsalar
(8) кѣс дѣдѣр. Кѳп қıлмас му? Мѣн зѣнг дѣдѣр.
(9) Толая кѣле дѣдѣр. Аз ıсе нѣн Үѣмесдѣр.
(10) İş қılsa нıҮѣз сѣн дѣдѣр. İş қılsa бурun
(11) дѣдѣр. Талағıl Һарclassa ағır дѣдѣргıl. Һарс
(12) қıлмас, баһıl дѣдѣр. Ва'ллѣһу'л- 'әлем бı'ш- шѣвѣб.
(13) 1311 бѣ рецѣбнıң оту(z)унчі чѣҺәршѣнбıһ күнı
(14) tamām болған.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TERCÜME

[1b]

(1) Hikâye etmeli: Adil Şah isimli bir padişahın (2) masumiyet perdesi içinde [yetişmiş] bir kızı vardı. (3) Yüzü güneş [gibi], saadet gezegeni [gibi], saç-(4)ları örgülü, zülüfleri alnında halka (5) halkaydı. Melike'nin adına Melike Hunriz der- (6) idiler. Güzel yüzlü, (7) iyi tabiatlı, akıllı, bilgili, aynı zamanda şair (8) idi. Çeşitli şehirlerden yine padişahzadeler (9) Melike'ye elçiler gönderip “kendisi bizi

[2a]

(1) kabul etsin” demişlerdi. Melike o (2) elçilere şöyle cevap verdi: “Her kim beni (3) almak için gelip, benimle beraber beyit okursa (4) -ister padişah ister köle olsun- ben o vakit [onu] kabul (5) ederim. Eğer [benimle] beraber beyit okuyamazsa başını kesip aşık (6) -lık minaresine astırırım.” diye duyur (7)-du. Sözü'nün kisası; dört yüz seksen dört (8) padişahzade gelip beyit okuya- (9) madı. [Melike] beyit okuyamayan [kişilerin] başını teninden ayır (10) -dı. Bu söz bütün aleme yayıldı.

[2b]

(1) [Çin hakanının oğlu Melike'nin sözünü işitti.] Çin hakanının bir oğlu (2) vardı. Adı Şehzade Behram olan o şehzade, (3) babasından izin alıp, Hocend diyarını (4) aşarak Melike'nin yurduna (5) geldi. Melike'nin resmi kuralı şu (6) idi: Altmış dört basamak ile (7) çıkılabilen bir çardak vardı. Her kim (8) Melike ile şiir atışmak için gelirse o (9) davulu vururdu. Sözü'nün kisası; Şehzade Behram (10) minarenin tepesine çıkarak davulun derisine [yüzeyine]

[3a]

(1) öyle bir vurdu ki davulun sesi Melike'nin sağ kulağından (2) girip sol kulağından [çıkarak] bir süre yankılandı. Cariye (3)-lere söyledi ki: “Sen çıkıp bak. Hangi eceline susayan, (4) hayatına doymuş biri gelmiştir.” dedi. (5) Cariyeleri çıkıp gördüler ki yiğit biri (6) gelip, davula vurup durmakta. [Bu yiğit] güzel, (7) ay [gibi] yüzü ile gün ışığından daha parlak görünmekte. Cariyeleri (8) [içeri] girip bu sevinçli haberi vermek için (9) heyecanla Melike'nin yanına

[3b]

(1) girdi. Söyledi[ler] ki: “Ey Melike! Yiğit bir delikanlı gelmiş (2)- tir. Önceki gelen taliplerinden (3) yüz kat daha güzeldir. Başına hasırdan örme bir başlık, (4) ayağına kumaştan bir çizme giymiştir. Uzun-kısa elbise (5)-lerini giymiştir.” dedi. Melike söyledi ki: (6)“Ey edepsiz, fena [kadın]lar! Beni maskara ettiniz. (7) Uzun-kısa elbise giyen adam bana (8) talip olduysa ona malk mülk bağışla- (9) yıp, onu fikrinden döndürürseniz [iyi] olur.” (10) dedi. Cariyeler söyledi ki: “Her ne zaman, hangimiz

[4a]

(1) [o yiğide] söz söylediysek asla kabul etmedi.” (2) dedi. Melike daralıp, üzerine elbisesini, (3) ayağına ayakkabılarını geçirip, pudrasını, allığını yüzüne ve (4) gözüne sürüp, kollarını çeke çeke (5) kendini süsleyip, Frenk asker[ler]ini (6) hazırlayıp, cariyelerini göstermek isteyip (7) isteyip, dört yüz tane kızı arkasına (8) alıp, asker[ler]in bahçesine geldi ve altın tahtın üzerine (9) oturdu. Yeşil-sarı renkli elbiselerini (10) giyip, bahçelerde açılan güller gibi

[4b]

(1) kollarını bağlayıp durdu. Sözün kısası; (2) Behram bunu görünce minareden atlayıp, (3) Melike’nin yanına gelip, şahlara has saygı ve tebessüm ile (4) [onu] hükümdar sayıp, gümüş kürsü üzerine testi (5) koyup oturdu. Melike, şehirde Behram’a (6) hayranlıkla bakıp tuti gibi söze (7) girdi. Söyledi ki: “Ey yiğit! Hangi bahçenin (8) gülü, hangi çimenin bülbülü- (9) sün ve hangi hazinenin cevherisin? Buraya (10) nereden geldin? Soyunu sopunu bana anlat.” diye

[5a]

(1) söyledi. Behram, Rum halkının Türk dilini bilmez- (2) di. Çin dilini Rum şehrinde Türk bir kişi (3) bilmezdi. Behram kendi ana dilinde Melike’ye (4) söyledi ki: “.....(5)..... (6) Melike söyledi ki: “Bu nasıl söz (7) dür? Bunu anlayan var mı?” (8) diyerek etrafına bakıp oturdu. (9) [Oradaki] hiç kimse [bu sözü] anlamadı. Behram yerinden (10) kalkıp, kutunu yere vurup

[5b]

(1) (2)(3) dedi. Sözün kısası; birbirleri (4)-nin sözlerini anlamadıkları için (5) Behram, halk arasında gizlenip, [bir köşeye çekilerek]

(6) başından örtüsünü çıkarıp, (7) kubbenin üzerine oturarak öyle bir ağladı ki (8) kendi ana dilinde Allah’a yakararak (9) şöyle söyledi: (10)

[6a]

(1) deyip, (2) başını yere koyup inleyici feryatlar etti. (3) Rum halkı her birlikte merhamete gelerek Behram (4)-ın hâline ağladı. Allah-u Teala’nın (5) rahmeti coşunca Behram’ın (6) kulağında şöyle bir ses işitildi: Ey Behram! (7) her ne istediysen sana verdim. Başını kaldır!” diye (8) yaratıcıdan bir ses geldi. Behram’ın başını (9) kaldırması ile gönlü canlanıp gönlünde yıldırımlar (10) çaktı. Ağzından acı bir tütün

[6b]

(1) [çıkar gibi] ağlayarak Allah’a yalvardı. Gönlü mum gibi (2) [yanarak etrafa] aydınlık saçtı. Rum (3) dilinde konuştu. Allah-u Teala’ya övgüler (4)sunup, hoş zaman geçirip, tuti gibi (5) söze girdi. Söyledi ki: “Ey Melikem! Beni sorar (6)- san ben, Çin hakanının (7) oğluyum. Adım Şehzade Behram’dır. Senin (8) vafını duyduktan sonra kendimi (9) Rüstem gibi düşünüp, belimi iki yerden (10) bağlayıp, ayrılık ateşinde yüreğimi dağlayıp

[7a]

Çin vilayetinden geldim.” dedi. Melike (2) şöyle söyledi: “Benim adım Sanem Ağıça (3)-dır. Sanem adımı kullanarak bana dört mısra beyit (4) oku. Senin gerçek bir aşık olup olmadığını (5) bileyim.” dedi. Behram Şah dinlenerek bu (6) beyti [okudu]: “*Ey Senem kırmızı dudakların şarap gibi kırmızıdır bugün, (7) Gözlerin Çin imparatoru gibi taze nurludur bugün, ya benim meziyetimdir (8) ya da aksi yanağının, gül bahçesini gördüm meğer cennetten daha güzel bugün. (9) Melike: Ay yüzümün berraklığı, servi ağacı gibi ölçülüdür bugün, Benim aşkım yüzünden bütün alemin (10) ciğeri kanlıdır bugün, bu kızıl giyinen bütün kızlar benim cariyemdir, her taraf, (11) bahçenin duvarı cilve cilve [gül bahçesi gibi] kırmızıdır bugün.*” Behram: “Elbette arifin

[7b]

(1) *kılıcı meydandadır bugün, vahşetinden ovalar ve çöller kıpkızıl kandır (2) bugün, birçok kişiyi haksız yere ölüme gönderdin, (3) Senin bu zulmüne yüz Haccac hayrandır bugün.*” Melike: (4) “*Bu yiğidin yüzü yepyeni bir gül bahçesi [gibidir] bugün, Ya sarhoş (5) ya afyondan [dolayı] baygındır bugün, ya ölüm korkusundan (6) ne dediğini bilmeden konuşur, ya deli ya da mecnundur bugün.*” (7) Behram: “*Dilberimin boyu, endamı servileri*

imrendirecek kadar ölçülüdür bugün. (8) Yârin dudağı şarap gibi kırmızıdır bugün, geldi yüz bin [tane] (9) insanın başını kesen kişi. Ey gönül! Cesur ol! Aşığın (10) öleceği gündür bugün.” Melike: Tacıma, tahtıma, devletime herkes

[8a]

(1) hayrandır bugün, küçücük lütuf sahibi devletim (2) yârime bağışlanmıştır bugün, (3) Bu sözünden cayararak o yüce [kendini üstün gören] hâline son ver! (4) Dilinde kötü söz barındıran (kişi), dilencilerin başıdır bugün. (5) Ey Senem! Yüzünü aç şimdi, yüzünün güzelliğini görelim. (6) Güneş ışığı ile vücudunun tazeliğini görelim, (7) Senin güzel yüzüne bütün Çin (halkı) hayrandır bugün.” (8) diye söyledi. Melike: “Bu oğul beni kararımından döndü- (9) recek, hayalperest biridir.” diyerek korktu. Melike- (10) nin bir adeti vardı. Her kim beyti kendisinden

[8b]

(1) daha iyi okursa yüzünden örtüsünü çıkarır- (2) dı. Nice yiğit şairler (3) Melike’nin yüzünü görür görmez tâkatsiz kalıp, (4) akılları başlarından giderdi ve bazı yiğit- (5) ler akıllarını yitirip [oldukları yere] yığılırlardı. (6) Melike, yüzünden örtüsünü çekti. Behram, Melike’yi (7) görünce aklı başından giderek, sersemleşip (8) [yere] yığıldı. Melike, “Cellat” diyerek bağırdı. (9) O zaman dokuz cellat gelip içeri girdi. (10) Dedi[ler] ki: “Ey Melike! Kimin akıbeti ecel olmuştur? (11) Kılıcımız keskindir ve hedefini şaşırılmaz, kuvvetlerimizin

[9a]

(1) hepsine emret, onun yaşam bağı (2) dünyadan keseriz.” dedi[ler]. Melike: (3) “Benimle birlikte aşıklık davasını (4) güden bu yiğit kimdir? [O yiğidi] alıp, [onun] başını (5) kesip, aşıklar minaresine kanını saçıp, (6) başını darağacına assınlar.” dedi. Cellatlar (7) Behram’ın kolunu bağlayıp, onu alıp yürüdüler. Behram (8) gördü ki [cellatlar] adamların kulak ve burunlarını kesip, tesbih (9) çekerek, [kesilen başları] kapının eşiğine asmıştır. Kılıçlarından çeke (10) çeke kanlarını akıtmıştır. Korkup, (11) geriye döner gibi olup, arkasına bakardı. Cellatlar

[9b]

(1) [Melike’nin] yanına gidip vardı[lar]. (2) Sözü kısı: Melike’yi emzirip ona bakan bir süt (3) annesi vardı. Süt anne, cellatların kolunda (4) güzel, yiğit bir delikanlı olan Şehzade Behram’ı gördü. (5) Cellatlar bu yiğidi alıp götürürken süt anne Behram’a (6) acıdı. [Cellatlara] şöyle söyledi: “Ey cellatlar! Beni bir saat (7) bekleyin.” deyip kızlarla birlikte Melike’nin (8)

yanına girdiler. [Süt anne, Melike'ye]: "Ey kızım! Cellatların (9) kolunda bir yiğit gördüm. Henüz o yiği- (10) din on gülünden biri açılmamıştır. O (11) yiğitin günahını bağışlayın." dedi. Melike:

[10a]

(1) "Ey ana! Hiçbir şey, senin sütünden (2) daha kıymetli olamaz. [O yiğidin] günahını bağışladım. Ne (3) istersen öyle yap." dedi. Anası bir hışımla (4) çıkıp, cellatların kolundan Şehzade (5) Behram'ı kurtarıp yoluna gönderdi. Şöyle söyledi: "Ey (6) oğlum! Kendi yurduna dön. Kızım [Melike] erkeklere düşman (7) olup kaldı. [Bugüne kadar] hiçbir güce değmemiştir." dedi. Şehzade (8) Behram, bu masum [süt anne] ile helalleşip, ölümden kurtul- (9) duğuna sevinip, Allah'a övgü ile (10) şükürler ederek yoluna devam etti. Nice uzun yo

[10b]

(1) yürüyüp Rum şehrinin yoluna [doğru] gitti. (2) Karşısına çıkan cellatları öldürdü. (3) [Behram'ın] başındaki aşk ateşi yeniden alevlendi. (4) Behram üzüntüden perişan olup, nehir kenarına gidip, orada gusül abdesti (5) alıp, başını bir kilimin üzerine koyup ağlayarak (6) Allah'a yalvardı: "Ey dertsiz sevinç veren, (7) evinde [yeryüzünde] gül fidanı açtıran mükemmel [varlık]! Ey sonsuz büyüklük sahibi! (8) Ey çaresizlerin çaresi! Ey sıkıntılı olan- (9) ları işiten, benim gibi garibin (10) ihtiyacını görüp, feryadına karşılık veren!" deyip

[11a]

(1) çölün içinde kırk gün kırk gece ağlayıp (2) öyle bir dua etti ki Allah u Teala- (3) nın rahmeti bol olup (4) Behram'ın duasını kabul etti. O zaman Allah u (5) Teala, Hızır aleyhisselama (6) şöyle bir ferman sundu: "Ey Hızır kulum! (7) Yeryüzünde o aciz kulum ile senden başka kimse şiir okuyamaz.

[11b]

(1) O kız [Melike] ile beraber beyit okuyup Melike'yi Çin (2) hakanının oğlu Behram ile evlendir." deyip (3) ferman verdi. Hazreti Hızır aleyhisselam (4) bu fermanı [işittikten sonra] göz açıp kapayıncaya kadar Rum şehri- (5) ne gelip Behram'ın yanına vardı. (6) "Ey Behram! Başını kaldır!" dedi. (7) Behram, başını kaldırıp gördü ki karşısında ak sakallı, mübarek (8) bir kişi oturmuştur. Yerinden sıçrayıp,

[12a]

(1) kalkıp [Hızır aleyhisselam’a] selam verdi. Dedi ki: Ey saygıdeğer kişi! (2) O kimdir ki benim gibi (3) bir garibi tanıyıp, adımlı söyleyip (4) [bana] seslenir?” Hazreti Hızır aleyhisselam (5) dedi ki: “Ey Behram! Beni tanımadıysan şimdi (6) tanı! Ben Hızır peygamberim.” Behram “ah “ (7) edip, ağlayarak Hızır aleyhisselam- (8) ın ayaklarına kapandı. Hızır aleyhisselam, (9) Behram’ın kolunu tutup:

[12b]

(1) “Melike’yi alıp sana vermek için geldim.” diye (2) öksürüp, göz açıp kapayıncaya kadar [Melike’nin] asker bağına (3) geldi[ler]. “Ey Behram! Sen bu bahçede (4) elma, nar, incir yiyip [beni] bekle. Ben Melike [ile] (5) beyit okuyup, [onu] sana alıp geleyim.” (6) deyip, onlara İsm-i Azam duasını bir solukta (7) okudu. Öyle dağ gibi heybetli (8) ve elleri sanatkâr eli gibi gül renkli (9) bir kambur dede olup, minarenin tepesine (10) çıkıp, gümüş çubuğu koluna alıp, davulun üzerine

[13a]

(1) öyle bir vurdu ki sanki bu ses İskender’in davulunun sesiydi. (2) [Bu sırada] Melike derin bir uykudaydı. Çadırından çıkıp (3) bağırdı: “Ey Gülendam! Dışarı çık! (4) [Bana] haber getir! Hangi eceli dolan [kişi] gelmiştir? (5) [Bu zamana kadar] gelen yiğitlerin davullarının sesi (6) çıkmazken bugün ne oldu? [Ne değişti?] Çok yüksek (7) sesle [sanki] davulu yırtacak gibi çalıyor.”(8) dedi. Gülendam ‘hayrola’ deyip, heyecanlanıp, (9) dışarıya çıkıp gördü ki minarenin tepesinde bir kambur (10) dede duruyor. Gülendam, [yaşlı adama] şöyle bir baktı. Çok (11) heybetli ve sureti dağ [gibi], sakalı

[13b]

(1) bir kaynak gibi akan, başı kel, beli kambur, (2) gözleri cıban [gibi], yüzü çukur, gözü çukur, özü (3) zayıf, vücudu yaşlanmış, beli kambur, (4) dertli bir dede[ydi]. Önüne doğru gelen (5) sarığını kıvırmıştı. Eskimiş, yamalı bir cübbe (6) giymişti. Çizmesini ve başlığını unutmuştu. (7) Ayağına keçi derisinden ayakkabı giymişti. Saç- (8) ları uçup durmaktaydı. Beline davul (9) sandığı bir kapak asmıştı. Koluna eğri bir (10) asa almıştı. Eğri asa (11) ile davulun üzerine öyle bir vurdu ki [davul] gürleyerek

[14a]

(1) sesi bütün aleme yayıldı. Gülendam bunu görünce konuşamadı. [Bir an] aklını (2) kaçırıp, akli yerine gelince: “Ey dede! [Buraya] niçin geldin? (3) Ne ihtiyacınız varsa söyleyin, çare bulayım.” dedi. Hızır aleyhisselam: (4) “Ey cariyeye! Benim hiçbir şeye ihtiyacım yok. Ancak bu günlerde (5) anladım ki tüm halk, Melike Sanem Ağıça’nın alemlerin (6) padişahı ve bilgini olduğunu, iyi huyunu, güzelliğini ve güzel yüzünü işitip, (7) tüm şehir ve vilayetlerin en iyi şehzadeleri (8) gelip, Melike ile şiir okuyup, aşklarına olan saygılarını (9) gösterdikten sonra başları kesilerek öldürülmüştür. Ben de Melike Sanem (10) Ağıça adını [tüm aleme]

[14b]

(1) duyurup, Melike’ye [artık] hiç müşteri (2) gelmediğini anladım. Melike’nin (3) ömrü boşuna olup, onu iyi bir [evlilik] için himayesine (4) almaya genç oğullar gelmediğinden yaşlı olsam da müşteri (5) olup, [onu] görüp, gönlüme layıksa (6) [kendime] alayım. Beyit okuyuşu, güzel yüzü, yürüyüşü, (7) duruşu, oturuşu ve kalkışı [ile] gönlüme göre (8) iyi yürekli ise [onu alıp] dönüp gideyim diye geldim. (9) Ey cariyeye! Ağıça’ya söyle, güzel[ce] süslenip (10) yüzünü gösterebilirsin, çabuk git! dedi. (11) Gülendam bu sözleri işitince “Eyvah” deyip

[15a]

(1) [kendisini] sıkkan bu sözlerle kötü bir üslup[la]: (2) “Ey dede! [Öyle şey] olur mu? Ölmek için bu kadar hevesli olma.” [dedi.] (3) [Buraya doğru] yürüyene dede [durumu] anlar. Ona bir söz söyleyip (4) bakayım, belki [düşündüğü gibi olmayacağını anlayıp] dönüp gider, dedi. [Gülendam, Hızır aleyhisselama]: (5) “Ey dede! ‘Melike’yi alacağım.’ diye düşünüp boş yere hayal (6) kurma. Nice padişahların genç oğul- (7) ları, ‘Melike’yle beyit okuyacağım.’ diye [gelip] baş[lar]ını (8) verdi. Sen ne kadar uğraşsan da [Melike’nin yanına] gelemezsin.” dedi. (9) Hz. Hızır aleyhisselam: “Ey cariyeye! Melike ile (10) [şiir] söylerken yanımda dur. [Seninle] birlikte

[15b]

(1) geldi mi yoksa gelmedi mi?” dedi. Gülendam: (2) “Ey dede! İşin özü şu ki aşık- (3) lık lafını [aklından] çıkarıp, geride bıraktığın günler için tövbe (4) edip, bir köşeye çekilip gitmen senin için daha iyidir. (5) İhtiyarların sözü değerliyken, ey (6) dede, iyilik yap.” dedi. Hızır aleyhisselam: (7) “Melike’yi almadan gitmem. Çabuk ol, Melike’yi (8) alıp çıkarayım.” dedi. Gülendam çare bulamayınca Melike’nin (9) yanına girdi. Melike, Gülendam’a: “Ey içeriye aldığın, (10) davul çalan o yiğit nereye kayboldu?”

[16a]

(1) dedi. (2) Gülendam: “Ey Hanım! Olanlardan haberiniz (3) yok, bana boş yere öfkeleniyorsunuz. Yaşlı bir ihtiyar sizin sözünüzü hükümsüz kılmıştır. (4) Yüz elli yaşına gelen, ak [sakallı], kambur bir dede (5) gelmiştir. Böyle şiir okumaya yatkın, kudret- (6) li bir dedeyi ömrümde görmedim. Göz- (7) leri çukur, yüzü çukur, [yüzündeki] çizgiler belirgin, (8) ağzı-burnu saklı, ayak[ları] küçük, (9) gözleri donuk [bakışlı], kolları hayvan yavrusu [gibi], özü (10) zayıf, heybeti kuru, [başı] kel

[16b]

(1) bir dedeyken nice melek [gibi] yiğitlerin gözlerini (2) [dedenin gözlerinin yerine] koysam [yine de] yiğit [bir delikanlı] olamaz. ‘Melike’yi benim (3) yanıma getir. [Onu] alıp, [onunla] tepe bir yerde (4) oturup, beyit okuyup, bakayım. (5) [Eğer] bana layık olursa [onu] alayım, layık olmazsa dönüp gideyim.’ deyip kararlı (6) duruyor.” dedi. Melike, Gülendam’dan (7) bu sözleri işitince aklı başından (8) gitti. Sarhoştı, kendine geldi; uykuluy- (9) du, [uykusundan] uyandı. Melike yaşadığı

[17a]

(1) hayattan usandı. Öfkelenip: “Ey Gü- (2) lendam! Benim alim şairliğimi bütün alem duyup, her şehirden (3) güzel yüzlü padişah oğulları [beni istemek için] (4) gelip, anne ve baba[lar]ından vazgeçip, bana [karşı] hissetikleri o gizli (5) sevgiyi hissedip, aşk şehrinde (6) benimle beyit okuyup, ‘[Melike’yi] alayım.’ diye (7) gelip, benimle beyit okuyamayınca baş[lar]ını (8) ölüme verdi. Hiçbirine varmadım. (9) Nasıl olur da ihtiyar bir dedeye varırım?” dedi. (10) Gülendam: “Ey Hanım! O dedeyi görmeden

[17b]

(1) burada bu sözleri söylersiniz. (2) [Ancak] bu düşüncelerinizin orada geçerli olacağından (3) şüpheliyim. Ölen yiğitlerin (4) anne ve baba[lar]ının beddua etmeleri sonucu, [ölen yiğitlerin] ruh- (5) ları toplanıp, bu dedenin kılığında (6) gelmiş olabilir.” dedi. Melike: (7) “Öyle konuşma, yaşlı insanlar bu dünyada kıymetli (8) olurlar. Bir kese altın, gümüş ve kırmızı renkli (9) mücevherler alıp [ihtiyar dedeye] ver. (10) ‘[Mücevherleri] Melike’m verdi.’ deyip, güzel sözler

[18a]

(1) söyleyip [onu] gönder. Ak sakallı kişilere hürmet etmek (2) sünnettir. Asla kötü söz söyleme! (3) Yaşlı bir kimseyle benim birlikte olmam yakışıksız olmaz mı?” (4) dedi. Gülendâh ‘Hayır olsun!’ deyip (5) bir kese altın ve gümüş ile mücevher- (6) leri alıp [dışarı] çıktı. “Ey dede! (7) Buraya gelin! Melikem size bolca (8) mal-mülk bağışladı. Bu altın ve gümü- (9) şü kabul etsin, her güne bir kız alsa, olmaz mı?

[18b]

(1) Hem [mücevherler] bu dünyada çocuklarının çocuklarına bile kalır. (2) Melike’m, ‘Bu mücevherleri [dedenin] yanına koy, (3) [dede bana] dua etsin, ‘Melike’yi alayım.’ deyip (4) beyhude sözler söylemesin. Ben hiçbir (5) şehzadeye varmadım, şimdi yaşlı (6) kişilere varamam.” dedi. Hazreti (7) Hızır aleyhisselam: “Altın ve gümüşleri (8) istemem. [Ben] Melike’yi alayım, altın ve gümüş- (9) leri alan [biri] bulunur. Melike’yi süsleyip, (10) [yanıma] getir. [Benimle ilgili] çok fazla hayal kurmasın.

[19a]

(1) [Yoksa] Melike’nin bir kusuru mu var? Ben onu göreyim, [o] bana layık olursa [kendime] alırım, layık olmazsa (2) geldiğim yolu giderim.” (3) dedi. Gülendâh titremeye (4) başladı. Gülendâh sıtmaya tutulan bir kişi gibi (5) titreyerek Melike’nin yanına girdi. Melike gördü ki (6) Gülendâh’ın yüzü titreyip, kesedeki (7) mücevherleri yola döke döke gelmektedir. (8) Melike çekinerek: “Elindekileri (9) neden vermedin?” dedi. Gülendâh: “Almayan (10) kişiye zorla mı vereyim?” [dedi.] Melike: “Neden

[19b]

(1) almadı? [dedi.] Gülendâh: “Ben cariye almaya gelmedim, (2) Melike’yi almaya geldim.” der. “Ey Melike’m! O dedeye (3) ne kadar söz söylersek söyleyelim işe yaramıyor. Siz çıkıp (4) dedenin ağzını kapatsanız, başını keserler. (5) Vebali benim üzerime olsun.” dedi. (6) Melike: “Mücevherleri yüksek bir yere koyma. [Sen] niçin (7) oturuyorsun? Yüksek bir yere çıkıp söyle. (8) ‘Melike’m uykudadır, sabahleyin (9) gelin.’ deyip [dedeyi] gönder.” dedi. Yine Melike:

[20a]

(1) [Bu şekilde] hile yapalım, belki [bir daha] gelmez.” dedi. Gü- (2) lendâh çareyi bulunca yine [dedenin yanına] gitti. [Dedeye]: (3) “Ey dede! Adım atma, Melike uyuduğu için

[onu] (4) uyandırmadım. Hele bugün bir gidin, sabahleyin (5) gelin.” dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam: “[Ey] cariye! (6) Bana neden bahane üretiyorsun? Gidip Melike’ye söyle, ‘sizi almak için (7) yine müşteri gelmiştir.’ deyip [Melike’yi] uyandır. Sabah gelin, ertesi [gün] (8) gelin demek doğru değildir.” diye söyledi. “Melike’yi (9) şimdi almadan gitmem. Yine önceki gibi karnını büzüştürüp, (10) [benden] uzak yürüse, beraber gidip taharetim için [bana] su getirse (11) olmaz mı?” Bir süre bekleyip tekrar söze girdi: “Zamanını

[20b]

(1) ne iş yaparak geçirir? Dört yüz kırk dört padişahzadeyi (2) neden öldürdü? Melike’nin zalimliğini bütün herkes (3) anladı. ‘Melike’yi alacağım.’ diyen yiğitlerin (4) yolu kapandı. Yaşlı olsam da bir gidip bakayım (5) diye müşteri olup geldim. Yüz elli altı (6) yaşına ulaştım. Bu zamana kadar hiç evlenmedim. İki sebeple (7) Melike’ye müşteri olarak geldim. Birincisi şu ki dünyada (8) hiç kimsenin olgunluğu [Melike’ye] erişemedi. Melike’nin akıllı bir şair (9) olduğunu anladım. [Aynı zamanda Melike] tok gözlü olduğu için ayağımı [buraya doğru] sürüp (10) gamla yüklü olsam da [onu] alayım, bir evlat (11) [sahibi] olsam, ben öldükten sonra geride kalıp, benim için bir kandil [gibi] olup, (12) [kandilin] ışığını yakıp, ruhuma dua eder mi?

[21a]

(1) düşüncesiyle [buraya] geldim. İkincisi [şu ki] öleceğimi (2) bilsem de Melike’ye hiç müşteri gelmediğini (3) anladım. [Bu duruma] içim acıdığı için [buraya] geldim. Melike’m gece olduğunda (4) evde yalnız yattığında yüreği sıkışıp kalır. [Yanında] ben (5) olsam Melike’ye yol arkadaşı olurum. Melike’m için zor bir durumdur, (6) diye geldim.” deyip, yerinden sıçrayıp, kalkıp, (7) gümüş çubuğu [elinde] çevirip, fırlatıp, (8) söylenerek, kollarındaki eğri mızrak ile davulun (9) üzerine [öyle bir] vurdu ki yedi kat yer titredi. Eskimiş damlar yıkıl- (10) maya başladı. [Bunun üzerine] Gülendâ: “Ey dede! Davulu (11) titretip atarsınız, [ona] daha yavaş vurun.” dedi. (12) Hızır aleyhisselam: “Ey köle! Sen bu davulu

[21b]

(1) yarıp almak istediğim kişiyi alıp (2) getir. Beni hafife alma.” diye söyledi. Gülendâ çaresiz (3) [Melike’nin] yanına girdi. [Melike’ye]: “[Öldürdüğünüz] yiğitlerin ahı (4) tutmuştur. Böyle [güzel] yüzlü, (5) delikanlı şehzadelere merhamet etmediniz. Onca yiğidin başını kestirip (6) aşıklık minaresine astırdınız. O yiğitlerin (7) arasından hizmetiniz için iyi bir yer vereceğiniz (8) yiğide varmadınız. Kendinizdeki akıllı ve şairlik [hünerini] (9) hiçbir yerde

görmediniz. Kibirli davranıp (10) haksız yere [yiğitlerin] kanını akıttınız. Allah'ın katında eksildiniz. (11) Bu yüzden o ihtiyar dedeyi Allah-u (12) Teala bize göndererek [bizi] cezalandırmıştır.” dedi. (13) [Melike] bu sözleri işitince, başı dönüp, aklını

[22a]

(1) kötü düşüncelerden kurtarıp: “Senin dediklerin (2) doğrudur. Ancak benim söylemek istediğim şu ki bir kişi benimle (3) birlikte gelse, öyle bir kişi gelse de onu kabul etsem, diye (4) söyledim. Hiç kimse ile birlikte olamadım. Allah'ın takdiri (5) her ne olursa onu kabul etmekten başka çarem yok.” deyip (6) bu beyti okudu: *Melike beni yetersiz mi bulur da sevgisine (7) layık görmez? Melike beni yetersiz bulur ama benim gönlüm pes etmez.*” (8) deyip, Melike yerinden kalkıp, içeri aldığı bu kişiye (9) süs ve ziynet eşyası verip, yüzüne pudrasını (10) ve allığını sürüp, [elbisesinin] kollarını çekiştire çekiştire, (11) sıkıntı içinde, güzel, süslü kıyafetlerden giyip, (12) başına tacını takıp, şimşir ağacı gibi,

[22b]

(1) sarhoş bir tavus kuşu gibi süslenip, kendinden geçmiş gibi (2) yürüyüp, geyik gibi cilve yapıp, [heyecandan] yüzü (3) kızarıp, yüz bin [türlü] naz ve cilveyle iki (4) yana sallanıp, eğlenip, [onu] (5) peri, albastı ve cin gibi olup, cariye- (6) lerine kıvrıl ve yeşil kıyafetler giydirip, (7) [onları] arkasına alıp, yüzlerini peçe ile örtüp, (8) dışarıya, meydanın ortasına (9) bir altın bir de gümüş kürsü koyu- (10) verdi. Melike altın kürsüye çıkıp, (11) peçesini aralayıp, parlak bir cevher gibi (12) [parlayarak] oturdu. Sözü'nün kısası;

[23a]

(1) İnsanoğlunun hikâyesi; sözümü işitmeniz gerek. Halkın padişahı [olarak]: (2) Ey devletin ileri gelenleri! Bu zamana kadar gelen (3) yiğitler, [çaldıkları] davulun sesini [yeterince] çıkaramadı. (4) Bugün ne oldu da [davulun sesi] bu kadar yüksek çıkar? Yürüyenler çıkıp, (5) ‘Biz de bir seyir görelim.’ diye atlarına binip, yetişip (6) geldi[ler]. Cennet bağına gelip hayran kaldılar. [Melike'nin] gözüne (7) aydınlık cihan karanlık geldi. Öfkesinden (8) kan kusar [gibi] emir verdi: “[Ey] bağırınlar! Ölümü arzu- (9) layıp [henüz] bulamayan, ölüm artığı dede!” diye (10) söyledi. Cariyeler hemen minarenin tepesine kelip: (11) “Ey dede! Melike'm [size] sesleniyor.” dedi. Hızır (12) aleyhisselam vücudunu [bir yere] dayayıp, bir

[23b]

(1) iki [defa] adım atıp, minareden atlayıp meydana geldi. (2) On dört yaşında yiğit [delikanlı] gibi ürkeklikle (3) [Melike'nin] yanına gelip bu beyti okudu: (4) “Ey güzel yüzü

sevgilim, iyi at binicim! [Yanıma] gelsen meydan tarafından, (5) hükmün ile çıkarsam kederini yüzünden.” (6) deyip saygısını gösterdi. Melike’nin tepesi atıp öfke (7) ile baktı. Gördü ki dağ gibi bir dede göz- (8) leri içine doğru çekilip, bunca çile çekip, [kulakları ağır] işitip, (9) rüzgar çıksa yıkılacak gibi olup, titreyip durmakta- (10) dır. Ayağına keçi derisinden ayakkabı giymiştir. (11) giymiştir. Bir ayağın sığmayacağı, bir kulaç[lık] yerde (12) gidip gelmektedir. Melike bunu görünce

[24a]

(1) utanıp yan tarafa (2) baktı. Kaçmak için yer bulamadı. [Geldiğine] bin (3) pişman oldu [ancak pişmanlığı] fayda etmedi. Öfkesi başına (4) çıktı. Akli başından gidip: “Ey dede! (5) Sen hangi kabiledensin? [Buraya] ne iş için geldin? (6) Sıkıntı çekip, [geçirdiğin] günlerin zorluğundan [dolayı] (7) gelmiş olsan sana bolca mal mülk bağışlardım.. Bu inadın- (8) dan vazgeç. Bir derdin olursa söyle, [derdine] çare bulayım.” (9) dedi. Hızır aleyhisselam: (10) “Ey Melike! Ben Arap kabilesinde- (11) nim. Yüz elli altı yaşına girdim, henüz

[24b]

(1) evlenmedim. Senin namını duyup, kendimi (2) güzel güzel hazırlayıp, kendimi çok iyi hissedip, senin [aşkının] ateşin- (3) de yüreğimi dağlayıp, seni alayım diye (4) geldim.” dedi. Melike: “Vay tövbe[ler olsun]! Öyle mi? (5) Bu kadar gürültü çıkaran bir dede olur mu?” diye öfkelenip (6) “Otur.” dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam (7) bir koşu gümüş kürsüye çıkıp (8) oturdu. Davulun sesi on beş (9) yere [kadar] ulaştı. Şehir şehir her yerden [insanlar]: (10) “Bir gidip bakalım, Melike’ye talip olan (11) yiğitlerle beyit okuyacağını işittik.”

[25a]

(1) diyerek her taraftan [Melike’nin] bahçesine her yerden hizmetçi- (2) ler gelmeye başladı. Şehirden Alim Müfti [ve] kadılar; (3) Ak Saray’dan münecim ile vekil; Deve Saray’dan belediye memuru (4) ile vakıf memuru; Ala Kum’dan saban beyi [ve] ve şehrin yöneticisi; (5) ustalardan işçi ile gezici; müsaade eden ile (6) sıkıntı veren; kuyumcu ile oduncu; üzümcü ile kavuncu; (7) yol gösterici ile suçlu; terzi ile ayakkabı tamircisi; (8) fırıncı ile aşçı; kasap ile aktar; (9) tuzcu ile buzcu; kazancı ile demirci; (10) ahlaklı celep ile ahlaksız celep; çoban ile hayvan satıcısı; (11) ile çile çeken; Gül Aziz ile olgunlaşmamış sofı;

[25b]

(1) baylardan aş beyi [ile] taş beyi; (2) kuzu ile kedi beyi; tatlı bey ile acı bey; (3) kusur bey ile doğru bey; üreten ile hazır bekleyen; (4) yerleşik ile yolcu⁴⁰; sultan ile kul; (5) rızık ile kuzu; işveli [kişi] ile ağırbaşlı [kişi]; (6) ile akıllı [kişi]; kader bağı, ...; (7); Ahmet tekfur ile Mehmet tekfur; yalvarışın ile dinle- (8) nişin (9) (10)..... (11) Mahmut Hoca ile Nasur Hoca

[26a]

(1) tekfurular gelmeye başladı. (2) başlayıp Ağıça Anlatıcı (3) ile; ile; sıkıntı ile (4) neşe; tasavvuf ehli ile medrese öğrencisi; Halim Bey ile Hamim Bey; (5) ile leylek; kabul eden ile; Halim Bey ile (6) Melih Bey; dürüst ile inançlı; değerli ile itibarsız; (7) güvenilir ile; ile; Aymak (8) kabileleri gelmeye başladı. Gördü ki (9) cennet bahçesine büyük[ler] ve küçük[ler], ayrıca mazlum [kişiler] (10) Cehennemlik adamların (11) çoğunu Allah’tan başka kimse bilmez. Melike,

[26b]

(1) namuslu kadın [gibi] birçok hayal kurup (2) dededen kurtulmanın çaresini aradı. (3) Arap halkı Hindistan dilini bilemez [diye düşündü]. (4) Bundan önce Hazreti Sultan Şah Sanem, (5) “[Hindistan dilindeki] yazının beyitlerinden bir beyit okuyup (6) bakayım.” deyip bu beyti okudu: “*Yatak odasına gider yar, nazlı kahkahayla, Bel kıvrması şen, yüzü mühim, dudakları biriyle konuşur gibi, Sarhoşlar yerlerde ey gönül! Gecenin çisesinin altında, Talep kapısını açtım onlarca nazla.*” (7) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (8) “*Ey düş gören gafil! Tevekkül diye fokurdadı, (9) Üzüyor seni, Seher vakti kalk kalk kalk, (10) Şeker tanesi benim, Tebriz’in mucizesi benim.*” (11) Melike bu beyti okudu: (12) *Ben ne benim ne de ben benim, Seher vakti zalim aşık benim,*

[27a]

(1) *Dedi ki gözlerime perde inmiştir ağlamaktan, seher vakti kalk kalk kalk, (2) Dertten, sıkıntıdan azade, seher vakti kalk kalk kalk, (3) Sevdim, aşık oldum, (4) Hükümdarların başı [hocası], seher vakti kalk kalk kalk.*” (5) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (6) “*Şafak vaktinin nuru ki haktır, (7) Onun sözü en yeterli olandır, seher vakti kalk, kalk, kalk, (8) Hoca ‘mutlak*

⁴⁰ Cümlede karşıt durumlar verildiği için *yoldaş, yol arkadaşı* yerine *yolcu* kelimesinin *yerleşik* kelimesini daha iyi karşılayacağını düşündük.

aşk haktır, hak!’ dedi.”(9) Melike bu beyti okudu: (10) “O sana kul köle, onun hasleti sana kul köle, (11) Dedi bana hak, hak, hak, Seher vakti kalk, kalk, kalk,

[27b]

(1) *Ben ki bahşoluyurum (2) yüzümün zülfüne kadar, Seher vakti kalk kalk kalk.” (3) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (4) “Yeryüzünün büyük hükümdarı, ara ara ara, daha daha daha çok vakitler, (5) Geldi yeniden yeniden yeniden, daha daha daha çok vakitler, (6) Büyüye büyü yapıyorum, daha daha daha çok vakitler, (7) Ki sihir bana ulaşsın, daha daha daha çok vakitler.” (8) Melike bu beyti okudu: (9) (10)..... (11)*

[28a]

(1) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (2) “*Görünen nedir, görünmeyen nedir? İlk nedir, son nedir? (3) Senin gecen nedir, meylin nedir? (4) Evvel odur, ahir odur; bilinen odur, bilinmeyen odur, (5) Tamamen söyle, daha daha daha çok vakitler.” (6) Melike bu beyti okudu: (7) “..... (8) Benim kalbim sana aşık olmaya meyillidir, Daha daha daha çok vakitler, (9)... (10) Kalk kalk kalk, sihir yüzünden daha çok daha çok daha çok zaman.” (11) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu:*

[28b]

(1) “*Ey akılsızlar ve iyiler! (2) Senin hissinle hükümdarlığım mutlak oldu.” (3) Melike bu beyti okudu: (4) (5) Tene ten ten terena ederek hakiki ilim geldi, (6) Temiz bir yürek çaresiz olmayacak, (7) (8) (9) Yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş (10) Yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş yaklaş,*

[29a]

(1) Arapça (2) diye söylediler. Gönünden (3) geçirdi ki: “Ben bu dedeyi yoldan çıkaramam. [Dede] yoldan çıkma- (4) dan [daha] zamanım var. Arap dili ile beyit okuyup, (5) [onu] yeneyim.” deyip bu beyti okudu: “*Ah aşkın hallerinden, (6) kalbimi yakıp yıkan ateşinden, gözüüm senden başkasını görmedi, (7) Allah’a ve ayetlerine and olsun ki.” [Melike]: “Ey dede! Türk kafiyesi ile [şiiir] (8) oku. Melike adıma her ne [şiiir] okursan (9) kabul [ederim].” [dedi]. [Hızır aleyhisselam] gümüş kürsüden yere inip, [Melike’ye] saygısını (10) gösterip bu beyti okudu: “*Ah ne edeyim aşkın hallerinden, (11) Yandı yüreğim aşkın ateşinden, (12) Gözüüm senden başkasına bakarsa,**

[29b]

(1) *And içeyim Tanrı'nın ayetlerinden.*" (2) Melike [şiiirden] etkilendi ve dedeye: "Dede, ölmek (3) üzere [olsan da] akıl ve anlayışınla itibarlı bir [şiiir] okudun. Şimdi [senden] nasıl (4) kurtulacağım? [Bana] Türkçe beyit oku!" deyince [Hızır aleyhisselam] bu beyti (5) okudu: "*Arkadaşınım ben şaka şaka, yıkıldı can duman duman* (6) *tende o deniz kor kor, ak sakalım toz toz.*" (7) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (8) "*Yandı benim alev alev, Melike Sanem Han su su,* (9) *Değse [bana] bağ bağ, olsa gönül dağ dağ.*" (10) diye söyledi. Rum halkı [Hızır aleyhisselam'ın şiiir okuyuşuna] hayran oldu. Melike de bu hisse (11) kapıldı. "Ey dede! Madem böyle gizli yeteneklerin var,

[30a]

(1) şimdi Farsça bir beyit oku." dedi. [Hızır aleyhisselam] bu beyti okudu: (2) "..... (3) (4) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (5) "*Ben pür dilenci bir hâlde kapınıza gelmişim, (6) Bu dileğimle sizin yüzünüze gelmişim, (7) Kıvrılan vasıflarınızı duydum, (8) Benim hatırım için yüz yüze görüşmeye geldim.*" (9) dedi. Melike içinden boş yere (10) nefes tükettiğini [düşündü]. Dedi ki: "Bu yaşla dedeye varırsam atamın, babamın (12) ruhu bana rahat vermez. Şimdi Türk dili ile [şiiir] okuyayım.

[30b]

(1) Bir yerde [onu] aciz bırakırım. Dinlendiği zaman (2) [ona] fırsat vermeyeyim. [Onun] başını kesmeden kurtulmanın (3) çaresi yok." deyip, kendine cesaret (4) verip bu beyti okudu: (5) "*Ey dede! Benimle [şiiir] oku, yaşamını dile, (6) Bu köşede yat, hakkını dile, (7) Ey dede! Fars dilini yalayıp yutmuşsun, (8) Ey Arap piri! Türk diline gelince dilin tutulur.*" (9) Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (10) "*Hiçbir dilde benim dilim tutulmaz asla, (11) Her kim bana tutulsa kurtulmaz asla,*

[31a]

(1) *Kırmızı dudağına bir öpücük kondursam, (2) Ta kıyamet gününe kadar unutmam asla.*" (3) diye söyledi. Melike, öfkeden deliye dönüp Hızır aleyhisselam'a (4) bu beyti okudu: "*Git dede yanımdan, [cezanı] çekersin şimdi, (5) Öldürmek üzere atını alıkoyarım şimdi, (6) Yaşamla ilgili benimle eğlenirsen, (7) Ey ihtiyar! Mutlaka öldürürüm seni şimdi.*" (8) Hazreti Hızır aleyhisselam, Melike'ye bu beyti okudu: (9) "*Ey kız! Seninle eğlenmek lazım, (10) Cennet elmalarına el uzatmak lazım, (11) Dudağımı dudağına kondurup bir yerde, Göğsümü göğsüne koyup yatmak lazım,*

[31b]

(1) *Bir yerde kucaklaşıp yatmak lazım.*” Melike bu söz[ler]i işitince (2) namusuna [laf edildiğini düşünerek] gözü kararmaya başladı. [Bu] olan- (3) ların çaresi yok. Ölecek gibi oldu. Babası Adil Şah’ın yüzü (4) utanç içinde olup, kararsızlık içindeyken, [yerinden] kalkıp (5) şehre döndü. Melike toparlanıp Hazreti Hızır aleyhisselama (6) bir beyit okudu: “*Göğsüne hedef alıp ok atmak lazım, (7) Elini taşın altına koyup parçalamak lazım, (8) Sen kimsin ki benimle kucaklaşıp yatmak istersin, (9) Burnunu deşip dokuyucuya satmak lazım.*” (10) Melike bu beyti okudu: (11) “*Yoktur benim gibi lale behçesi, (12) Şimşir [ağacı gibi] boyum, gül [gibi] yüzüm,*

[32a]

(1) *Kolayca sana nasip olmam, (2) Göğsümdeki bu iklimin değeri bir çift nar.*” (3) Hazreti Hızır aleyhisselam, Melike’ye bu beyti okudu: (4) “*Göğsündeki bir çift nardan[sa] incir [daha] iyi, (5) Saçından ayak bağlamak için zincir [daha] iyi, (6) Sırtımı kaşıyıp, bana kaymak verecek [biri] lazım, (7) Ey kız! Yüz [yıl] yaşayan mazlum senden [daha] iyi.*” (8) Melike, Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: “*Birçok Arap’ın gönlü haraptır, (10) Bu dünya gözümde matem evidir, (11) İhtiyar sözünün [kıymetini] bilmeden [çok] ileri gidersin, (12) Başını kesip derini çıkarsam azdır.*”

[32b]

(1) Hazreti Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (2) “*Bir candan geçmek için bin [tane] canım yok, (3) Yeryüzünü renklendirecek kadar kanım yok, (4) Boynuna kolumu bağlayıp ihtiyar çağımda, (5) Kırmızı dudağından bir kez sevecek olsam hasretim yok.*” (6) Melike öfkelenip Hızır aleyhisselama bu beyti (7) okudu: “*Ey ihtiyar dilenci! Sabahleyin gelip ekmek iste, (8) Seher vaktinin sonunda perişan hâlini iste, (9) [Ey] ihtiyar, alaca [sakallı]! Bir ayağınının çukurda olduğunu gör, (10) Tövbe et, Allah’dan iman iste.*”

[33a]

(1) dedi. Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu: (2) “*Ey ay [yüzlü]! Kılma beni bugün namahrem, Gam kılıcı ile delindi bu gönlüm, (3) Sakalım ağarıp kendim ihtiyarlasam da, (4) [Yanıma] gel, [hâlâ] on dört yaşında bir yiğittir gönlüm.*” (5) Melike Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (6) “*Ölüm kapısı senin için açılıyor, (7) Buradan, senin için açılıyor, (8) Buradan senin sağ çıkacağını kim biliyor? (9) ‘Gel, ben genç delikanlıyım.’*

diyorsun [ama] senin yaşın ölüme yakın duruyor..” (10) Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu:

[33b]

(1) “*Gam kılıcı ile kendi kendimi keserim, (2) Ey kız! Senin yolunda sevgiyle ölürüm, (3) Sen o kırmızı dudağından bir su verirsen, (4) Vallahi senin için canımdan geçerim.*” (5) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (6) “*Ey dilencilerin piri! Ağla, gözyaşın göl [gibi] olsun, (7) Aşk derdi ile bugün yaş olsun, (8) Nice iyi yiğitler beni göremeden öldü, (9) Senin gibi ihtiyar dedenin gönlü yol olsun.*” (10) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu:

[34a]

(1) “*Ey kızcağız! Beni gam ile doldurdun, Gül gibi açılmış idim beni soldurdun, (2) Başımı kesmeyeydin ey güzel! Kılıcın ucu ile beni öldürdün.*” (3) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (4) “*Gam dağı içine düşse aynı olmaz?, (5) Ey Arap [kabilesinin] piri! Sana bakmak olmaz, (6) Ölüm senin tarafına bakıp duruyor, (7) [Ölüm bile] senin kadar kötü olmaz.*” (8) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu: (9) “*Ne kadar kavuşmuş olsam da sana doyamam ben, (10) [Benim için] söylediklerinden bir zerre utanmam ben, (11) Öfkelenip ‘Ey Arap [kabilesinin] piri, git!’ dersen, (12) Ben seni almadan [buradan] gitmem.*” dedi.

[34b]

(1) (dedi). Melike öfkelenip bu beyti okudu: (2) “*Cahilsin, güzel söz bilmiyorsun, (3) Çöllerde yürüyüp kanun bilmiyorsun, (4) Mektep yüzü görmeyen Arap pirisin, (5) Okumamışsın, hiçbir şey bilmiyorsun.*” (6) Hızır aleyhisselam, bu beyti okudu: (7) “*Ben mollayım, Kur’an dilini biliyorum, Mollayı anlatan Kur’an’ı biliyorum, (8) ‘Bu Arap avam’ diye gönlünden geçirme, ‘Bostan’ı, ‘Şebistan’ı, ‘Muemman’ı biliyorum.*” (9) dedi. Melike bu beyti okudu: “*Ayırma hakkını eşinden, Asla uzak tutma bir gün dostunu, (10) [Başını] Behar’ın büyük kapısına asmak lazım, Derini yüzüp [bir yere] takarım [senin] hatrına.*” (11) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam bu beyti okudu:

[35a]

(1) “*Ey perileri kıskandıracak kadar güzel ay yüzlüm, sevdiğim, (2) Benden gönlüne doğru süzülen bakışlarımı iste, razıyım, (3) Evet, bütün alem sana kuldur, (4) Bin [tane] kul arasında bana benzeyen bir kul lazım.*” (5) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti

okudu: (6) “*Kesinlikle bu sözünü kabul edemem, (7) Ey Arap [kabilesinin] piri! Soyunu sopunu bilemem, (8) Benim huzurumda sana benzeyen yüz bin kul vardır, (9) Senin gibi ihtiyar kulu bir pula almam ben.*” (10) Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (11) “*Ey Arap [kabilesinin] piri! Dudağın kapalı, boyun uzun,*

[35b]

(1) *Burnunu deşip saçın üstüne koyarım, (2) Nasıl rastladım bu belaya ben? (3) Gözün çukur [gibi], yüzün çukur [gibi], başın kel.*” (4) Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu: (5) “*Ey zavallı kız! Çok konuşma, [bana] hayran olasın, (6) [Bana söylediklerin için] utancından çok ağlayasın, (7) Arap [kabilesinin] pirine edepsizlik et[tiğin için], (8) Bir ah edeyim de önümde ağlayasın.*” (9) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (10) “*Dergahıma geldi, alem halkını seçer, (11) Zavallı derviş, zahid takvayı seçer,*

[36a]

(1) *Bu sözüme Allah’ın kudreti yetişir hiç olmazsa, (2) Senin gibi ihtiyar dedeye ecel yakındır, [seni] seçer.*” (3) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (4) “*Ben Arap [kabilesinin] piri! Kimsesizim [ama] ruhum genç, (5) Beytinin üzerine beyit söyledim olunca (6) İkimiz bir olup durunca, (7) Aktır sakalım, kara saçın [gibi] güzelliği yok etmez bir olunca.*” (8) dedi. Melike Hazreti Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (9) “*Ey Arap [kabilesinin] piri! Haddini aşman hoş değil, (10) Altın tahta çıkıp çok konuşman hoş değil, (11) Ey Arap [kabilesinin] piri! İhtiyar kişi genç olamaz, (12) [Gördüğün] hayalin izahı yok, [hayalinden] iyi bir şey olmaz.*”

[36b]

(1) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu: (2) “*Ey zavallı kız! Beni kendine muhtaç edersin, Beni dilenci, kendini şah kabul edersin, (3) Bana hâlâ ‘O erkek değil.’ deme, Beni kaybettiğinde ne eylersin.*” (4) Melike öfkelenip Hızır aleyhisselama bu beyti okudu: (5) “*Benim erkeğe ihtiyacım yoktur, ... , Ancak gönlümün istediği gibi [biri] yoktur, (6) ‘[Seni] alacağım.’ diyen yiğitler nerede? Ölsem ölürüm hiç kimseye değmeden.*” (7) Hızır aleyhisselam Melike’ye bu beyti okudu: (8) “*Ey perileri kıskandıracak kadar güzel ay yüzlüm, kemer kaşlım! Yüzünü görmek için gönlüm can atar, (9) Erkek adını neden aklına getirmezsın? Bu [mücevher] keselerinin içinde var mı bunun gibi konuk? (10) dedi. Melike hayran oldu. Onun için kesesinde*

[37a]

(1) bir dolu altın vardı. Melike: (2) “Ey dede! Madem öyle benim adım Melike Hanım Ağıça’dır. (3) Adımı kullanıp dört peygambere beyit oku!” (4) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam bu (5) beyti okudu: “*Cariyen [senin yanında] yüce [bir kişi] [6] oldu, Gönül sarhoş [olunca] kötü [kişileri] dost tuttu, (7) Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman[ve] Hz. Ali gibi itaat etti, Gözleri yıldız [gibi] Sanem’im. (8) Yar[in] yüzü bir güldür, Toprağı bülbüldür, Düşse kafes, (9) Gözleri yıldız [gibi] Sanem’im. Aşk ateşi [beni] harap kıldı, (10) İçmesin türlü [türlü] şarabı, Dudağından döküldü laf[lar]ı, (11) Çıkmadı yarin sarhoşluğu, Gözleri yıldız [gibi] Sanem’im.*

[37b]

(1) Bir kılıç üzerinde özünü? Ben ihtiyarım, hastadır gözüünüz, (2) Ben Arap [kabilesinin] pirinde sözünü, Gözleri yıldız [gibi] Sanem’im.” (3) dedi. Tıpkı Melike gibi tüm cariyeler [Hızır aleyhisselama] hayran oldu. Melikem: (4) “Ey dede! Arap dilini bilir misin? dedi. [Hızır aleyhisselam]: “Biliyorum.” (5) deyip bu beyti okudu: “*[Her şeyin] başıyım ben, şaka şaka şaka, Ağladı (6) can duman duman duman, Tende öldünü alev alev alev, Aktır (7) sakalım toz toz toz, Baştaki gözlü sorguç, (8) Yandı tenim alev alev alev, Melike Sanem Han dost dost dost, (9) Yalnızca bana bağ bağ bağ, Olsa gönül dağ dağ dağ, Seher (10) vakti parla parla parla.*” dedi. Bütün halk hayran oldu. (11) Melike: “Ey Arap [kabilesinin] piri dede! Gizli bir yerdeyken...” deyip (12) sordu: “Ey dede! Gece namazlarını kılıyor musun yoksa kılmıyor musun?” (13) dedi. [Hızır aleyhisselam]: “Hayat[ım] gizlidir.” dedi. Melike: “Ey

[38a]

(1) “Ey dede! On sekiz bin alemin yurdu nerededir? (2) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam: Ka’be’de (3) durur. Yapabilen her kişi [Ka’be’nin etrafında] tavaf yapsa [bu, o kişi için] mutluluk- (4) tur. O kişi hizmetkâr da olsa acı çekmeden yaşasın.” dedi. (5) Hazreti Hızır aleyhisselam: “Ey Melike! Mazlum (6) kişinin tüm vücudu mahremdir. Ona yaklaşmak (7) çok günahtır. Ona yardımcı olmak [bizim] borcumuzdur. Eğer mazlum (8) kişinin yüreğinin temizliğinden, saçının dörtte (9) biri açık kalsa namazı kabul olmaz.” (10) dedi. Melike: “Ey dede! Sen [yukarı] (11) çıkıp yat.” dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam (12) bu beyti okudu: “*Sen beni [buradan] aldırıp kovamazsın, (13) Her gizli olanı buyur edip [onunla] oturamazsın,*

[38b]

(1) *Ben seni almadan [beni buradan] kovamazsın, Bilinmeyenden bir zerre korkmazsın.* (2) deyip Hazreti Hızır aleyhisselam bu beyti okudu: (3) *“Güzel çiçekli bağlarda, Nimet olur bağlarda, (4) Biz[im] görüştüğümüz çağlarda, Ben[im] yaşlandığım zamanlarda, (5) Baştaki gözlü sorguç. Eyleme bize cefa, (6) Sen[sin] Sanem bana deva, Sohbetine olsa reva, (7) Baştaki gözlü sorguç. Ben ihtiyara bir bakınız, (8) Bir çift nara bakınız, perde[yi] çıkarıp bakınız, (9) Baştaki gözlü sorguç. Merhem olup bağrımı yak, (10) Kadeh tutup ver bir rakı, Ah Sanem ah ayrılık. (11) Boncuğu altın küpe, İki yüzü süttten ak, (12) Yanından çıktı, Arkasından yağdı yağmur, (13) Gözleri yıldız [gibi] Sanem. Yüzü kırmızı allıklıdır,*

[39a]

(1) *Hayret ki biz dengiz. Yol[da] yürüyüşü keklik [gibi], (2) Gözleri yıldız [gibi] Sanem. Tüm kız[ların] duruşu, Yeni yumak [gibi] (3) vuruşu, İpi kamaşa sarış, Gözleri (4) yıldız [gibi] Sanem.* dedi. Hem Melike hem de (5) Rum alimleri ve halkı bu yüreğe hayran oldu. (6) Rum alimleri ve halkı, “Bu dedeye bir desek [o bize] on (7) söyler.” dedi. [Melike]: “Kur’an’dan (8) bir söz söylersem aciz kalır, çıkıp gider.” dedi. (9) [Melike]: “Her canlı ölümü tadacak (10) ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz, kıyamet gününün sonuna kadar. (11) dedi. Hazreti Hızır aleyhisselam: “..... (12)

[39b]

(1) dedi. Tüm halk hayran oldu. Yine Melike: (2) “Ey dede! Elif’in, Be’nin anlamı nedir? dedi. (3) Hazreti Hızır aleyhisselam: “Elif’in, (4) Be’nin anlamı, ‘Allah bir.’ demektir. (5) Be’nin anlamı, ‘Dostum Hazreti Muhammed Allah’ın elçisi, Allah’ın (6) selamı üzerine olsun.’ demektir. Eğer buna inan- (7) mazsan benimle gel, kurtul.” dedi. [Melike] öfkelenip: (9) “[Bu dedeye] yüzümü bir göstereyim, [o] buna dayana- (10) maz, [yere] yığılır.” deyip yüzünden (11) örtüsünü çıkardı. Hazreti Hızır aleyhisselam (12) dillerini çıkarmıştı. Melike Hazreti Hızır (13) aleyhisselamı tanıdı. Dedenin Hızır peygamber olduğunu

[40a]

(1) [görünce] utandı. Bir söz söylemek için (2) fırlayıp, süslü tahtından çağrıldı. (3) Ağlayıp, yüzünü [Hızır] peygamberin ayağına sürüp, ah (4) edip: “Allah’ın gerçek, seçilmiş peygamberi üzerine [yemin ederim], (5) ben seni tanıyamadım, hata ettim, tövbe.” deyip (6) yalvardı. Hazreti Hızır aleyhisselam: (7) “Mübarek olsun ey kız! Allah u Taâlâ babana, annene, (8) dedelerine ve sana merhamet etsin. Bugün benim- (9) le birlikte beyit okumak için

sözleşirsen (10) muradına ereceksin.” dedi. Ve yine [Hızır aleyhisselam]: (11) “Ey kız! Çin hakanının oğlu şehzadeyi

[40b]

(1) kabul et.” deyip kayboldu. Oradan (2) çöle bir saatte geldiler. “Ey Behram! Muradına ereceksin.” deyip, dua edip, (4) değerli cana kelime-i şahâdet söyleyip, (5) peygamberleri bir bir öğretip, [onu] müslüman (6) yapıp, altın mahfede sarkıtıp, (7) onun gibi [yiğitleri] bir mecliste oturtup (8) nikâh hutbesi okudular. Hazreti Hızır aleyhisselam [ile] (9) yiğit [Behram] dost oldular. Birbirlerini kutlayıp, [ortadan] kayboldular.

[41a]

(1) Gitmiş olan gönül[ler]indeki mutluluk [tekrar] ortaya çıkıp (2) zor meselelere cevap verdiler: (3) “En doğrusunu Allah’ın kitabı [Kur’an] söyler. (4) Ey müslümanlar! Bu dünya eskidir.” (5) dediler. “Asla haberiniz yok. Yüz tane ağırbaşlı (6) hatunu ufak bilirler. Uzun hatu- (7) nu bilirler. Hızlı hatunu yavaş (8) hatun bilirler. hatunu sakın bilirler. (9) Gıybet yapan hatuna sıkıntılı Ağıça dediler. (10) Öfkesi kötü hatuna tatlı hatun derler. Savaşçı (11) hatunu sakın bilirler. Çiftçi

[41b]

(1) hatunu ürün [olarak] bilirler. Kısa hatunu (2) yürüyen [hatun] bilirler. hatunu sarhoş bilirler. (3) Korkak hatunu güzel bilirler. (4) Temiz hatunu doğru bilirler. (5) han bilirler. Hizmetçi seçen hatunu sert (6) bilirler. Hızlı yürüseler bilirler. Yemekte (7) yürüseler yağ yutar derler. Çok fazla yapsalar ? (8) yıkım derler. Çok olmaz mı? ‘Ben kirliyim.’ derler. (9) Dolaşmaya gelir. Az ise ekmek yememiştir. (10) İş yapsa ‘[Benim için] dua et.’ derler. ‘Önce iş bulsa.’ (11) derler. Çok harcama yaparsan ‘Bana ağır [gelir.]’ derler. Çok harcama (12) yapmazsan [buna] ‘cehalet’ derler. En doğrusunu Allah bilir. (13) 1311 yılı Recep ayının otuzuncu Çarşamba günü (14) tamam olan.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. SES VE ŞEKİL BİLGİSİ

3.1.1. Yazım ve İmla

Arap harfleriyle yazıya geçirilen metinde, yazım ve imla hataları çoktur. Müstensih, kelime uzunluklarına, *hemze* ve *ayın*ların yazımına dikkat etmemiş; bazı sesleri fazla, bazı sesleri ise eksik göstermiştir. Noktalı seslerin gelişigüzel yazılmış olması birçok kelimenin okunuşunu zorlaştırmıştır.

dāwāne (7b/6): İlk hecede olmaması gereken *elif* (ل) harfi yazılmıştır.

da‘vāsını (9a/3) Kelimenin sonunda *ye* (ي) yerine *elif* (ل) yazılmıştır.

zū‘-l celāl (10b/7): İlk kelimedede olması gereken *vav* (و) harfi gösterilmemiştir.

tavşifingni (6b/8): Kelimenin ikinci hecesinde uzunluğu gösteren *ye* (ي) harfi yazılmamıştır.

du‘ā’ (18b/3): Kelime sonundaki *hemze* (ة) gösterilmemiştir.

dānā (21b/8): İlk heceden sonra uzunluğu gösteren *elif* (ل) yerine *ayn* (ع) kullanılmıştır.

lāle-zār (31b/11): Kelime içinde olmaması gereken *ayn* (ع) harfi yazılmıştır.

encār (32a/4): İkinci hecedeki uzunluk gösterilmemiştir.

kōngülde (34b/8): İkinci hecedeki *lam* (ل) harfi yazılmamıştır.

nev’ (36b/9): Kelimenin sonunda *ayn* (ع) yerine *ye* (ي) yazılmıştır.

Asıl metin-transkripsiyonlu metin takibinin yapılabilmesi ve metnin rahat okunabilmesi için imladaki hataları transkripsiyonda göstermemeyi uygun gördük. Yazımdaki ses hatalarına ve metin tamiri yapılan kelimelere ise dipnotta yer verdik.

3.1.1.1. Ünlülerin Yazımı

a: a ünlüsü kelime başında *elif* (ل) ve zaman zaman medli elifle (ل) gösterilmiştir: *algālī*

الغالي (2a/3), *andağ* انداغ (3a/1), *aldığa* آلدیغه (4b/3), *açığ* آچيغه (6a/10), *ala mēn* رالامني (15a/5), *alıp* اليب (16b/3), *anglap* انكلاب (17a/5), *almay* االمای (17a/7), *andın* اندینه (22b/12), *alğu* الغو (32b/3).

Kelime içinde genellikle elifle (l) gösterilen bu ünlü bazen hiç gösterilmemiştir:

berāber برابر (2a/3), şehzāde شهزاده (2b/9), tabl طبل (3a/6), kaşığa قاشیغه (3a/9), aksåkal آکسال (18a/1), kayısı قاشیقه (24a/5), bakay بکای (26b/6), tutulmasın توتولماسن (30b/10), çıkarıp چکارپ (39b/12), kuldaş قولداش (40b/9).

Kelime sonunda hem elif (l) hem de he (e) ile yazılmıştır: okusa اوکوشه (2a/8), barça بارچه (2a/10), kulakığa قولاقینه (6a/6), qolida قولیده (9b/3), dünyā دنیای (11a/7), ayağlarığa اییغلاریغا (12a/8), munda موندای (17b/1), yıka ییقا (29a/5), tutulğa توتولغای (33a/2), alğunça المغونچه (38b/1).

e: e ünlüsü kelime başında, kapalı e haricinde, daima elif (l) ile yazılmıştır: eger اهر (2a/5), evvelkı اووولقی (3b/2), emtip استیپ (9b/2), elma ایلما (12b/4), eceli اعلی (13a/4), egrü اگری (13b/10), emr امر (23a/8), evlengenim اولانگنیم (24b/1), enār انار (38b/8), ehli ایل (40b/6).

Kelime içinde bazen elifle (l) gösterilmiş bazen hiç gösterilmemiştir: çep چپ (3a/2), kēcege کچکجه (10b/5), özlerige اولارلرگا (12b/6), bezni بزنه (13a/7), kētgenin کتگنین (14b/3), iremge ارامگا (23a/6), yürekim-ni یوراکیم (24b/3), yigitler یلیت لار (24b/11), beyt بیت (29a/4), çehresi چهرهسی (32b/3).

Kelime sonunda hem elif (l) hem de he (e) ile yazılmıştır: elçilerge ایلچیلارگا (2a/2), birle بیرله (6a/9), köze کوز (9a/10), içide اچیده (11a/1), özge اونزگا (11b/1), kēlse کلسه (22a/3), tēnde تنده (29b/6), yērde یرده (31a/11), tūşse توشسه (37a/8), yürege یورکه (39a/5).

Kapalı e: Kapalı e (è) sesi hem kelime başında hem de kelime içinde bazen elif+ye

(ی+ا) ile yazılırken bazen yalnızca elif (ا) ile gösterilmiştir: *kéyîpdür* (3b/3), *dék* (6b/4), (10a/7), *éy* (14a/4), *tégmedim* (17a/8), *értence* (20a/4), *érdi ki* (22a/2), *ténde* (29b/6), *éylemegil* (34b/9), *kétti* (36a/1), *érkek*.

ı: ı ünlüsü kelime başında yalnızca iki defa geçmiştir. Birinde elif (ا) ile yazılırken diğerinde elif+ye (ی+ا) ile yazılmıştır: *ırğanap* (22b/4), *ıtlanıp* (23a/5).

Kelime içinde bazen ye (ی) ile yazılmış bazen hiç gösterilmemiştir. Bu farklılık aynı kelimelerde de görülür: *kılsun* (2a/1), *kılur* (2a/5), *'aşık* (7a/4, 26b/12), *kıçkırdılar* (12a/4), *kaşığa* (15b/9), *oygatgil* (20a/7), *kadın* (26b/1), *karıgan* (32b/4), *kul-nı* (35a/9), *kızgına* (35b/5).

Kelime sonunda her zaman ye (ی) ile kullanılmış ve birkaç istisna dışında yazımda hep gösterilmiştir: *kızı* (1b/2), *aydı* (3b/1), *oğlu* (11b/2), *tayağını* (13b/10), *ayttı* (15b/1), *kollarını* (22a/10), *taşkarı* (22b/8), *okudu* (26b/6), *karı* (33a/3), *başdağı* (38b/5).

i: i ünlüsü kelime başında elif (ا) ile gösterilmiştir: *içre* (1b/2), *ihsân* (3b/8), *encir* (12b/4), *içkü* (13b/7), *işğa* (20b/2), *içim* (21a/3), *iremge* (23a/6), *içeyin* (29b/1), *eşidip* (31b/1), *eşikimde* (35a/8).

Kelime içinde genellikle ye (ی) ile gösterilmiştir: *kêlip* (2a/8), *birlen* (2b/8), *birbiridin* (3a/9), *yigit* (9b/9), *kim* (12a/2),

şey **شەي** (22b/3), seçildi **سەچىلدى** (20b/6), ming **مىنگە** (14b/11), yétipdür **يەتتە** (29a/2), tēşip **تەشەپ** (35b/1).

Kelime sonunda her zaman ye (ى) ile gösterilmiştir: dedi **دەدى** (3a/4), kördi **كۆردى** (9a/8), cögeni **چۆگەنى** (12b/10), sözlerni **سۆزلەرنى** (14b/11), emdi **ەمدى** (18b/5), kürsī **كۆرسى** (22b/9), sēni **سەنى** (24b/3), ölgeni **اولگەنى** (31b/3), köydi **كۆيدى** (37b/8), érdi **ەردى** (38a/11).

o: o ünlüsü kelime başında daima elif+vav (و + ا) ile gösterilmiştir: ol **اول** (1b/5), ong **اونگ** (3a/1), oğul **اوغۇل** (8a/8), ornıdın **اورنىدىن** (11b/8), oquşup **اوقۇشۇپ** (12b/5), olturur **ولتۇرۇر** (19b/7), oyğatamadım **اويغاتالدىم** (20a/4), ortasıda **ورتاسىدا** (22b/8), on **اون** (24b/8), ok **اوقى** (31b/6).

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: boldı **بولدى** (2a/10), koyup **كويۇپ** (4b/5), qolını **قولىنى** (9a/7), yok **يوق** (14a/4), qoşsunlar **قوشسونلار** (18a/7), sogursam **سوغۇرسام** (23b/5), boynungğa **بوينونگغا** (32b/4), soldurdung **سولتۇردۇنگ** (34a/1), qorqmas **قورقماي** (38b/1), birçok **بىرچوق** (40a/4). Kelime sonunda hiç kullanılmamıştır.

ö: ö ünlüsü kelime başında daima elif+vav (و + ا) ile gösterilmiştir: özi **اوزى** (1b/9), ölüm-ning **اولۇمنىڭ** (7b/5), ötü **وتى** (13b/6), ötken **وتقن** (16b/9), öyde **اوينىدە** (21a/4), özge **اوزگە** (26a/11), öltürmek **اولتۇرماق** (31a/5), önümde **اونىمدا** (35b/8), özüngüz **اوزونگۇز** (37b/1), örgenlerni **ارگانلارنى** (40b/5).

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: tört **تورت** (2a/7), köngli **كۆنگلى** (6a/9), muhkem **مۇھكىم** (6b/9), yörü **يۈرۈپ** (10b/1), sözlerni **سۆزلەرنى** (16b/7), köterip **كۆتەرىپ** (22a/1), bölek **بۆلەك** (29a/12), söyüp **سۆيۈپ** (32b/5), köçürme **كۆچۈرۈم** (34b/8), köp **كۆپ** (40a/1). Kelime sonunda hiç gösterilmemiştir.

u: u ünlüsü kelime başında elif+vav (و + ا) ile gösterilmiştir: uzun **اوزۇن** (3b/4), uladı **اولادى** (6b/1), uluğ **اولۇغ** (10a/2), uyğuğa **اويغۇغى** (19b/8), urladı **اولرلادى**

(24a/4), uşaq **اوشاق** (26a/9), unutulmas **اونوتولماس** (31a/2), uçrap **اوجرابه** (35b/2), uşbu **اوشبو** (39b/7), ufaq **ودفاق** (41a/6).

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: çıkadurğan **چقادورغان** (2b/7), bolup **بولوب** (4a/2), olup **اولوب** (14b/3), mundağ **موندراکه** (17b/2), şundağ **شوندراکه** (21b/11), otunçı **اوتونچی** (25a/6), okup **اوقوب** (29a/4), karanguluk **قارانغولوق** (31b/2), kul **کول** (35a/4), altun **آلتون** (40b/6).

Kelime sonunda her zaman vav (و) ile gösterilmiştir: bu **بو** (2a/10), kulu **کوله** (6b/6), azu **ازو** (8b/11), yoq mu? **یوقمو** (15b/1), su **سو** (20a/10), işbu **یشبو** (21a/1), yıkılgu **تیکیلغو** (23b/9), ayru **ایرو** (26a/9), alğu **الغو** (32b/3), uşbu **اوشبو** (39b/7).

ü: ü ünlüsü kelime başında elif+vav (و + ل) ile gösterilmiştir: üstige **تیهستیکه** (4a/8), ükre **یاوکره** (13b/4), ünini **اونینه** (23a/3), üçün **اوچون** (31a/5), üstingge **اوستینگکه** (35b/1).

Kelime içinde genellikle vav (و) ile gösterilmiştir: yüz **یوز** (2a/7), gül **گل** (4a/10), körüp **کوروب** (4b/2), kün **کون** (7a/6), érüp **ایرپ** (13a/6), töküp **توکوب** (19a/7), dedürğan **دیدیورغان** (20b/3), tükel **توکله** (26b/8), kögsümdeki **کوکسمدکه** (32a/2), yörüşi **یوروش** (39a/1).

Kelime sonunda her zaman vav (و) ile gösterilmiştir: égrü **اگرو** (13b/9), içkü **اچکو** (23b/10), hem-çü **همچینه** (37a/7), bilür mü? **بیلورمو** (37b/4), özü **اوز** (39b/10), kèrü **کهره** (39b/10).

3.1.1.2. Ünsüzlerin Yazımı

b-p: b sesi genellikle be (ب) ile yazılmıştır: şāhib (1b/6), başını (2a/5), berāber (11a/8), buba (15a/3), dumbağ-nı (21a/12), bēlim-ni (24b/2), bolsa (29b/9), bērmey (30b/2), bağlağalı (32a/5), lebidin (37a/10)... pe (پ) ile gösterildiği örnekler de mevcuttur: bilmey (7b/6), bilen (9a/3), bilgeni (13b/6), bile (23b/5), bērilüpdür (26a/10), bizlerni (36b/2), bilür (37b/4), biz (38b/4), bilmedim (40a/5). Pe (پ) sesi de genellikle be ile gösterilmiş, yalnızca

birkaç örnekte pe ile yazılmıştır: *pür-hündur* (7a/6), *peygâmbur* (12a/6), *pây-dâr* (13a/2), *tapagay* (15b/8), *pür* (32a/9), *pîr-i gedâ* (33b/6).

c-ç: c sesi ile yazılan tüm kelimeler cim (چ) ile gösterilmiştir: *cevâb* (2a/2), *munca* (4a/4), *cemâling-ni* (8a/7), *mevc* (11a/3), *cübbeni* (13b/5), *cevâhirât* (18a/5), *cihân* (23a/7), *müneccim* (25a/3), *genc* (36a/4), *meclis* (40b/7)... Ç (چ) ile başlayan kelimelerin ise birçoğunda cim kullanılmış, az kelime bu ses çe ile gösterilmiştir: *çağlap* (6b/9), *çıkanını* (10b/2), *çoruğ* (16a/7), *çıkardı* (17b/10), *çıktı* (20a/2), *kıçkıranğlar* (23a/8), *üçün* (31a/5), *çehre* (35b/10), *yançukda* (36b/10), *algünça* (38b/1).

/h/-/h/-/h/: Metinde bazı kelimelerde (ه/ح/خ) seslerinin aslına uygun yazılmadığı görülür:

Tablo 1.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
hayrândur	hayrândur (8a/7)
hâkân	hâkân (13b/2)
mührdâr	mührdâr (14b/4)
pâk-rûhluk	pâk-rûhluk (14b/8)
hayâl	hayâl (15b/10)
hoşyâr	hoşyâr (16b/8)
Hâzret	Hâzret (26b/4)
Hâlîm	Hâlîm (26a/5)
Hızır	Hızır (26b/7)
aḥîr	aḥîr (8a/3)

/z/- /z/- /z/: Metinde (ز / ض / ذ) seslerinin aslına uygun yazılmadığı kelimeler mevcuttur:

Tablo 2.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
zerre	zerre (8a/1, 34a/10, 38b/1)
zü’-l celāl	zü’-l celāl (10b/7)
ārzū	ārzū (15a/2)
nezr	nezr (18b/2)
hizmet	hizmet (21b/7)
‘Aziz	‘Aziz (25a/11)
hāzır	hāzır (25b/3)
hāzim	hāzim (25b/6)
zevk	zevk (29b/2)
rāzī	āzī (35a/2)

/k/-/k/: Bir kelimedede (ك) yerine (ق) sesi yazılmıştır:

Tablo 3.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
pāk-rūhluk	pāk- rūhluk (14b/8)

/t/-/t/: (ط / ت) sesleri beş kelimedede aslına uygun yazılmamıştır:

Tablo 4.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
tavsıp	tavsıp (4a/5)
tarīk	tarīk (15a/1)
muḥītide	muḥītide (17a/5)
tābūs~tāvūs	ṭābūs~ṭāvūs (22a/12, 22b/1)
taraf	ṭaraf (34a/6)

/s/-/ş/: (ص / ث) sesleri altı kelimeye aslına uygun yazılmamıştır:

Tablo 5.

Metindeki Yazım	Doğru Yazım
şa‘ālīk	şa‘ālīk (8a/4)
nākışdı	nākışdı (21b/10)
šovta	sovta (26a/4)
ḥişşiyet	ḥissiyet (29b/10)
müşaḥḥas	müşaḥḥas (31a/7)
bi’ş- şevāb	bi’ş- şevāb (41a/3, 41b/12)

Metinde ünsüzlerin yazımındaki hatalar, hem müstensih’in yazım ve imla konusundaki yetersizliği hem de konuşma dilinin özelliklerini metne yerleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Metin incelendiğinde en fazla hatalı yazılan sesin he (ح / خ / ه) olduğu fark edilmektedir.

Metinde daimi olarak b (ب) ile gösterilen (-X)p zarf-fiil ekini transkripsiyonda /p/ ile gösterdik. Bunun yanı sıra yanlış yazılan tüm kelimeleri asıllarına uygun şekilde yazarak metni tamir etme yoluna gittik.

3.1.1.3. Eklerin Yazımı

Metinde Uygur imla geleneğine bağlı olarak bitişik yazılması gereken bazı eklerin ayrı yazıldığı görülmüştür.

3.1.1.3.1. Hâl Eklerinin Yazımı

3.1.1.3.1.1. Bulunma Hâl Ekinin Yazımı

+de/+da bulunma hâl eki çoğunlukla kelimeye bitişik yazılmıştır. Ek, birkaç kelimeye ayrı yazılmıştır: *muḥāṭi-de* (17a/5), *şureti-de* (17b/5), *kūşe-de* (30b/6), *cihān-da* (31b/11), *tenim-de* (37b/8), *meclis-de* (40b/7).

3.1.1.3.1.2. Ayrılma Hâl Ekinin Yazımı

Ayrılma hâl eki +dın/+din çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *çıġ-dın* (3b/3), *süt-din* (10a/1), *aql-dın* (14a/1), *iş-din* (16a/2), *kürsî-din* (29a/9), *lebing-din* (31a/1), *kaşım-dın* (31a/4), *hişsesi-din* (38a/8-9), *taht-dın* (40a/2), *baş-dın* (40b/4).

3.1.1.3.1.3. Yönelme Hâl Ekinin Yazımı

+ğa/+ge yönelme hâl eki çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *taraf-ge* (5a/8), *kısmın-ğa* (9a/1), *şehri-ge* (11b/4-5), *kaşı-ğa* (15b/9), *yol-ğa* (19a/7), *kişi-ge* (22a/3), *irem-ge* (26a/9), *lebing-ge* (33b/3), *içing-ge* (34a/4), *taht-ge* (36a/10).

3.1.1.3.1.4. Belirtme Hâl Ekinin Yazımı

+nı/+ni belirtme hâl eki çoğunlukla bitişik yazılmıştır. Bazı kelimelerde ayrı yazıldığı görülmüştür: *yürekim-ni* (6b/10), *açım-nı* (7a/3), *Behrām-nı* (9b/4), *kafaḡ-nı* (13b/9), *ölüm-ni* (15a/2), *dumbaḡ-nı* (21a/12), *beyt-ni* (22a/6), *özi-ni* (22b/2), *lebim-ni* (31a/4), *başım-nı* (34a/2).

3.1.1.3.1.5. İlgî Hâli Ekinin Yazımı

İlgî hâli eki +nİng çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *baġ-nİng* (4b/8), *yigit-nİng* (7b/4), *dumbaḡ-nİng* (13a/5), *anası-nİng* (17b/4), *Gülendām-nİng* (19a/6), *kününġ-nİng* (24a/6), *yazı-nİng* (26b/5), *‘aşḡ-nİng* (29a/10), *bubam-nİng* (30a/11), *saç-nİng* (38a/8).

3.1.1.3.2. Bildirme Ekinin Yazımı

Bildirme eki +dur/+dür çoğunlukla ayrı yazılmıştır: *kēlip-dür* (3a/4), *asıp-dur* (9a/9), *açılmab-dur* (9b/10), *tayatıp-dur* (13b/10), *bolmay-dur* (16b/2), *sünnet-dür* (18a/2), *yētip-dür* (20b/6), *yigit-dür* (33a/4), *ḡul-dur* (35a/3), *bülbül-dür* (37a/8).

3.1.1.4. Türkçeleştirme Yapılan Kelimeler

Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin bazılarında, kelimelerin yazılışlarında yer almayan ye (ﻱ) ve vav (ﻭ) sesi gösterilmiştir: hergiz (18a/2), tabl (2b/10), ‘aşıklık (9a/3), huşūnet (10a/3), taleb (11a/2), ‘acāyib (13a/6), melā’ik (16b/1), zālīm-lıkı (20b/2), t̤ābūs-ı mest (22a/13), furāk (25b/11).

Farsça tamlamalarda yazılmayan izafet kesresi, birkaç kelimede (ﻱ) ile gösterilmiştir:  t-ı firāk (6b/10),  add-i nihāl (8a/6), devr-i kıyāmet ı a (31a/2), p r-i gedā (33b/6).

3.1.2. Ses Bilgisi

3.1.2.1.  nl  Değişmeleri

3.1.2.1.1. Kapalı e ( )

Çağatay Türkçesinde dokuzuncu ünlü olarak kabul edilen kapalı e ( ) sesinin nasıl yazılması gerektiği konusunda araştırmacılar arasında birlik yoktur. Bazı araştırmacılar bu sesi /i/ ile gösterirken bazıları / / olarak göstermiştir. Timur Kocaoğlu; Çağatay Türkçesinde e > i değişimi olmadığını, metinlerde (ﻱ) ile yazılan ve yazılmayan kelimelerin bir yazım (imla) meselesi olduğunu, bu döneme ait bir ses değişimi olmadığını belirtir.⁴¹

Metinde kapalı e ( ) hususunda belirli bir kural yoktur. Türkçe kelimelerin ilk hecesinde bulunan bu ses, bazen elif+ye (ﻱ+ﻱ) ile yazılırken bazen yalnızca elif (ﻱ) ile yazılmıştır:   itip (2b/1), çeken (7a/4), b ergil (11b/2), n  e (13a/6), y erge (18a/2), k ets nler (20a/4), d  p (25a/1), y etipd  r (32b/9),   ikimde (35a/8), s  n (40b/3). Aynı kelimenin hem (ﻱ) ile gösterildiği hem de gösterilmediği yazım da mevcuttur:   itip (2b/1),   itildi (6a/6). Biz metinde (ﻱ) ile yazılmayan kelimeleri de dönemin özelliğini dikkate alarak kapalı   ile göstermeyi uygun gördük.

3.1.2.2.  nl  Uyumu

3.1.2.2.1. Kalınlık-İncelik (Damak) Uyumu

Metinde genel olarak kalınlık-incelik (damak) uyumu kuralına uyulmuştur. Hem Türkçe hem de Arapça- Farsça asıllı kelimelere gelen ekler bu uyumu bozmuştur. Metinde kalınlık-incelik (damak) uyumunu bozan ekler şunlardır:

⁴¹ Timur Kocaoğlu, Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı  /i Meselesi, **Türk Kültürü**, 483-484, 2003, 266-281.

3.1.2.2.1.1. Türkçe Kelimelerdeki Uyumsuzluk

3.1.2.2.1.1.1. Yönelme Hâli Eki: *özütkâ* (4a/6), *tiliġa* (6b/3), *nèmeķa* (14a/2), *künleringġa* (15b/3), *işigā* (20b/1), *işġa* (20b/2), *tilġa* (30b/10), *üstünġa* (40a/8).

3.1.2.2.1.1.2. II. Teklik Şahıs Emir Kuvvetlendirme Eki: *aşınmagil* (34b/9), *dëdürġil* (41b/11).

3.1.2.2.1.1.3. Sıfat-Fiil Eki: *dëdürġan* (20b/3).

3.1.2.2.1.2. Alıntı Kelimelerdeki Uyumsuzluk

3.1.2.2.1.2.1. Yönelme Hâli Eki: *kürsġa* (4b/4), *taraf-ge* (5a/8), *kūşeġa* (15b/4), *naẓarımge* (32a/10), *tarafing-ge* (34a/6), *Arab-ge* (35b/7), *tahtge* (36a/10).

3.1.2.2.1.2.2. Belirtme Hâli Eki: *hayāl-ni* (15a/5).

3.1.2.2.1.2.3 Bulunma Hâli Eki: *sā‘atde* (40b/2).

3.1.2.2.1.2.4. +lġ İsimden İsim Yapım Eki: *tekebbürġ* (21b/9).

3.1.2.2.1.2.5. +kı Aitlik Eki: *evvelķı* (3b/2).

3.1.2.2.1.2.6. +ġına Küçültme Eki: *dervîş-ġına* (35b/11).

3.1.2.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu

Metinde düzlük-yuvarlaklık (dudak) uyumuna giren kelimeler azdır. Özellikle sadece düz ya da yuvarlak biçimleriyle kullanılan ekler, dudak uyumu aranmamasına neden olmuştur. Metinde düzlük-yuvarlaklık (dudak) uyumunu bozan ekler şunlardır:

3.1.2.2.2.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler

3.1.2.2.2.1.1. -DÜr- Fiilden Fiil Yapma Eki: *asturur mên* (2a/6), *ķıldurđı* (2a/6), *yandurup* (3b/9), *yandurġıl* (18a/1), *öltürđi* (20b/2), *këydürüp* (22b/6).

3.1.2.2.2.1.2. +DÜr Bildirme Eki: *ķandur* (7a/10), *kimdür* (9a/3), *ķalġandur* (21a/4), *ġamdur* (32a/9), *yigitdür* (33a/4), *bardur* (35a/8), *yaķındur* (36a/2), *enġlikdür* (38b/13), *tenglikdür* (39a/1), *keklikdür* (39a/1).

3.1.2.2.2.1.3. -dük 1. Çokluk Şahıs Görülen Geçmiş Zaman Eki: *bërdük* (12b/9).

3.1.2.2.2.1.4. +ġu Fiilden İsim Yapma Eki: *yıķılġu* (23b/9), *alġu* (32b/3).

3.1.2.2.2.1.5. -günçe Zarf-Fiil Eki: *açğunça* (11b/4), *almağunça* (15b/7), *alğunça* (38b/1).

3.1.2.2.2.1.6. -ğur- Fiilden Fiil Yapma Eki: *azğuralmaydur* (29a/3).

3.1.2.2.2.1.7. -ğuz- Fiilden Fiil Yapma Eki: *olturğuzup* (40b/7).

3.1.2.2.2.1.8. mU Soru Eki: *bar mu?* (5a/7), *kêlermiş mü?* (15b/1), *nā-ḥōṣ êmes mü?* (18a/3), *bêremên mü?* (19a/11), *bolmas mu?* (20a/11), *mundağ mu?* (24b/4), *hergiz mü?* (34a/7), *kılmas mu?* (41b/8).

3.1.2.2.2.1.9. -sun 3. Teklik Şahıs Emir Eki: *kılsun* (2a/1), *kılmasun* (18b/10).

3.1.2.2.2.1.10. -sUnlAr 3. Çokluk Şahıs Emir Eki: *alsunlar* (18a/9), *kêtsünler* (20a/4), *kêlsünler* (20a/5).

3.1.2.2.2.1.11. -Ur Geniş Zaman Eki: *kılur mên* (2a/5), *köterür* (8b/1), *yıkılur* (8b/5), *barur* (9b/1), *alur mên* (19a/1), *bolur mên* (24a/11), *kêlür* (26b/3), *ķutulur mên* (29b/4), *tutulur* (30b/8), *bilür* (37b/4).

3.1.2.2.2.1.12. -(I-U)pdUr Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: *kêyipdür* (3b/5), *asıpdur* (9a/9), *kêlipdür* (13a/4), *bürkepdür* (13b/5), *kêsipdür* (14a/9), *kêlmepdürmiş* (14b/2), *barıpdur* (19b/8), *yêtipdür* (20b/6), *bêrilüpdür* (26a/10), *kılıpdur* (40a/5).

3.1.2.2.2.1.13. -Up Zarf-Fiil Eki: *ķiyabilüp* (9a/11), *bolup* (9a/11), *êrüp* (13a/4), *çevirüp* (21a/7), *kêyüp* (22a/12).

3.1.2.2.2.1.14. -UncA/-GUñA Zarf-Fiil Eki: *açğunça* (11b/4), *almağunça* (15b/7), *kirünce* (36a/7), *alğunça* (38b/1).

3.1.2.2.2.2. Düz Ünlülü Ekler

3.1.2.2.2.2.1.+dIn Ayrılma Hâli Eki: *süt-din* (10a/1), *ölüm-din* (10a/8), *zülfüngdin* (32a/5), *mundin* (33a/7).

3.1.2.2.2.2.2. -GIl 2. Teklik Şahıs Emir Eki: *oķuğıl* (7a/4), *tanuğıl* (12a/6), *yörüğil* (12a/9), *turğıl* (15a/10), *yandurğıl* (18a/1), *ķoyğıl* (18b/4), *olturğıl* (24b/6), *ķutulğıl* (39b/7-8), *tutğıl* (40b/1).

3.1.2.2.2.3. +nI Belirtme Hâli Eki: *munı* (2b/1), *özümni* (6b/8), *sözni* (7b/6), *ölüm-ni* (15a/2), *kümüşni* (18a/8-9), *sözünġni* (32a/11), *kolumnu* (32b/4), *kul-nu* (35a/9), *özüñg-ni* (36b/2), *hātūnnu* (41a/6).

3.1.2.2.2.4. -DI Görülen Geçmiş Zaman Eki: *olturdu* (4a/9), *körđi* (9a/8), *ölütti* (10b/2), *boldılar* (12a/2), *urdu* (13b/11), *sordu* (19a/9), *öltürđi* (20b/6), *okudu* (29a/5), *öldi* (33b/8), *köydi* (37b/8).

3.1.2.2.2.5. -(X)ñġIz 2. Çokluk Şahıs Eki: *asturunġız* (21b/6), *öltünġiz* (37b/6).

3.1.2.2.2.6. +(X)ñġIz 2. Çokluk Şahıs İyelik Eki: *özünġizni* (21b/8), *közünġiz* (37b/1), *sözünġiz* (37b/2).

3.1.2.2.2.7. +I Teklik 3. Şahıs İyelik Eki: *oġlı* (6b/7), *‘ömri-ni* (9a/1), *özini* (12a/7), *tarturını* (13b/6), *kofuşı* (14b/7), *burnıdın* (16a/8), *közi* (19b/8), *könġlide* (29b/2), *yüzi* (37a/8), *orunu* (40a/2).

3.1.2.2.2.8. +II İsimden İsim Yapma Eki: *türli* (37a/10).

3.1.2.2.2.9. +nġng İlgi Hâli Eki: *kutulurnġng* (26b/2), *munġngdın* (26b/4).

3.1.2.3. Ünlü Olayları

3.1.2.3.1. Ünlü Düşmesi

Metinde iki heceli bazı kelimelerde, özellikle vurgusuz orta hece ünlüsünün düştüğü görülür: *şehrlerde* (1b/8), *oġlı* (2b/1), *ornıdın* (5a/9), *aġzıdın* (6a/10), *könġli* (6b/1), *uykuda* (13a/2), *burnıdın* (16a/8), *karnıñnı* (20a/9), *kögsünġge* (31b/6), *boynunġga* (32b/4).

Bir başka ünlü düşmesi olayı da birleşme yoluyla gerçekleşmiştir. Ünlü ile biten bir kelime, ünlü ile başlayan başka bir kelimeyle birleştiğinde iki ünlüden biri düşer: *okuşalmay* (okuşa almay) (2a/9), *nèrse-lerni* (ne erse-lerni) (19a/8), *niçük* (neçe+ok) (19b/6).

3.1.2.3.2. Ünlü Yuvarlaklaşması

Çaġatay Türkçesinde sık görülen yuvarlaklaşma olayı, gerileyici ve ilerleyici benzeşme dışında dudak ünsüzlerinin (b, m, p, v) etkisiyle de ortaya çıkmıştır.

3.1.2.3.2.1. Gerileyici Benzeşme

İki heceli kelimelerde, ilk hecede yer alan /a/-/e/ düz-geniş ünlüleri, ikinci hecede yer alan dar-yuvarlak /u/-/ü/ ünlülerinin etkisiyle geniş-yuvarlak /o/-/ö/ ünlülerine dönüşür:⁴² *ötük* (etük > ötük) (3b/4).

3.1.2.3.2.2. İlerleyici Benzeşme

İki heceli kelimelerde, ikinci hecesinde düz ünlü bulunan /ı-i/ düz ünlülerinin /u/-/ü/ yuvarlak ünlülerine dönüşmesidir: *yörüdi* (yöri- > yörü-) (9a/7), *oğup* (oğı- > oğu-), *uykuğa* (uykı > uyku) (20a/3), *tamurları* (tamar > tamır > tamur) (30a/10).

3.1.2.3.2.3. Dudak Ünsüzlerinin Etkisiyle Benzeşme

/b/, /m/, /p/ dudak ve /v/ diş dudak ünsüzleri, yanlarında bulunan düz ünlüleri yuvarlaklaştırmıştır: *sévünçi* (seb- > sew- > sév-), (3a/8), *obdān* (ābādān > abdān > obdān) (14b/9), *bubağa* (baba > buba) (17a/9), *öyde* (eb > ew > öw > öy) (21a/4), *témürçi* (temir > têmür) (25a/9).

/m/ ve /p/ ile biten fiillerden sonra yuvarlaklaşma olmaz:⁴³ *tam-ıp* (9a/10), *tap-almay* (15b/8).

3.1.2.3.3. Ünlü Düzleşmesi

Çağatay Türkçesinde sık görülen /u/, /ü/ ve /o/ yuvarlak ünlülerinin, /a/, /e/ ve /i/ seslerine dönüşerek düzleşmesi olayıdır: *köterip* (kötür-> köter) (11b/7), *beri* (berü > beri) (18a/7), *ortasıda* (ortu > orta) (22b/8), *töpege* (töpü > töpe) (23a/10), *tola* (tolu > tola) (24a/7), *bölek* (bölük > bölek) (29a/12).

3.1.2.4. Ünsüz Değişimleri

3.1.2.4.1. b- > m- Değişimi

Esi Türkçede kullanılan kelime başındaki /b-/ sesi, kelime ortasındaki ya da sonundaki /n/ ve /ng/ ünsüzlerinin etkisiyle /m-/’ye dönüşmüştür. Muharrem Ergin de bu duruma uzak nazal benzeşmenin sebep olduğunu belirtir.⁴⁴ *mëning* (2a/3), *minġ* (7a/8), *munġluġlarnıġ* (10b/8-9), *mëni* (21b/2), *mënim* (26b/10), *maġga* (30b/11), *munçaķı* (38b/11).

⁴² Serkan Çakmak, “Uygurca Yazılmış Meslek Risalelerinin Ses Özellikleri”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S.10, 2017, s. 81-103

⁴³ Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, çev. Günay Karaağaç, Ankara, TDK, 2017, s.37

⁴⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, 2012, s. 90.-91

“Bu” işaret zamiri yalın hâlde kullanıldığında /b/ sesini korumuştur: *bu* (29a/8), *bu kün* (7a/8), *uşbu bâğda* (12b/3), *uşbu emr* (21a/1). Hâl eki ve *dæg* edatı aldığında ise /m-/’ye dönmüştür:⁴⁵ *munca* (4a/4), *munğa* (15a/3), *mundın* (20b/11).

“Biz” zamiri ek almadığında ya da sadece hâl eklerini aldığında başındaki /b/ sesini korumuştur: *bizge* (1b/9), *biz* (23a/5), *bizlerni* (36b/2). Fiil çekimlerinde bu ses *m*’ye döner: *aladur miz* (3a/8), *kılğay miz* (9a/2), *ala miz* (20b/3), *köre miz* (24b/10), *eşitir miz* (24b/11).

Bu sesler, Eski Türkçenin Köktürk döneminden itibaren birlikte kullanılmıştır. Köktürk döneminde daha çok /b-/ sesi kullanılırken Uygur dönemi metinlerinde /m-/ sesi ağırlıktadır.⁴⁶

3.1.2.4.2. Kelime Başı /b/ Sesi

Eski Türkçede ve Doğu Türkçesinde görülen *bol-* fiili ve Oğuz Türkçesinde karşımıza çıkan *ol-* fiili bir arada kullanılmıştır. Toplam 119 tane *bol-* fiili, 5 tane de *ol-* fiiline rastlanmıştır: *bolup* (4b/6), *bolmas* (10a/2), *olup* (14b/3), *bolsa* (19b/5), *bolupdur* (21a/5), *<o>ldı* (23a/7), *olanıng* (31b/2-3), *olsam* (32b/5), *bolunca* (36a/5), *olsa* (38a/4), *boladur* (39b/4).

3.1.2.4.3. -b- > -w- > -v- Değişimi

Eski Türkçede kelime ortasında ve sonunda bulunan /b/ sesi, Karahanlı ve Harezmi Türkçesinde çift dudak ünsüzü /w/’ye, Çağatay Türkçesinde ise diş dudak ünsüzü /v/’ye dönmüştür: *sevünçi* (seb- > sew- > se-v-) (3a/8), *su* (sub > suv~su) (20a/10), *evlengenim* (eb > ew > ev) (20b/6), *Dëve* (tebe > tëve > tève > deve) (25a/3), *yavaş* (yabaş > yawaş > yavaş) (41a/7).

3.1.2.4.4. -b > -w > -v > -y Değişimi

Eski Türkçede kelime sonunda bulunan /b/ sesi bazı kelimelerde *y* sesine dönüşebilir. Metinde yalnızca bir kelimedede görülmüştür: *öyde* (eb > ew > ev > öy) (21a/4).

3.1.2.4.5. -d- / -d > -ḏ- / -ḏ > -y- / -y Değişimi

Eski Türkçede kelime ortasında ve sonunda bulunan /d/ sesi Karahanlı ve Harezmi Türkçesinde /ḏ/; Çağatay Türkçesinde /y/ olmuştur. Muharrem Ergin’e göre bu değişiklik ilk olarak Eski Türkçenin sonlarında ortaya çıkmış, *d* sesi önce *peltek z*’ye, daha sonra *y* sesine

⁴⁵ Mustafa Argunşah, *Çağatay Türkçesi*, İstanbul, Kesit Yayınları, 5. Baskı, 2018, s.108

⁴⁶ a.g.e

dönmüştür.⁴⁷ *toyğan* (tod- > tod- > toy) (3a/4), *kéyipdür* (ked-> keđ-> kèy-) (3b/3), *koyup* (kod-> kod~ koy-) (10a/5), *ayağlarığa* (adağ > adağ > ayak ~ ayağ) (12a/8), *ayırıp* (adır- > adır- ayır-) (14a/9), *kéyin* (kedin > keğin > kèyin) (20b/11), *uykuğa* (udı-> uğı-> uykı > uyku) (19b/8).

3.1.2.4.6. t- > d- Değişimi

Eski Türkçede kelime başında bulunan /t-/ sesi, Çağatay Türkçesinde genellikle korunmuştur. Bunun yanı sıra OğuzTürkçesinin etkisiyle /d-/ ile yazılan kelimeler de mevcuttur. Metinde kelime başında her iki ünsüz de kullanılmıştır: *dédi* (3b/10), *tüşüp* (4b/2), *dék* (4b/6), *dilimni* (16a/3), *töküp* (19a/7), *dép* (20a/7), *dağlap* (24b/3), *Deve Saray* (25a/3), *tamurları* (30a/10), *tağ* (37b/9).

Geniş-şimdiki zaman ek-fiili olarak kullanılan *turur* /t-/ sesini korurken sonundaki hecenin düşmesiyle eklenen -dUr tonlu şekildedir. Ek hem isimlerde hem de fiillerde kullanılmıştır: *kéyipdür* (3b/3), *kélipdür* (13a/4), *bubadur* (13b/4), *kéledür* (23b/12), *yigitdür* (33a/4), *açıludur* (33a/6), *yoğdur* (36b/5), *ağdur* (36a/7), *bülbüldür* (37a/8), *boladur* (39b/4).

Bir yerde ekleşmemiş şekilde görülür: peygamber **turur** mên (12/6).

3.1.2.4.7. -G > -K Değişimi

Bazı kelimelerin sonunda ve birtakım eklerde bulunan /g/, /ğ/ ünsüzleri bu dönemde tonsuzlaşarak /k/, /k/ ünsüzlerine dönüşmüştür: *çirâyılık* (3b/3), *ötük* (3b/4), *kıska* (3b/4), *kutluk* (12b/7), *tayağını* (13b/10), *uykuluk* (16b/8), *taşkırı* (22b/8), *edeplik* (35b/7), *başlık* (37b/3).

İki kelimedede +IIG sıfat yapma ekinin hem tonlu hem tonsuz biçimi kullanılmıştır: *çirâyılık~çirâyılığ* (3b/3-21b/4), *başlık~başlığ* (37b/3-39a/4).

3.1.2.4.8. -k > -ğ Değişimi

Bu dönemde bazı kelimelerin sonunda bulunan /k/ sesi tonlularak /ğ/ sesine dönüşmüştür: *ayağlarığa* (12a/8), *acığlay siz* (16a/3), *kuçağlap* (31b/1), *tofrağı* (37a/8).

Metinde bu değişimin görülmediği, aslî şeklini koruyan örnekler de vardır: *uluğ* (10a/2), *artuğı* (23a/9), *katığ* (38a/7)

⁴⁷ Ergin, a.g.e., s. 93-94

3.1.2.4.9. -k/-k > -h/-h Değişimi

Kelime içinde ve sonunda bulunan /k/ ünsüzünün /h/ sızıcı ünsüzüne dönüşmesidir: *oḡşatay-ğa* (4a/10), *toḡtamay* (7a/5), *toḡtaṅlar* (9b/7), *toḡluk* (20b/9), *oḡşaydur* (21b/12), *toḡmaydur* (29a/2), *toḡtaḡan* (30b/1), *yaḡşıḡına* (33b/8), *oḡşay* (35a/4).

Kelime başındaki /k-/ sesi de bir kelimedeki /h-/ şeklindedir. Bu değişim, Oğuz Türkçesinin başlarında ortaya çıkmış, Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinin başlarında bu iki ses birlikte kullanılmıştır.⁴⁸ *hanı* (kan > han) (25a/11).

3.1.2.4.10. -z > -s Değişimi

Bu değişim, geniş zamanın olumsuzu olan -mAz ekinde görülür. Ekin sonundaki /z/ sesi tonsuzlaşarak /s/ sesine dönüşür: *bilmes* (5a/3), *yètmes* (8b/4), *bolmas* (10a/2), *körmes* (17a/10), *kêlmes* (21a/2), *pes ètmes* (22a/7), *bolmas mèn* (32a/1), *almas mèn* (35a/9), *tègmes mèn* (36b/6), *kılmas mu?* (41b/8). Metinde yalnızca bir kelimedeki bu değişim görülmez: *yanmaz* (8b/11).

3.1.2.4.11. p- / -p- / -p > f- /-f- / -f Değişimi

Bazı kelimelerdeki /p/ sesinin /f/ sesine dönüşmesidir. Kelimenin başında, ortasında ve sonunda bulunabilmektedir. “Bu değişim, Türkçe kelimelerde muhtemelen b-/-b- > p-/-p > f-/-f- şeklinde bir seyir izlemiştir.”⁴⁹

töfesi-ge (töpü > töfe) (2b/10), *oḡranıp* (opra > ofra-) (10b/4), *fādişāhzādeni* (pādişāh > fādişāh) (20b/1), *tafsam* (tap- > taf-) (20b/11), *kaḡaḡını* (kapak > kaḡaḡ) (22b/11), *futıḡa* (but > fut) (23b/10) *fotacı* (botu~pota > fota) (25a/10), *feriḡān* (periḡān > ferīḡān) (32b/8), *toḡraḡı* (toprak > toḡraḡ) (37a/8), *ferde* (perde > ferde) (38b/8).

Metindeki *fut* kelimesi, Yeni Uygur Türkçesinde *put* şeklindedir. Kaşgar ve Yarkend ağzlarında ikili biçimde (fut/put) kullanılmıştır.⁵⁰

⁴⁸ Ergin a.g.e., s. 89-90.

⁴⁹ Muhsin Uygun, “Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Kâbûs-Nâme Tercümesi (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Dizin-Ekler Dizini)”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

⁵⁰ a.g.e.

3.1.2.5. Ünsüz Olayları

3.1.2.5.1. Ünsüz Düşmesi

3.1.2.5.1.1. Kelime Başında /b/ Düşmesi

Bu ses olayının tek örneği, *bol-* fiilindeki /b/ sesinin düştüğü örnektir: *olup* (14b/3), *olanıḡ* (31b/2-3), *olsam* (32b/5), *olsa* (38a/4).

3.1.2.5.1.2. Kelime sonunda /b/ Düşmesi

Eski Türkçede *sub* olarak karşımıza çıkan kelimenin sonundaki /b/ sesi bu dönemde düşmüştür: *su* (*sub* > *suv* > *su*) (20a/10).

3.1.2.5.1.3. /G/ Düşmesi

/G/ sesi klasik sonrası dönemde Oğuz Türkçesinin tesiriyle düşme eğilimindedir. Metinde ikili kullanım söz konusudur: *kerek* (*kergek* > *kerek*) (1b/1), *kulakıdın* (*kulkaḡ* > *kulgaḡ* > *kulak*) (3a/1).

Metinde *isimden sıfat yapma* [+IIG], *yönelme* [+GA] ve *-GAn sıfat-fiil* eklerindeki /G/ sesi genellikle korunurken birkaç kelimeye bu sesin düştüğü görülür: *tıḡa* (9a/9), *keten* (17a/5), *meydāna* (23b/4), *atıma* (29a/8), *türli* (37a/10).

3.1.2.5.1.4. /r/ Düşmesi

“*er-* yardımcı fiili Oğuz Türkçesine geçerken *-r*’si düşmüş ve *e-* ünlüsü de *i-*’ye dönmüştür.”⁵¹ *éken* (15b/5), *emes* (18a/3), *édi* (37a/1). Metinde /r/ sesinin düşmediği örnekler de mevcuttur: *érđi* (8a/10), *ermes* (36b/3).

Birle bağlama edatı da hem *r*’si düşmüş hem de korunmuş şekilde karşımıza çıkar: *birlen* (2b/8), *bilen* (*birlen*) (9a/3), *birle* (11a/1), *bile* (23b/5).

Bunların dışında *kivürürde* (*kirgür-* > *kigür-* > *kivür-*) (15b/9), *ḡutulḡıl* (*kurtul-* > *ḡutul-*) (39b/7-8) kelimelerinde de *r* sesinin düştüğü görülür.

⁵¹ Aslı Uygun, “Karışık Dilli Bir Kur’an Çevirisi Yazmanın 144b-183a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

3.1.2.5.2. Ünsüz Türemesi

3.1.2.5.2.1. /y/ Türemesi

Kelime başında /ı/ ve /i/ sesi olan bazı kelimelerin ön sesinde /y/ türemesi meydana gelmiştir: *yığladı kim* (ığla- > yığla-) (5b/6), *yığaç* (ığaç > yığaç) (26a/2), *yipni* (ip > yip) (39a/3), *yildem* (ildem > yildem) (41b/6).

3.1.2.5.3. Ünsüz Benzeşmesi

Sedasız ünsüzle biten bir sözcüğe sedalı ünsüzle başlayan bir ek getirildiğinde ekin sedalı ünsüzünün sedasız ünsüze dönüşmesidir: *kaştı kim* (3a/1), *ayttı* (5b/8), *tutaştı* (10b/3), *yaştı* (16a/4), *kettı* (16b/8), *tüştı* (19a/4), *taştı* (22b/8), *çıktı* (23b/2), *baştı* (24a/2), *çıktı* (37a/10).

3.1.2.5.4. /ng̃ / Nöbetleşmesi

/ng̃/ sesi kendisine yakın olan /g/ sesine dönüşmüştür. Metinde yalnızca bir kelime görülmüştür: *yalğuz* (yalınguz > yalğuz) (21a/4).

3.1.3. Biçim Bilgisi

3.1.3.1. İsim Çekim Ekleri

3.1.3.1.1. Çokluk Ekleri

Metinde çokluk eki +lAr ekiyle sağlanmıştır: *şehrlerde* (1b/8), *kolları* (4a/4), *kızlar* (9b/7), *padişāhları* (15a/6), *kişilerge* (18b/6), *yigit-lerning̃* (21b/6), *ustalardın* (25a/5), *sözler* (31a/6), *çöllerde* (34b/3), *bāğlarda* (38b/3).

3.1.3.1.1.1. Farsça Çokluk Eki

Cansızları gösteren isimlerin sonuna hâ (ﻫﺎ) eki getirilmek suretiyle çoğul elde edilir. (Kantar, 2018).

Zülûf-hâları (1b/4).

3.1.3.1.2. İyelik Ekleri

3.1.3.1.2.1. I. Teklik Şahıs [+m, + (X)m]: *aşım* (6b/7), *bendem* (11a/7),

Melîkem (17b/10), *içim* (21a/3), *yürekim-ni* (24b/3), *közüm* (29a/12), *köğsümdeki* (32a/2), *sağalım* (36a/7), *yüzümni* (39b/9).

3.1.3.1.2.2. II. Teklik Şahıs [+ng, +(X)ng]: *özünge* (5b/7), *yüzünge* (8a/5), *başınge* (11b/6), *karınge* (20a/9), *kününge-ning* (24a/6), *tiling* (30b/8), *boynunge* (32b/4), *teringe* (34b/10), *sohbetinge* (38b/6).

3.1.3.1.2.3. III. Teklik Şahıs [+I, +sI]: *başını* (2a/9), *arkasıga* (4a/7), *kulağıga* (6a/6), *kolunu* (9a/7), *özünü* (12a/7), *anasınıg* (17b/4), *arasıdın* (21b/7), *kabilesidin* (24a/10), *közige* (31b/2), *yürekidin* (38a/8).

3.1.3.1.2.4. Çokluk Şahıs [+mIz, +ımız]: *tüğümüz* (8b/11), *bāzümüz* (8b/11), *ëkimiz* (36a/6)

3.1.3.1.2.5. III. Çokluk Şahıs [+IArI]: *saçları* (1b/3-4), *ayağ-larını* (4a/3), *özlerige* (12b/6), *közleri* (13b/2), *kolları* (16a/9), *orunlarıdın* (21a/6), *yüzlerige* (22b/7), *beyt-leridin* (26b/5), *tillerini* (39b/12), *birbirlerini* (40b/9).

3.1.3.1.3. Hâl Ekleri

3.1.3.1.3.1. Yalın Hâl: Yalın hâl ismin teklik, çokluk, bildirme ve iyelik durumlarını ifade eder. Bunların dışında eksizdir: *kişi* (1b/9), *açıg* (6a/10), *babadur* (13b/4), *yigit* (15b/10), *‘ömrüm* (20b/5), *kenîzek-ler* (23a/10), *uluğ* (26a/9), *yétipdür* (32b/9), *bülbüldür* (37a/8), *kızlar* (37b/3).

3.1.3.1.3.2. Yükleme Hâli Eki: Yükleme hâli eki +I, +nI ve +n biçimindedir: *bezni* (3a/6), *belimni* (6b/9), *başınge* (11b/6), *sözlerni* (16b/7), *sêni* (24b/3), *beyt-ni* (26b/6), *ayağın* (32b/9), *kêteni* (33a/4), *zebâni* (34b/7), *haddin* (36a/9). Yalnızca bir kelimedede eksiz kullanılmıştır: *yakaŋg* (32b/10).

3.1.3.1.3.3. Yönelme Hâli Eki: Yönelme hâli eki +KA ve +a biçimindedir: *töfesi-ge* (2b/10), *tığa* (9a/9), *künlerinğga* (15b/3), *yaşka* (16a/4), *yigit-ke* (21b/8), *meydâna* (23b/4), *yerge* (29a/9), *ağzığa* (32b/9), *üstünge* (35b/1), *yüzige* (40a/3).

3.1.3.1.3.4. Bulunma Hâli Eki: Bulunma hâli eki +dA biçimindedir: *arasıda* (5b/4), *içide* (11a/1), *bāğda* (12b/3), *şureti-de* (17b/5), *aldıda* (18b/2), *öyde* (21a/4), *ortasında* (22b/8), *könğlide* (29a/2), *çöllerde* (34b/3), *meclisde* (40b/7).

3.1.3.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki: Ayrılma hâli eki +dIn biçimindedir: *atasıdın* (2b/3), *ağzıdın* (6a/10), *ölümdin* (10a/8), *‘ağldın* (14a/1), *kellesidin* (16b/7), *arasıdın* (21b/7), *bubadın* (26b/2), *kürsîdin* (29a/9), *Allâhdın* (32b/10), *aldıdın* (38b/12).

3.1.3.1.3.6. İlgi Hâli Eki: İlgi hâli eki $+n\widehat{In\hat{g}}$, $+In\hat{g}$, $+nI$ biçimindedir: *bāğ-nunġ* (4b/7), *kılġanunġ* (8a/4), *dumbağ-nunġ* (13a/5), *padişāhlarnı* (15a/6), *anasınınġ* (17b/4), *Melikenı* (19a/1), *adam-larnunġ* (26a/10), *bubam-nunġ* (30a/11), *mėninġ* (30b/5), *saç-nunġ* (38a/8).

3.1.3.1.3.7. Yön Hâli Eki: Yön hâli eki $+KarI$ ve $+rA$ biçimindedir: *içre* (1b/2), *beri* (18a/7), *taşkarı* (22b/8).

3.1.3.1.3.8. Vasıta Hâli Eki: Yön hâli eki $+n$ ve $+lA+n$ biçimindedir: *Melike birlen* (2b/8), *mėninġ bilen* (9a/3), *öylen* (41a/1). Bu eklerin yanı sıra bile~birle edatı vasıta hâli eki olarak kullanılmıştır: *hükme bile* (23b/5), *lafz birle* (30a/12).

3.1.3.1.3.9. Eşitlik Eki: Eşitlik eki $+çA$ ile sağlanmıştır: *barça* (7a/9), *kaçça* (19b/5), *munça* (20b/6), *nēçe* (26b/1).

3.1.3.1.3.10. Aitlik Eki: Aitlik eki $+KI$ ile sağlanmıştır: *evvelkı* (3b/2), *mundaki* (17b/2), *hundakı* (19a/6), *kögsümdeki* (32a/2), *kögsündeki* (32a/4), *başdaki* (37b/7), *munçaķı* (38b/11).

3.1.3.1.4. Soru Eki: Soru eki $+mU$ ile sağlanmıştır: *bar mu?* (5a/6), *bolsam mu?* (14b/4), *yoķ mu?* (15b/1), *ėmes mü?* (18a/3), *alsalar mu?* (18a/9), *mėni mü?* (22a/6), *mundağ mu?* (24b/4), *hergiz mü?* (34a/7), *bilür mü?* (37b/4), *kılmas mu?* (41b/8).

3.1.3.2. Fiil Çekim Ekleri

3.1.3.2.1. Şahıs Ekleri

Metinde zamir ve iyelik kökenli şahıs ekleri bir arada kullanılmıştır.

3.1.3.2.1.1. 1. Teklik Şahıs: *kılur mėn* (2a/5), *bėrdim* (6a/7), *bolur mėn* (6b/7), *kördüm* (9b/9), *öttüm* (10a/2), *anġladım* (14b/2), *ala mėn* (15a/5), *kėtmes mėn* (20a/9), *koyar mėn* (35b/1), *dėsem* (39a/6).

3.1.3.2.1.2. 2. Teklik Şahıs: *ėyledinġ* (7b/2), *kılсанġ* (10a/3), *tanumasанġ* (12a/5), *boldunġ* (15b/10), *kėldinġ* (24a/5), *azıp sėn* (32a/11), *bilmey sėn* (34b/2), *bilür mü sėn?* (37b/4), *yėtkey sėn* (40b/3).

3.1.3.2.1.3. 3. Teklik Şahıs: *ķaktı* (3a/1), *dėdi* (7a/5), *kėldi* (12b/3), *kılmasun* (18b/10), *oķudı* (22a/6), *olturđı* (24b/8), *bildi* (29a/2), *yandı* (31b/5), *sordu* (37b/12), *kėter* (39a/8).

3.1.3.2.1.4. 1. Çokluk Şahıs: *aytsaḫ* (4a/1).

3.1.3.2.1.5. 2. Çokluk Şahıs: *asturunḡız* (21b/6), *körmedinḡız* (21b/9), *baḡanḡız* (38b/7).

3.1.3.2.1.6. 3. Çokluk Şahıs: *kirdiler* (9b/8), *aydılar* (11b/6), *kıçkırdılar* (12a/4), *tüşsünler* (18a/7), *kêlsünler* (20a/5), *dêseler* (29a/8), *ḡalmasınlar* (38a/4), *sorsalar* (39a/8), *boldılar* (40b/10), *bêrdiler* (41a/2).

3.1.3.2.2. Bildirme Kipleri

3.1.3.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman: Metinde görülen geçmiş zaman eki olarak –DI/-DU kullanılmıştır. Ekin olumsuzu –mA ekiyle yapılmıştır.

1. Teklik Şahıs: *bêrdim* (6a/7), *kördüm* (9b/9), *kêldim* (12b/1), *têgmedim* (18b/5), *oyḡatamadım* (20a/4), *turdum* (20b/7), *aldım* (24b/9), *aldım* (24b/9), *ḡoydum* (36a/5), *bilmedim* (40a/5).

2. Teklik Şahıs: *êyledinḡ* (7b/2), *boldunḡ* (15b/10), *bêrmedinḡ* (19a/9), *törüdüḡ* (25b/9), *soldurdunḡ* (34a/1), *öltürdüḡ* (34a/2), *aldınḡ* (36b/3), *sözleştinḡ* (40a/9).

3. Teklik Şahıs: *ötti* (3a/2), *turdu* (4b/1), *oḡımadı* (5a/8), *tutaştı* (10b/3), *ḡaktı* (21a/9), *olturdu* (22b/12), *bêrmedi* (24a/3), *tüşti* (29b/11), *köydi* (37b/8), *sordu* (37b/12).

2. Çokluk Şahıs: *têgmedinḡız* [nezaket] (21b/8), *körmedinḡız* [nezaket] (21b/9).

3. Çokluk Şahıs: *kirdiler* (9b/8), *kıçkırdılar* (12a/4), *boldılar* (12a/2), *ḡayb boldılar* (40b/10), *kêldiler* (40b/2), *bêrdiler* (41a/2).⁵²

3.1.3.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman: Öğrenilen geçmiş zaman eki –(X)pdur, –ḡandur ve –p + şahıs zamiri ile yapılmıştır. Ekin olumsuzu –mAp+şahıs zamiri şeklindedir.

1. Teklik Şahıs: *uçrap mên* (35b/2), *ḡılıpdur mên* (40a/5).

2. Teklik Şahıs: *kêlip sên* (4b/10), *içip sên* (30b/7), *azıp sên* (32a/11), *oḡumap sên* (34b/5)

⁵² Görülen geçmiş zamanın 2. ve 3. çokluk şahısı metinde genellikle nezaket ifadesi olarak kullanılmıştır: *Şunca yigit-lernin arasin çirâyliḡ ḡizmetinijze obadan yer ayururḡan bir yigit-ke tēgmedinijiz.* (21b/6-8). *Êy kenizek! Aḡıçanıḡ-ḡa aytḡıl, obdan yasınip körünüḡ ḡılsun, derḡâl kirḡıl.*” *dêp aydılar.* (14b/9-10)

3. Teklik Şahıs: *kéyipdür* (3b/4), *asıpdur* (9a/9), *kélipdür* (13a/4), *tayatıpdur* (13b/10), *barıpdur* (19b/8), *bolıpdur* (21a/5), *kalğandur* (21a/4), *tutıpdur* (21b/4), *béirilüpdür* (26a/10), *yétıpdür* (32b/9).

3.1.3.2.2.3. Geniş Zaman: Geniş zaman eki metinde -r, -Ar ve -Ur şeklinde görülür. Ekin olumsuzu -mAs ile sağlanır.

1. Teklik Şahıs: *kılur mèn* (2a/5), *asturur mèn* (2a/6), *bolur mèn* (6b/7), *alur mèn* (19a/1), *kèter mèn* (19a/2), *kutulur mèn* (29b/4), *tutar mèn* (31a/5), *öltürür mèn* (31a/7), *koyar mèn* (35b/1), *tègmes mèn* (36b/6).

2. Teklik Şahıs: *kılur sèn* (9a/1), *bolur sèn* (24a/5), *alar sèn* (31a/4).

3. Teklik Şahıs: *açar* (10b/7), *pes ètmes* (22a/7), *yaraşmas* (30a/9), *seçer* (36a/2), *tutar* (37a/6).

1. Çokluk Şahıs: *èşitir miz* (24b/11).

2. Çokluk Şahıs: *atar siz* (21a/11).

3.1.3.2.2.4. Şimdiki Zaman: Şimdiki zaman -AdUr, -ydUr ekleriyle sağlanmıştır. Ekin olumsuzu -mAydUr ile yapılmıştır.

3. Teklik Şahıs: *kılmaydur* (4a/1), *tègmeydür* (10a/7), *turadur* (13a/10), *bolmaydur* (13b/6), *kèledür* (17b/6), *almaydur* (19b/1), *oğşaydur* (21b/12), *carlaydur* (23a/11), *azğuralmaydur* (29a/3), *bèredür* (32a/6).

1. Çokluk Şahıs: *aladur miz* (3a/8).

3.1.3.2.2.5. Gelecek Zaman: Gelecek zaman -GA, -GAy ekleriyle sağlanmıştır. Ekin olumsuzu -mA ile yapılmıştır.

2. Teklik Şahıs: *yétkey sèn* (40a/10).

3. Teklik Şahıs: *tafalmağay* (23a/9), *tutulğa* (33a/2), *körerge* (36b/8).

1. Çokluk Şahıs: *kılğay miz* (9a/2).

3.1.3.2.3. Tasarlama (Dilek) Kipleri

3.1.3.2.3.1. Emir Kipi: Emir kipi her şahsa göre farklı çekimlenmiştir.

1. Teklik Şahıs: -y, -Ay, -AyIn ekleriyle yapılmıştır. Olumsuzluk -mA ekiyle sağlanmıştır.

anġlatmay (3b/9), *toġtamay* (7a/5), *alay* (14b/6), *baġay* (15a/4), *almay* (20a/9), *kılmay* (21b/5), *kılay* (24a/7), *iġeyin* (29b/1), *turay* (30a/12), *bėrmey* (30b/2).

2. Teklik Şahıs: -*GIl* ekiyle ve eksiz yapılmıştır.

yėtkil (10b/10), *yėrėgil* (12a/9), *bėrgil* (17b/9), *oyġatġil* (20a/7), *aytġil* (24a/8), *kılma* (33a/2), *ġal* (32b/9), *yıġla* (33b/6), *kėġırme* (34b/8), *yat* (38a/11).

3. Teklik Şahıs: -*sUn* ekiyle yapılmıştır.

kabůl kılsun (2a/1), *kılmasun* (18b/4), *tutulmasın* (30b/10), *yol bolsun* (33b/9), *kılmasın* (38a/4).

1. Çokluk Şahıs: -*All* ekiyle yapılmıştır.

kėreli (23a/5).

2. Çokluk Şahıs: -(*I/U*)*nġ*,-(*I/U*)*nġız*, -(*I/U*)*nġlar* ekleriyle yapılmıştır.

assınġlar (9a/6), *acıġlay siz* (16a/3), *kėlinġ* (19b/9), *asturunġız* (21b/6),

3. Çokluk Şahıs: -*sUnlAr* ekiyle yapılmıştır.

alsunlar (18a/9), *tüşsünler* (18a/7), *kėtsünler* (20a/4), *kėlsünler* (20a/5).

3.1.3.2.3.2. Şart Kipi: Şart kipi –*sA* ekiyle oluşturulur. Olumsuzluk –*mA* eki ile sağlanır.

1. Teklik Şahıs: *kılsam* (16b/2), *alsam* (18b/8), *bolsam* (20b/4), *tafsam* (20b/11), *soġursam* (23b/5), *kėsmesem* (30b/2), *tatsam* (31a/1), *soysam* (32a/12), *ėlsem* (36b/6), *dėsem* (39a/6)

2. Teklik Şahıs: *sorsanġ* (6b/5-6), *kılsanġ* (10a/3), *tanumasanġ* (12a/5), *yansanġ* (15b/4), *bolsanġ* (24a/6), *dėrsen* (34a/11), *unamasanġ* (39b/6-7).

3. Teklik Şahıs: *okusa* (2a/3), *yaraşsa* (16b/5), *yaramasa* (19a/1), *yėrėse* (20a/10), *kėlse* (23b/4), *baġsa* (29a/12), *tėgse* (29b/9), *bolsa* (30b/11), *olsa* (38a/4), *kılsa* (41b/10).

1. Çokluk Şahıs: *aytsaġ* (4a/1).

2. Çokluk Şahıs: *yandurursanġız* (3b/9)

3. Çokluk Şahıs: *alsalar* mu? (18a/9), *dėseler* (29a/8), *sorsalar* (39a/8), *kılsalar* (41b/7).

3.1.3.2.3.3. İstek Kipi: İstek kipi –*GAy* ve –*A+* *şahıs zamiri* ile sağlanmıştır.

1. Teklik Şahıs: *bile mèn* (7a/5), *ala mèn* (15a/5), *çıka* (15b/8), *kète mèn* (16b/5), *baқа mèn* (16b/4).

2. Teklik Şahıs: *bola sèn* (35b/5).

3. Teklik Şahıs: *bolğay* (13a/8), *kètkey* (15a/4), *kelmegey* (20a/1).

1. Çokluk Şahıs: *ala miz* (20b/3).

2. Çokluk Şahıs: *ayta siz* (17b/1).

3. Çokluk Şahıs: *këseler* (19b/4)

3.1.3.2.3.4. Gereklilik Kipi: Gereklilik kipi *kèrek* ile yapılmıştır: *èşitmek kèrek* (23a/1).

3.1.3.3. Birleşik Çekim

3.1.3.3.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Metinde yalnızca öğrenilen geçmiş zamanın ve geniş zamanın hikâyesi kullanılmıştır. “Bunlar *è-*, *èr-* ek-fiillerinin görülen geçmiş zamanında çekimlenmektedir.”⁵³

3.1.3.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, *-p* öğrenilen geçmiş zaman ekine eklenen *è-*, *èr-* yardımcı fiilinin görülen geçmiş zamanda çekimlenmesiyle oluşmuştur.⁵⁴

dèp èrdiler (2a/1), *yığlap èrdi* (6a/4), *açılıp èdim* (34a/1), *çıkarıp èrdi* (39b/12).

3.1.3.3.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi

“Geniş zaman ekinin üzerine gelen *èr-* yardımcı fiilinin görülen geçmiş zaman çekimiyle yapılır.”⁵⁵

bilmes èrdi (5a/3), *köterür èrdi* (8b/2), *yètmes èrdi* (8b/4), *yıkılur èrdi* (8b/5), *barur èrdi* (9b/1), *baқar èrdi* (9a/11), *çıkaralmas èrdi* (23a/3), *kësmes èding* (34a/2).

⁵³ Mustafa Argunşah, *Çağatay Türkçesi*, 5. Baskı, İstanbul, Kesit Yayınları, 2018, s.204.

⁵⁴ Argunşah, *a.g.e.*, s. 205

⁵⁵ Argunşah, *a.g.e.*, s. 205

3.1.3.3.2. Rivayet Birleşik Çekim

3.1.3.3.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

Geniş zaman ekinin üzerine gelen *ér-* yardımcı fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimiyle yapılır. Metinde geniş zamanın olumsuzu, 3. teklik şahıs ile yapılmıştır.

Kêlmes êrmiş (21a/2-3).

3.1.3.4. Ek-Fiiller

Türkçenin esas yardımcı fiilleri *ér-/ é- / tur-*‘dur. *ér-* ek-fiili hem asıl hâliyle hem de *r* sesi düşmüş hâliyle karşımıza çıkar. Metinde bu yardımcı fiil üç zamanda çekimlenmiştir. Bunlar; görünen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve geniş zaman çekimleridir.⁵⁶

3.1.3.4.1. Êr-

Metinde *ér-* ek-fiili ile oluşturulan kelimeler şunlardır:

bar êrdi (2b/2), *bilmes êrdi* (5a/2), *yıkılır êrdi* (8b/5), *çıkarêmes êrür* (13a/6), *mest êrdi* (16b/8), *kêlmes êrmiş* (21a/2-3), *ol êrdi* (22a/2), *çıkarılmas êrdi* (23a/in3), *qayda êrdim* (35b/2), *ni ‘met êrür* (38b/3).

3.1.3.4.2. Ê-

Metinde *é-* ek-fiiliyle oluşan tek bir örnek vardır:

bolur êken (15b/5).

Özbek Türkçesindeki *ekan* biçimi aynı anlamı vermesine rağmen kullanılış biçimi farklıdır. Çağatay Türkçesinde ve Türkiye Türkçesindeki *éken/iken* ek-fiilleri, yüklemde belirtilen hareketin, cümledeki diğer hareketin yapıldığı zamanda gerçekleştiğini belirtir. Özbek Türkçesinde ise yüklemdeki hareket, uzun bir zaman diliminde gerçekleşen bir diğer hareketin belli bir kesitinde gerçekleşmiştir.⁵⁷

Bubanınġ sözi cöng bolur **éken** : “Êy buba! Hüsñ kıla.” dedi. “Babanın sözü değerliyken ey baba, iyilik yap! dedi.”

Men Toshkentdan **qaytar ekanman**, juda to‘lqinlanib ketdim. “Ben Taşkent’ten dönerken çok duygulandım.”

⁵⁶ Aslı Uygun, **a.g.e.**, s. 41

⁵⁷ Zilola Khudaybergenova, **a.g.e.** s.161

3.1.3.4.3. +turur, +dUr

ķandur (7b/1), *peygamber turur mēn* (12a/6), *sūnnetdür* (18a/2), *yigitdür* (33a/4), *bardur* (35a/8), *yaķındur* (36a/2), *aķdur* (36a/7), *yoķdur* (36b/5), *būlbūldür* (37a/8), *keklikdür* (39a/1).

3.1.3.5. Birleşik Fiiller

3.1.3.5.1. İsim ve Yardımcı Fiillerden Oluşan Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller *ēt-*, *ēyle-*, *kıl-*, *bēr-*, *kıl-* yardımcı fiilleriyle yapılmıştır:

cevāp bērdi (2a/2), *ģalebe ķıladur* (3a/7), *revā ķılıp* (10b/10), *naķar ķıldı* (13a/10), *ķabūl ķılsam* (22a/3), *pes ētmes* (22a/7), *fāyide bērmedi* (24a/3), *ķabul ētmes* (35a/6), *muķtāc ēyler* (36b/2), *ģayb boldı* (40b/1).

3.1.3.5.2. Sıfat-fiil ve Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Bu gruptakiler, fiil kök ve gövdelerinden kurulan farklı zaman kalıbı içindeki sıfat-fiillerin, ol- yardımcı fiili ile birleşmesinden oluşmuştur.⁵⁸ *Karmaşık fiiller* olarak da adlandırılan bu birleşik fiiller, sıfat-fiillerin zamanına göre *öncelik fiilleri*, *alışkanlık fiilleri* ve *niyet fiilleri* olarak sınıflandırılır. Metinde üç yerde –*GAñ bol-* öncelik fiiline rastlanmıştır. Öncelik fiilleri, öğrenilen geçmiş zaman fiiliyle kurulur.⁵⁹ *ķar idār bolģan bolsa* (3b/8), *ķelgen bolsañ* (24a/7), *dēgen boladur* (39b/8).

3.1.3.5.3. İki Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

3.1.3.5.3.1. Süreklilik Fiili

Asıl fiil ile yardımcı fiil birbirine zarf-fiillerle bağlanır. Metindeki süreklilik fiilleri, –*A*, –*p*, –*y* zarf-fiil eklerinden sonra gelen *tur-* ve *kal-* fiillerinin birleşiminden oluşmuştur:

ķakıp turadur (3a/6), *uķuydurģan* (5a/6), *tamıp turadur* (9a/10), *sūdrelip turadur* (13b/8), *azģuralmaydur* (29a/3), *ķarap turadur* (34a/6).

⁵⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, 4. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014, s.700

⁵⁹ Ümit Eker & Yusuf Avcı, Son Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Bir Siyer Nüshasında Birleşik Fiiller (İnceleme-Çevriyazı-Türkiye Türkçesine Aktarım), *International Journal of Languages Education and Teaching*, C.7, S.1, (Mart 2019), s.428

3.1.3.5.3.2. Yeterlilik Fiili

Metinde yeterlilik ifadesi, genellikle -a zarf-fiil ekine gelen *al-* fiili ile yapılmıştır: *oķuřalmadı* (2a/8-9), *oķuřalmay* (2a/9), *tutalmay* (8b/3), *tapalmay* (15a/2), *çıkaralması* (23a/3), *tafalmağan* (23a/9), *tafmaldı* (24a/2), *azğuralmaydur* (29a/3), *azğuralmaydurğan* (29a/3-4), *tutalması* (39b/9-10). Bir kelimeye -*geli bol-* şeklindedir: *ölgeli bolmadı* (31b/3). İki kelimeye -*ğalı tur-* şeklindedir: *yıkılğalı turdı* (21a/10), *tartğalı turdı* (30a/10). Bir kelimeye -*p bol-* şeklindedir: *ötep bolması* (38a/9).

3.1.3.6. Fiilimsiler

3.1.3.6.1. İsim-fiiller: İsim-fiiller -mAK eki ile yapılmıştır:

étmek (1b/1), *sunmak* (16a/5), *kılmak* (18a/1), *eşitmek* (23a/1), *öltürmek* (31a/5), *uzatmak* (31a/10), *uşatmak* (31b/7), *asmak* (34b/10), *aşmak* (36a/9), *sözlemek* (36a/10).

3.1.3.6.2. Sıfat-fiiller:

Sıfat-fiiller -GAn ve -an ekleriyle yapılmıştır: *kéygen adam* (3b/7), *késgen kiři* (7b/9), *çıkanı-nı* (10b/2), *bilgeni* (13b/6), *çalğan yigit* (15b/10), *ölgen yigitlerniń* (17b/3), *ayururğan* (21b/7), *oķuřğanını* (24b/11), *yaşağan* (32a/7), *körmegen* (34b/4).

3.1.3.6.3. Zarf-fiiller:

Zarf-fiiller -ıp, -argA, -GAlI, -ganda, -gandın, -gunça, -may ekleriyle yapılmıştır: *algalı* (2a/3), *uķuyalmay* (5b/3), *tamıp* (9a/10), *açğunça* (11b/4), *almağunça* (15b/7), *sözleşgeli* (18a/3), *kaçargā* (24a/2), *kılğandın* (31b/2), *bağlağalı* (32a/5), *turganda* (36a/6).

3.1.4. Metin İçinde Yeni Anlam Kazanan Kelimeler

uçrat- (Mo.): *karşılaştırmak*, *rastlamak* anlamındaki kelime, metinde *kurtarmak* anlamında kullanılmıştır:

“Anası huřūnet bolup, derħāl çıkıp, cellādlar kolidin řeh-zāde Behrām-nı **uçratıp**, alıp, koyup bérđi.” (Anası bir hışımla çıkıp, cellatların kolundan şehzade Behram’ı kurtarıp yoluna gönderdi.) (10a/3-4-5)

kam-: *kamaşmak*, *parlamak* anlamlarına gelen *kam-* fiili, cümle içinde *içine çekmek*, *büzüştürmek* anlamlarını kazanmıştır:

“Yana evvelde karnıńǵnı **kamıp**, tenaħhī yörüse, berāber kėtkip řahāretige su bėrsebolmas mu?”

(Yine önceki gibi karnını büzüştürüp, [benden] uzak yürüse, beraber gidip taharetim için [bana] su getirse olmaz mı?) (20a/9-10-11)

hūn (Far.): kan, öldürme, öc anlamlarındaki *hūn* kelimesi *âh*, *beddua* anlamlarında kullanılmıştır:

“Yigit-lerning **hūnı** tutupdur.”

([Öldürdüğünüz] yiğitlerin ahı tutmuştur.) (21b/3-4)

huşūnet (Ar.): kabalık, sertlik, hışım anlamlarına gelen kelime; bir duyguyu yoğun, şiddetli yaşamaktan hareketle *çok sevinmek*, *bir duyguyu aşırı yaşamak* anlamlarında kullanılmıştır. Burada anlam iyileşmesi ortaya çıkmıştır.

“Şeh-zāde Behrām bu mazlūm bile hūblaşıp, ölüm-din kutulğanıga **huşūnet** bolup, Allāh’u Te‘ālāga şükr-i şenā’lar étip yolğa revān boldı.”

(Şehzade Behram, bu masum [süt anne] ile helalleşip, ölümden kurtulduğuna sevinip, Allah’a övgü ile) şükürler ederek yoluna devam etti.) (10a/7-8-9-10)

3.1.5. Metinde Ulaşılan Yeni Kelimeler

pāy-zede-pāy: “ayak basılan basamak, merdiven”

pāy (Far.): ayak

-zede (Far.) vurulmuş

İkinci kez geçen *pāy* kelimesini; *ayak basılan*, *adım atılan yüzey*, *basamak* anlamlarında genişleterek *pāy-zede-pāy* kelimesini *merdiven* olarak tanımladık.

“Ol Melike-ninḡ resmī kā’idesi ol érdi ki atmış tórt **pāy-zede-pāy** birlen çıkadurğan bir revāk bar érdi.” (Melike’nin resmi kuralı şu idi: Altmış dört basamak ile çıkılabilen bir çardak vardı.) (2b/5-6-7)

çèkit- : “ihtiyarlıktan gözlerin içe doğru çekilmesi, çökmesi”

“Kördi kim bir kühluḡ hest buba közlerini **çèkitip**, çilelerni munca yétip, eşitigrak, şimāl çıkısa yıkılḡu dek bolup titrep turadur.”

(Gördü ki dağ gibi bir dede gözleri içine doğru çekilip, bunca çile çekip, [kulakları ağır] işitip, rüzgar çıkısa yıkılacak gibi olup, titreyip durmaktadır.) (23b/7-8-9-10)

terik-: “- toparlanmak, hazırlanmak”

“Melike **terikip** Hazret-i Hızır ‘aleyhi ‘s-selām-ğa bu beyt-ni okudu.”

(Melike toparlanıp Hazreti Hızır aleyhisselama bir beyit okudu.) (31b/5-6)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DİZİN

Aa

‘**acāyib** (Ar.) çok fazla, aşırı

a. 13a/6

[=1]

‘**aceb** (Ar.) 1. madem, madem öyle, öyleyse

a. 29b/11

2. hayret!

a. 39a/1

[=2]

acığ acı; öfke

a. 6a/10, 17a/1, 25b/2

a.+1 23b/6, 41a/10

[=5]

acığla- acınmak, gücenmek, öfkelenmek

a.16a/3

[=1]

‘**acīb** (Ar.) çok fazla, aşırı.

a. 23a/4

[=1]

‘**āciz** (Ar.) yetersiz, zayıf

a. kēl- 26b/3, 39a/8

a. kıl- 30b/1

[=3]

aç- açmak

a.-ğıl 8a/5

a.-ar 10b/7

a.-ğünça 11b/4, 12b/2

a.-ıp 38b/8

[=5]

açığ öfke

a.+1 32b/6, 36b/4

[=2]

açığla- açıklamak

a.-p 34a/11, 34b/1, 39b/8

[=3]

açıl- açılmak

a.-adur 33a/6, 33a/7

a.-ğan 4a/10

a.-ıp 34a/1

a.-mabdur 9b/10

[=5]

açulğ açık

a. 38a/9

[=1]

açur- açtırmak

a.-masa 19b/4

[=1]

adam insan, erkek

a. 3b/7

a.+larning 26a/10

[=2]

ādem (Ar.) insan, beşer

a. 17b/7, 18a/3, 21b/9, 23a/1

a.+ining 7b/9

a.+lerning 9a/8

[=6].

ādemü'l-kıssa (Ar.) insanoğlunun hikâyesi

a. 23a/1

[=1]

‘**ādet** (Ar.) alışkanlık, huy

a.+i 8a/10	a.+ıdın 6a/10
[=1]	a.+ığa 32b/9
‘ādil (Ar.) adaletli	a.+ını 19b/4
a. 1b/1, 31b/3	[=4]
[=2]	āh (Far.) 1. acı, ızdırap
‘Ādil Şāh (ö.a) padişah, Melike’nin babası	a. 29a/5, 29a/10, 38b/10, 38b/10
A. 1b/1, 31b/3	a. tart- 12a/6
[=2]	a. tar- 40a/3-4
āftāb-ı t̤al‘at (Far.+Ar.) güneş gibi güzel yüz	2. beddua etmek
a. 1b/3	a. ur- 35b/8
[=1]	[=7]
ağanağ küpe	Ahmet (Ar.) özel isim
a. 38b/11	A. 25b/7
[=1]	[=1]
Ağıça Melike Sanem Ağıça, hikâyedeki ana karakter.	āhîr (Ar) sonunda, akıbet, nihayet
A. 26a/2, 41a/9	a. 8b/10
A.+ningğa 14b/9	[=1]
[=3]	ahîr (Ar.) son, sonuncu
ağır ağır, zor, güç	a., 39a/10, 8a/3,
a. 41b/11	[=2]
[=1]	‘aksî geçimsiz, ters, aksi
ağırlık ağırlık	a. 7a/8
a. 33a/9	[=1]
[=1]	al- almak
ağrı- acımak	a.-a 41b/6
a.-p 21a/3	a.-a mên 15a/5, 16b/5, 17a/6, 18b/3,
[=1]	20b/10, 24b/3
ağz ağız	a.-a miz 20b/3
a.+ı 16a/8	a.-adur 3a/8
	a.-arsın 31a/5

a.-ay 14b/6	[=1]
a.-dı 8b/6	aldı yan, karşı, ön
a.-dım 24b/9	a.+da 17b/10, 18b/2
a.-ğalı 14b/1, 14b/4, 19b/1, 19b/2, 20a/6, 21b/1, 2a/3	a.+dın 38b/12
a.-ğıl 13a/4	a.+ğa 10b/2, 13b/4, 23b/3, 4b/3, 9b/1
a.-ğu 32b/3	a.+ng̃ 36b/3
a.-ıp 10a/5, 11b/2, 11b/3, 12b/1, 12b/3, 12b/5, 12b/10, 15b/8, 16b/3, 17b/9, 18a/6, 18b/10, 21b/1, 2b/3, 5b/6, 9a/4, 9a/7, 9b/1, 9b/5	[=9]
a.-mağan 19a/9	aldır- aldirmek
a.-mağunça 15b/7, 34a/12, 38b/1	a.-ap 38a/12
a.-mas 34a/10, 35a/9, 36b/9	[=1]
a.-may 17a/7, 20a/9	a'lem (Ar.) âlim
a.-maydur 19b/1	a. 17a/2, 25a/2
a.-salar 18a/9	[=2]
a.-sam 18b/8, 20b/10, 36b/6	'âlem (Ar.) yeryüzü, dünya; tüm insanlar, herkes
a.-sunlar 18a/9	a. 14a/5, 17a/2, 32a/10, 35a/3, 7a/9
a.-ur mên 19a/1	a.+ge 14a/10, 20b/2, 2a/10
[=57]	a.+ni 14a/1
Ala Kûm (y.a.) bir yer adı	a.+ning̃ 38a/1
A. 25a/4	[=13]
[=1]	'âlem-i şâh u dānā (Ar.+Far.) alemlerin şahı ve bilgini
albastı korkutucu bir peri	a. 14a/5
a. 22b/5	[=1]
[=1]	'aleyhi's-selām (Ar.) "Allah'ın selamı üzerine olsun." anlamında bir söz
aldara- heyecanlanmak	a. 11b/3, 12a/4, 12a/8, 14a/3, 15a/9, 15b/6, 18b/7, 20a/5, 21a/12, 23a/12, 24a/9, 24b/6, 26b/7, 27a/5, 27b/3, 28a/1, 28a/11, 29b/7, 30a/4, 30b/9, 31a/8, 32a/3, 32b/1, 33a/1, 33a/10, 33b/10, 34a/8, 34b/6, 34b/11, 35b/4, 36a/3, 36b/1, 36b/7, 37a/4,
a.-p 13a/8	
[=1]	
aldaraş- karşılıklı sevinmek	
a.-ıp 3a/9	

38a/2, 38a/5, 38a/11, 38b/2, 39a/11, 39b/3, 39b/11, 40a/6, 40b/8

a.+ğa 11a/5, 31a/3, 31b/5, 32a/8, 32b/6, 33a/5, 33b/5, 34a/3, 35a/5, 35a/10, 35b/9, 36a/8, 36b/4

a.+ning 12a/7

a.+nı 39b/13

[=58]

‘Alī (ö.a.) Hz. Ali

A.+yız 37a/7

[=1]

Allah (Ar.) Tanrı, yaratıcı

A.+dın 32b/10

[=1]

Allāhu Te‘ālā (Ar.) yüce Allah

A. +dın 11a/4-5

A.+ğa 10a/9

A. +nı 21b/11-12

[=3]

alma elma

a.+larınğa 31a/10

[=1]

altun altın

a. 17b/8, 18a/5, 18a/8, 18b/8, 22b/9, 22b/10, 37a/1, 38b/11, 40b/6, 4a/8

[=10]

ama (Ar.) zıtlık bağlacı

a. 14a/4

[=1]

amān (Ar.) eminlik, korkusuzluk

a. bër- 30b/2

[=1]

‘amiy (Ar.) avam

a. 34b/8

[=1]

amraḳ kıymetli, değerli

a. 17b/7

[=1]

ān (Ar.) 1. an, kısa bir zaman

a. 3a/2

2. and

a. iç- 29b/1

[=2]

ana anne

a. 10a/1

a.+nğa 40a/7

a.+sı 10a/3, 9b/3

a.+sıdın 17a/4

a.+sınınğ 17b/4

[=6]

anda orada

a. 17b/2

[=1]

andağ öyle, o şekilde

a. 10b/5, 11a/2, 11a/6, 12b/7, 13a/1, 13a/10, 13b/11, 16a/5, 17b/7, 1b/3, 1b/6, 21a/8, 2a/2, 37a/2, 3a/1, 5b/7, 6a/6, 7a/2

[=18]

andın ondan sonra

a. 22b/12

[=1]

andır- benzetmek, çağrıştırmak ?

a.-mağa 4b/1

[=1]
anġa ona
a. 18b/7, 20a/7, 38a/6, 38a/7, 3b/8

[=5]
anı onu
a. 22a/5

[=1]
anınġ onun
a. 21b/11, 36b/10, 9a/1
[=3]
[=2]

anġla- anlamak, öğrenmek, idrak etmek,
fark etmek
a.-dım 14a/5, 14b/2, 20b/9, 21a/3
a.-p 6b/8, 14a/6, 17a/5, 24b/1
a.-sam 21a/2
[=9]

anġlan- anlaşılacak
a.-dı 20b/3
[=1]

anġlat- anlatmak
a.-ıp 14b/1
a.-may 3b/9
[=2]

aķ ak, beyaz
a. 11b/7, 29b/6
a.+dur 36a/7
a.+tur 37b/6
[=5]

Aķ Saray (y.a.) bir yer adı
A. 25a/3

[=1]
aķ- akmak
a.-arġan 13b/1

[=1]
aķar- ağarmak, beyazlaşmak
a.-ıp 33a/3
[=1]

‘aķil (Ar.) akıllı
a. 1b/7
[=1]

‘aķl (Ar.) anlama, kavrama, idrak
a. 24a/4
a.+dın 14a/1, 21b/13
a.+ı 8b/4
a.+ıdın 8b/7
a.+ıġa 14a/2
[=6]

aķsaķal yaşlı kimse
a. 18a/1
[=1]

‘aķsı (Ar.) aksi, huysuz, hırçın, geçimsiz
a. 7a/8
[=1]

‘ār (Ar.) 1. ahlaklı
a. 25a/10
2. utanma, utanç
a.34a/10
[=2]

ara ara, iç
a.+sıda 35a/4, 5b/5
a.+sıdın 21b/7

[=3]	a.-p 14b/5
‘Arab (Ar.) Arap kavminden olan kimse	[=2]
A. 24a/10, 26b/3, 29a/4, 30a/2, 30b/8, 32a/9, 34a/5, 34a/11, 34b/4, 34b/8, 35a/7, 35a/11, 36a/9, 37b/4, 37b/11	ārzū (Far.) istek, dilek
A.+da 37b/2	a. kı1- 15a/2, 23a/8-9
A.+ge 35b/7	[=2]
[=17]	as- asmak, sallandırmak
‘arak (Ar.) rakı	a.-ıpdur 13b/9, 9a/9
a. 38b/10	a.-mağ 34b/10
[=1]	a.-singlar 9a/6
‘ariz (Ar.) yanak	[=4]
e.+ing 7a/8	āsānlık (F+T) kolaylık
[=1]	a. 32a/1
ārī (Ar.) evet, elbette	[=1]
a. 7a/11	asanrak (Far.+T) daha kolay, basit, öz
[=1]	a.+ı 15b/2
‘arif (Ar.) bilgili, bilgi sahibi	[=1]
a.+ing 7a/11	‘asel (Ar.) yumuşak (huylu), sakin
[=1]	a. 41a/11
arğa arka, sırt	[=1]
a.+sığa 22b/7, 4a/7, 9a/11	aşıl (Ar.) gerçek, hakiki
[=3]	a. 35a/7
ārmān (Far.) hasret, arzu, özlem	a. +ı 36b/6
a.+ım 32b/5	[=2]
[=1]	aşın- uzaklaştırmak, uzak tutmak
artuğ artık, fazla	a.-magil 34b/9
a.+ı 23a/9	[=1]
[=1]	aşlā hiçbir şekilde, kesinlikle
arzi- değmek, layık olmak	a. 41a/5, 4a/1
a.-ımda 14b/7	[=2]
	ast alt, aşağı

a.+ıda 31b/7
[=1]
āstāne manevi büyüklerin eşiği, merkezi
a. 37a/5
[=1]
astur- astırmak
a.-uṅgız 21b/6
a.-ur mēn 2a/6
[=2]
aş aş, yemek
a.25a/8
a.+ta 41b/6
[=2]
aş-bāy aşçı
a.25b/1
[=1]
aş- aşmak, sınırı geçmek
a.-maḵ 36a/9
[=1]
‘āşık (Ar.) birine veya bir şeye karşı yoğun
sevgi besleyen kimse
a. 26b/12, 7a/4, 7b/9
a.+lar 9a/5
[=4]
‘āşıklık (Ar.+T) aşık olma durumu
a. 21b/6, 2a/5, 14a/8, 15b/2, 9a/3
[=5]
‘aşk (Ar.) yoğun sevgi, tutku
a. 10b/3, 17a/5, 28a/8, 37a/9
a.+nıṅ 29a/10, 29a/11
[=6]

‘aşkzede (Ar.+Far.) aşka tutulmuş kimse
a.+m 27a/3
[=1]
aṭ isim
a.+ım 37a/2, 6b/7, 7a/2
a.+ıma 29a/8
a.+ımnı 12a/3, 37a/3, 7a/3
a.+ını 14a/10, 1b/5, 36b/9
[=10]
at at
a.+ıṅnı 31a/5
[=1]
at- atmak
a.-ar 21a/11
a.-mak 31b/6
[=2]
ata baba
a. 17a/4, 17b/4, 29b/2, 30a/12, 40a/7
a.+sı 31b/3
a.+sıdın 2b/3
[=11]
atlan- ata binmek
a.-ıp 23a/5
[=1]
aṭlıḡ adlı, bir ada sahip olan
a. 2b/2
[=1]
atmış tört altmış dört (64)
a. 2b/6
[=1]

‘aṭṭār (Ar.) aktar	a.+ığa 13b/7
a. 25a/8	a.+ını 40a/3
[=1]	a.+ıng 32b/9
āvāz (Far.) yüksek sesle bağırma	a.+larığa 12a/8
a. 13a/7, 23a/4, 6a/6, 6a/8	a.+larını 4a/3
a.+ı 13a/1, 14a/1, 24b/8	[=7]
a.+ını 13a/5	āyāt (Ar.) ayet kelimesinin çoğulu, ayetler
[=8]	a.+ıdın 29b/1
‘avret (Ar.) vücudun mahrem yerleri	[=1]
a. 38a/6	‘ayb (Ar.) kusur, eksiklik
[=1]	a.+ı 19a/1
ay Dünya’nın uydusu, ay	[=1]
a. 33a/2, 3a/7, 7a/9	ayır- ayırmak
[=3]	a.-ıp 14a/9
ay- söylemek, demek	[=1]
a.-dı 8a/8, 9a/2, 10a/5, 10b/6, 12a/1, 12a/5, 14a/2, 14a/4, 15a/4, 15a/9, 16a/1, 17a/1, 17a/10, 17b/6, 18a/4, 18a/6, 19a/9, 19b/6, 19b/9, 20a/2, 20a/5, 20a/11, 21a/10, 21a/12, 21b/3, 22a/1, 23a/2, 23a/10, 23a/11, 24a/4, 24b/4, 24b/6, 29a/8, 29b/3, 37b/11, 37b/13, 37b/13, 38a/2, 38a/5, 38a/10, 39a/4, 39a/7, 39a/9, 39a/11, 39b/1, 3b/1, 3b/5, 3b/10, 40a/4, 4b/7, 5a/1, 5a/6, 6b/5, 7a/2, 8a/8, 8b/10, 9b/8	aylat- döndürmek
a.-dılar 11b/6, 14b/10, 19a/3, 21b/2, 24a/10, 29a/2, 29b/10, 30a/9, 30a/10, 31a/3, 40a/6	a.-ıp 21b/13
a.-dım 22a/4	[=1]
a.-ğanı 37a/10	Aymaḵ (y.a.) Aymak
[=70]	A.+ları 26a/8
ayaḡ ayak	[=1]
a. 32a/5	aymaḵ oymak, kabile
a.+ıda 16a/8	a. 26a/7
	[=1]
	‘aynī (Ar.) gözle ilgili
	a. 29a/6
	[=1]
	ayru ayrı, başka
	a. 26a/9
	[=1]

‘ayş (Ar.) yaşama, yaşayış

a. 30b/5

[=1]

‘ayş-ı hezl yaşam[la ilgili] şaka

a. 31a/6

[=1]

ayt- söylemek, demek

a.-a siz 17b/1

a.-adur 13a/7, 18b/2

a.-adur 7b/6

29a/8
a.-ğıl 14b/9, 19b/7, 20a/6, 24a/8,

a.-ing 14a/3, 20a/8

a.-ıp 18a/1, 21a/8, 6b/4

a.-sağ 4a/1söz

a.-tı 10a/1, 15b/1, 15b/6, 15b/9,
16a/2, 19a/10, 19b/1, 37b/3, 39a/9, 39b/3,
3a/3, 5a/4, 5b/1, 5b/9, 9b/6

a.-tılar 40a/10

a.-ur 32a/11

[=32]

aytış- karşılıklı söyleşmek

a.-ğalı 2b/8

a.-ma 14a/8

[=2]

ayur- bir yeri birinin hizmetine sunmak,
vermek

a.-urğan 21b/7

[=1]

az az, çok olmayan

a. 22a/6, 22a/7, 41b/9

[=3]

az- azmak, sapmak, yoldan çıkmak

a.-ıp 14a/2, 32a/11, 8b/7

[=3]

a‘zā’ (Ar.) vücut, vücudun organları

a.+ları 13b/3

a.+larığa 19a/3

a.+larını 23a/12

a.+sı 38a/6

[=4]

azğural- yoldan çıkarabilmek

a.-maydur 29a/3

a.-maydurğan 29a/3

[=2]

‘āzim (Ar.) ilerleyen, çalışan, üreten

a. 25b/3

[=1]

Bb

bā (Ar.) Arap alfabesinin ve Türklerin İslamiyet’i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9-10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin ikinci harfi ve bu harfin adı [Ebced hesabında değeri 2’dir. (ب) harfi, eski tarihlerde seneyi bildiren rakamdan sonra recep ayını gösteren bir rumuz olarak kullanılırdı.]

badır yiğit, bahadır

b. 16b/2

[=1]

bağ bağ, düğüm, kök, alaka

b. 29b/9, 29b/9, 37b/9, 37b/9, 37b/9

[=5]

bāğ (Far.) bağ, büyük bahçe

b.+da 12b/3

b.+ı 26a/9, 4a/8
b.+ığa 25a/1
b.+larda 38b/3, 38b/3, 4a/10
b.+nınğ 4b/7, 4b/8
[=14]
bağ-ı çerik (Far.+T.) asker bağı, asker bahçesi
b.+e 12b/2
[=1]
bāğ-ı irem (Far.) cennet bahçesi
b.+ge 26a/9
[=1]
bağla- bağlamak
b.-ğalı 32a/5
b.-p 24b/2, 6b/10, 9a/7
[=4]
bağlan- bağlanmak, kapanmak
b.-dı 20b/4
[=1]
bağlaş- bağlamak, iki şeyi birleştirmek
b.-ıp 4b/1
[=1]
bağlı bağlılık
b.+nğdın 24a/7
[=1]
bağır bağır, ciğer, yürek
b.+ım 38b/9
[=1]
bāğ-ı irem cennet bağı, cennet bahçesi
b.+ge 23a/6

[=1]
bahāne (Far.) gerçekle ilgisi olmayan, sözde sebep
b. kııl- 20a/6
[=1]
baha (Far.) değer, kıymet, bir şeyin karşılığı
b. 32a/2
[=1]
baḥīl (Ar.) hasis, cimri
b. 41b/12
[=1]
ba'llāh (Ar.) vallah, vallahi, Allah'a and olsun ki
B. 33b/4
[=1]
bağ- bakmak
b.-a mēn 16b/4
b.-aṅgız 38b/7, 38b/8, 38b/8
b.-ar 9a/11
b.-ay 15a/4, 20b/4, 26b/6
b.-ğan 9b/2
b.-gıl 3a/3
b.-ıp 4b/6, 5a/4, 5a/8
b.-sa 29a/12
b.-tı 24a/2
[=15]
bala yavru, çocuk
b.+larıdın 18b/1
b.+larığa 18b/1
[=2]
bā-naẓar (Far.+Ar.) itibarlı

b. 29b/3
[=1]
bar var, mevcut
b. 14a/3, 19a/1, 1b/2, 22a/2, 29a/4, 2b/2, 2b/7, 36b/9, 37a/1, 5a/7, 8a/9, 9b/3
b.+dur 35a/8
[=13]
bar- varmak, ulaşmak, çıkmak
b.-adur 18b/9
b.-ğan 38a/10
b.-ıp 14b/5, 20a/3
b.-ıpdur 19b/8
b.-ur 9b/1, 9b/5
[=7]
barça bütün, hepsi
b. 2a/10, 7a/9, 7b/10
[=3]
bārek‘allāh (Ar.) Allah mübarek etsin, hayırlı olsun
B. 40a/7
[=1]
bārī (Far.) bari, hiç olmazsa, en azından
b. 36a/1
[=1]
bāriqa (Ar.) yıldırım, şimşek
b. 6a/9
[=1]
baş baş, kafa
b.+daki 37b/7
b.+dağı 38b/5, 38b/7, 38b/9
b.+dın 10b/3, 40b/4

b.+ı 13b/1, 17a/8, 21b/13
b.+ıdın 14a/9, 5b/6
b.+ığa 13b/4, 22a/12, 24a/3, 3b/3
b.+ımnı 34a/2
b.+ını 10b/5, 11b/7, 15a/7, 17a/7, 19b/4, 21b/5, 22a/1, 2a/5, 2a/9, 30b/2, 6a/2, 6a/8, 7b/9, 9a/4, 9a/6
b.+ıng 35b/3
b.+ıngnı 11b/6, 32a/12, 6a/7
2. amir, yönetici
b. 25b/10, 25b/10
[=37]
başla- başlamak
b.-dı 25a/2, 26a/1, 26a/8
b.-p 26a/2
[=4]
başlıg başlı, bir topluluğun başında olan kişi, baş, reis, başkan
b. 39a/4
[=1]
başlık başlı, bir topluluğun başında olan kişi, baş, reis, başkan
b. 37b/3
[=1]
bay bey, efendi
b. 25a/8, 25b/1, 25b/1, 25b/2, 25b/2, 25b/2, 25b/3, 25b/3, 25b/3, 25b/3
b.+lardın 25b/1
[=11]
ba‘zı (Ar.) bazı, birtakım
b. 8b/4
[=1]

bāzū (Far.) güç, kuvvet

b.+mız 8b/11

[=1]

be Arap alfabesinin ikinci harfi

b.+ning 39b/2, 39b/4, 39b/5

[=3]

bed (Far.) kötü, fena

b. 8a/4

[=1]

bedī ‘ (Ar.) sözün yerine uygun, güzel olması

b.+ni 34b/2

[=1]

beg bey, efendi

b. 26a/4, 26a/4, 26a/5, 26a/6

b.+i 25a/4

[=5]

Behrām özel isim, hikâyedeki bir diğer ana karakter

B. 10a/8, 10b/4, 11b/6, 12a/5, 12a/6, 12b/3, 2b/2, 2b/9, 40b/2, 4b/2, 5a/1, 5a/3, 5a/9, 5b/2, 5b/5, 6a/6, 6a/8, 7a/11, 7b/7, 8b/6, 9a/7

B.+dur 6b/7

B.+ğa 4b/5, 11b/2

B.+nı 10a/5, 9b/4

B.+ning 11b/5, 12a/9, 6a/3, 6a/5, 9a/7

[=31]

Behrām Şāh (ö.a.) hikâyedeki bir diğer ana karakter

B. 7a/5

[=1]

bek sağlam, dik, kararlı

b. 16b/5

[=1]

bél bel

b.+i 13b/1

b.+ige 13b/8, 24a/1

b.+imni 24b/2, 6b/9

[=5]

belā (Ar.) dert, sıkıntı

b.+ga 35b/2

[=1]

bélir- belirlemek, ortaya çıkmak, göstermek

b.-e 4a/6

[=1]

bende (Far.) kul, köle, hizmetkâr

b. 38a/4

b.+m 11a/6, 11a/7, 11a/8

[=4]

bendī köle

b. 21a/12

[=1]

bér- vermek

b.-di 10a/5, 15a/8, 17a/8, 2a/2

b.-diler 41a/2

b.-dim 6a/7

b. edür 32a/6

b.-egeli 12b/1

b.-e mên 19a/10

b.-gen 10a/1

b.-genni 19b/6
b.-gil 11b/2, 17b/9, 38b/10, 39b/7
b.-ip 22a/9, 30b/4, 40b/5
b.-medi 24a/3
b.-meding 19a/9
b.-mey 30b/2
b.-se 20a/10
b.-ürseng 33b/3
[=23]

berāber (Far.) birlikte
b. 11a/8, 15a/7, 15a/8, 15a/10, 17a/7, 20a/10, 22a/3, 2a/3, 2a/5, 2a/8, 40a/9
[=11]

berāberlik (Far.+T.) birlikte olma, birliktelik
b. 22a/4
[=1]

ber- güzide-i muṭlaḳ (Far.+Ar.) kesin olarak seçilmiş
b. 40a/4
[=1]

beri beri, öte, bu taraf
b. 18a/7
[=1]

berī (Ar.) temiz, açık, belirgin
b. 16a/7
[=1]

beril- verilmek
b.-üpdür 26a/10
[=1]

ber-kemāl (Far.+Ar.) tam, kusursuz, mükemmel
b. 10b/7
[=1]

ber-mücāz (Far.+Ar.) bir işi yapmaya uygun, elverişli
b. 16a/5
[=1]

bes (Far.) yeter, yetişir, elverir
b. 36a/1, 37a/1
[=2]

beyābān (Far.) çöl, sahra
b. 11a/1
b.+ğa 40b/2
[=2]

beyān (Ar.) açıklama, anlatma
b. 4b/10
[=1]

be-yek-bār (Far.) birlikte, hep birlikte, tamamen
b. 6a/3
[=1]

beyhūde (Far.) boş, boş yere, gereksiz
b. 14b/3, 18b/4
[=2]

beyt (Ar.) beyit, şiir
b. 11b/1, 12b/5, 14b/6, 15a/7, 16b/4, 17a/6, 17a/7, 24b/11, 26b/5, 29a/4, 29b/4, 2a/3, 2a/5, 2a/8, 2a/9, 30a/1, 36a/5, 37a/3, 40a/9, 7a/3
b.+ingge 36a/5
b.+leridin 26b/5

b.+ni 22a/6, 23b/3, 26b/11, 26b/6,
26b/7, 27a/5, 27a/9, 27b/3, 27b/8, 28a/1,
28a/6, 28a/11, 28b/3, 29a/5, 29a/10, 29b/4,
29b/7, 30a/1, 30a/4, 30b/4, 30b/9, 31a/4,
31a/8, 31b/6, 31b/10, 32a/3, 32a/8, 32b/1,
32b/6, 33a/1, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/10,
34a/3, 34a/8, 34b/1, 34b/6, 34b/9, 34b/11,
35a/5, 35a/10, 35b/4, 35b/9, 36a/3, 36a/8,
36b/1, 36b/4, 36b/7, 37a/5, 37b/5, 38a/12,
38b/2, 7a/6, 8a/10

[=79]

bez kumaş parçası

b.+ni 12b/10, 13a/7, 13b/11, 21a/9,
21a/11, 2b/10, 3a/6

b.+ning 23a/3, 24b/8

[=9]

bī-çäre (Far.) çaresiz

b.+lerning 10b/8

[=1]

bīdar (Far.) uyanık

b. bol- 16b/9

[=1]

bī-edeb (Far.+Ar.) edepsiz

b. 3b/6

[=1]

bī-edeplik (Far.+Ar.+T.) edepsizlik

b. 35b/7

[=1]

bī-hūş (Far.) akli başında olmayan,
kendinden geçmiş

b. 8b/7

[=1]

bī-kes (Far.) kimsesiz, yalnız

b. bol- 36a/4

[=1]

bil- bilmek

b.-di 39b/13

b.-dim 35a/3

b.-e 37b/4

b.-ey 7a/5

b.-edür 33a/8

b.-geni 13b/6

b.-medim 40a/5

b.-mes 35a/7, 5a/1, 5a/3

b.-mey 34b/2, 34b/3, 34b/5, 7b/6

b.-meydür 26a/11

b.-ür 37b/4

[=16]

bile ile

b. 10a/8, 15a/9, 22a/2, 23b/5, 23b/7,
25a/4, 25a/5, 25a/5, 25a/6, 25a/6, 25a/7,
25a/7, 25a/8, 25a/8, 25b/2, 25b/2, 25b/3,
25b/3, 25b/4, 25b/4, 25b/5, 25b/5, 25b/6,
25b/7, 25b/7, 25b/9, 25b/9, 25b/10, 25b/11,
25b/11, 26a/2, 26a/3, 26a/3, 26a/3, 26a/4,
26a/4, 26a/5, 26a/5, 26a/5, 26a/6, 26a/6,
26a/7, 26a/7, 26a/8, 31b/8, 33b/1, 34a/1,
34a/2, 34b/7, 34b/7, 34b/8, 8a/6

[=52]

bilen ile

b. 30b/5, 33a/2, 33b/2, 40a/9, 9a/3

[=5]

bī'llāhi Allah için, Allah hakkı için

b. 29a/7

[=1]

bī-қарār (Far.+Ar.) kararsız

b. 31b/4

[=1]

bir tek, bir

b. 17b/8, 18a/5, 22b/9, 22b/9, 31a/1, 32b/5, 37a/1, 38a/9, 39b/4, 40b/2, 40b/5, 40b/5, 9b/6,

b.+i 9b/10

b.+ni 39a/6

2. herhangi bir

b. 11b/7, 12b/7, 12b/7, 12b/9, 13a/9, 13b/5, 13b/9, 15a/3, 15a/6, 16a/3, 16a/4, 16a/4, 16b/3, 17a/3, 18a/9, 18b/4, 19b/7, 20b/4, 20b/10, 20b/11, 21b/8, 21b/13, 22a/2, 23a/12, 23b/7, 23b/10, 23b/11, 24a/8, 24b/7, 25a/1, 26b/2, 2a/2, 30b/1, 31a/11, 31b/1, 32b/2, 33b/3, 34a/10, 35b/8, 36a/12, 34b/9, 35a/9, 36a/6, 37a/8, 37b/1, 38b/1, 38b/7, 38b/8, 38b/8, 39a/8, 39b/9, 40a/1, 40b/7, 41a/1, 1b/1, 1b/2, 2b/1, 2b/7, 3a/5, 3b/1, 6a/10, 6b/2, 9b/2, 9b/4, 9b/9

[=80]

birbiri birbiri, karşılıklı olarak bir diğeri

b.+ning 5b/3-4

b.+din 3a/9

[=2]

birbirleri birbirleri

b.+ni 40b/9

[=1]

biri biri, birisi, herhangi biri

b. 20b/7, 21a/1

[=2]

birle ile

b. 11a/1, 11a/7, 11b/1, 11b/4, 13a/7, 13b/11, 14a/8, 15a/7, 15a/10, 17a/6, 17b/4, 18a/3, 18a/5, 21a/1, 21a/8, 22b/3, 23b/2, 24b/5, 24b/11, 25a/3, 25a/9, 25a/9, 25a/10,

25a/10, 25a/11, 25a/11, 29a/4, 2a/3, 30a/13, 32a/1, 3a/7, 5b/3, 6a/9

[=33]

birlen ile

b. 2b/6, 2b/8

[=2]

bismillāhi'r-raḥmāni'r raḥ[ī]m (Ar.)

rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

b. 1b/1

[=1]

bisyār (Far.) çok

b. 7a/6

[=1]

biz biz, 1. Çokluk şahıs eki

b. 23a/5, 36a/6, 38b/4, 39a/1

b.+ge 1b/9, 21b/12, 38b/5

b.+lerni 36b/2

[=8]

bīzār (Far.) bıkmış, usanmış, küskün

b. bol- 17a/1

[=1]

bizgek sıtma, humma, titreme

b. 19a/4

[=1]

boḥaḳ yaranın üzerine koyulan bağ

b. 25b/6

[=1]

bol bu

b. 29a/8

[=1]

bol- olmak

b. 7b/9, 15b/7

b.-a 35b/5, 35b/6, 35b/8

b.-adur 15a/3, 17b/8, 38a/6, 39b/4, 39b/6, 39b/8

b.-ay 21a/5

b.-aydur 3b/9

b.-dı 10a/10, 11a/6, 11b/3, 11b/5, 12b/8, 13a/2, 13a/6, 16b/8, 16b/9, 17a/1, 23a/4, 2a/10, 31b/2, 37a/6, 40a/1, 40b/1, 6b/2, 6b/3

b.-dılar 12a/2, 40b/9, 40b/10

b.-dunġ 15b/10

b.-ġan 13b/4, 15a/10, 19a/4, 24b/10, 3b/8, 41b/14

b.-ġay 13a/8, 18a/4

b.-madı 31b/3

b.-mas 10a/2, 20a/11, 32a/1, 36a/11, 36a/12, 36b/6, 38a/9

b.-maydur 13b/6, 16b/2, 20a/8, 34a/4, 34a/5, 34a/7, 14b/8, 19b/5, 20b/9, 21a/3, 22a/5, 29b/9, 30b/11, 32b/5, 37a/2, 37b/9, 38b/6, 3b/8, 6a/7, 7a/2

b.-sam 14b/4, 20b/4, 20b/10, 21a/5, 33a/3

b.-sang 24a/7

b.-sun 19b/5, 2a/4, 33b/6, 33b/7, 33b/9

b.-up 9a/11, 10a/4, 10a/9, 12b/9, 14b/1, 14b/5, 17b/5, 17b/5, 19a/8, 20b/5, 20b/7, 20b/11, 21a/2, 21a/4, 22b/5, 22b/12, 23b/9, 24a/4, 24a/8, 31a/3, 31b/4, 36a/6, 40a/1, 4a/2, 4b/6, 5b/5, 6a/9, 6b/4, 8b/7

b.-updur 17a/9, 21a/5, 41a/4, 8b/10

b.-ur 15a/2, 15b/5, 24b/5

b.-ur mèn 6b/7, 24a/11

b.-ur sèn 24a/5

[=121]

Bostān Şeyh Sadi Şirazi'nin mesnevi türündeki eseri

B. 34b/8

[=1]

boy boy

b.+ı 35a/11

[=1]

boyun boyun

b.+unġga 32b/4

[=1]

bölek ayrı, farklı, başka (biri)

b. 29a/12

[=1]

bu bu

b. 10a/6, 10a/8, 10b/9, 13a/6, 14a/4, 14b/11, 15b/4, 16a/2, 16b/7, 17b/1, 18a/8, 18b/1, 18b/2, 19a/8, 21a/12, 21b/13, 22a/6, 22a/8, 23a/2, 23a/3, 23a/4, 23b/3, 24a/7, 26b/11, 26b/6, 26b/7, 27a/5, 27a/9, 27b/3, 27b/8, 28a/1, 28a/6, 28a/11, 28b/3, 29a/3, 29a/5, 29a/10, 29b/2, 29b/4, 29b/7, 29b/10, 2a/10, 2b/8, 30a/1, 30a/4, 30a/12, 30b/4, 30b/6, 30b/9, 31a/4, 31a/8, 31b/1, 31b/6, 31b/10, 31b/11, 32a/2, 32a/3, 32a/8, 32b/1, 32b/6, 33a/1, 33a/2, 33a/2, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/7, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34a/10, 34b/1, 34b/6, 34b/8, 34b/9, 34b/10, 34b/11, 35a/5, 35a/6, 35a/10, 35b/2, 35b/4, 35b/9, 36a/1, 36a/3, 36a/8, 36b/1, 36b/4, 36b/7, 36b/9, 36b/9, 37a/4, 37b/5, 38a/12, 38b/2, 39a/5, 39a/6, 39b/13, 40a/3, 40a/7, 40a/8, 41a/4, 4b/9, 5a/6, 7a/5, 7a/6, 7a/6, 7a/7, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 7a/10, 7a/11, 7b/1, 7b/2, 7b/3, 7b/3, 7b/4, 7b/4, 7b/5, 7b/7, 7b/7, 7b/8, 7b/10, 8a/1, 8a/2, 8a/3, 8a/4, 8a/7, 8a/7, 8a/8, 9a/4, 9a/9

[=133]

buba dede, büyükbaba, ihtiyar [kimse]

b. 12b/8, 12b/9, 13a/10, 14a/2, 15a/2, 15a/3, 15a/5, 15b/2, 15b/6, 16a/4, 16b/1, 17b/5, 18a/6, 20a/3, 21a/10, 23a/11, 23b/7, 24a/4, 24b/5, 29a/7, 29b/2, 29b/11, 30b/5, 30b/7, 31a/5, 32a/11, 37a/2, 37b/1, 37b/4, 37b/11, 37b/12, 38a/1, 38a/10, 39b/2, 39b/10

b.+dın 26b/2

b.+dur 13b/4

b.+ğa 17a/9, 19b/2, 30a/12, 33b/9, 36a/2, 38b/7, 39a/6, 39b/7

b.+mning 30a/12

b.+nı 16a/6, 17a/10, 21b/11, 23a/9, 29a/3

b.+ning 15b/5, 19b/4

[=53]

buğ duman

b. 29b/5, 29b/5, 37b/6, 37b/6, 37b/6

[=5]

buğanak testiden boşanırcasına yağın yağmur

b. 38b/12

[=1]

bul- bulmak

b.-may 32a/11

b.-up 20a/2

[=2]

burun 1. burun

b.+ıdın 16a/8

b.+ını 9a/8

b.+uñg nı 35b/1

[=3]

2. önce

b. 41b/10

buruñg burun

b.+nı 31b/9

[=1]

büse (Far.) öpücük

b. 31a/1

[=1]

buş[u]r- can sıkmak, hiddetlenmek

b.-rak 21a/11

[=1]

buy yukarı, yüksek

b.+ığa 19b/6

[=1]

buyur- buyurmak

b.-up 38a/13

[=1]

buzcı buzcu

b. 25a/9

[=1]

bühtān (Ar.) iftira, kötülük

b. 37a/6

[=1]

bülbül (Ar.) bülbül

b.+dür 37a/8

b.+i sēn 4b/8

[=2]

bürke- başına bir şey örtmek, giymek

b.-pdür 13b/5

[=1]

büzürgvār (Far.) saygıdeğer, hürmete lâyık

b. 12a/1
[=1]

Cc

cān (Far.) 1. can, hayat, yaşam
c.+dın 3a/4
c.+ımı 33b/4
2. ruh
c. 29b/5, 37b/6
c.+ım 36a/4, 36b/8
3. kişi, kimse, fert
c.+dın 32b/2
c.+ım 32b/2
[=8]

cār odalık, cariye
c.+ing 37a/5
[=1]

carla- yüksek tonla bağırmak, seslenmek
c.-ydur 23a/11
[=1]

cāz yufka pişirmeye yarayan saç
c. 35b/1
[=1]

cefā' (Ar.) sıkıntı, eziyet
c. 38b/5
[=1]

celeb koyun ticareti ile uğraşan
c. 25a/10, 25a/10
[=2]

cellād (Ar.) cana kıyıcı, can alıcı kimse

c. 8b/8, 8b/9
c.+lar 10a/4, 10b/2, 9a/6, 9a/11, 9b/3, 9b/5, 9b/6, 9b/8
[=10]

cem' (Ar.) toplama, toplanma, bir araya gelme
c. bol- 17b/5
[=1]

cemāl (Ar.) güzellik, yüz güzelliği, güzel yüz
c.+i 3a/7, 3b/2
c.+ingni 8a/5
[=3]

ceng (Ar.) savaş, harp
c.+ingde 34a/9
[=1]

cennet (Ar.) cennet
c. 31a/10
c.+din 7a/8
[=2]

cevāb (Ar.) cevap, yanıt
c. bër- 2a/2, 41a/2
[=2]

cevāhirāt (Ar.) mücevherler, değerli taşlar
c.+larını 17b/9, 18a/5, 19a/7
[=3]

cevāzcı (Ar.+T.) yol gösterici, yol gösteren kişi
c. 25a/5, 25a/7
[=2]

cevvāl (Ar.) canlı, çok hareketli

c. 26a/1
[=1]
cirga- (Mo.) eğlenmek, zevk sürmek
c.-nap 22b/4
[=1]
ciger (Far.) ciğer, bağır, iç
c. 7a/10
[=1]
cihān (Far.) dünya, yeryüzü, kâinat
c. 23a/7
c.+da 31b/11
[=2]
cilve (Ar.) cilve, çekici tavır
c. 7a/11, 7a/11
c. kıl- 22b/2
[=3]
cin (Ar.) cin
c. 22b/5
[=1]
çoğ alev
c. 37b/6, 37b/6, 37b/6
[=3]
coruğ cahil, görgüsüz
c. 25b/6
[=1]
cögen çubuk, değnek
c.+i 12b/10, 21a/7
[=2]

cöng halk şairlerinin şiirlerini topladıkları
kitap

c. 15b/5

[=1]

cū (Far.) akarsu, ırmak, çay, dere

c. 29b/8, 29b/8

[=2]

cul değersiz, adi kumaş

c. 13b/5

[=1]

cübbe (Ar.) elbise üstüne giyilen, bedeni
uzun ve bol, yenleri geniş, düğmesiz
giyecek

c.+ni 13b/5

[=1]

cūdā (Far.) ayırmak

c. kıl- 2a/9

[=1]

cüft-i enār (Far.) bir çift nar

c. 38b/8

[=1]

cüre (Far.) arkadaş, eş, dost

c. 37b/8, 37b/8, 37b/8

[=3]

Çç

çağ (Mo.) zaman, vakit

ç.+da 32b/4

ç.+ım 29a/4

ç.+larda 38b/4

[=3]
çağan beyaz
 ç. 16a/4
 [=1]
çağla- gibi düşünmek, gibi hissetmek, zannetmek
 ç.-p 21b/8, 24b/2, 6b/9
 [=3]
çal hem beyaz hem kara olan, karışık renkli, alaca (sakal)
 ç. 32b/9
 [=1]
çal- (bir müzik aleti) çalmak
 ç.-dı 13a/7
 ç.-ğan 15b/10
 [=2]
çakül tepe, sırt
 ç. 16b/3
 [=1]
çāre (Far.) çare, çıkar yol
 ç. tap- 15b/8
 ç.+m 22a/5
 ç.si 10b/8
 [=4]
çêçek çiçek
 ç. 38b/3
 [=1]
çehār (Far.) dört, dört bir taraf, her taraf
 ç. 25a/1
 [=1]
çehārşenbih (Far.) çarşamba

ç. 41b/13
 [=1]
çehre (Far.) yüz, surat
 ç.+si 32b/3, 7b/4
 [=2]
çek- çekmek, bir şeyi kendine doğru yaklaştırmak
 ç.-e 22a/10, 22a/10, 4a/4, 4a/4, 9a/9, 9a/10
 [=6]
çêkit- ihtiyarlıktan gözlerin içe doğru çekilmesi, çökmesi
 ç.-ip 23b/8
 [=1]
çep (Far.) sol
 ç. 3a/2
 [=1]
çerāg (Far.) mum
 ç. 20b/11, 6b/1
 ç.+nı 20b/12
 [=3]
çêrik asker
 ç.+e 4a/8
 ç.+i 4a/5
 [=2]
çevir- çevirmek, döndürmek
 ç.-üp 21a/7, 21a/7
 [=2]
çıg hasır
 ç.+dın 3b/3
 [=1]
çın doğru, gerçek

ç. 41b/4
[=1]

çık- 1. çıkmak, ortaya çıkmak
ç. 13a/3
ç.-anını 10b/2
ç.-ğanığa 24a/2
ç.-ıp 10a/7, 19b/3, 6b/1
ç.-sa 23b/9

2. gitmek, ayrılmak, dışarı çıkmak
ç.-a 15b/8
ç.-gıl 18b/10, 21b/2
ç.-ıp 10a/4, 13a/9, 17b/9, 18a/6, , 23a/5, 39a/8, 3a/3, 3a/5, 9a/4
ç.-madı 37a/11
ç.-tı 20a/2, 37a/10, 38b/12, 38b/12

3. yüksek bir yere çıkmak, yukarı çıkmak
ç. -adurğan 2b/7
ç.-ıp 12b/10, 19b/7, 22b/10, 24b/7, 2b/10, 36a/10, 38a/11, 4a/9

4. sınırı aşmak
ç.-ıp 23a/4
[=34]

çıkan çıban, yara
ç. 13b/2
[=1]

çıkar- çıkarmak, ortaya çıkarmak
ç. 13a/6
ç.-dı 17b/10
ç.-ıp 39b/12
[=3]

çıkaral- çıkarabilmek

ç.-mas 23a/3
[=1]

çıkımcı çiftçi
ç. 41a/11
[=1]

çıkkanlık ürkeklik
ç. 23b/2
[=1]

çida mızrak
ç. 21a/8
[=1]

çile (Far.) çile, sıkıntı, zorluk
ç.+lerni 23b/8
[=1]

çileger (Far.) çile çeken
ç. 25a/11
[=1]

çemen (Far.) çimen, yeşillik
ç.+ning 4b/8
[=1]

çin (Far.) kıvrım, büküm
ç. 1b/4, 1b/4
[=2]

Çin Çin ülkesi
Ç.5a/2, 5b/2, 7a/1
Ç.+ning 11b/2, 2b/1
[=5]

çini (Far.) kadeh, kâse
ç.38b/10
[=1]

çirāy (Mo.) yüz, çehre

ç. +1 19a/6

[=1]

çirāylıġ (Mo+T) yüzlü

ç. 21b/4, 21b/7

[=2]

çirāylık (Mo.+T.) yüzlü

ç. 3b/3

[=1]

çoġ ateş kesilmiş kömür, kor

ç. 29b/6, 29b/6

[=2]

çolak topal, aksak

ç. 25b/11

[=1]

çolfan çolpan, sabaha karşı doğan yıldız

ç. 37a/7, 37a/9, 37a/11, 37b/2, 38b/13, 39a/2, 39a/4

[=7]

çomaġ değnek

ç. 13b/10

[=1]

çoruġ ayakkabı

ç. 13b/7, 23b/10

[=2]

coruġ gelişmemiş, büyümemiş

c. 16a/8

[=1]

çöl (Mo.) çöl

ç.+lerde 34b/3

[=1]

çuġur çukur

ç. 13b/2, 13b/2, 16a/7, 16a/7, 35b/3, 35b/3

[=6]

Dd

dā (Ar.) hastalık

d.+dur 37b/1

[=1]

dāġla- (Far.+T.) daġlamak, yaralamak

d.-p 24b/3, 6b/10

[=2]

dān (Far.) ev

d.+ında 10b/7

[=1]

dānā (Far.) bilen, bilgili

d. 14a/6, 1b/7, 21b/8

[=3]

dāne “itaat etti, boyun eğdi, aziz oldu”
manasında fiil

d. 37a/7

[=1]

dār (Far.) idama mahkûm olanların
asıldığı daraġacı

d.+ġa 9a/6

[=1]

darġan- daralmak, sıkılmak

d.-ıp 4a/2

[=1]

da‘vā (Ar.) çözülmesi gereken mesele,
sorun, dert

d.+sını 9a/3

[=1]

da‘vā-yı muḥabbet (Ar.) aşk derdi

d. 33b/7

[=1]

dē- demek, söylemek

d.-di 3b/10, 10a/3, 10a/7, 12a/4, 12a/6, 13a/8, 14a/3, 15a/4, 15a/8, 15b/6, 15b/8, 16b/6, 17a/9, 17b/6, 18b/6, 19a/9, 19b/5, 19b/9, 20a/1, 20a/5, 21a/11, 21b/12, 23a/11, 24a/9, 24b/4, 29b/2, 30a/12, 33a/1, 33b/5, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34a/12, 34b/9, 34b/11, 35a/5, 35b/9, 36a/3, 36a/8, 36b/1, 37a/1, 37b/3, 37b/13, 38a/2, 38a/4, 39b/2, 39b/8, 39b/9, 3a/4, 3b/5, 40a/10, 4a/2, 5a/5, 5b/3, 7a/1, 7a/5, 9a/2, 9a/6, 9b/11

d.-diler 15b/1, 41a/5, 41a/9

d.-dür 18b/6, 19b/2, 39a/7, 41a/6, 41a/7, 41a/8, 41a/8, 41a/10, 41a/11, 41b/1, 41b/2, 41b/3, 41b/3, 41b/4, 41b/5, 41b/6, 41b/6, 41b/7, 41b/8, 41b/8, 41b/9, 41b/10, 41b/11, 41b/12

d.-dürġan 20b/3

d.-dürġıl 41b/11

d.-gen 22a/6, 36b/6, 39b/4, 39b/6, 39b/8

d.-genge 20a/8

d.-genini 40a/1

d.-genlering 22a/1

d.-me 17b/7

d.-megil 36b/3

d.-p 2a/6, 10b/10, 11b/2, 11b/6, 12b/1, 12b/6, 13a/8, 14b/2, 14b/8, 14b/10, 14b/11, 15a/5, 15b/10, 16b/5, 17a/3, 17a/6, 17b/10, 18a/4, 18a/4, 18b/3, 19a/2, 19b/9, 1b/1, 20a/7, 20a/8, 20b/5, 20b/9, 21a/1, 21a/3, 21a/6, 21a/6, 21b/2, 22a/3, 22a/5, 22a/8, 23a/5, 23a/9, 23b/6, 24b/3, 24b/5, 24b/6, 24b/10, 25a/1, 26b/6, 29a/2, 29a/5, 29a/8, 29a/9, 29b/4, 29b/10, 2a/1, 30a/1emdi, 30a/9, 30a/10, 30b/3, 31a/3,

31b/4, 34b/8, 36b/9, 36b/10, 37a/4, 37b/4, 37b/5, 37b/10, 37b/11, 37b/13, 38a/10, 38a/11, 38b/2, 39a/4, 39a/7, 39a/8, 39a/10, 39b/1, 39b/10, 40a/5, 40b/1, 40b/3, 4b/10, 5a/8, 6a/1, 6a/7, 8a/8, 8a/9, 8b/8, 9b/7

d.-r 1b/5

d.-rsen 33a/9, 34a/11

d.-seler 29a/8

d.-sem 39a/6

[=189]

dēk gibi

d. 10a/6, 10b/9, 12a/2, 13a/1, 13b/1, 19a/4, 22a/12, 22b/1, 22b/1, 22b/2, 22b/5, 22b/11, 23b/2, 23b/9, 32b/3, 33b/9, 34a/1, 34a/7, 35a/9, 36a/2, 4b/6, 6b/1, 6b/4, 6b/9

[=24]

dem (Far.) zaman, an

d.+ni 2a/4

[=2]

dem-dār (Far.) arkadaş

d.+ning 29b/5

[=1]

demī (Far.) bir an, bir zaman, bir soluk

d.+de kıl-

[=1]

derāz (Far.) uzun

d. 35a/11

dergāh (Far.) bir büyüġün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzuru, eşiġi

d.+ımġa 35b/10

[=1]

dergāh-ı haqq Allah’ın katı, huzuru

d.+ġa 21b/10

[=1]

der-ğazab (Far.+Ar.) öfkeli, kızgın

d. bol- 31a/3

[=1]

derhāl (Far.+Ar.) o anda, hemen, acilen

d. 10a/4, 14b/10, 23a/10

[=3]

der-üftād (Far.) atışma, ağız dalaşı

d. bol- 15a/10

[=1]

dervāze-i Behār (Far.) Behar şehrinin giriş kapısı

d.+ 34b/10

[=1]

dervāze-i merg (Far.) ölüm kapısı

d. 33a/6

[=1]

dervīş (Far.) tarıkata girip bir şeyhe bağlanan kişi

d.+ğına 35b/11

[=1]

deryā (Far.) 1. deniz

d.+ğa 10b/4

d.+sınıṅ 10b/1

2. bir şeyin bolluğunun sınırsız derecede olduğunu anlatır

d.+sı 11a/3, 6a/5

[=4]

destār (Far.) sarık

d.+nı 13b/5

[=1]

dest-i gül-gün (Far.) pembe renkli el

d. 12b/8

[=1]

deşt-i şahṛā' (Far.+Ar.) ova ve çöl

d. 7b/1

[=1]

devā' (Ar.) çare, ilaç, şifa

d. 38b/6

d. kı1- 24a/8

[=2]

Deve Saray (y.a.) bir yer adı

D. 25a/3

[=1]

devlet (Ar.) devlet

d.+im 7b/10, 8a/1

[=2]

devr-i kıyāmetḡıça (Ar.+T.) kıyamet gününe kadar

d. 31a/2

[=1]

dil (Far.) gönül

d.+im 36b/8

d.+ingni 16a/3

[=2]

dilber (Far.) gönlü kendine çeken, güzel

d.+im 7b/7

[=1]

dīvāne (Far.) çılgın, deli, mecnun

d. 7b/6

[=1]

dōst (Far.) yakın arkadaş

d. 37a/6
d.+uṅḡa 34b/9
[=2]
du‘ā’ (Ar.) dua, yakarış
d. kı1- 18b/3, 20b/12, 40b/3
d.+sını 11a/4
[=4]
dūcār (Far.) uğramış, tutulmuş, yakalanmış
d. bol- 30b/11
[=1]
dumbaḡ davul
d.+nı 21a/12
d.+nıṅ 13a/5
[=2]
dumbe kuyruk, beli
d.+si 13b/3
[=1]
dūzah (Far.) cehennem
d.+lar 26a/10
[=1]
dūk eğri, kambur
d. 12b/9, 13a/9, 13b/1, 13b/3, 16a/4, 21b/11
[=6]
dūnyā (Ar.) dünya
d. 11a/7, 18b/1, 31b/2
d.+da 20b/7
d.+dın 9a/2
d.+ḡa 17b/7
d.+nı 41a/4
[=7]

dürr-i cān (Ar.+Far.) canın incisi, değerli can

d.+ıṅ 40b/4

[=1]

Ee

è- imek, olmak, ek-fiil
è.-di 16b/9, 37a/1
è.-dim 34a/1
è -dīṅ 34a/2
è.-ken 15b/5, 16b/1, 20a/3, 29b/3, 29b/3, 29b/11, 31b/4, 37b/11
è.-genini 39b/13
è.-ingni 7a/4
è -mes sèn
è.-miş 21a/3
[=15]

Ebābekr (ö.a.) Hz. Ebubekir

E.+i 37a/7

[=1]

ebrū (Far.) kaş

e. 36b/8

[=1]

ecel (Ar.) ömrün sonu, ölüm zamanı

e. 36a/2, 3a/3

e.+i 13a/4, 8b/10

[=4]

efyūn (Far.) afyon

e.+dur 7b/5

[=1]

efzūn (Far.) daha iyi, çok, fazla

e.+dur 7a/8

[=1]

eger (Far.) eğer, şayet
e. 2a/5, 31a/1, 38a/7, 39b/6

[=4]

ègin elbise, kıyafet
è. 22a/11, 3b/7, 4a/2
è.+large 22b/6
è.+lerni 3b/4, 4a/9

[=6]

ègrü eğri
è. 13b/9, 13b/10, 21a/8

[=3]

ehl (Ar.) bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemaat
e.+i 40b/6

[=1]

ehl-i düz (Ar.+Far.) dikme ustası, terzi
e. 25a/7

[=1]

èki iki (2)
è. 20b/6, 22b/3, 23b/1, 38b/11, 41a/1, 6b/9
è.+miz 36a/6

[=7]

èlçi elçi, aracı
è.+large 2a/2

[=1]

elif Arap alfabesinin birinci harfi
e.+ning 39b/2, 39b/3

[=2]

èllig elli (50)
è 16a/4, 20b/5, 24a/11

[=3]

elma elma
e. 12b/4

[=1]

el-kışsa (Ar.) sözün kıyası
e. 22b/12, 2a/7, 2b/9, 4b/1, 5b/3, 9b/2

[=6]

èmdi şimdi
è. 12a/5, 18b/5, 20a/9, 30a/1, 30a/13, 31a/5, 31a/5, 31a/7, 8a/5

[=9]

èmes değil
è. 6a/9, 13a/6, 18a/3, 18b/8, 36a/9, 36a/10
è. +sin 15a/8

[=7]

emîn (Ar.) emin, güvenilir, güvenilen
e.+ig 26a/7

[=1]

emit- emzirtmek
e.-ip 9b/2

[=1]

emr (Ar.) bir şeyin yapılması veya yapılmaması hususunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk
e. 21a/1
e. kııl- 23a/8

e.+i 9a/1
[=3]
en‘ām (Ar.) deve, sığır, koyun vb. hayvanın
çoğul şekli

e. 18a/8, 3b/8
e. kı- 24a/7
[=3]
enār (Far.) nar
e. 32a/2
e.+ıngdın 32a/4
[=2]

encām-ı seher (Far.+Ar.) seher vaktinin
sonu
e. 32b/8
[=1]

encīr (Far.) incir
e. 12b/4, 32a /4
[=2]

ēnglik yanağa kırmızı rengi veren madde,
allık

è.+dür 38b/13
è.+lerni 22a/10
è.+ni 4a/3
[=3]

ēr erkek
è. 36b/9
è.+ke 10a/7
è.+ning 36b/5
[=3]

ēr- ermek, olmak, ek-fiil

e.-di 13a/2, 16b/8, 1b/2, 1b/8, 22a/2,
22b/10, 23a/3, 2b/2, 2b/6, 2b/7, 2b/9,
36b/10, 37a/4, 37b/4, 37b/10, 38a/10,
38a/11, 39a/7, 39a/11, 39b/1, 39b/12, 5a/2,
5a/3, 6a/4, 8a/10, 8b/2, 8b/4, 8b/5, 9a/11,
9b/1, 9b/3

è.-diler 1b/6, 2a/1

è.-dim 35b/2

è.-medi 20b/8

è.-mes 36b/3

è.-ür 13a/6, 38b/3

[=38]

erkān (Ar.) bir topluluğun başlıca
kimseleri, ileri gelenler, devletin, ordunun
sayılı kimseleri, peygamber

e.+larnı 40b/5

[=1]

erkān-ı devlet (Ar.) devletin ileri gelenleri

e. 23a/2

[=1]

ērkek erkek

è 10a/6, 36b/3

[=2]

erte bir sonraki günün sabahı, ertesi gün

è. 20a/7

[=1]

értence sabahleyin

è. 20a/4

[=1]

ervāh (Ar.) ruhlar

e.+lar 17b/4

[=1]

eski eski

e. 41a/4
[=1]
êşik kapı, eşik, huzur
è.+imde 35a/8
[=1]
êşit- işitmek
è.-igrağ 23b/8
è.-ip 2b/1, 14b/11, 16b/7, 21b/13, 31b/1
è.-ir miz 24b/11
è.-mek 23a/1
è.-tin 10b/9
[=9]
êşitil- işitilmek
è.-di 6a/6
[=1]
êt- etmek, eylemek
è.-ip 10a/10, 38b/9, 40b/4
è.-mek 1b/1
è.-mes 22a/7, 22a/7, 35a/6
[=7]
êvlen- evlenmek
è.-genim 20b/6, 24b/1
[=2]
evvel ilk, önce
e. 26b/4, 28a/2, 28a/4
e.+de 20a/9
[=4]
evvelkı önceki
e. 3b/2
[=1]

êy ey, seslenme edatı
è. 10a/1, 10a/5, 10b/6, 10b/7, 10b/8, 10b/8, 11a/6, 11b/6, 12a/1, 12a/5, 12b/3, 13a/3, 14a/2, 14a/4, 14b/9, 15a/2, 15a/5, 15a/9, 15b/2, 15b/5, 15b/9, 16a/2, 17a/1, 17a/10, 18a/6, 19b/2, 20a/3, 21a/10, 21a/12, 23a/2, 23a/11, 23b/4, 24a/4, 24a/10, 26b/8, 28b/1, 29a/7, 29b/11, 30a/2, 30b/5, 30b/7, 30b/8, 31a/7, 31a/9, 32a/7, 32b/7, 33a/2, 33b/2, 33b/6, 34a/1, 34a/2, 34a/5, 34a/11, 35a/1, 35a/7, 35a/11, 35b/5, 36a/9, 36a/11, 36b/2, 36b/8, 37a/2, 37b/4, 37b/11, 37b/12, 37b/13, 38a/1, 38a/5, 38a/10, 39b/2, 3b/1, 3b/5, 40a/7, 40a/11, 40b/2, 41a/4, 4b/7, 5b/9, 6a/6, 6b/5, 7a/6, 7b/9, 8a/5, 8b/10, 9b/6, 9b/8
[=86]
êyle- eylemek, yapmak, etmek, yardımcı fiil
è.-ding 7b/2
è.-gil 30b/6, 30b/5
è.-megil 34b/9, 38b/5
è.-r 36b/2, 36b/2, 36b/3
[=8]
êz- ezmek, üstesinden gelmek
è.-ip 30b/7
[=1]

Ff

fādišāhzāde padişahın oğlu

f.+ni 20b/1

[=1]

fağfür-i Çin (Far.) Çin imparatoru

f. 7a/7

[=1]

fāhîr -i hâl (Ar.) yüce hâl, üstün tavır

f. 8a/3	f.+in 29b/3
[=1]	[=1]
Fārisī (Far.) İran diliyle ilgili olan	ferde (Far.) perde
F. 30a/1	f. 38b/8
F.+ni 30b/7	[=1]
[=2]	fermān (Far.) emir, buyruk
farq (Ar.) fark, başkalık	f. 11b/4
f. 34b/9	f. al- 11b/3
[=1]	f. bol- 11a/6
Farsça Fars dili	[=3]
F. 30a/2, 30a/3	ferseng (Far.) üç millik yer
[=2]	f. 10a/10
farz (Ar.) İslam dininde müslümanların	[=1]
uymak zorunda olduğu, Allah'ın kesin	fertüt (Far.) pek ihtiyar, kocamış, bunak
hükümleri	f. 16a/3
f. 25a/8	[=1]
f.+dur 38a/7	feryād (Far.) feryat, bağırma
[=2]	f.+ınğa 10b/10
fāsīd (Ar.) bozulmuş, bozuk, kötü,	[=1]
faydasız, boş	ferzend (Fars) çocuk, oğul, evlat
f. 15a/5	f.+e 20b/10
[=1]	[=1]
fāyide (Ar.) fayda, işe yaramak, yarar	feşīmān (Far.) pişman, pişmanlık
f. bër- 24a/3	f. kıldır- 24a/3
f. bol- 6b/2	[=1]
[=2]	fetīle (Ar.) uzun, yumuşak ve parlak (saç)
feh̄m (Ar.) anlama, anlayış, idrak	f. 1b/4, 1b/4
f. 1b/7, 29b/3	[=2]
[=2]	fikr- i hayāl (Ar.) hayalin fikri
feraset (Ar.) hemen anlama, çabuk	f. kıl- 26b/1
kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi,	
iz'anlı	

[=1]
firāk (Ar.) ayrılık, ayrılma, ayrı düşme
f. 38b/10

[=1]
Fireng (Far.) Avrupalı
F. 4a/5
[=1]

fotacı yavru hayvan satıcısı (?)
f. 25a/10
[=1]

Furāk (Ar.) Burak, Hz. Muhammed'in, üzerine binerek miraca çıkması için emrine verilen semavi binek
F. 25b/11
[=1]

fut bacak, ayak
f.+ ığa 23b/10
[=1]

Gg

galebe (Ar.) üstün gelme, üstün olma, bastırma
ğ. kı1- 3a/7
[=1]

ğam (Ar.) kaygı, tasa, keder, iç darlığı
ğ. 33a/2, 33b/1, 34a/1, 34a/4
ğ.+dur 32a/9
ğ.+ığa 22a/11
[=6]

gām (Far.) adım, ayak
k.<ur-> 20a/3
[=1]

ğamīn (Ar.+Far.) gam dolu, kaygılı, tasalı
ğ. 20b/10
[=1]

ğamze-i dil u lahẓ gönlü delen bakış
ğ. 35a/2
[=1]

ğarīb (Ar.) kimsesiz, zavallı, biçare
ğ.+ni 10b/9, 12a/3
[=2]

ğavvāş (Ar.) çok gayretli, çalışan
ğ.+la 15a/8
[=1]

ğayb (Ar.) göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey
ğ. bol- 40b/1, 40b/10
ğ.+lar 38a/13
ğ.+lardin 38b/1
[=4]

ğaybāne (Ar.+Far.) gizli, gizlice
ğ. 17a/4
[=1]

ğayblı (Ar.+T.) gizli, saklı
ğ. 16a/8
[=1]

ğazab (Ar.) aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım
ğ. 23b/6, 24a/3, 24b/5
ğ.+ıdın 23a/7
[=4]

gedā (Far.) dilenci, yoksul, fakir, köle

g. bol- 2a/4, 36b/2

[=2]

gedāy (Far.) dilenci

g. 32b/7

[=1]

gel- gelmek

g.-e 38a/3

[=1]

genc canlı, hareketli, dinç

g. 36a/4

[=1]

ger (Far.) eğer

g. 23b/5

[=1]

gerd (Far.) keder, tasa

g.+ ini 23b/5

[=1]

gevher (Far.) cevher, mücevher

g.+i sèn 4b/9

[=1]

ġiyās (Ar.) yardım, yardımcı

ġ. 25b/11

[=1]

ġiybet (Ar.) bir kimsenin arkasından aleyhinde bulunma, duyacağı zaman üzüleceği bir sözü arkasından söyleme, çekiştirme, koğuculuk

ġ. 41a/9

[=1]

giryān (Far.) ağlayan, ağlayıcı

g. 35b/6, 35b/8

[=2]

gūh (Far.) pislik

g. 25a/10

[=1]

ġulaç halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık, kulaç

ġ. 23b/11

[=1]

ġusl-ı tahāret (Ar.) ġusl abdesti, boy abdesti

ġ. 10b/4

[=1]

gūş (Far.) ses

g. 13a/1

[=1]

ġūy (Far.) söyleyen, konuşan

ġ. 41a/9

[=1]

gūyā (Far.) söyleyen, söyleyici

g. 13a/1

g. bol- 6b/3

[=2]

gūyā (Far.) sözde, sanki

g. 7b/8, 8b/11

[=2]

gūl (Far.) gül

g. 31b/12, 34a/1, 4a/10

g.+dür 37a/8

g.+i sèn 4b/8

g.+nūng 9b/10

g.+üyüm 7a/8

[=10]
Gül ‘Azîz (ö.a.) özel ad

G. 25a/11

[=1]

güldürle- gürlüdemek

g.-p 13b/11

[=1]

Gülendām (Far.) Melike’nin cariyesi

G. 13a/3, 13a/8, 13a/10, 14a/1,
14b/11, 15b/1, 15b/8, 16a/2, 17a/1-2,
17a/10, 18a/4, 19a/4, 19a/9, 19b/1, 20a/1-2,
21a/10, 21b/2

G.+dın 16b/6

G.+ğa 15b/9

G.+ing 19a/3, 19a/6

[=21]

gül-gün (Far.) gül renkli, kırmızı

g.+dur 7a/11, 7b/4

[=2]

gül-nihāl (Far.) gül fidanı

g. 10b/7

[=1]

gülşen (Far.) gül bahçesi

g. 7a/8

[=1]

gümān (Far.) zan, şüphe

g. 17b/3

[=1]

günāh (Far.) Allah’ın emirlerine aykırı
olan davranış

g.+dur 38a/7

g.+ını 10a/2, 9b/11

[=3]

Hh

haber (Ar.) haber

h.al- 13a/4

h.+ing 16a/2

h+ingizler 41a/5

[=3]

habīb (Ar.) sevilen kimse, sevgili, dost

h.+im 39b/5

[=1]

hacālet (Ar.) utanma, utanç

h. bol- 31b/4, 40a/1

[=2]

Haccac (Ar.) zalim lakabıyla meşhur
Emevi valisi

H. 7b/3

[=1]

hācet (Ar.) gerek duyulan, muhtaç olunan
şey, ihtiyaç, dert

h.+igiz 14a/3

h.+im 14a/4

h+ing 24a/8

h+ni 10b/10

[=4]

hadd (Ar.) sınır

h.+in 36a/9

[=1]

hafā’ (Ar.) 1. utanma, çekinme

h. bol- 19a/8

2. daralma, yürek sıkışması

h bol- 21a/4
3. gizlenme, saklanma
h. bol-5b/5
[=3]
hāh ... hāh (Far.) ister ... ister
h. 2a/4
[=2]
hak (Ar.) hukukun veya geleneğin bir kimseye tanıdığı şey, hisse, pay
h.+ını 34b/9
h.+nı 30b/6
[=2]
hākān hakan, Türk hükümdarlarına verilen unvan
h. 5b/3
h.+dın 6a/8
h.+ı 2b/1
[=3]
hākān-ı Çin Çin hakanı
h.+ning 11b/1-2, 40a/11, 6b/6
[=3]
hakir (Ar.) değersiz, itibarsız, küçük
h.+ig 26a/6
[=1]
hāl (Ar.) bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum
h.+iğa 6a/4
[=1]
hālā (Ar.) bu zamana kadar, daha
h. 17a/8, 36b/3
[=2]

hālet (Ar.) hāl, nitelik
h.+idin 29a/10
[=1]
halīm (Ar.) yumuşak huylu, yumuşak
h. 41a/8
[=1]
Halīm Bēg (ö.a.) özel ad
H. 26a/4, 26a/5
[=1]
halka (Ar.) ortası boş bir daire biçiminde olan şey, ortası boş yuvarlak, kıvrım
h. 1b/4, 1b/5
[=2]
Hamīm Bēg (ö.a.) özel ad
H. 26a/4
[=1]
hāne-i mātem (Far.+Ar.) matem evi
h.+dür 32a/10
[=1]
hani nerede, ne oldu?
h. 36b/6
[=1]
hanīf (Ar.) Allah'ın birliğine inanan, İslam'a tabi olarak şirk ve dalaletten kurtulan kimse
h.+ig 26a/6
[=1]
halāyık (Ar.) hizmetçi
h.+lar 25a/1
[=1]
halk (Ar.) halk, ahali
h. 26b/3, 37b/10, 5b/5

h.+ı 6a/3, 14a/5, 29b/10, 39a/5,
39a/6, 39b/1

[=9]

halk -ı ‘ālem (Ar.) alem halkı

h.+i 35b/10

[=1]

halta kese, torba

h.+larning 36b/9

[=1]

hām (Far.) yeterince olgunlaşmamış

h. 25a/11

[=1]

han han, hükümdar

h. 41b/4, 41b/5, 41b/5

h.+ı 25a/4

[=4]

hāne-i Ka‘be (Far.) Kâbe

h.+de 38a/2

[=1]

hanım kadın

h. 16a/2, 17a/10, 37a/2

[=3]

hār (Far.) diken

h. 41b/5

[=1]

harāb (Ar.) perişan, hüznü, kederli,
gamlı

h. kı1-37a/9

[=1]

harāret (Ar.) sıcaklık, ateş

h.+idin 29a/11

[=1]

harc (Ar.) gider, harcama

h.kı1- 41b/11-12

[=1]

harcla- harcamak

h. 41b/11

[=21]

harīdār (Far.) alıcı, müşteri

h. 20a/7

h. bol- 14b/1, 14b/4, 20b/5, 20b/7,
21a/2, 24b/10, 3b/8

[=8]

hāşıl (Ar.) olan, ortaya çıkan

h. kı1- 41a/1

[=1]

hāşşiyet (Ar.) bir şeye has nitelik, o
nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir,
hassa

h.+imdür 7a/7

[=1]

haṭā’ (Ar.) hata, kusur, yanlış

h.kı1- 40a/5

[=1]

hāṭır (Ar.) bir kimsenin biri üzerindeki
saygılı etkisi, itibar

h.+ıngğa 34b/10

[=1]

hātūn (Far.) kadın

h. 41a/8, 41a/10

h.+nı 41a/6, 41a/6, 41a/7, 41a/8,
41a/9, 41a/10, 41a/11, 41b/1, 41b/1, 41b/2,
41b/3, 41b/4, 41b/5

[=15]

ḥayāl (Ar.) hayal, gerçekleşmeyecek istek, arzu, düşünce

ḥ. bol- 15b/10

ḥ. kı1- 18b/10, 21b/2

ḥ.+i 8a/9

ḥ.+ni kı1- 15a/5

[=6]

ḥayāt (Ar.) hayat, canlılık

ḥ. 37b/13

[=1]

ḥayrān (Ar.) çok beğenmek

ḥ. +dur 7b/3

ḥ. bol- 35b/5, 4b/6

ḥ.+dur 8a/1, 8a/7

ḥ. kal- 29b/10, 36b/10, 37b/3,
37b/10, 39a/5, 39b/1

[=10]

ḥāzır (Ar.) bir yerde mevcut olan, bizzat bulunan, hazır

ḥ. bol- 11b/5

[=1]

ḥāzır (Ar.) emek sarfetmeden erişilen (şey]

ḥ. 25b/3

[=1]

ḥāzım (Ar.) uzak görüşlü, akıllı (kimse)

ḥ. 25b/6

[=1]

ḥazīne (Ar.) toplu hâlde bulunan altın, gümüş, mücevher, para vb. maddi değeri yüksek şeylerin bütünü

ḥ.+ning 4b/9

[=1]

ḥāzret (Ar.) saygı ifade eden söz

ḥ.+leri 12a/2

[=1]

Ḥāzret-i Hızır (ö.a.) abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat

H. 11a/5, 11b/3, 12a/4, 15a/9, 20a/5, 24a/9, 24b/6, 31a/8, 31b/5, 32a/3, 32a/8, 32b/1, 33a/1, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/10, 34a/3, 34a/8, 34b/11, 35a/5, 35a/10, 35b/4, 35b/9, 36a/3, 36a/8, 37a/4, 38a/2, 38a/5, 38a/11, 38b/2, 39b/3, 39b/11, 39b/12, 39b/13, 40a/6, 40b/8

Ḥāzret-i <Hızır> 36b/1

[=38]

Ḥāzret-i Muḥammed (ö.a.) Hz. Muhammed

H. 39b/5

[=1]

Ḥāzret-i Sultān Şeyh Şeh Şanem (ö.a.) Melike Sanem Ağıça

H. 26b/4

[=1]

hele (Far.) “biraz bekle, dur bakalım “

h. 20a/4

[=1]

hem (Far.) ayrıca, aynı zamanda, bununla birlikte, bunun yanı sıra

h. 18b/1, 1b/7, 20b/4, 20b/9, 21b/8, 23a/5, 32b/6, 33a/3, 34a/4, 35a/9, 37a/8, 39a/4

[=12]

heme (Far.) bütün, cümle, hepsi

h. 37b/3, 37b/10, 39b/1

[=3]

hemān (Far.) derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden

h. 34b/10, 41a/7

[=2]

hemçü (Far.) gibi

h. 37a/7

[=1]

hemrāh (Far.) yol arkadaşı, yoldaş

h. bol- 21a/5

[=1]

henūz (Far.) daha şimdi, yeni

h. 24a/11, 9b/9

[=2]

her (Far.) her, hepsi, bütün, cümle

h. 14a/7, 14a/7, 15a/6, 17a/2, 17a/3, 18a/9, 18b/4, 19b/5, 1b/8, 24b/9, 2b/7, 30b/11, 38a/3, 38a/13, 3a/2, 3b/10, 3b/10, 40b/7, 7a/11, 7b/6, 8a/10, 8b/2, 9a/10

[=23]

her-çend (Far.) her ne kadar

h. 34a/9

[=1]

her nê (Far.+T.) her ne

h. 19a/6, 29a/8, 6a/7

[=3]

hergiz (Far.) asla, hiçbir şekilde

h. 18a/2, 20a/9, 30b/10, 30b/11, 31a/2, 34a/7, 35a/6

[=7]

hesāb (Ar.) bir iş için önceden plan kurma, tasarlama, tasavvur

h. 17b/2

[=1]

hest (Far.) var, belli bir özelliği kendinde barındıran, o özelliğe sahip

h. 12b/7, 13a/11, 23b/7, 37b/12

[=4]

heybet (Ar.) heybet, etkili görünüş, ululuk

h. 12b/7, 13a/11

h.+i 16a/10

[=3]

heyhāt (Ar.) ses taklidi

h. 14b/11, 14b/11

[=2]

hezl (Ar.) şaka, eğlenme amacıyla söylenen söz

h. 31a/6

h. kı1- 31a/9

[=2]

Hızır (ö.a.) abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat

H. 11a/6, 12a/6, 12a/7, 12a/8, 14a/3, 15b/6, 18b/7, 21a/12, 23a/11, 26b/7, 27a/5, 27b/3, 28a/1, 28a/11, 29b/7, 30a/4, 30b/9, 31a/3, 32b/6, 33a/1, 34b/6, 36b/4, 36b/7, 39a/11

[=24]

Hızır peygamber (Ar.) abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil

ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına
yetiştğine inanılan, bir görüşe göre
peygamber, bir görüşe göre veli olan zat

H. 12a/6, 39b/13

[=2]

hiç (Far.) hiç

h. 10a/1, 11a/7, 11a/8, 14a/4, 14b/1,
17a/8, 20b/8, 21a/2, 21b/9, 22a/4, 30b/10,
34b/5, 36b/6, 38a/3, 5a/9, 8b/4

[=16]

hikāyet (Ar.) hikāye

h. 1b/1

[=1]

hilāf (Ar.) ters, aykırı

h.+nı 41b/4

[=1]

hile (Ar.) hile, yanıltmak, kandırmak

h. 20a/1

[=1]

himmet (Ar.) yardım, destek, güç, cesaret

h. bër- 30b/3

[=1]

Hindūstān (y.a.) Hindistan

H. 26b/3

[=1]

hişşe (Ar.) bölünen bir bütünden bir
kimseye düşen kısım, pay, kat

h. 3b/3

h.+si 38a/9

h.+sidin 38a/8-9

[=3]

hissiyyet (Ar.) hislilik, duygululuk

h.+ke tüş- 29b/10

[=1]

hizmet (Far.) iş görme, hizmet

h.+ingizge 21b/7

[=1]

Hōca Maḥmūd (ö.a.) özel ad

H. 25b/11

[=1]

Hocend (y.a.) Türkistan'ın Fergana
vadisinde, Sirderya kıyısında eski bir şehir

H. 2b/3

[=1]

hōr (Far.) değersiz, aşağı

h. 15a/1

[=1]

hōş (Far.) güzel, iyi

h. 1b/7, 6b/4

h. bol- 13a/8, 18a/4

[=4]

hōş-hūy (Far.+Ar.) iyi huylu

h. 14a/6

[=1]

hōş-rūy (Far.) güzel yüzlü

h. 1b/6

[=1]

hōş-ṭab' (Far.+Ar.) iyi tabiatlı, iyi huylu

h. 1b/7

[=1]

hoşyār (Far.) akıllı, uyanık

h. 16b/8
[=1]
höl ıslak, yaş
h. 33b/7
hüb (Far.) güzel, hoş, iyi
h. 32a/4, 32a/5, 32a/7, 33b/2, 36a/7,
36a/9, 36a/10
[=7]
hüblaş- (Far.) sevinmek
h.-ıp 10a/8
[=1]
hubür-ı bî-melâl (Ar.+Far.+Ar.) dertsiz
sevinç
h. 10b/6
[=1]
Hudâ (ö.a.) Tanrı, Allah
H. 39b/4
H.+dın 26a/11
[=2]
Hudâ Te‘âlâ (ö.a.) yüce Allah
H. 40a/7
[=1]
Hudây (ö.a.) Tanrı, Allah
H.+ning 22a/4
[=1]
Hudây Te‘âlâ (ö.a.) yüce Allah
H.+ğa 6b/3
H.+ning 11a/2, 6a/4
[=3]
humâr (Ar.) içkiden sonra gelen baş ağrısı,
içki mahmurluğu

h. 41b/2
h.+ı 37a/11
[=2]
humārī (Ar.+Far.) içki mahmurluğuyla
ilgili
h. 7b/4
[=1]
hün (Far.) ah, beddua
h.+ı tut- 21b/3
[=2]
hunda kese, torba
h. 17b/8, 18a/5
h.+dağı 19a/6
[=3]
hün-ı nâ-haqq (Far.+Ar.) haksız yere
öldürme
h. eyle- 7b/2
h. kı1- 21b/10
[=2]
hürşid (Far.) güneş
h. 8a/6
[=1]
huşūnet (Ar.) kabalık, sertlik, hışım
h. bol-10a/3
2.sevinmek, huzurlu olmak
h. bol- 10a/9
[=2]
huṭbe-i nikāh (Ar.) nikāh hutbesi
h. oku- 40b/8
[=1]
[=1]
hūş (Far.) akıl, şuur

h.+ı 16b/7
h.+ıdın 8b/5
[=2]
hüküm (Ar.) hüküm, emir, buyruk
h. 23b/5
[=1]
hüsn (Ar.) iyi, iyilik
k. kıl- 15b/6
[=1]
hüsn-i cemāl (Ar.) yüz güzelliği, güzel yüz
h+i 3a/6, 3b/2, 14b/6
h.+ingni 8a/7
[=4]
hüsn-ü rāz gizli iyilik, yetenek
h. 29b/11
[=1]

Iı

ırğan- ırgalanmak, sallanmak
ı.-ap 22b/4
[=1]

İi

iber- göndermek
e.-diler 1b/9
i.-genge 21b/12
[=2]
iç 1. iç, iç kısım, dahil
i.+ide 11a/1, 16a/6
i.+inde 36b/9
i.+ingge 34a/4

2. gönül, kalp, yürek, vicdan

i.+im 21a/3

[=5]

iç- içmek
i.-eyin 29b/1
i.-ip 30b/7
i.-mesin 37a/10
[=3]

içkü keçi
i. 13b/7, 23b/10
[=2]

içre içinde, içine
i. 1b/2, 37b/1
[=2]

ihlāş (Ar.) bağlılık, doğruluk, samimi
dostluk
i. 25b/9
[=1]

ihsān (Ar.) bağışlama, bağışta bulunma
i. kıl- 18a/8, 3b/8-9
i.+dur 8a/2
[=3]

iklīm (Ar.) bir şeyin kuvvetle hakim
olduğu ortam, yer
i. 32a/2
[=1]

‘ilāc (Ar.) çare
i. bul- 20a/2
i.+ı 30b/3, 31b/3
i.+ımı kıl- 26b/2
[=4]

īlāc (Ar.) girdirme, içeri sokma	[=1]
i. +ınıṅ 22a/8	
[=1]	
i‘lām (Ar.) bildirme, anlatma	[=1]
i. 41a/6, 41a/7, 41a/7, 41a/8, 41a/11, 41b/1, 41b/2, 41b/2, 41b/3	
[=9]	
īlyās (ö.a.) özel isim	
İ. 25b/10	
[=1]	
īmān (Ar.) iman, inanç	
i. tile- 32b/10	
i. ét- 40b/4	
i.+ḡa 6b/1	
[=3]	
inek süt ninesi	
i. 9b/2, 9b/3	
[=2]	
irāde (Ar.) buyruk, takdir	
i.+si 22a/4	
[=1]	
iṣābet (Ar.) değme, ulaşma, kabul etme	
i. kıl- 11a/4	
[=1]	
ise ise	
i. 41b/9	
[=1]	
İskender (ö.a) Makedonya kralı Filip’in oğlu olup milattan önce 356-323 yılları arasında yaşamış büyük İskender	
İ. 13a/1	
‘iṣmet (Ar.) masumiyet, günahsızlık	
i. 1b/2	
[=1]	
ism-i A‘zam (Ar.) en büyük isim (İsm-i Azam duası)	
İ. 12b/6	
[=1]	
iste- istemek, talep etmek	
i.-gil 35a/2	
i.-p 4a/7	
[=2]	
iṣ iş, davranış, hareket, tavır	
i. 10a/1, 20b/4, 36a/12, 41b/10, 41b/10	
i.+din 16a/2	
i.+ḡa 20b/2	
i.+iḡa 20b/1, 24a/5	
i.+ning 15b/2	
[=10]	
iṣtiyāk (Ar.) büyük arzu duyma, aşk	
i.+1 7a/9	
[=1]	
‘iṣve-nāz (Ar.+Far.) işveli, cilveli	
i. 25b/5	
[=1]	
iyge sahip, mülkü olan, asıl	
i.+lerni 40b/7	
[=1]	
‘izzet (Ar.) hürmet, saygı, ikram	
i. kıl- 18a/1	

[=1]

Kk

ķabīle (Ar.) aynı soydan gelen ve bir başkasının yönetiminde yaşayan göçebe topluluk, boy

ķ.+din 24a/5

ķ.+sedin 24a/10

[=2]

ķabūl (Ar.)

ķ. 29a/9,

ķ. ķıl- 22a/3, 2a/1, 2a/4-5, 4a/1

ķ. ėt- 35a/6

ķ. tut- 40b/1

[=7]

ķaç- kaçmak

ķ.-argā 24a/2

[=1]

ķaçan ne zaman

ķ. 3b/10

[=1]

ķaçur- kaçırmak, kaybetmek

ķ.-anda 36b/3

[=1]

ķadd-i nihāl (Ar.+Far.) taze vücut, taze beden

ķ +i 8a/6

[=1]

ķadd (Ar.) boy

ķ.+i 31b/12

[=1]

ķadın kadın

ķ. 26b/1

[=1]

ķādī-yi zū'l-celāl (Ar.) büyüklük sahibi

ķ. 10b/7

[=1]

ķafaķ 1. örtü, peçe

ķ.+ını 22b/11

2. kapak

ķ.+nı 13b/9

[=2]

ķafes (Ar.) kafes

ķ. 37a/8

[=1]

ķāfiye (Ar.) uyak

ķ 29a/7

[=1]

ķāfūr (Ar.) cennette bir kaynak ismi

k. 13b/1

[=1]

ķā'ide (Ar.) kanun, kural

ķ +ni 34b/3

ķ.+si 2b/5

ķaķ - vurmak

ķ.-ar 2b/9

ķ.-ıp 3a/6

ķ.-tı 13a/1, 21a/9, 3a/1

[=5]

[=2]

ķal- 1. olduğu hâlde durmak, kalmak

ķ.-dı 10a/7

ķ.-ğandur 21a/4	2. kim
ķ.-masınlar 38a/4	ķ. 3b/10
ķ-sa 38a/9	[=2]
2. olmak veya bulunmak	ķara siyah, kara, esmer
ķ.-dı 29b/10, 36b/10, 37b/3, 37b/10, 39a/5, 39b/1	ķ. 36a/7
ķ.-maydur 19b/3	[=1]
3. geride kalmak, arta kalmak	ķara- bakmak, nazar etmek
ķ-sa 20b/11	ķ.-dı 23b/7
ķ-ur 18b/1	ķ.-mak 38a/6
[=13]	ķ.-p 34a/6
ķam- içine çekmek, büzüştürmek (?)	[=3]
ķ.-ıp 20a/9	ķarala- bakmak, dikkati bir şeye çevirmek, ikide bir bakmak
[=1]	ķ.-p 34a/5
kām (Far.) arzu, amaç, maksat, gidilecek yol	[=1]
k.+dur 15b/4	ķaranğuluķ karanlık
[=1]	ķ. bol- 31b/2
kām-ı dil (Far.) gönül mutluluğū	ķ.+lıdı 23a/7
k. 41a/1	[=2]
[=1]	ķarğaş- karşılıklı beddua etmek
ķāmet (Ar.) boy, endam	ķ.+ı 17b/4
ķ.+im 31b/12	[=1]
[=1]	ķarı yaşlı, ihtiyar
ķan kan	ķ. bol-
ķ. 23a/8, 9a/5, 9a/10	ķ. 14b/4, 16a/3, 17a/9, 18a/3, 18b/5, 20b/4, 21b/11, 30a/12, 31a/7, 32b/7, 32b/9, 33a/3, 33b/9, 35a/9, 36a/2, 36a/11
ķ.+dur 7a/10, 7b/1	ķ.+sı 17b/7
ķ.+ım 32b/3	[=17]
[=6]	
ķanča 1. ne kadar	ķarı- yaşlanmak, ihtiyarlamak
ķ. 19b/5,	ķ.-ğan 32b/4, 38b/4

[=2]
karıla- ihtiyarlamak, yaşlanmak,
olgunlaşmak
k.-sı 20b/8
[=1]
kar- (Mo.) gitmek, gidici olmak,
yaşlanmak, ölmek üzere olmak
k.-ıp 29b/2
[=1]
karın karın
k.+ıngnı 20a/9
[=1]
kaşşāb (Ar.) koyun, kuzu, sığır, dana gibi
eti yenecek dört ayaklı hayvanları kesen
veya kesilmiş hayvanları parçalayarak satan
kimse
k. 25a/8
[=1]
kaş yan, birliktelik
k.+ığa 11b/5, 15b/9, 19a/5, 21b/3,
3a/9, 9b/8
k.+ımda 15a/10
k.+ımdın 31a/4
k.+ımğa 16b/3
[=9]
kaşla- kaşımak
k.-p 32a/6
[=1]
kat 1. yan, huzur
k. 16b/3
2. kat, derece
k. 21a/9
[=2]

katıĝ çok, pek çok
k. 38a/7
[=1]
katıĝlık sertlik, katılık, zorluk
k.+ıdın 24a/6
[=1]
kavĝunçı kavuncu, kavun satan kimse
k. 25a/6
[=1]
kap- kapmak, tutmak, almak
k. 18b/9
[=1]
kayda nasıl
k. 35b/2
[=1]
kaydaĝ 1. hangi
k. 13a/4
2. her ne
k. 22a/5
3. nasıl
k. 29b/3, 41a/1, 5a/6, 8b/2
[=6]
kaydaĝ nasıl
k. 23b/11
[=1]
kaydın nereden
k. 22a/8
[=1]
kayı hangi
k. 3a/3

[=1]
ķaymak kaymak, sütün üzerindeki ince perde

ķ. 32a/6

[=1]
ķaysı 1. hangi
ķ. 24a/5, 4b/7, 4b/8, 4b/8, 4b/9
2. kimse, biri ?

ķ. 22a/4

[=6]

ķayta tekrar, yeniden, yeni baŗtan

ķ. 10b/3

[=1]

ķazancı kazancı, kazan yapan ya da satan kimse

ķ. 25a/9

[=1]

ķāzī (Ar.) kadı

ķ. 25a/2

[=1]

ķec (Far.) eēri, ķarpık, bklm, kıvrım

k. 41b/8

[=1]

ķeķ- vazgeķmek

k.-ip 17a/4, 32b/2

[=2]

ķeķ geķ

k. 37b/12

[=1]

ķeķe gece

k. 21a/3

k.+si 11a/1

[=2]

ķeķe ķeķe, eski palas, kilim

k.+ge 10b/5

[=1]

ķeff (Ar.) ayak tabanı, ayak

k. sr- 20b/9

[=1]

ķeklik ķeklik

k.+dr 39a/1

[=1]

ķel- gelmek

k.-di 12b/3, 23a/6, 23b/1, 2b/5, 35b/10, 6a/8, 7b/8, 8b/9, 9b/6

k.-digm 17b/6

k.-diler 40b/2

k.-dim 12b/1, 14b/8, 19b/2, 20b/5, 21a/1, 21a/3, 21a/6, 24b/4, 7a/1

k.-ding 14a/2, 24a/5

k.-e 26a/1, 26a/8, 41b/9

k.-edr 17b/6, 19a/7, 23b/12

k.-e 15a/8

k.-ermiŗ 15b/1

k.-ey 12b/5

k.-gen 13a/5, 19a/2, 21b/1, 23a/2, 24a/7

k.-genleridin 3b/2

k.-gil 33a/4, 33a/9

k.-ing 19b/9, 20a/7, 20a/8

k.-ip 11b/5, 14a/2, 14a/8, 17a/1, 17a/4, 17a/7, 20a/7, 23a/6, 23a/10, 23b/3, 23b/6, 25a/2, 2a/8, 32b/6, 32b/7, 36b/4, 39a/8, 3a/6, 4a/8, 4b/3, 6a/3

k.-ipdür 13a/4, 16a/5, 21b/11, 3a/4, 3b/1

k.-ip sên 4b/10

k.-medim 19b/1

k.-megey 20a/1

k.-mepdürmiş 14b/2

k.-mes 14b/4

k.-mey 21a/2

k.-meydür 17b/2

k.-se 22a/3, 23b/4, 2a/3, 2b/8

k.-sünler 20a/5

k.-ür 26b/3

[=81]

kelām (Ar.) Kur'an-ı Kerim, Kur'an

k. 34b/7

[=1]

kelāmu'llāh (Ar.) Kur'an-ı Kerim

k.+dın 39a/7

[=1]

kelle (Far.) baş, kafa

k.+sidin 16b/7

[=1]

kelte kısa, kuyruksuz, alçak

k. 41b/1

[=1]

kem (Far.) az, eksik

k.+dür 32a/12

[=1]

kenîzek (Far.) cariyeye

k. 14a/4, 14b/9, 15a/9, 19b/1, 20a/5

k.+ler 23a/10, 3b/10, 7a/10

k.+lerge 3a/2

k.+leri 3a/5

k.+lerige 22b/5

k.+lerini 4a/6

k.+lerni 3a/7

[=13]

kêrek gerek, lazım

k. 1b/1, 23a/1, 36b/5

[=3]

kêrû geri

k. 39b/10

[=1]

kês- kesmek

k.-eler 19b/4

k.-gen 7b/9

k.-ip 2a/5, 32a/12, 9a/5, 9a/8

k.-ipdür 14a/9

k.-mesem 30b/2

k.-mey 34a/2

[=9]

kêstür- kestirmek, koparmak

k.-üp 21b/5

[=1]

kêt- 1. gitmek, terk etmek, ayrılmak

k.-e 16b/5

k.-eni 33a/4

k.-er 39a/8

k.-er mên 19a/2

k.-ey 14b/8	kéyik geyik
k.-geli 17a/9	k. 22b/2
k.-genin 14b/3	[=1]
k.-gil 31a/4, 34a/11	kıçkır - seslenmek, bağırarak
k.-ip 20a/1, 24b/9, 9b/1, 9b/5	ķ.-aṅlar 23a/8
k.-key 15a/4	ķ.-dı 13a/3, 8b/8
k.-kip 20a/10	ķ.-dılar 12a/4
k.-mes mēn 20a/9, 34a/12	[=4]
k.-mey 15b/7	kıl - kılmak, etmek, yapmak
k.-sünler 20a/4	ķ. 18a/1, 32b/10, 35b/7
k.-ti 16b/8	ķ.-a 15b/6
2. bir şeyi belli şekilde sürdürmek, devam ettirmek	ķ.-a mēn 17b/3
k.-en 17a/5	ķ.-adur 23a/4, 33a/9, 3a/7
3. bitmek, tükenmek, kaybolmak	ķ.-aḡıl 8a/3
k.-ip 8b/5	ķ.-am 33b/4
4. çıkmak, kurtulmak	ķ.-amadı 22a/4
k.-eringni 33a/8	ķ.-arsın 3b/6
5. ulaşmak, yetişmek	ķ.-asın 20a/6
k.-ti 36a/1	ķ.-ay 14a/3, 24a/7, 24a/8, 26b/2
[=24]	ķ.-dı 11a/2, 11a/4, 12a/1, 12b/7, 13a/10, 18a/8, 23a/8, 29b/2, 2a/10, 37a/9, 6a/2
kéy - giymek	ķ.-dılar 40a/6
k.-gen 3b/7, 7a/10	ķ.-ḡan 9a/4
k.-ip 22a/11, 4a/3, 4a/10	ķ.-ḡandın 31b/2
k.-ipdür 13b/6, 13b/7, 23b/11, 3b/3, 3b/4, 3b/5	ķ.-ḡanıṅ 8a/4
k.-üp 22a/12	ķ.-ḡanıṅız 21b/10
[=12]	ķ.-ḡay 9a/2
kéydür - giydirmek	ķ.-ḡıl 10a/3, 4b/10
k.-üp 22b/6	ķ.-ıp 10b/5, 10b/6, 10b/10, 14a/9, 15a/2, 15a/3, 15b/4, 20a/11, 20b/4, 21b/9, 22b/2, 22b/2, 23a/9, 23b/6, 24a/1, 26b/1,
[=1]	

26b/2, 29a/10, 2b/4, 31a/6, 3b/9, 40b/3,
40b/6, 40b/10, 41a/1, 4b/4, 5b/9, 9a/9

ķ.-ıpdur mēn 40a/5

ķ.-ma 15a/6, 21b/2, 33a/2

ķ.-mağıl 18a/2

ķ.-maķ 31a/9

ķ.-mas 41b/8, 41b/12

ķ.-masun 18b/4, 18b/10

ķ.-may 21b/5

ķ.-maydur 4a/1

ķ.-sa 38a/3, 41b/10, 41b/10

ķ.-salar 41b/7

ķ.-sam 16b/2, 22a/3

ķ.-saṅg 10a/3

ķ.-sun 14b/10, 2a/1, 40a/8

ķ.-sunlar 18b/3

ķ.-ur mēn 20b/12, 2a/5, 30b/1, 9a/1

[=91]

ķıldır- kıldırmaq, yaptırmak

ķ.-ır 24a/3

[=1]

ķıpkızıl kıpkızıl, çok kızıl

ķ. 7b/1

[=1]

ķırķ kırk (40)

ķ. 11a/1

[=1]

ķısm (Ar.) tür, çeşit, kısım

ķ. 26b/1

ķ.+ıngā 9a/1

[=2]

ķısķa kısa

ķ. 3b/4, 3b/7

[=2]

ķıyalca geriye döner gibi, geriye dönercesine

ķ. bol- 9a/11

[=1]

ķız kız, kız çocuk

ķ. 11b/1, 18a/9, 31a/9, 32a/7, 33b/2,
36b/10, 40a/7, 40a/11

ķ.+ı 1b/2

ķ.+ım 10a/6, 9b/8

ķ.+lar 37b/3, 9b/7

ķ.+nı 4a/7

ķ.+nıṅg 39a/2

[=15]

ķız kızıl-yeşil (renk)

ķ. 4a/9

[=1]

ķızart- kızartmak, kırmızı duruma getirmek, utanmak

ķ.-ıp 22b/3

[=1]

ķızḡına kızcaḡız, zavallı kız

ķ. 34a/1, 35b/5, 36b/2

[=3]

ķızıl kızıl, kırmızı

ķ. 22b/6, 38b/13, 7a/10, 7a/10

[=4]

ki bağlama edatı

k. 10a/1, 13b/4, 14a/5, 15a/4, 15a/4,
15a/9, 15b/1, 15b/6, 15b/9, 16a/2, 17a/9,

17b/6, 19a/10, 19b/1, 19b/6, 20a/1, 20b/7,
21a/1, 21a/10, 22a/2, 23a/4, 27b/1, 2b/6,
33a/9, 35a/3, 36b/3, 37a/1, 37b/3, 37b/11,
37b/12, 37b/13, 38a/2, 38a/5, 38a/10,
38a/13, 38b/6, 39a/9, 39a/11, 39b/1, 39b/3,
39b/9, 3a/3, 3a/5, 3b/5, 3b/10, 40a/4, 40a/7,
40a/10, 4b/7, 5a/4, 5a/6, 5b/1, 5b/9, 7a/8,
7b/8, 7b/10, 8a/1, 8a/10, 8a/5, 8a/8, 9b/6

[=61]

kibi gibi

k. 31b/11

[=1]

kim bağlama edatı, ki

k. 10b/6, 11a/2, 11a/6, 11b/7, 12a/1,
12a/2, 12a/5, 12b/8, 13a/1, 13a/3, 13a/9,
13a/10, 13b/11, 14a/2, 14a/4, 15b/2, 17a/1,
17a/10, 18a/6, 18a/9, 18b/2, 19a/5, 19a/8,
19a/9, 19b/9, 1b/9, 20a/2, 20a/5, 21a/9,
21a/12, 22a/1, 23a/2, 23a/8, 23b/7, 24a/4,
24a/10, 26a/8, 29a/2, 29a/3, 29b/2, 2a/2,
30a/12, 36b/10, 3a/1, 3b/1, 5b/7, 6a/6, 6b/5,
7b/4, 8a/10, 8b/10, 9a/2, 9a/8, 9b/4, 9b/8

[=55]

kim soru zamiri

k. 12a/2, 30b/11, 31b/8, 33a/8

k.+dür 9a/3

k.+ning 8b/10

[=6]

kimse kimse, herhangi bir kişi

k. 14b/2

[=1]

kīn (Far.) kin, gizli düşmanlık

k. 22a/1

[=1]

kin arka, art

k.+idin 38b/12

[=1]

kint (Sogd.) köy, kale, şehir, yerleşim yeri

k. 24b/9, 24b/9

[=2]

kir- 1. girmek

k.-di 15b/9, 19a/5, 21b/3, 3b/1,

k.-diler 9b/8

k.-gil 14b/10, 18b/9, 21b/1

k.-ip 15b/4, 20a/6, 3a/2, 3a/8, 8b/9

k.-ünce 36a/7

2. ulaşmak, erişmek

k.-dim 24a/11

k.-gen 16a/4

3. dahil olmak, katılmak

k.-di 4b/7, 6b/5

[=18]

kirişme naz, cilve

k.+ler 22b/3

[=1]

kişi kişi, insan

k. 11b/8, 19a/4, 1b/9, 21a/2, 21b/1,
22a/2, 2a/2, 2b/7, 36a/11, 36b/5, 38a/3,
3a/4, 5a/2, 5a/7, 5a/9, 7b/9

k.+ge 18a/1, 19a/10, 22a/3, 36b/6

k.+lerge 18b/6

k.+lerni 22a/7

k.+ni 21b/9, 7b/2

k.+ning 20b/8, 38a/6, 38a/8

[=27]

kivür- içeriye sokmak, koymak

k.-ürde 15b/9

[=1]
kof- 1. kovmak
k.-mas 38b/1
2. çıkmak,kalkmak, bulunduğu
yerden ayrılmak
k.-up 12a/1, 13a/3, 21a/6, 22a/8,
31b/4, 5a/10
[=7]

kofural- kovabilmek, uzaklaştırabilmek
k.-mas 38a/12
[=1]

kofuş kalkış
k.+ı 14b/7
[=1]

kol kol, el
k. 31a/10, 4b/1
k.+ıda 9b/3, 9b/9
k.+ıdın 10a/4
k.+ığa 12b/10, 13b/9
k.+ını 12a/9, 9a/7
k.+ları 16a/9
k.+larıdaki 21a/8
k.+larını 22a/10
k.+larını 4a/4
k.+umnı 32b/4
k.+unğnı 31b/7
[=15]

koldaş arkadaş, dost, yardımcı
k. bol- 40b/9
[=1]

komuş kamış

k.+ğa 39a/3

[=1]

konak konuk, misafir

k. 36b/9

[=1]

kork- korkmak

k.-mas 38b/1

k.-tı 8a/9

k.-up 9a/10

[=3]

korkak korkak

k. 41b/3

[=1]

koş 1. saban

k. 25a/4

2. çift

k. 32a/2, 32a/4

[=3]

koş- 1. koşmak

k.-sunlar 18a/7

2. kullanmak, yazmak, şiir söylemek

k.-up 37a/3, 7a/3

[=3]

koy- koymak

k.-ar 35b/1

k.-dum 36a/5

k.-ğıl 18b/2

k.-may 19b/6

k.-up 10a/5, 10b/5, 17b/10, 22b/9,
31a/11, 31a/11, 31b/6, 31b/7, 4b/5, 6a/2

[=14]

 oycu  oban

k. 25a/10

[=1]

 ozak dokuyucu

k.+ a 31b/9

[=1]

 ozu kuzu

k. 25b/2

[=1]

k   r- ge irmek, aklına getirmek, aklından ge irmek

k.-me 34b/8

[=1]

k   s g   s

k.+ mdeki 32a/2

k.+    deki 32a/4

k.+    ge 31b/6

[=3]

k   ne (Far.) eski, eskimi , zamanı ge mi 

k. 21a/9

[=1]

k  l g  l

k. 33b/6

[=1]

k     l g    l

k. 7b/9, 21a/4, 29b/9, 32a/9, 33b/9, 37a/6, 37b/9

k.+de 34b/8

k.+i 6a/9, 6b/1

k.+ide 29a/2, 29b/2, 30a/10

k.+ m 22a/7, 33a/2, 33a/4, 36b/5

k.+ mge 14b/5, 14b/7

[=19]

k  p  ok fazla, pek  ok, birçok

k. 35b/5, 36a/10, 40a/1, 41b/7, 41b/8, 7b/2

k.+ler 32a/9

[=7]

k  r- g  rmek

k. 32b/9

k.-di 11b/7, 13a/9, 19a/5, 23b/7, 26a/8, 29a/3, 3a/5, 9a/8, 9b/4

k.-d  m 9b/9

k.-e miz 24b/10

k.-eli 23a/5

k.-erge 36b/8

k.-ey 19a/1, 8a/5, 8a/6

k.-genim 16a/6

k.-med    iz 21b/9

k.-megen 34b/4

k.-mes 17a/10

k.-  p 14a/1, 14b/5, 24a/1, 4b/2, 8b/3, 8b/7

[=27]

k  rel- g  rebilmek (k  re+almak)

k.-mey 33b/8

[=1]

k  rset- g  stermek

k.-ey 39b/9

[=1]

k  r  n    g  r  n   , g  stermek

k.   l- 14b/10

[=1]

körüş- görüşmek, karşılıklı konuşmak

k.-ür 38b/4

[=1]

kös (Far.) büyük davul

k. 13b/8

[=1]

köter- 1. kaldırmak, yükseltmek

k. 6a/7

k.-gil 11b/6

k.-işi 6a/9

k.-ip 11b/7

2. bir eşyayı üzerinden çıkarmak

k.-di 39b/11

k.-ür 8b/1

3. kendini bir düşünceden kurtarmak

k.-ip 22a/1

4. almak, bulunduğu yerden çıkarmak

k.-ip 18a/6

[=8]

köy- yanmak, tutuşmak

k.-di 29a/11, 29b/8, 37b/8

[=3]

köz göz

k. 11b/4, 12b/2

k.+e 9a/10

k.+i 13b/2, 19b/8, 20a/3

k.+ige 23a/6, 31b/2, 4a/4

k.+leri 13b/2, 16a/6, 16a/9, 37a/7,
37a/9, 37a/11, 37b/2, 38b/13, 39a/2, 39a/3

k.+lerini 23b/7

k.+lering 7a/7

k.+lerni 16b/1

k.+üm 29a/12

k.+üng 35b/3

k.+üngiz 37b/1

[=25]

közlük gözlü

k. 37b/7, 38b/5, 38b/7, 38b/9

[=4]

kuçağla- kucaklamak

ķ.-p 31b/1

[=1]

kuçağlaş- kucaklaşmak

ķ.-ıp 31b/8

[=1]

ķudret (Ar.) kuvvet, güç

ķ.+luğ 16a/5

[=1]

ķuhluk (Far.+T.) dağlık; dağ gibi

ķ. 13a/11, 12b/7, 23b/7

[=3]

ķul kul, köle; insan, kişi

ķ. 35a/4, 35a/4, 35a/8

ķ.+dur 35a/3

k.+nı 35a/9

ķ.+u 6b/6

[=6]

ķulak kulak

ķ. 9a/8

ķ.+ıdın 3a/1, 3a/2

ķ.+ığa 6a/6

[=4]

quldař kul, mürüt

q. 25b/4

[=1]

Qur'an (Ar.) İslam dininin temel kitabı, Kur'an-ı Kerim

Q. 34b/7

[=1]

quruq kuru, soğuk, donuk, tazeliğini yitirmiş, yaşlanmış

q. 13b/3, 16a/9

[=]

quruqluq kuru, cansız

q. 16a/10

[=1]

quşur (Ar.) eksiklik, noksan

k. 25b/3

[=1]

kūşe (Far.) köşe

k.+de 30b/6

k.+ğa 15b/4

[=2]

qut kut, talih, baht, saadet

q.+ını 5a/10

[=1]

[=1]

qutul- kurtulmak

q.-ğanığa 10a/8

q.-ğıl 39b/7

q.-mas 30b/11

q.-ur 29b/4

q.-urning 26b/2, 30b/2

[=6]

quvvat (Ar.) askerî güç, silahlı güç

q. 8b/11

[=1]

quzāt (Ar.) kadılar

q. 25a/2

[=1]

kümüş gümüş

k. 12b/10, 17b/8, 18a/5, 21a/7, 22b/9, 24b/7, 29a/9, 4b/4

k.+leri 18b/8

k.+lerni 18b/7

k.+ni 18a/8

[=11]

kün gün

k. 11a/1, 13a/6, 18a/9, 23a/4, 33a/2, 33b/7, 34b/9, 40a/8, 7a/6, 7a/7, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 7a/11, 7b/1, 7b/2, 7b/3, 7b/4, 7b/5, 7b/7, 7b/7, 7b/8, 7b/10, 8a/1, 8a/2, 8a/4, 8a/7

k.+dür 7b/10

k.+i 41b/13

k.+lerde 14a/4

k.+leringğa 15b/3

k.+üngning 24a/6

2. gün ışığı, aydınlık

k.+ge 3a/7

[=33]

kün memleket, yurt

k.+deki 38a/1

[=1]

künde kötü, fena, çirkin (kadın)

k.+ler 3b/6

[=1]

kürsî (Ar.) kalabalığa karşı konuşanların

üstüne çıktığı yüksekçe yer

k. 22b/9, 22b/9

k.+din 29a/9

k.+ğa 22b/10, 24b/7, 4b/4

[=6]

L

lāf (Far.) konuşma, laf, söz

l.+a 15a/1

l.+ını 15b/3

[=2]

lāğ (Far.) şaka, latife

l. 29b/5, 29b/5, 37b/5, 37b/5, 37b/5

[=5]

lafz (Ar.) söz, kelime

l. 29a/4, 30a/13, 37b/4

[=3]

lāle-zār (Far.) lale bahçesi

l. 31b/11

[=1]

la‘l-i cevāhirāt (Ar.) kırmızı renkli mücevherler

l.+larnı 17b/8-9,

[=1]

la‘l-i leb (Ar.+Far.) kırmızı dudak

l.+ing 7a/6, 7b/8

l.+ing din 31a/1, 32b/5

l.+ing ge 33b/3

[=5]

laṭīf (Ar.) nazik, hoş, güzel, değerli

l.+ig 26a/6

[=1]

lāzım (Ar.) gerekli, lüzumlu

l. 31a/9, 31a/10, 31a/11, 31b/1, 31b/6, 31b/7, 31b/8, 31b/9, 32a/6, 34b/10, 35a/4

[=11]

leb (Far.) dudak

l. 35a/11

l.+idin 37a/10

l.+imni 31a/11

l.+ingge 31a/11, 33b/3

[=5]

lerze (Far.) titreme, titreyiş

l. 19a/3

[=1]

lete kumaş, kumaş parçası

l.+din 3b/4

[=1]

lev‘ (Ar.) yanma, yakma, alev

l. 37b/8, 37b/8, 37b/8

[=3]

leylek (Far.) leylek

l. 26a/5

[=1]

līkin (Far.) ama, ancak, fakat

l. 22a/2, 36b/5

[=2]

luh alev (?)

l. 29b/8, 29b/8

[=2]
luṭf (Ar.) iyilik, ihsan
l. 8a/1
[=1]

Mm

maḥall (Ar.) yer, mekân
m.+de 40b/1
[=1]

ma'lûm (Ar.) herkes tarafından bilinen,
öğrenilmiş olan (şey)

m. 15a/3
[=1]

ma'nâ (Ar.) anlam
m.+sı 39b/2, 39b/4, 39b/5
[=3]

mā'nî (Far.) anlam, mana
m.+si 34b/7
[=1]

maṅg- salınarak yürümek, edalı bir
şekilde gezmek
m.salar 41b/6, 41b/7
[=2]

maṅga bana
m. 16a/3, 16b/5, 17a/4, 18a/3, 19b/5,
20a/6, 20b/11, 30b/11, 31a/6, 35a/4, 36b/3,
36b/5, 37b/9, 38b/6, 3b/7, 3b/9, 4b/10, 7a/4
[=18]

maṅgış naz ile salınarak yürüme, yürüyüş
m. 14b/6
[=1]

ma'kûl (Ar.) akıllıca, akla uygun, mantıklı,
iyi, güzel
m.bol- 20a/8
[=1]

mâş-bây kedi beyi
m. 25b/2
[=1]

māye-i dıraḥşân (Far.) parlak cevher
m. 22b/11
[=1]

maymak sendeleyerek yürüyen kimse,
topal
m. 25b/8
[=1]

māzî (Ar.) geçmiş, geçmiş zaman
m.+g 26a/5
[=1]

maẓlûm 1. (Ar.) haksızlığa uğramış, zulüm
görmüş
m. 32a/7, 38a/5, 38a/7
m.+lar 26a/9
2. uysal, iyi niyetli, masum
m. 10a/8
[=5]

meclis (Ar.) toplantı yeri, mekân
m.+de 40b/7
[=1]

mecnûn (Ar.) aşk yüzünden akli başından
gitmiş, delice sevmiş, kara sevdaya
tutulmuş (kimse)
m.+dur 7b/6
[=1]

medâr (Ar.) baş, merkez

m.+ing 37b/5
[=1]
meger (Far.) meğer, halbuki, oysaki
m. 7b/6
[=1]
mektep (Ar.) okul
m. 34b/4
[=1]
melâ'ik (Ar.) melekler
m. 16b/1
[=1]
Melih Bêg (ö.a.) özel ad
M. 26a/6
[=1]
Melike (ö.a.) hikâyedeki ana karakter
M. 13a/2, 14a/8, 15a/7, 15a/9, 15b/8, 15b/9, 16b/6, 16b/9, 17b/6, 19a/5, 19a/5, 19a/8, 19a/10, 19b/2, 19b/2, 19b/6, 1b/5, 1b/9, 20b/8, 22a/6, 22a/7, 22a/8, 22b/10, 23b/12, 24a/10, 24b/4, 26a/11, 26b/11, 26b/6, 27a/9, 27b/8, 28a/6, 28b/3, 29a/2, 29a/8, 29b/1, 29b/2, 29b/10, 2a/1, 2b/8, 31a/3, 31b/1, 31b/5, 31b/10, 32a/8, 33a/5, 33b/5, 34a/3, 34b/1, 34b/9, 35a/5, 35a/10, 35b/9, 36a/8, 37a/1, 37b/3, 37b/11, 37b/13, 38a/5, 38a/10, 39b/1, 39b/12, 3a/9, 3b/1, 3b/5, 40a/3, 4a/2, 4b/5, 5a/6, 7a/1, 7a/8, 7b/3, 7b/10, 8a/8, 8a/9, 8b/6, 8b/8, 8b/10, 9a/2, 9b/11
M.+din 3a/8
M.+ge 14b/1, 20a/6, 20b/7, 21a/2, 31a/8, 32a/3, 33a/1, 33a/10, 33b/10, 34a/8, 35b/4, 36b/1, 36b/7, 5a/3
M.+m 17b/10, 18a/7, 18b/2, 19b/8, 21a/3, 23a/11, 37b/3, 6b/5
M.+mge 21a/5, 21a/5, 24b/10

M.+mning 23b/6
M.+ni 12b/1, 12b/4, 15a/5, 15b/7, 15b/7, 16b/2, 18b/8, 18b/9, 19a/1, 20a/8, 20b/3, 39b/7, 8b/6, 9b/2
M.+ning 14b/2, 1b/5, 20a/3, 20b/2, 2b/4, 2b/5, 30a/9, 30a/10, 32b/6, 36b/4, 3a/1, 4b/3, 8a/9-10, 8b/3, 9b/7
[=136]
Melike Hünrîz (ö.a.) hikâyedeki ana karakter
M. 1b/5
M.+ni 14a/10
[=2]
Melike Hanım Ağıça (ö.a.) hikâyedeki ana karakter
M. +dur 37a/2
[=1]
Melike Şanem Ağıça (ö.a.) hikâyedeki ana karakter
M. 14a/5, 14a/9-10
M.+ning 14a/5
[=3]
Melike Şanem Han (ö.a.) hikâyedeki ana karakter
M. 29b/8, 37b/8
[=2]
Memet (ö.a.) özel ad
M. 25b/7, 25b/9, 25b/10
[=3]
mên 1. ben, 1. teklik şahıs zamiri
m. 10b/9, 12b/4, 14a/3, 14a/9, 18b/3, 18b/4, 19a/1, 19b/1, 21a/4, 24a/10, 29a/3, 29a/3, 2a/4, 31b/11, 32a/1, 32a/1, 33a/9, 34a/9, 34a/12, 35a/2, 35b/2, 35b/7, 36a/4, 37b/1, 37b/2, 38b/1, 38b/4, 38b/7, 40a/5, 41b/8, 7a/5

2. 1. teklik şahıs eki

m. 12a/6, 15a/5, 15b/7, 16b/4, 16b/5, 16b/5, 17a/6, 17b/3, 18b/3, 18b/6, 19a/1, 19a/2, 19a/10, 20a/9, 20b/10, 24a/11, 24b/3, 29b/4, 29b/5, 2a/5, 2a/6, 30b/1, 31a/5, 31a/7, 34a/9, 34a/10, 34a/12, 34b/7, 34b/7, 34b/7, 34b/8, 34b/10, 35a/6, 35a/7, 35a/9, 35b/1, 35b/2, 35b/8, 36b/5, 36b/6, 36b/6, 37b/4, 37b/5, 38b/1, 40a/5, 6b/7,

m.+i 12a/5, 17a/3, 18b/10, 21b/2, 22a/6, 22a/7, 30a/13, 33b/1, 33a/2, 33b/8, 34a/1, 34a/1, 34a/2, 38a/12, 3b/6, 6b/5, 8a/8

m.+im 26b/12, 26b/12, 26b/12, 26b/10, 26b/10,

m.+ing 12a/2, 14a/4, 16b/2, 17a/2, 17a/6, 17a/8, 22a/2, 22a/2, 22a/7, 30b/5, 30b/10, 31b/8, 35a/8, 36b/5, 40a/8, 2a/2, 2a/3, 7a/2, 7a/7, 7a/10, 9a/3

[=120]

menār (Ar.) minare

m.+dın 23b/1, 4b/2

m.+ğa 21b/6, 2a/6

m.+ığa 9a/5

m.+ının 12b/9, 13a/9

m.+nın 2b/10, 23a/10

[=9]

menzil (Ar.) varılacak yer, şehir

m. 2b/3

[=1]

merāhıl (Ar.) menziller, konaklar

m.+lerni 2b/4

[=1]

merdāne (Far.) mert, cesur, yiğit

m. 7b/9

[=1]

merhem (Ar.) ilaç, çare, teselli

m. ét- 38b/9

[=1]

mertebe (Ar.) yüksek bir yer

m. 19b/7

[=1]

merze renkli örtü

m.+sini 5b/6

[=1]

meşhare (Ar.) maskara, alay

m. kıl- 3b/6

[=1]

mes'ele (Ar.) soru

m.+large 41a/2

[=1]

mest (Far.) sarhoş, kendinden geçmiş (kimse)

m. 16b/8, 22b/1, 22b/1

[=3]

mestān (Far.) sarhoş, kendinden geçmiş (kimse)

m. 37a/6

[=1]

mest-i efyūn (Far.) afyon sarhoşu

m. 7b/5

[=1]

mestūr (Ar.) örtülü, kapalı, gizli, saklı

m. 41b/4

[=1]

meşhūr (Ar.) yayılmak, ün kazanmak

m.bol- 2a/10

[=1]
metā‘ (Ar.) kumaş, elbise vb. giyilen,
kullanılan veya herhangi bir şekilde
kendisinden faydalanılan eşya, mal

m.+lardın 22a/11

[=1]

mevc (Ar.) dalgalanma, coşma, çoğalma
m. ur- 11a/3, 6a/5

[=2]

meydān (Ar.) meydan, alan, ortalık

m. 23b/4

m.+ğa 23b/1

m.+nınġ 22b/8

[=3]

meygūn (Far.) şarap renkli, kırmızıya çalan

m.+dur 7a/6, 7b/8

[=2]

mıṣrā‘ (Ar.) mısra, dize

m. 7a/3

[=1]

miḥaffe (Ar.) mahfe, katır veya develerin
sırtına konulan ve iki kişinin oturabileceği
büyüklükte olan seper

m.+ge 40b/6

[=1]

miḥancı (Ar.+T.) sıkıntı veren

m. 25a/6

[=1]

minġ bin (1000)

m. 24a/2, 32b/2, 35a/4, 7a/8

[=4]

mīr (Far.) baş, başkan, reis, amir, emir,
bey

m. 37a/3

[=1]

miz biz

m. 20b/3, 24b/10, 24b/11, 3a/8, 9a/2

[=5]

molla (Ar.) kadı, büyük bilgin, hoca

m. 25b/8, 34b/7

[=2]

muḥkem (Ar.) sağlam, dayanıklı

m.baġla- 6b/9

[=1]

mu soru edatı

m. 14b/4, 15a/2, 15b/1, 18a/9,
20a/11, 24b/4, 24b/5, 36b/9, 41b/8, 5a/7

[=10]

mu bu, işaret zamiri

m.+nı 14a/1

m.+nınġdın 26b/4

[=2]

mucu yaşlı, kocamış kişi

m. 15a/1

[=1]

Muemmān Fuzuli'nin Risāle-i
Mu‘ammeyat adlı eseri (?)

M.34b/8

[=1]

muḥabbet (Ar.) sevgi

m.+imni 17a/5

[=1]

muḥīṭ (Ar.) yöre, şehir

m.+ide 17a/5
[=1]
muhtâc (Ar.) bir şeye veya kimseye
ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan
m. 36b/2
[=1]
muhtesib (Ar.) emniyet ve belediye ile
ilgili işlere bakan memur
m. 25a/3
[=1]
mundın këyin bundan sonra
m. 20b/11
[=1]
munca bunca
m. 20b/6, 22a/10, 23b/8, 4a/4
[=4]
munçaķ kolye veya kolye taşı, boncuk
m.+ı 38b/11
[=1]
munda burada
m. 17b/1
[=1]
mundaĝ böyle, bu şekilde
m. 15a/1, 15a/5, 17b/2, 18b/3, 24b/4
[=5]
mundın buradan
m. 33a/7, 33a/8
[=2]
muni bunu
m. 23b/12, 2b/1, 4b/2, 5a/7
[=4]

mung sıkıntı, dert, tasa
m. 13b/4
[=1]
munga buna
m. 15a/3, 39b/6
[=2]
mungdaş sıkıntılı, kederli
m. 41a/9
[=1]
mungluĝ dertli, çaresiz
m.+larınĝ 10b/8
[=1]
murād (Ar.) istek, dilek
m.+ingĝa yêt- 40a/10, 40b/3
[=2]
muşlih (Ar.) ıslah eden, iyileştiren,
düzeltici
m.+i 36a/12
[=1]
mûze-dûz (Far.) çizme onaran, ayakkabı
tamircisi
m. 25a/7
[=1]
mü soru edatı
m. 15b/1, 18a/3, 19a/10, 21a/4,
22a/6, 34a/7, 37b/4, 37b/12, 37b/12
[=9]
mübârek-bâdlık (Ar.+Far.) kutlama,
tebrik etme
m. kı1- 40b/10
[=1]
müftî (Ar.) fetva veren, müftü

m. 25a/2
[=1]
mülūkāne (Ar.+Far.) hükümdar gibi,
hükümdarlara yakışır şekilde
m. 4b/4
[=1]
mümtāz (Ar.) özel olan, sevilen (kimse)
m.+ım 35a/1
[=1]
münācāt (Ar.) Allah'a yalvarıp yakarma,
dua ve niyazda bulunma
m. 10b/6, 5b/8
[=2]
münādī (Ar.) bir haberi yüksek sesle
duyuran, ilan eden kimse, tellal
m. kıldur- 2a/6
[=1]
müneccim (Ar.) yıldız falına bakan, falcı,
astrolog
m. 25a/3
[=1]
münkaṭī' (Ar.) arkası kesilen, devam
etmeyen, son bulan, sona eren
m. kı1- 9a/2
[=1]
müslümān (Ar.) müslüman
m. 40b/5
m.+lar 41a/4
[=2]
müşahhaş (Ar.) mutlaka, kesinlikle
m. 31a/7
[=1]

müşkil (Ar.) zor, güç, çetin
m. 41a/2
[=1]
müşṭāk (Ar.) özleyen, can atan
m. 36b/8
[=1]
müşṭerī -i sa'ādet (Ar.) saadet gezegeni
m. 1b/3
[=1]
mütevellī (Ar.) vakıf memuru
m. 25a/4
[=1]
müyesser (Ar.) kolay, kolay gelen,
kolaylıkla yapılan, kolayca
m. 32a/1
[=1]
Nn
nā-ṣār (Far.) çaresiz
n. 21b/2
[=1]
nā- ḥaḳḳ (Far.+Ar.) haksız, haksız yere,
boşuna
n. kı1- 21b/10
n. èyle- 7b/2
[=2]
nā- ḥōṣ (Far.) hoş gitmeyen, hoş olmayan
n. 18a/3
[=1]
naḳāra (Far.) davul
n.+nı çal- 15b/10
n.+nı 2b/9

[=2]
nāķış (Ar.) tam olmayan, eksik, noksan
n.+dı 21b/10
[=1]
naķīb (Ar.) bir kabilenin reisi veya vekili
n. 25a/3
[=1]
nāle-i zār (Far.) inleyici feryat
n.+lar ķıl- 6a/2
[=1]
nām (Far.) isim, ad, lakap
n.+ı 4b/10
[=1]
nā-maķrem (Far.+ Ar.) mahrem olmayan
n. ķıl- 33a/2
[=1]
namāz (Far.) namaz
n. 37b/12, 38a/9
[=2]
nāmūs (Ar.) ar, edep, haya, utanma
n. ķıl- 24a/1, 31b/2
[=2]
nāmūslu (Ar.+T.) edepli, terbiyeli
n. 26b/1
[=1]
nān (Far.) ekmek
n. 32b/7, 41b/9
[=2]
nān-bāy (Far.) ekmek yapan, fırıncı
n. 25a/8
[=1]

nār (Far.) nar
n. 12b/4
[=1]
Nāsūr Hōca (ö.a.) özel ad
N. 25b/11
[=1]
nażar (Ar.) bakma, bakış, göz atma
n. ķıl- 13a/10
n.+ımge 32a/10
[=2]
nāze (Far.) naz, eda
n. 22b/3
[=1]
nē ne
n. 26b/12, 26b/12, 33b/8, 38a/1
[=4]
nebāt (Ar.) bitki, ot
n. 41b/1
[=1]
nēçe nice, çok, birçok
n. 10a/10, 15b/10, 26b/1
n.+si 15a/6, 19b/3
[=5]
nēçük ne
n.19b/6, 36b/3
[=2]
nefis (Ar.) herkes tarafından beğenilen,
çok hoş a giden, çok güzel
n. 22a/11
[=1]
nek işte, şimdi

n. 30a/12
[=1]
neḳābet (Ar.) bir şeyin, bir işin başında olma
n.+dür 8a/4
[=1]
nême 1. ne, nesne, şey
n.10a/2, 13a/6, 14a/3, 19a/1, 20b/1, 23a/4, 24a/5, 26b/2, 39b/2
n.+ge 14a/4
n.+ni 34b/5
2. çok, çok sayıda
n. 16b/1
3. nasıl
n. 17a/9
4. neden, niçin, sebep
n. 20a/6, 20b/2, 36b/9
n.+ge 19a/9, 19a/10
[=18]
nêrse nesne, şey
n.+lerni 19a/8
[=1]
neseb (Ar.) soy, sop, atalar, dedeler silsilesi
n.+ingni 4b/10, 35a/7
[=2]
nê't- ne etmek, ne yapmak
n.-ey 29a/10
[=1]
nev-civān (Far.) delikanlı, genç
n. 15a/6, 21b/5
[=2]
nev' (Ar.) çeşit, tür, cins

n. 36b/9
[=1]
nezr (Ar.) şarta bağlı vaat, adak, bağış
n.+ni 18b/2
[=1]
nigāh (Far.) bir şeyin uç kısmı
n.+ı 34a/2
[=1]
nigār (Far.) resim gibi güzel sevgili
n.+ım 23b/4
[=1]
nige neye, ne için
n. 5a/4
[=1]
niḥān (Far.) gizli, saklı, gizlenmiş, saklanmış
n. 37b/13
[=1]
niḥāyet (Ar.) 1. ölüm, son
n. 7b/2
2. bir şeyin sonu
n.+i 16a/10
[=2]
niḳāb (Ar.) peçe, yüz örtüsü
n. 22b/7
n.+ını 39b/11, 8b/1, 8b/6
[=4]
ni'met (Ar.) Allah'ın kullarına bağışı olan yiyecek, içecek vb.
n. 38b/3
[=1]
nêmeḳa neden, niçin

n.+ 14a/2
[=1]
nīst (Far.) yok, bir şeyi yapmama durumu
n. 37b/12
[=1]
nişāne (Far.) 1. hedef, odak
n. 31b/6
2. iz, belirti
n.+si 16a/7
[=2]
niyāz (Far.) dua, yalvarma
n. 41b/10
n.+ınınġ 25b/7
[=2]
nūr (Ar.) nur, parlaklık, ışık
n.+unġ 8a/6
[=1]
nūrānī (Ar.+Far.) nurlu, mübarek
n. 11b/7
[=1]
nümāyān (Far.) görünen, meydana olan
n.+dur 7b/1
[=1]
nöker (Mo.) kul, köle, hizmetçi
n. 41b/5
[=1]

Oo

o o, işaret sıfatı
o. 29b/6
[=1]

obdān (Far.) iyi, hoş, güzel

o.+ 14b/9, 21b/7

[=2]

ofran- yıpranmak, parçalanmak, üzüntüden perişan olmak

u.-ıp 10b/4

[=1]

oġul oġul

o. 8a/8

o.+ı 11b/2, 2b/1, 40a/11, 6b/7

o.+um 10a/6

oġşa gibi, benzer

o. 35a/8

[=1]

oġşa- 1. benzemek, övmek

o.-y 35a/4

2. cezalandırmak

o.-ydu 21b/12

[=2]

oġşat- benzetmek

o.-ayġa 4a/10

[=1]

[=6]

ol o, işaret zamiri

o. 11a/6, 13a/4, 15b/2, 1b/5, 1b/9, 20b/7, 21a/1, 22a/2, 34b/4, 2b/5, 2b/5, 8a/10

[=12]

ol o, işaret sıfatı

o. 11b/1, 17a/10, 19b/2, 2a/1, 2b/2, 2b/8, 38a/4, 40b/1, 9b/9

[=9]

ol-	olmak	ong	sağ, sağ taraf
	o.-aning		o. 3a/1
	o.-dı		[=1]
	o.-sa 38a/4	oķ	ok
	o.-sam 32b/5		o. 31b/6
	o.-up 14b/3		[=1]
	[=5]	oķı-	okumak
olar	onlar		o.-madı 5a/9
	o.+dın 24b/9		[=1]
	[=1]	oķıl-	çağrılmak
oltur-	oturmak		o.-dı 40a/2
	o.-adur 11b/8		[=1]
	o.-dı 22b/12, 24b/8, 4a/9, 4b/5, 5a/8	oķu-	okumak
	o.-ğıl 24b/6		o.-dı 22a/6, 26b/11, 26b/6, 26b/7,
	o.-up 14b/7, 16b/4, 17b/1, 5b/7		27a/5, 27a/9, 27b/3, 27b/8, 28a/1, 28a/6,
	o.-ur mèn 19b/7		28a/11, 28b/3, 29a/5, 29a/10, 29b/5, 29b/7,
	[=12]		30a/1, 30a/4, 30b/4, 30b/9, 31a/4, 31a/8,
olturğuz-	oturtmak, yerleştirmek		31b/6, 31b/10, 32a/3, 32a/8, 32b/1, 32b/7,
	o.-up 40b/7		33a/1, 33a/5, 33a/10, 33b/5, 33b/10, 34a/3,
	[=1]		34a/8, 34b/1, 34b/6, 34b/9, 34b/11, 35a/5,
on beş	on beş (15)		35a/10, 35b/4, 35b/9, 36a/3, 36a/8, 36b/1,
	o. 24b/8		36b/4, 36b/7, 37a/5, 37b/5, 38a/12, 38b/2
	[=1]		o.-dılar 23b/3, 40b/8
on sekiz ming	on sekiz bin (18.000)		o.-ğıl 37a/3, 7a/4
	o. 38a/1		o.-map 34b/5
	[=1]		o.-p 12b/6, 26b/5, 29a/4
on tört	on dört (14)		o.-sa 17a/7, 8b/1
	o. 23b/2, 33a/4, 9b/10		o.-y 29b/4, 30a/1
	o.+nı 39a/6		[=64]
	[=4]	oķuş	okuyuş
			o.+ı 14b/6
			[=1]
		oķuş-	okumakta yarışmak
			o.-ğanını 24b/11

o.-mas 11a/8
o.-sa 2a/3
o.-up 11b/1, 12b/5, 16b/4, 17a/6,
40a/9
[=8]
oķuřal- karşılıklı okuyabilmek,
söyleyebilmek
o.-madı 2a/8
o.-may 2a/9, 15a/7
[=3]
oķuřul- karşılıklı okuyabilmek,
söyleyebilmek
o.-masa 2a/5
[=1]
oltural- oturabilmek
o.-mas 38a/13
[=1]
orta orta
o.+sıda 22b/8
[=1]
orun 1. yer, mekân
o.+ıda 21b/9
o.+ıdın 11b/8, 22a/8, 5a/9
o.+ıġa 2b/4
o.+larıdın 21a/6
o.+unġ 25a/4
2. doğru, uygun, makul
o.+ı 22a/2
[=8]
‘Ořmân (ö.a.) Hz. Osman
O. 37a/7
[=1]

öt ateş
o.+ı 10b/3, 37a/9
o.+unġda 24b/2
[=3]
otāġa (Far.) sorguġ
o. 37b/7, 38b/5, 38b/7, 38b/9
[=4]
öt-ı firāk (Far.+T) ayrılık ateşi
o.+ınġda 6b/10
[=1]
otunġı oduncu
o. 25a/6
[=1]
otuzunġı otuzuncu
o. 41b/13
[=1]
oyġat- uyandırmak
o.-amadım 20a/4
o.-ġıl 20a/7
[=2]

Öö

ödür- seġip ayırmak
ö.-en 41b/5
[=1]
öl- ölmek
ö.-di 33b/8
ö.-er 7b/9
ö.-erimni 33b/2
ö.-geli 31b/3
ö.-gen 17b/3

ö.-sem 36b/6	öng ön, ileri
ö.-tüngiz 37b/6	ö.+re 13b/4
ö.-ü mên 36b/6	[=1]
[=8]	öt- geçmek, gıtmek, yaşanmak
öltür- öldürmek	ö.-ken 15b/3, 16b/9
ö.-di 20b/2	2. affetmek, bağışlamak
ö.-dünġ 34a/2	ö.-tüm 10a/2
ö.-gen 9b/5	[=4]
ö.-mek 31a/5	öt- ötmek, yankılanmak
ö.-mes 36a/7	ö.-ti 3a/2
ö.-ür 31a/7	[=1]
[=6]	öte- ödemek, karşılığını vermek, eda etmek
ölüm ölüm	ö.-p bol- 38a/9
ö. 23a/9, 34a/6	[=1]
ö.+dın 10a/8	ötük geçmiş
ö.+ge 17a/8	ö. 3b/4, 13b/6
ö.+ni 15a/2, 23a/8	[=2]
ö.+ning 7b/5	öy ev
[=7]	ö.+de 21a/4
ölüt- birbirini öldürme	[=1]
ö.-ti 10b/2	öy gitmiş olan
[=1]	ö.+len 41a/1
‘ömr (Ar.) ömür, yaşam	[=1]
ö.+i 14b/3	öz 1. kendi
ö.+idin 17a/1	ö. 10a/6, 22a/6, 2a/4, 5a/3, 5b/8
ö.+üm 16a/6, 20b/5	ö.+i 13b/2, 20a/11, 20b/9, 30b/3
[=4]	ö.+ige 22a/9, 30b/3
ön ön	ö.+ini 12a/7, 1b/9, 22b/2, 4a/5
ö.+ümde 35b/8	ö.+leri 19b/3
[=1]	ö.+lerige 12b/6, 18a/7

ö.+ü 39b/10
 ö.+üm 19a/2, 20b/10, 33a/3, 33b/1
 ö.+ümge 32a/6
 ö.+ümni 22a/3, 24b/1, 6b/8
 ö.+ünge 5b/7
 ö.+üngge 40a/8
 ö.+üngizni 21b/8
 ö.+üngni 36b/2, 40a/11
 ö.+üngüz 37b/1
2. temel, asıl, soy
 ö.+i 16a/9
 [=34]
özge başka, ayrı
 ö. 11b/1, 26a/11, 32b/2
 ö.+ge 29a/12
 [=4]
özüt can, ruh, kendi
 ö.+ ka 4a/6
 [=1]

Pp

pā (Far.) ayak
 p. 23b/11
 [=1]
pādšāh (Far.) padişah, hükümdar
 p. 17a/3
 p.+ıdın 23a/1
 p.+larını 15a/6
 p.+nın 1b/1
 [=4]

pādšāh-zāde (Far.) padişah çocuğu,
 hükümdar oğlu

p.+ler 2a/8
 p.+lerdin 1b/8
 p.+lerğa 18b/5
 [=3]

pāklik (Far.+T.) temizlik, kutsallık

p.+idin 38a/8
 [=1]

pāk-rūhluk (Far.+Ar.+T.) iyi, temiz
 yürekli

p. 14b/8
 [=1]

pāy-dār (Far.) iyice yerleşmiş, sürekli

p. bol-13a/2
 [=1]

pāy-zede pāy (Far.) ayak basılan basamak

p. 2b/6
 [=1]

perde (Far.) bir şeyin doğrudan doğruya
 görülmesini, duyulmasını önleyen şey

p.+si 1b/2
 [=1]

perī (Far.) tabiat üstü bir güce sahip
 bulunduğu inanan cin taifesinin çok
 alımlı ve çok güzel olanlarına verilen isim

p.+leri 22b/5
 [=1]

pes (Far.) yeter, kâfi

p. et- 22a/7
 [=1]

peygāmbēr (Far.) Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebî, resul

p. 40a/3

[=1]

peygāmbēr-i ber-ḥaḳ (Far.+Ar.) peygamber üzere

p. 40a/4

[=1]

pīr-i ‘Arab (Far.+Ar.) Arap [kavminin] piri

p. 30b/8, 34a/5, 34a/11, 35a/7, 35a/11, 36a/4, 36a/9, 36a/11, 37b/11

p.+da 37b/2

p.+ge 35b/7

p. sên 34b/4

[=12]

pīr-i gedā (Far.) dilencilerin piri

p. 33b/6

[=1]

pul (Far.) eskiden kullanılan küçük mâdenî para, kuruşun küsûrâtından biri

p.+ğa 35a/9

[=1]

pūr (Far.) dolu

p. 13a/10, 13a/11, 32a/9, 8b/11

[=4]

pūr- ḥūn (Far.) kan dolu, kanlı

p.+dur 7a/7

[=1]

Rr

rahm (Ar.) merhamet, acıma

r. ét- 22a/7

r. kııl- 21b/5

[=2]

rahme (Ar.) merhamet, acıma

r.+si 6a/3, 9b/6

[=2]

rahmet (Ar.) Allah’ın yarattıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi

r. 11a/3, 40a/8

r. kııl- 40a/8

[=3]

rahm-ı tayyib (Ar.) evlilik için himayesine alma (?)

r.+a 14b/3

[=1]

ra’nā (Ar.) güzel, hoş

r. 34a/2, 41b/3

[=2]

rāst (Far.) geçerli, uygun

r. 7a/4, 17b/2

[=2]

rāvī (Ar.) rivayet eden, anlatan, nakleden kimse

r. 26a/2

[=1]

rāzī (Ar.) kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rıza gösteren

r.+ig 26a/5

r.+yim 35a/2

[=2]

receb (Ar.) Arabî ayların cemâziyelâhir ile şaban arasında kalan yedincisi, üç ayların ilki

r.+ning 41b/13

[=1]

reşk-i serv-ü mevzûn (Far.+Ar.)servileri kıskandıracak kadar ölçülü

r. 7b/7

[=1]

reftâr (Far.) gidiş, salınarak yürüyüş

r. kı1- 22b/2

[=1]

reng (Far.) renk

r. al- 32b/3

r.+ge 4a/9

[=2]

resmî (Ar.+Far.) resmi, teklifli

r. 2b/5

[=1]

Resûlu'llâh (Ar.) Allah'ın resulü, Hz. Muhammed

r. 39b/5

[=1]

reşk-i perî-i mâh-veş (Far.) perileri kıskandıracak güzellikte

r. 36b/8

r.+im 35a/1

[=2]

revâ (Far.) layık, uygun, yerinde

r. kı1- 10b/10, 14a/3

r. bol- 38b/6

[=3]

revân (Far.) yürüyen, giden

r. bol- 10a/10

[=1]

revâk (Ar.) üstü örtülü önü açık yer, çardak

r. 2b/7

[=1]

rişte-i 'ömr (Far.+Ar.) yaşam bağı

r.+ini 9a/1

[=1]

rûh (Ar.) can, ruh, his, duygu

r.+ı 30a/13

r.+umğa 20b/12

[=2]

Rûm (y.a.) Anadolu

R. 10b/1, 11b/4, 29b/10, 5a/2, 6a/3, 6b/2

R.+ning 5a/1

[=7]

rûşenâlık (Far.+T.) aydınlık

r. 6b/2

[=1]

ruhsâr (Far.) yüz

r. 31b/12

r.+ıdın 23b/5

[=2]

ruḥṣat (Ar.) izin, müsaade

r. 2b/3

[=1]

rûy (Far.) yüz, çehre

r.+ı 31b/3

[=1]

rūzī (Far.) nasip, kader, kismet

r.25b/5, 25b/6

[=2]

Rüstem (ö.a.) İranlı meşhur pehlivan

r. 6b/9

[=1]

Ss

sa‘ādet (Ar.) mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, bahtiyarlık

s. +dür 38a/3-4

[=1]

şa‘ālīk -i nekābet (Ar.) dilencilerin başı

ş.+dür 8a/4

[=1]

sā‘at (Ar.) saat, vakit, zaman

s. 9b/6

s.+de 40b/2

[=2]

saç saç

s.+ıng 36a/7

s.+ları 1b/3-4

s.+nıng 38a/8

[=3]

saç- saçmak, serpmek, dağıtmak

s.-ıp 9a/5

[=1]

saçra- sıçramak, yerinden kalkmak

s.-p 11b/8, 21a/6

[=2]

şāhib-cemāl (Ar.) güzel, güzellik sahibi

ş. 17a/3, 1b/6

[=2]

şāhib-cemālīk (Ar.+T.) güzel yüzlü

ş.+nı 14a/6

[=1]

şahn-u rāz (Ar.+Far.) gizli yer

s. 37b/11

[=1]

sal- salmak, bırakmak

s.-ıp 10b/2, 22a/11, 22b/7, 32b/4, 4a/5, 4a/8, 9b/1

[=7]

saldur- sarkıtmak

s.-up 40b/6

[=1]

şalla‘allāhu ‘aleyhi ve sellem (Ar.) Allah’ın selamı üzerine olsun

ş. 39b/5

[=1]

san- sanmak, tahmin etmek, dikkate almak, düşünmek

s.-ğan 13b/9

[=1]

şan‘at-ger-i dest-i gül-gün (Ar.+Far.+Ar.+Far.) sanatkâr eli gibi pembe el

ş. 12b/8

[=1]

Şanem (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

Ş. 38b/6, 38b/10, 38b/13, 39a/2, 39a/4, 7a/3, 7a/6, 8a/5

Ş.+im 37a/7, 37a/9, 37a/11, 37b/2

[=12]

Şanem Ağıça (ö.a.) hikâyedeki ana karakter

Ş.+dur 7a/2-3

[=1]

sanga sana

s. 12b/1, 12b/5, 31a/9, 32a/1, 33b/4, 34a/5, 35a/3, 35a/8

[=8]

sak sağ

s. 33a/8

[=1]

sakal sakal

s. 33a/3

s.+ı 11b/7, 13a/11

s.+ım 29b/6, 36a/7, 37b/7

[=6]

sarı taraf, tarafına, yanına, tarafı, -e doğru

s. 33a/6, 33a/7

s.+dın 23b/4

[=3]

satmak satmak

s. 31b/9

[=1]

şayfung <cu> (Ar.+T.) gezen, çalışmayan

ş. 25a/5

[=1]

seç- seçmek

s.-er 35b/10, 35b/11, 36a/2

[=3]

seçil- seçilmek

s.-di 29a/2

[=1]

sedd-i bâğ (Ar.+Far.) bahçenin duvarı

s. 7a/11

[=1]

segir- adım atmak, hareket etmek, koşmak

s.-ip 23a/12, 23b/1, 24b/7

[=3]

selām (Ar.) selam, merhaba deme

s. kııl- 12a/1

[=1]

selim (Ar.) sağlam, kusursuz, doğru

s.+ig 26a/6

[=1]

sên 1. sen, 2. teklik şahıs zamiri

s. 12b/3, 15a/8, 21a/12, 24a/5, 29b/11, 31a/6, 31b/8, 33b/3, 38a/10, 38a/12, 38b/6, 40a/11

s.+din 11a/8, 29a/12, 32a/7

s.+i 24b/3, 31a/7, 34a/12, 38b/1

s.+ing 22a/1, 24b/1, 24b/2, 33a/6, 33a/7, 33a/8, 33a/9, 33b/9, 34a/6, 34a/7, 35a/9, 36a/2, 39b/5, 6b/7, 7b/3bu, 8a/7

s.+ni 40a/5

2. sen, 2. teklik şahıs şahıs eki

s.15a/8, 19b/7, 24a/5, 30b/7, 32a/11, 32a/11, 34b/2, 34b/2, 34b/3, 34b/4, 34b/5, 34b/5, 35b/5, 35b/6, 35b/8, 36b/2, 36b/2, 36b/3, 36b/9, 37b/4, 38a/12, 38a/13, 40a/10, 40b/3, 41b/10, 9a/1

[=61]

serv-i mevzūn (Far.+Ar.) servi ağacı gibi ölçülü

s.+dur 7a/9

[=1]
setr (Ar.) gizleme, örtme, kapama
s. 35a/11

[=1]
sevünç sevinç
s.+i 3a/8

[=1]
sīne (Far.) göğüs, bağır
s.+mni 31a/11
s.+ng-ge 31a/11

[=2]
siyāh (Far.) kara, kötü
s. 41a/10

[=1]
siz siz, 1. çokluk şahıs
s. 16a/3, 17b/1, 21a/11
s.+ni 20a/6
[=4]

soğur- çıkarmak, sıyırmak, ayırmak
ş.-sam 23b/5
[=1]

şoḥbet (Ar.) sohbet, görüşüp konuşma
ş.+ige 22a/6
ş.+inḡe 38b/6
[=2]

soldur- soldurmak
s.-dunḡ 34a/1
[=1]

sor- sormak
s.-dı 19a/8, 37b/12
s.-salar 39a/8

s.-saṅḡ 6b/5

[=4]

sovta (Far.) medrese talebesi
s. 26a/4

[=1]

soy- soymak, çıkarmak
s.-sam 32a/12

s.-up 34b/10

[=2]

söy- sevmek
s.-üp 32b/5

[=1]

söz söz
s. 23a/1, 2a/10, 39a/8, 40a/1, 4a/1,
5a/6, 5a/6

s. kıl- 15a/3, 18a/2,

s.+ge 19b/3, 4b/6, 6b/5

s.+i 15b/5

s.+ini 5b/4

s.+lerni 14b/11, 16b/7, 17b/1,
17b/10, 18b/4, 21b/13

s.+lüg 15a/1

s.+ni 31b/1, 7b/6

s.+ümge 36a/1

s.+ünḡiz 37b/2

s.+ünḡni 32a/11, 35a/6, 8a/3

[=28]

sözle- söylemek, demek

s.-me 35b/5

s.-megil 14a/1

s.-mek 36a/10

s.-p 5b/8
s.-rsen 31a/6
[=5]
sözleş- karşılıklı söz söylemek, söyleşmek
s.-geli 18a/3
s.-ting 40a/9
[=2]
su su
s. 20a/10, 33b/3
[=2]
suçdār (T.+Far.) suç işleyen kimse, suçlu
s. 25a/7
[=1]
şūfi (Ar.) tasavvuf ehli, sofu
ş. 25a/11, 25b/8, 25b/8
ş+g 26a/4
[=4]
şūfi-nāz (Ar.) tasavvuf ehli, sofu, ağırbaşlı
ş. 25b/5
[=1]
sultān (Ar.) sultan, hükümdar
s. 25b/4
[=1]
sun- sunmak, arz etmek
s. -mağ 16a/5
[=1]
şūret 1. biçim, görünüş
ş. 13a/11
ş.+ide 17b/5
2. yüz

ş.+ni 40a/3
[=3]
südre- 1. uçuşmak, dalgalanmak, hareketlenmek
s.-ip 13b/8
2. sürülmek, gidip gelmek
s.-ip 23b/12
[=2]
sünnet (Ar.) Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz, sünnet, töre, kanun
s.+dür 18a/2
[=1]
sür- sürmek, dokundurmak, değdirmek
s.-di 37b/7
s.-dūng 25b/9
s.-üp 20b/9
[=3]
sürt- sürtmek, sürmek
s.-üp 22a/10, 4a/4
[=2]
süt süt
s.+din 10a/1, 38b/11
[=2]
süz- ayırmak, açmak, aralamak
s.-üp 22b/11
[=1]
süzüklük berraklık, saflık
s.+i 7a/9
[=1]

Şş

şāh (Far.) şah, padişah

ş. 2a/4

ş.+ıning 6b/6

[=2]

şeh-i tūfī (Far.) tuti kuşuna benzeyen şah

ş. 6b/4

[=1]

şeh-süvār (Far.) çok usta binici

ş.+ım 23b/4

[=1]

şā'ir (Ar.) şiir söyleyen ya da yazan kimse

ş. 1b/7, 21b/8, 8b/2

[=3]

şā'ir -i 'āqıl (Ar.) akıllı şair

ş. 20b/8

[=1]

şā'irlik (Ar.+T.) şairlik

ş.+ımnı 17a/2

[=1]

şākk (Ar.) şüpheci, şüphe eden

ş.+da 26a/10

[=1]

şarāb (Ar.) şarap, içilecek şey

ş. 37a/10

[=1]

şāyed (Far.) şart bildirir, eğer

ş. 15a/4, 20a/1

[=2]

Şebistān Muhammed b. Yahyâ Sîbek'in yazdığı Şebistān-ı Nikât ve Gülistān-ı Lugat ve Şebistān-ı Hayâl adlı eserleri

Ş. 34b/8

[=1]

şehr (Far.) il, kent, belde, ülke

ş. 14a/7, 25a/2

ş.+de 4b/5

ş.+din 17a/2, 25a/2

ş.+ge 31b/5

ş.+ide 5a/2

ş.+ige 11b/4

ş.+lerde 1b/8

[=9]

şeh-zāde (Far.) hükümdar oğlu

ş. 10a/4, 10a/7, 2b/2, 2b/2, 2b/9, 40a/11, 6b/7, 9b/4

ş.+lerğa 21b/5

ş.+leri 14a/7

[=10]

şerh-i molla (Ar.) mollayı anlatan (kitap)

ş. 34b/7

[=1]

şermendelik (Far.+T.) utanmışlık, utangaçlık

ş.+ingdin 35b/6

[=1]

şimāl (Ar.) rüzgâr, hava, yel

ş. 23b/9

[=1]

Şimşād (Far.) şimşir ağacı

Ş. 22a/12, 31b/12
[=2]
şî'r (Ar.) şiir
ş. 11a/8, 14a/8, 16a/5, 2b/8
[=4]
şîrîn (Far.) şirin, tatlı, sevimli
ş. 17b/10
[=1]
şol şu, o
ş. 11a/4, 8b/9, 9b/10
[=3]
şu şu
ş. 24b/2, 24b/5, 5a/5
[=3]
şunca şunca
ş. 21b/6
[=1]
şundağ böyle, şöyle, bu şekilde
ş. 21b/4, 21b/11, 22a/3
[=3]
şükr-i şenā' (Ar.) şükür ve övgü
ş. ayt- 6b/3
ş.+lar êt- 10a/9-10
[=2]
şürb (Ar.) içme, içilme **tas.** Allahâ ibadet
etmenin zevki, hazzı; manevi sarhoşluk
ş. 7b/4
[=1]
Tt
tā (Far.) –a kadar, –ıncaya kadar, kadar
t. 20a/8, 31a/2, 34a/12

[=3]
ţab'-ı ferîşān (Ar.+Far.) perişan hâl
t. 32b/8
[=1]
tāb.-ı Allāh (Far.+Ar.) Allah'ın kudreti
t. 36a/1
[=1]
ţabl (Ar.) davul
t. 12b/10, 13a/7, 13b/11, 21a/8,
21a/10, 23a/3, 24b/8, 2b/10, 3a/6
[=9]
ţābūs-ı mest (Ar.+Far.) sarhoş tavus kuşu
t. 22a/12
[=1]
tāc (Far.) 1. taç
t. 7b/10, 22a/12
2. şah, hükümdar
t. èyle- 36b/2
[=3]
taf- 1. bulmak
t.-maldı 24a/2
2. sahip olmak
t.-sam 20b/11
[=2]
tafal- bulabilmek
t.-mağan 23a/9
[=1]
tag dağ
t. 29b/9, 29b/9, 37b/9, 37b/9, 37b/9
t.+ı 34a/4
[=6]

ṭahāret (Ar.) temizlenme, temizlik, büyük abdest

ṭ.+ige 20a/10

[=1]

taḥt (Far.) hükümdarların üzerine oturdukları koltuk

t. 4a/8

t.+dın 40a/2

t.+ım 7b/10

t.+ge 36a/10

[=4]

ṭaleb (Ar.)

ṭ. 30b/5

ṭ. èyle- 30b/6

ṭ. kı1- 11a/2

ṭ.+ing 6a/7

[=4]

tam tüm

t. 26a/10

tam ev, dam, çatı, duvar

t.+lar 21a/9

[=2]

tam- akmak, damlamak

t.-ıp 9a/10

[=1]

tamām (Ar.) tüm, bütün, hepsi

t. 14a/10, 17a/2, 35a/3, 38a/6, 39a/2, 41b/14, 7a/10

t.+ı 20b/2

[=8]

tāne adet, tane

t. 41a/5

[=1]

tanı hayret, garip, acayip, şaşma

t.+ı 32b/6

[=1]

tanġla sabahleyin, ertesi gün, yarın

t. 19b/8, 20a/7, 32b/7

[=3]

tanu- tanımak, bilmek

t.-ġıl 12a/6

t.-masaġ 12a/5

[=2]

tapal- 1. tapabilmek, bağı olabilmek, bir düşünceyi benimsemek

t.-may 15a/2

2. bulabilmek

t. 15b/8

[=2]

ṭāḳ (Ar.) süslü kemer, kubbe

ṭ. 36b/8

[=1]

ṭāḳat (Ar.) güç, kuvvet

ṭ. tut- 39b/9, 8b/3

[=2]

taḳvā (Ar.) dinin yasakladığı şeylerden kaçınma

t.+yı 35b/11

[=1]

tamur nefes

t.+ları 30a/10

[=1]

tar- kötü söz söylemek, beddua etmek

t.-ıp 40a/4	t.+ını 13b/6
[=1]	[=1]
taraf (Ar.) yan, yön	taşadduk (Ar.) sadaka olarak verme, bağışlama, feda etme
t. 7a/11	t. kı1- 33b/4
t.+dın 25a/1	[=1]
t.+ge 5a/8	taş taş
t.+ingge 34a/6	t. 24b/9, 31b/7
[=4]	[=3]
ta‘rif (Ar.) tanımlama, ayrıntılarıyla anlatma	taş-bây taş beyi
t.+ingni 24b/1	t. 25b/1
[=1]	[=1]
ta‘rif (Ar.) tanımlama, ayrıntılarıyla anlatma	taşğarı dışarı
t. 6b/8	t. 13a/3
[=1]	[=1]
tarîk (Ar.) takip edilen yol, usul	taşla- 1. fırlamak, yerinden kalkmak,
t. 15a/1	t.-dı 12a/8, 40a/2
[=1]	2. fırlatmak, atmak
tarmahlık kabul etmek, boyum eğmek (?)	t. 21a/7, 21a/7
t.+ğa 22a/5	3. gitmek, girmek
[=1]	t.-p 10b/4
tart- 1. çekmek, ah çekmek, inlemek	4. aklından çıkarmak
t.-ğalı 30a/10	t. 15b/3
t.-ıp 12a/7	5. üzerinden çıkarmak
2. ötmek, bir şeyi kapatmak	t . 5b/6
t. 22b/7	6. vazgeçmek
3. sıkıntı çekmek	t. 8a/3
t. 24a/6	[=8]
[=4]	taşkarı dışarı
tartur başlık	t. 22b/8
	[=1]

tat- tatmak
t.-sam 31a/1
[=1]

tatlġ tatlı
t. 25b/2, 41a/10
[=2]

tav- hazırlanmak, süslenmek
t.-sıp 4a/5
[=1]

ṭavāf (Ar.) lutsal sayıp etrafını dolaşma, ziyaret etme
ṭ. kı1- 38a/3
[=1]

tavṣīf (Ar.) vasıflarını, niteliklerini sayma
t.+ingni 6b/8
[=1]

ṭāvūs-ı mest (Ar.+Far.) kendinden geçmiş tavus kuşu
ṭ. 22b/1
[=1]

tayak değnek, destek, asa, sopa
t. 13b/10
t.+nı 13b/10
[=2]

tayat- dayamak, yaslamak
t.-ıp 23a/12
t.-ıpdur 13b/10
[=2]

ṭayy (Ar.) aşma, üzerinden geçme, katetme
ṭ. kı1- 2b/4
[=1]

taz kel, dazlak, daz
t. 13b/1, 16a/10, 16b/1, 35b/3
[=4]

taẓarru‘ (Ar.) yalvarmak, kendini hiçe sayarak yakarma
t. kı1- 40a/6
[=1]

tāze (Far.) taze, körpe, genç
t. 7a/7
[=1]

ta‘ẓīm (Ar.) saygı göstermek, hürmet etmek
t. kı1- 23b/6, 29a/9
[=2]

ta‘ẓīm-i ṣāhāne vü tebessüm (Ar.+Far.+Ar.) şahlara has saygı ve tebessüm
ş. 4b/3
[=1]

te‘allüm (Ar.) ders alarak öğrenme, belleme
t. bër- 40b/5
[=1]

teferrüc (Ar.) gezme, gezinti
t. 24b/10
[=1]

tèg- değmek, ulaşmak, dokunmak
t.-medim 17a/8, 18b/5
t.-medingiz 21b/8
t.-mes 36b/6
t.-mey mèn 18b/6
t.-meydür 10a/7

t.-se 29b/9
[=7]

tegrü doğru, gerçek
t. 25b/3
[=1]

tehî (Far.) boş, boş yere
t. 16a/3
[=1]

tek tek, sadece, yalnız
t. 37b/9
[=1]

tekebbürlîğ (Ar.+T.) kibirlilik
t. kı1- 21b/9
[=1]

tekür (Erm.) tekfur, Bizans İmparatorluğu'nda valilik derecesindeki idari hizmetlerde bulunanlara verilen isim
k. 25b/7, 25b/7, 26a/1
[=3]

temāşā (Far.) bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme
t. 23a/5
[=1]

temennā (Ar.) eli başa götürülerek verilen selam
t.+sını kı1- 14a/8-9
[=1]

têmürçi demirci
t. 25a/9
[=1]

ten ten, vücut, beden
t.+de 29b/6, 36b/2, 37b/6

t.+idin 2a/9
t.+im 29b/8
t.+imde 37b/8
[=6]

tenahî bir yana çekilme, alarga durma, ırak olma
t. 20a/10
[=1]

tengiz deniz
t. 29b/6
[=1]

tenglik 1. denklik
t.+dür 39a/1
2. sıkıntı, darlık, zorluk
t.+te 24a/6
[=2]

Tengri Tanrı
T.+ning 29b/1
[=1]

tèpre- titremek, hareket etmek, kımıldamak
t.-di 21a/9
t.-r 8b/11
[=2]

tepret- titretmek, hareket ettirmek
t.-ip 21a/11
[=1]

tere teri
t.+si 23b/10
t.+side 13b/7
[=2]

tereg bir tür hakaret kelimesi, cahil

t. 34b/2

[=1]

tèri deri

t.+ n̄gni 32a/12, 34b/10

[=2]

terik- toparlanmak, hazırlanmak

t.-ip 31b/5

[=1]

tesbîh tespih, Allah'ı eksik sıfatlardan tenzih etme, ululama

t. kıl- 9a/8

[=1]

têş- delmek, deşmek

t.-ip 31b/9, 35b/1

[=2]

tevbe (Ar.) tövbe

t. kıl- 24b/4, 40a/5

t. kıl- 15b/3-4, 32b/10

[=4]

tevfîk (Ar.) uygun duruma getirme, uydurma

t. 38a/3, 38a/3

[=2]

tağ- takmak, bağlamak, iliştmek, kavuşturmak

t.-r 34b/10

[=1]

tîg (Far.) kılıç

t. 37b/1

t.+a 9a/9

t.+ı 33a/2, 33b/1, 7b/1

t.+ımız 8b/11

t.+ın 34a/2

t.+larıdın 9a/9

[=8]

til 1. dil, lisan

t.+ğa 30b/10

t.+ığa 6b/3

2. dil, ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan, etli, uzun ve hareketli organ

t.+im tutul- 30b/10

t.+ing̃ tutul-30b/8

t.+lerni 39b/12

[=5]

til- dilmek, kesmek, delmek

t.-e mèn

[=1]

tile- 1. dilemek, istemek, arzu etmek, temenni etmek

t.-ğaning̃nı 34a/10

t.-gen 3a/3, 36b/5

t.-gil 32b/7, 32b/8, 32b/10

t.-mèn 33b/1

2. bağışlamak, affetmek

t.-yin 9b/11

[=8]

titre- titremek

t.- p 19a/5, 19a/6, 23b/9

[=3]

tofrağ toprak

t.+ı 37a/8

[=1]	t. 25b/4, 25b/8
toğ toz	[=2]
t. 29b/6, 29b/6, 37b/7, 37b/7, 37b/7	tohta- (Mo.) 1. yolundan alı koymak, fikrinden caydırmak
[=5]	t.-durğan 8a/8
toğuz dokuz (9)	2. dinlenmek
t. 8b/9	t.-ğan 30b/1
[=1]	t.-may 7a/5
tol- dolmak	3. beklemek, durmak
t.-ğan 13a/4	t.-dınġ 25b/7
[=1]	t.-nġlar 9b/7
tola- dolaşmak, dolanmak	[=5]
t.-ġıl 41b/11	toy- doymak
t.+ya 41b/9	t.mas 34a/9
[=2]	t.-ğan 3a/4
tola çok, fazla, bolca	[=2]
t. 18a/7, 18b/10, 22a/10, 24a/7,	töfe tepe
35b/6, 35b/7, 41b/7, 5b/5	t.+side 13a/9
[=8]	t.+sige 12b/9, 2b/10
tolalık çokluk, fazlalık, bolluk	[=3]
t.+ını 26a/11	tök- dökmek
[=1]	t.-üp 19a/7
toldur- doldurmak	[=1]
t.-dunġ 34a/1	töpe tepe
[=1]	t.+ge 23a/10
tomağ başlık (?)	[=1]
t. 3b/3	tört dört (4)
[=1]	t. 37a/3
tohluk tokluk	t. 38a/8, 5a/8, 7a/3
t. 20b/9	37a/3
[=1]	[=4]
tohta yerleşmiş, yerli	

tört yüz dört yüz (400)

t. 4a/7

[=1]

tört yüz kırk dört dört yüz kırk dört (444)

k. 20b/1

[=1]

tört yüz seksen dört dört yüz seksen dört (484)

t. 2a/7

[=1]

törü- yokken hasıl olmak, icat olmak ?

t.-dün̄g 25b/9

[=1]

tur- durmak

t.-adur 13a/10, 13b/8, 16b/6, 23b/9,
34a/6, 3a/6, 9a/10

t.-ay 30a/13

t.-dı 21a/10, 23b/6, 30a/10, 4b/1

t.-dum 20b/7

t.-ğanda 36a/6, 5b/4

t.-ğıl 12b/4, 15a/10

t.-maydur 20b/1

t.-up 5a/10

t.-ur 38a/1, 38a/3

t.-ur mên 12a/6

[=22]

turfe yeni, görülmemiş

ṭ. 7b/4

[=1]

turuş duruş, durma

t.+1 14b/7, 39a/2

[=2]

tut- tutmak

t. 16a/3, 32b/10

t.-adur 14a/1

t.-ar 37a/6

t.-ar mên 31a/5

t.-ğıl 40b/1

t.-up 12a/3, 12a/9, 38b/10

t.-updur 21b/4

[=10]

tutal- tutabilmek, dayanabilmek

t.-mas 39b/9

t.-may 8b/3

[=2]

tutaş- tutuşmak, alevlenmek

t.-tı 10b/3

[=1]

tūṭī (Far.) işittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen, papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu

t. 4b/6

[=1]

tutul- 1. tutulmak, bir derde kapılmak

t.-ğa 33a/2

2. dil tutulması, hareketin kısıtlanması

t.-masın 30b/10

t.-ur 30b/8

3. kapılmak, sevdalanmak

t.-sam 30a/12

[=4]

tuzcı tuzcu

t. 25a/9
[=1]
tüg tüy, saç
t.+leri 13b/7
[=1]
tülfüngcü (T.) çalışan, üreten, işçi
t. 25a/5
[=1]
tüng (Far.) testi
t.+ni 4b/4
[=1]
Türk 1. Türk
T. 29a/7
2. Türk dili, Türkçe
T. 29b/4, 30a/13
[=3]
Türkî Türkçe, Türk'e ait olan
T. 5a/1
T.+ge 30b/8
[=2]
türli türlü, çeşitli
t. 37a/10
[=1]
türüş dürüş, katlayış, büküş
t.+i 39a/3
[=1]
tüş düş, rüya, hayal
t.+ining 36a/12
[=1]
tüş- 1. düşmek, bir durumun içine düşmek

t.-se 34a/4, 37a/8
t.-ti 19a/4
2. bir fikre kapılmak
t.-ti 29b/11
3. çok beğenmek, hayran olmak
t.-ti 23a/6
4. yüksek bir yerden aşağı düşmek
t.-üp 23b/1, 29a/9, 4b/2
[=8]
tütün tütün, duman
t. 6a/10
[=1]
Uu
u (Far.) ve
u. 14b/7, 1b/6, 22b/6, 29a/5
[=4]
uçā sırt
u.+mnı 32a/6
[=1]
uçra- (Mo.) karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek
u.-p 35b/2
[=1]
uçrat- kurtarmak
u.-ıp 10a/5
[=1]
uçur- uçurmak, duyurmak, yaymak
u.-up 14a/10
[=1]
ufa yüz pudrası

o. 4a/3, 22a/9	u.-up 34a/2, 5a/10
[=2]	2. söz söylemek
ufak ufak, boyutları gerekenden veya olağandan küçük	u.-a 35b/8
u. 41a/6	3. yardımcı fiil, olmak
[=1]	u.-up 11a/3, 6a/5
uķ- anlamak, idrak etmek	[=8]
u.-uydurğan 5a/6	urla- öfkelenmek
[=1]	u.-dı 24a/4
uķuyal- anlayabilmek	[=1]
o.-may tur- 5b/4	uruķ kuru, zayıf
[=1]	u. 13b/3, 16a/10
ula- ağlamak, yalvarmak	[=2]
u.-dı 6b/1	uruş vuruş, kavga, savaş
[=1]	u.+ı 39a/3
‘ulemā’-yı Rūm (Ar.) Anadolu alimleri	[=1]
u. 39a/5, 39a/6	uruş- savaşmak, vuruşmak, mücadele etmek
[=2]	u.-ķak 41a/10
uluğ ulu, yüce, büyük, değerli	[=1]
u. 10a/2, 26a/9, 37a/5	usta (Far.) usta, hoca
[=3]	u.+lardin 25a/5
una- inanmak, razı olmak, kabul etmek	[=1]
u.-masaṅg 39b/6	uşak çocuk, küçük çocuk, hizmetkâr
[=1]	u. 26a/9
unutul- unutulmak	[=1]
u.-mas 31a/2	uşat- ufalamak, kırmak, parçalamak
[=1]	u.-mak 31b/7
ur- 1. vurmak, çarpmak, zarar vermek	[=1]
u. 30a/13	uşbu işte bu
u.-dı 13b/11	u. 12b/3, 21a/1, 39b/7
u.-uṅg 21a/11	[=3]

uyku uyku

u.+da 13a/2

u.+ğa 19b/8, 20a/3

[=3]

uykuluğ uykulu

u. 16b/8

[=1]

uzat- uzatmak

u.-mak 31a/10

[=1]

uzun uzun

u. 3b/4, 3b/7, 41a/6

[=3]

Üü

ü (Far.) ve

ü. 14a/7, 14a/9, 1b/7, 1b/7, 1b/7,
22b/4, 29a/6, 2b/3

[=8]

üçün için

ü. 21b/11, 31a/5, 36b/10

[=3]

ün ses

ü.+ini 23a/3

[=1]

üng le- seslenmek

ü.-yip 17a/2

[=1]

üst üst, üzeri, yukarı

ü.+ige 4a/8

ü.+üng ğa 40a/8

ü.+üngge 35b/1

[=3]

üzümci üzümci

ü. 25a/6

[=1]

Vv

va'de (Ar.) vade, zaman, bir işin yapılması
için verilen süre

v. kı1- 20a/11

v.+sing 20a/11

[=2]

vaḥšet (Ar.) vahşilik

v.+ingdin 7b/1

[=1]

vaḳār (Ar.) ağırbaşlılık, haysiyetli ve
şerefli olma, temkin

v. 41a/5

[=1]

vaḳt vakit, zaman

v. 37b/9, 37b/12, 6b/4

v.+iğa 23a/2

v.+larda 38b/4

[=6]

va'llāhu'l- 'ālem bi's- ṣevāb (Ar.) en
doğrusunu Allah bilir

b. 41b/12

[=1]

va'llāhu 'ālem bi's-ṣevābü'l-kitāb (Ar.)
en doğrusunu Allah'ın kitabı söyler

b. 41a/3

[=1]
vaşl (Ar.) sevdiğine kavuşma, vuslat
v.+ıngğa
[=1]
vay (ses taklidi) şaşkınlık, kızgınlık, şikayet, esef, telaş, acı, sevgi vb. çeşitli duygularda anlamı kuvvetlendirir
v. 24b/4
[=1]
ve ve, bağlama edatı
v. 1b/8, 21b/4, 28a/7, 40a/8, 40a/10, 4b/8, 4b/9, 5a/5, 5b/2, 8b/4
[=11]
vebāl (Ar.) günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek olan ağır sorumluluk
v. bol- 21a/5
v.+i 19b/5
[=2]
vech (Ar.) sebep, neden
v.+din 20b/6
[=1]
vehm (Ar.) korku
v.+idin 7b/5
[=1]
ver (Far.) ve
v. 7b/6
[=1]
vilāyet (Ar.) il, memleket, ülke
v.+idin 7a/1
v.+lerning 14a/7
[=2]

vü (Far.) ve
v. 8b/11, 14a/6, 14a/8, 4b/3
[=4]

Yy

yā (Ar.) yoksa
y. 15b/1, 37b/12
[=2]
yā (Far.) ya da
y. 7a/7
[=1]
yā... yā (Far.) karşılaştırma edatı
y. 7a/7-8, 7b/4-5, 7b/5-6
[=3]
yād (Far.) anma, hatırlama
y.+ıngğa 36b/9
[=1]
yādlat- tanımak, tanıtmak, hatırlatmak
y.-ıp 12a/3
[=1]
yut- yutmak, kapmak
y.-ğan 41b/7
[=1]
yalğuz yalnız, tek
y. 21a/4
[=1]
yamağ yama, paça
y. 13b/5
[=1]
yaman kötü, fena
y. bol- 34a/7

[=1]

yan yan, taraf, yakın, cihet, yön
y. 24a/1
y.+da 24b/2
y.+ığa 22b/4
[=3]

yan- 1. bir yerden dönmek, geldiği yere dönmek
y.-dı 31b/5
y.-ğıl 10a/6
y.-ıp 14b/8, 15a/4, 16b/5, 19a/2, 20a/1, 20a/4
y.-maz 8b/11
2. kararından dönmek, vazgeçmek
y. 24a/8
y.-sang 15b/4
[=11]

yan- yanmak
y. 6a/10

yana yine, tekrar
y. 1b/8, 14a/2, 19a/2, 19b/7, 19b/9, 20a/2, 20a/7, 20a/9, 21a/1, 39b/1, 40a/10
[=11]

yançuk çanta, kese
y.+da 36b/10
[=1]

yandur- döndürmek, geri çevirmek
y.-ğıl 18a/1, 19b/9
y.-ursangız 3b/9
[=3]

yandur- yandırmak, yakmak
y. -up 20b/12

[=1]

mançuklu mantıklı
y.36a/12
[=1]

yağ- yakmak
y. 38b/9
[=1]

yāka taraf
y.+ng 32b/10
[=1]

yakın yakın, uzak olmayan
y.+dur 36a/2
[=1]

yār (Far.) sevgili
y. 25b/9, 37a/8
y.+i 37a/11
y.+ığa 8a/2
y.+ning 7b/8
[=5]

yar- yarmak, parçalamak
y.-ıp 21b/1
[=1]

yara- yaramak, uygun gelmek, layık olmak
y.-mas 31b/4
y.-masa 19a/1
y.-sa 19a/1
[=3]

yaradış- uygun olmak, yaramak
y.-sa 16b/5
[=1]

yaraş- yaraşmak, uygun düşmek

y.-mas 30a/9

y.-sa 16b/5

[=2]

yasa- 1. süslemek

y.-p 18b/9,

2. hazırlamak

y. 4a/6

[=2]

yaşan- süslenmek

y.-ıp 22a/12, 22b/1

[=2]

yaşın- süslenmek

y.-ıp 14b/9

[=1]

yaş 1. yaş, genç

y. 14b/4, 33a/9, 36a/11

y.+ıng 33a/9

2. yaş, insanın yaşı

y.+ğa 24a/11

y.+ığa 20b/6

y.+ka 16a/4

3. yaş, göz yaşı

y.+ıng 33b/6

[=8]

yaşa- yaşamak, ömür sürmek

y.-ğan 32a/7

[=1]

yaşar yaş, yaşında, yaşına ulaşmış

y. 23b/2, 33a/4

[=2]

yat- yatmak, uzanmak

y. 38a/11

y.-ğıl 30b/6

y.-ıp 21a/4

y. mak 31a/11, 31b/1, 31b/8

[=6]

yavaş yavaş

y. 41a/7

[=1]

yav- yaklaşmak, yakına gelmek

y.-mak 38a/7

[=1]

yaruk parlak, aydınlık

y. 23a/7

[=1]

yavruk hayvan yavrusu, yavru

y. 16a/9

[=1]

yağşı güzel, iyi

y. 21b/4, 38b/3

y.+ğına 33b/8

[=3]

yazı yazı, metin

y.+ning 26b/5

[=1]

yê - yemek

y.-mesdür 41b/9

y.-p 12b/4

[=2]

yêg	yeğ, daha iyi y. 14a/7, 24b/2, 24b/2 [=3]	4. başına kötü bir durum gelmek y.-ip 23b/8
yengi	yeni, taze y. 39a/2 [=1]	5. yaş almak y.-ipdür 20b/6 [=10]
yer	1. yer, mekân y. 16a/3, 21a/9, 21b/7, 24a/2 y.+de 16b/3, 23b/11, 30b/1, 30b/1, 31a/11, 31b/1, 36a/6, 38a/1 y.+ge 4b/9, 5a/10, 6a/2, 18a/2, 24b/9, 29a/9 2. yeryüzü y. 32b/3 3. taraf y.+din 6b/9 4. şey y.+ge 8b/4 [=21]	yêti yedi (7) y. 21a/9 [=1] yığ- yıkmak, yıkılmak, yere düşmek y. 39b/10 [=1] yığac ağaç y. 26a/2 [=1] yıgıl- yıkılmak y.-dı 29b/5 [=1] yıgla- ağlamak y. 33b/6 y.-dı 37b/5, 5b/7 y.-p 10b/5, 11a/1, 11a/2, 12a/7, 40a/3, 6a/4 [=9]
yeşil	yeşil renk y. 22b/6 [=1]	yık- yıkmak, yenmek, üstün gelmek y.-a 29a/5 [=1] yıkıl- yıkılmak, devrilmek, çökmek y.-dı 8b/8 y.-ğalı 21a/9 y.-gu 23b/9 y.-ur 8b/5
yêt-	1. yetmek, erişmek, ulaşmak y.-ip 23a/5 y.-ipdür 20b/6 y.-mes 23b/11, 8b/4 y.-ti 10b/1 2. kavuşmak y.-key sên 40a/10, 40b/3 3. yetişmek, karşılık vermek, yardım etmek y.-gil 10b/10	

[=4]

yırt- yırtmak, parçalamak
y.-ıp 13a/7
[=1]

yigit yiğit, genç, delikanlı
y. 15b/10, 16b/1, 23b/2, 33a/9, 3a/5, 3b/1, 40b/9, 4b/7, 9a/4, 9b/9
y.+dür 33a/4
y.+ing 9b/9, 9b/11
y.+ke 21b/8
y.+ler 13a/5, 14b/4, 15a/6, 17a/3, 23a/3, 24b/11, 33b/8, 8b/2, 8b/4
y.+lerni 21b/4
y.+lerning 17b/3, 20b/3, 21b/3, 21b/6, 36b/6
y.+ni 9b/4
y.+ning 7b/4
[=31]

yildem hızlı
y. 41b/6
y. bol- 15b/7
[=2]

yip ip
y.+ni 39a/3
[=1]

yol yol
y. 10a/10, 19a/2, 33b/9, 39a/1
y.+ğa 10a/10, 19a/7
y.+ı 20b/4
y.+ığa 10b/1
y.+ungda 33b/2
[=9]

yoldaş yol arkadaşı
y. 25b/4
[=1]

yok yok
y. 14a/4, 15b/1, 16a/3, 16a/6, 20b/6, 22a/5, 24b/1, 30b/3, 31b/3, 32b/2, 32b/3, 32b/5, 36a/12, 41a/5
y.+dur 36b/5
y.+tur 31b/11
[=16]

yorga rahvan, çifte koşma, yürüme
y. 41b/2
[=1]

yör- yürümek, hareket etmek
y.-gen 15a/3
[=1]

yörü- yürümek, gitmek
y.-di 9a/7
y.-gil 12a/9
y.-ngler 23a/4
y.-p 10b/1, 34b/3
y.-se 20a/10
[=6]

yörüş yürüyüş
y.+i 39a/1
[=1]

yu- yıkamak, temizlemek
y.-ğan 41b/4
[=1]

yum- kapamak, yummak, sıkıp kapamak
y.-up 11b/4, 12b/2

[=2]	y.+üñgni 36b/8, 8a/5
yumğak yuvarlak, yuvarlak olan her şey, yumak	2. üst, üzeri
y. 39a/2	y.+ide 11a/7
[=1]	3. bir şeyin görüntüsü, bir nesnenin dış tarafı
yurt yurt, ülke, memleket	y.+ini 34b/4
y.+unğğa 10a/6	[=20]
[=1]	yüz yüz sayısı (100)
yut- yutmak, kapmak, dolmak	y.3b/3, 7b/3, 32a/7, 41a/5
y.-up 23a/8	[=4]
[=2]	yüz èllic yüz elli (150)
yutal- öksürmek, yütelmek	y. 16a/4
y.-alap 12b/2	[=1]
[=1]	yüz èllic altı yüz elli altı (156)
yürek yürek, kalp, gönül	y. 20b/5, 24a/11
y.+e 39a/5	[=2]
y.+idin 38a/8	yüz ming yüz bin (100.000)
y.+im 29a/11	y. 22b/3, 35a/8, 7b/8
y.+imni 24b/3, 6b/10	[=3]
[=5]	zāce-keş (Far.) dert çeken, acı çeken
yüz yüz, surat, çehre	z. 38a/4
y. 4a/3	[=1]
y.+i 13b/2, 16a/7, 37a/8, 38b/11, 38b/13	zāde (Far.) doğmuş olan kimse, çocuk, yavru, evlat
y.+idin 39b/10, 8b/1, 8b/6	v. 7b/6
y.+ige 22a/10, 40a/3	[=1]
y.+lerige 22b/7	zağar gülen, güler, neşe
y.+ni 8b/3	z.+ig 26a/4
y.+üm 7a/9	[=1]
y.+ümni 39b/9	zāhid (Ar.) dünyayı terk edip dinin emirlerine çok titizlikle riayet eden, züht ve takva sahibi, dindar, müttakî (kimse)
y.+üñg 35b/3	

z. 35b/11	[=1]		
[=1]		zeng	(Far.) pas, kir
ẓa‘īf (Ar.) zayıf, güçsüz, takatsiz	z. 41b/8		
z. 11a/7	[=1]		
[=1]		zer	(Far.) altın
zā‘il (Ar.) devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan	z. 36a/10		
z. bol- 24a/4	[=1]		
[=1]		zer-ger	(Far.) kuyumcu
ẓālimlḥḳ (Ar.) zulüm ve haksızlık yapan (kimse)	z. 25a/6		
z.+ı 20b/2	[=1]		
[=1]		zerre	(Ar.) çok küçük parçacık
zamān (Ar.) zaman, vakit	z. 8a/1, 34a/10, 38b/1		
z. 11a/4, 8b/9	[=3]		
[=2]		zevk	(Ar.) hoşça giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu
zebān (Far.) dil, lisan	z. kı1- 29b/2		
z.+ı 6b/2, 34b/7	[=1]		
z.+ıda 5a/3, 5b/8		zīb	(Far.) süz, bezek
z.+ığa 26b/3		z. 22a/9	
z.+ını 5a/1, 5a/2	[=1]		
z.+lık 8a/4		zībā	(Far.) süslü, güzel
[=8]		z. 9b/4, 22a/11	
zebīr sıkıntı, mihnet	[=2]		
z.+ig 26a/3		zeynī	(Ar.) süslü, bezekli
[=1]		z. 40a/2	
zen (Far.) kadın	[=1]		
z.+ingge 34b/9		zībālḳ	(Far.+T.) güzellik
[=1]		z.+nı 14a/6	
zencīr (Far.) zincir	[=1]		
z. 32a/5		zīkr	(Ar.) söylemek
		z.+üm 22a/2	

[=1]

zīnet (Ar.) sūs, bezek

z.+ler 22a/9

[=1]

zinhār (Far.) sakın, aman, asla

z. 34b/9

[=1]

ziyāde (Ar.) üstün, daha iyi

z. 8b/1

[=1]

zorla- (Far.+T.) zorlamak

z.-p 19a/10

[=1]

ẓulm (Ar.) eziyet

z.+üñgga 7b/3

[=1]

ẓülf (Far.) saç

z.+üñgdin 32a/5

[=1]

ẓülūfhā (Far.) saçlar

z.+ları 1b/4

[=1]

SONUÇ

19. yüzyılda yazıya geçirilen Şehzâde Behrâm ve Melike Hunrîz Hikâyesi yazım-ımla ve gramer hususiyetleri bakımından Geç dönem Çağatay Türkçesi özellikleri gösterir. Geç dönem olması bakımından Batı Türkçesi olarak adlandırılan Oğuzcaya ait pek çok unsur metinde yer almıştır. Oğuz Türkçesine ait özellikler şöyledir:

- Çağatay Türkçesi çoğunlukla kelime başı *t* sesini muhafaza ederken metinde *d* sesi ile birlikte kullanılmıştır.

- Eski Türkçe ve Doğu Türkçesindeki *bol-* fiilinin yanı sıra Oğuz Türkçesindeki *ol-* fiili de kullanılmıştır.

- Kelime başındaki *ķ* sesi Oğuz Türkçesinin başlarına doğru *h* sızıcı ünsüzüne dönmüştür. Metinde bir kelimedeki kelime başı *ķ* > *h* değişimi görülmüştür.

- Kelime içinde ve bazı eklerdeki *G* sesi düşme eğilimindedir. Metinde ikili kullanım söz konusudur.

- *ër-* yardımcı fiilindeki *r* sesi düşmüştür. Metinde bu sesin düşmediği örnekler de mevcuttur.

- Teklik 2. şahıs emir eki eksiz de kullanılmıştır.

- XI.-XIII. yüzyıl arasındaki karışık dilli metinlerde yer alan *+GA* gelecek zaman eki kullanılmıştır.

Eklerin yazımında birlik yoktur. Bitişik yazılması gereken eklerin birçoğu kelimedeki ayrı yazılmış, bununla birlikte aynı kelimenin hem ayrı hem de bitişik biçimlerine rastlanmıştır.

Arapça ve Farsça kökenli bazı kelimelere *ye* (ﻯ) ve *vav* (ﺝ) sesi getirilerek Türkçeleştirme yoluna gidilmiş, böylelikle konuşma dili unsurları edebî metinlere girmiştir.

Karahanlı Türkçesi'nden itibaren örneklerine rastlamadığımız, çoğunlukla Moğolca *mağat* kelimesinden geldiği düşünülen *mat/met* ek-edatının örneklerine rastlanmıştır.

Metin, genel olarak Çağatay Türkçesi özelliklerini yansıtmakla birlikte Eski Türkçe ve Oğuzcanın ses, biçim ve imla özelliklerini de barındırdığı için, Özbek ve çağdaş Uygur Türkçesine geçiş niteliğinde bir eser olarak kabul edilebilir.

KAYNAKÇA

Ağca, Ferruh: “Eski Türkçe -gA(y)sUg Eki ve Ekin Tarihî Türk Dili Alanındaki Biçimleri Üzerine”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, 7(1), 2010, 231-250.

Ağca, Ferruh: “Eski Türkçe Metinlerde /ng / ~ /g/ Değişkenliği Üzerine”, **Türkbilig**, (23), 2012, 69-82.

Arat, Reşit Rahmeti: Kutadgu Bilig, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2008

Argunşah, Mustafa: “Harezm Dönemi Metinlerinde e/i Sorunu”, **Dil Araştırmaları**, (6), 2010, 47-60.

Argunşah, Mustafa, Güner, **Codex Cumanicus**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2015
Galip:

Argunşah, Mustafa: **Çağatay Türkçesi**, 5.bs., İstanbul, Kesit Yayınları, 2018.

Atalay, Besim: **Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I, II, III, IV** 4.bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1998

Sağol Yüksekaya, Gülden: **Karahanlıca-Harezmce-Kıpçakça Dersleri**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2020.

Banguoğlu, Tahsin: **Türkçenin Grameri**, İstanbul, Baha Matbaası, 1974.

- Bekar, Beytullah: “Eski Uygur Türkçesinde Farklı Bir Birleşik Zaman Çekimi”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (4), 2018, 123-133.
- Caferoğlu, Ahmet: **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1968.
- Clauson, Sir Gerard: **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford, At The Clarendon Press, 1972.
- Çağatay, Saadet: “Türkçede ‘Kadın’ İçin Kullanılan Sözler”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten**, 10, 1962, 13-49.
- Çakmak, Serkan: “Uygurca Yazılmış Meslek Risalelerinin Ses Özellikleri”, **Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi**, 10, 2017.
- Çimen, Feyzi: **Molla Muhammed Timur'un Âsaru'l - İmâmiyye (Çağatayca Kelile ve Dimne Tercümesi) Adlı Eseri- Metin, Notlar, Dizin-Sözlük**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul, 2015.
- Çubukçu, Melek: “İslami Döneme Ait Uygur Harfli Türkçe Metinlerin Yazım Özellikleri”, **Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, 5(2), 2020, 507-544.
- Dankoff, Robert: **Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü**, Çev.Semih Tezcan, İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 37, 2004.

- Derleme Sözlüğü:** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1993.
- Devellioğlu, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 29. bs., Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 2012.
- Durgut, Hüseyin: **Şeyh Süleymân Efendî-i Buhârî Lûgat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî (Cild-i Evvel)**, Yüksek Lisans, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1995.
- Eckman, Janos: **Nehcü'l-Ferâdis (Cennetlerin Açık Yolu)**, yay. Semih Tezcan-Hamza Zülfikar, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014
- Eckman, Janos: **Çağatayca El Kitabı**, Çev. Günay Karaağaç, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.
- Efendi, Mehmet Esat: **Mir'at ül-lugat**, 1876.
- Eker, Ümit: Y. A. "Son Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Bir Siyer Nüshasında Birleşik Fiiller (İnceleme-Çevriyazı-Türkiye Türkçesine Aktarım)," **International Journal of Languages' Education and Teaching**, 7(1), 2019, 422-443.
- Eker, Ümit: "Çağatay Türkçesi Eserlerinden Garip Senem Şah (Dil İncelemesi-Metin-Aktarım)," **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 6(4), 2017, 2080-2113.
- Eker, Ümit: Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Bir Kısâs-ı Enbiyâ Nüshası (Dil İncelemesi-Çevriyazı-Türkiye Türkçesine Aktarma, **ZfWT**, 10(1), 2018, 219-236.

- Elmalı, Murat: **Dasakarmapathâvadânamâlâ**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
- Ercilasun, A. Bican, Akkoyunlu, Ziyat: **Dîvânu Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)**, 2.bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- Ercilasun, Ahmet, Bican: **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Ankara, Akçağ, (2012).
- Erdal, Marcel: **A Grammar of Old Turkic**, Leiden-Boston, Brill, 2004, s.344
- Ergin, Muharrem: **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım/Yayım/Dağıtım, 2012.
- Ersoy, Feyzi: “Moğolca ve Türkçede Fiil-Tamlayıcı İlişkileri”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, (20), 2006, 81-98.
- Grönbech, Kaare: **Kuman Lehçesi Sözlüğü**, çev. Kemal Aytaç, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Gülensoy, Tuncer: “Eski ve Orta Türkçe Moğolca Kelimeler ve Moğolca-Türkçe Müşterek Kelimeler Üzerine Notlar” **Türkoloji Dergisi**, 6(1), 1974, 235-259.
- Güner, Galip: “Kıpçak Türkçesindeki Meslek Adları Üzerine İçerik ve Yapı Bakımından Bir Sınıflandırma Denemesi” **Turkish Studies**, 5(3), 2010, 1416-1448.
- Güzeldir, Muharrem: **Abuşka Lügati (Giriş-Metin-İndeks)**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum, 2002.

- İnayet, Alimcan: **Uygur Halk Destanları II.**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.
- İpek, Birol: “Divânü Lugâti't-Türk'te Geçen Enklitik Edatları”, **Turkish Studies**, 4(3), 2009, 1200-1212.
- Kanar, Mehmet: **Büyük Farsça-Türkçe Sözlük**, Birim Yayınları, 1998.
- Kara, Funda: “Türk Dili’ Çalışmalarında Dizin Meselesi Üzerine” **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, (55), 2016, 179-207.
- Karaağaç, Günay: **Lütfi Divanı**, İnc. Kemal Erarslan, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Karahan, Abdülkadir: Fuzûlî, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 13, 1996, 240-246.
- Karaismailoğlu, Adnan: Bostân, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 6, 1992, 307-308.
- Kargı Ölmez, Zuhâl: **Mahbûbü'l-Kulûb** (İnceleme-Metin-Sözlük), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1993.
- Kargı Ölmez, Zuhâl: Çağatayca Sözlükler, **Kebikeç**, (6), 1998, 137-144.
- Kartallıoğlu, Yavuz: “Türkçe ve Moğolcada Çekim Edatlarından Önce Gelen İsim ve Zamirlerin Aldığı Hâl Ekleri”, **TÜBAR**, (23), 2008, 131-143.
- Khudaybergenova, Zilola: “Türkiye Türkçesindeki ve Özbek Türkçesindeki Ek-Eylemler Üzerine”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, 17(2), 2020, 146-165.
- Kocaoğlu, Timur: “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é/i Meselesi”, **Türk Kültürü**, 483-484, 2003, 266-281.

- Korkmaz, Zeynep: “Yazılı Devirlerdeki Gelişmelere Göre Eski Türkçenin Yaşı,” **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten**, 37, 1989, 353-370.
- Korkmaz, Zeynep: **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, 4.bs., Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.
- Köse, Nerin, İnayet, Alimcan: "Aşık Garib"’in Türkmen ve Uygur Varyantları Üzerine,” **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, (1), 1996, 43-57.
- Köse, Salih: “Eski ve Orta Türkçe Metinlerinde Ad Aktarmasına Dayalı Kıyafet Adları”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, (48), 2019, 245-268.
- Kubbealtı Lugati: (Çevrimiçi) <http://www.lugatim.com/>
- Küçük, Salim: “Tarihî Türk Lehçelerinde Renk Adlandırmaları,” **Turkish Studies**, 5(1), 2010, 556-577.
- Mutçalı, Serdar: **Arapça- Türkçe Sözlük**, İstanbul, Dağarcık Yayınları, 1995.
- Nalbant Özkan, Bilge: “Moğolca-Türkçe Bir Enklitik (Ek-Edat) magat>mAt”, **International Journal of Central Asian Studies**, 11(1),2007, 37-51, 2007.
- Nalbant Özkan, Bilge: “Çağatay Dönemi Giyim Kuşam ve Süslenme Terimleri”, **X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu**, Eskişehir, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 2019, 1196-1210.

- Okçu, Naci: **Şeyh Gâlib Dîvânı**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, (tarih yok).
- Özkan, Mustafa, Tören Hatice: **Osmanlı Türkçesi I**, 4.bs., İstanbul, Akademik Kitaplar, 2011.
- Özkan, Mustafa, Tören Hatice: **Osmanlı Türkçesi II**, 1.bs., İstanbul, Akademik Kitaplar, 2012
- Özdemir, Hakan: “Eski Türkçede İlgi ve Belirtme Durum Ekleri Üzerine” **Dil Araştırmaları**, (16), 2015, 121-132.
- Öztürk, Jale: “Türkiye Türkçesinde Kökü Açık Olarak Görülmeyen Kelimeler” **Kafdağı**, 4(2), 2019, 107-133.
- Öztürk, Seyfullah: **Fazlullâh Han Lûgati (İnceleme-Metin-Dizin)**, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Samsun, 2020.
- Özyalçın, Adnan: **Âşık Garip ile Şah Senem**, İstanbul, Doğan Egmont, 2014.
- Rahimi, Farhad: **Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 2016.
- Sami, Şemsettin: **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2015.
- Şahin, Erdal: **Tarihî ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Üleştirme Sayıları**, **Dil Araştırmaları**, (12), 2013, 97-116.
- Şeyh Süleymân Efendî-i Buhârî: **Lûgat-i Çağatay ve Türkî-i Osmânî (Cild-i Evvel)**, İstanbul, Mihrân Matbaası, 1298.
- Taymas, Abdullah: **Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi, Türkiyat Mecmuası**, c.7, 2010.

- Tekin, Talat: **XI. Yüzyıl Türk Şiiri**, Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları, 1989.
- Tezcan, Semih, Zülfikar, Hamza: **Nehcü'l-Ferâdîs (Cennetlerin Açık Yolu)**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2014.
- Tokyürek, Hacer: **Eski Türkçede (VIII. YY.-XII. YY.) Yardımcı Fiiller**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2005.
- Tokyürek, Hacer: Eski Türk Yazıtlarında ve Eski Uygur Metinlerinde Kadın Hiyerarşisi. **Belleten**, 61(1), 2013, s.119-129.
- Tulum, Mertol: **Tarihî Metin Çalışmalarında Usul**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2017.
- Turan, Fikret: Geç Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış "Dîvâne Bûrak Kıssası" Metin- Dil ve Üslup İncelemesi, **Türkiyat Mecmuası**, 26(1), 2016, 3311-338.
- Türkmen, Fikret: **Âşık Garip Hikâyesi (İnceleme-Metin)**, Ankara, Akçağ, 2018.
- Uçar, Filiz, Meltem, Uçar, Erdem: “Çağatay Türkçesinde Tasvir Fiilleri”, **Türkbilig**, (32), 2016, 21-56.
- Uludağ, Süleyman: Şürb, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 2010, 269-270.
- Uygun, Aslı: **Karışık Dilli Bir Kur'an Çevirisi Yazmanın 144b-183a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.

- Uygun, Muhsin: **Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Kâbûs-Nâme Tercümesi (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Dizin-Ekler Dizini)**, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı , Konya, 2019.
- Uzun, Mustafa, İsmet: **Aşk. TDV İslam Ansiklopedisi**, 4, 1991, 18-21.
- Ünal, Orçun: **Kodeks Kumanikus 1A-55A (Giriş-Metin-Dizin)**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
- Ünlü, Suat: **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Konya, Eğitim Yayınevi, 2013.
- Üşenmez, Emek: **Karahanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yüksek Lisans, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kütahya, 2006.
- Vardar, Berke: **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2002.
- Toparlı, Recep: **İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtin**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.
- Vural, Hanifi, Karaatlı, Recep, Toparlı, Recep: **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.
- Yazıcı, Tahsin: **Fettâhî, TDV İslam Ansiklopedisi**, 12, 1995, 485-486.
- Yüce, Nuri: **Orta Türkçe'deki +mAt Eki**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.7, S.37, 2007, 183.
- Zengin, Aslı, Erdoğan, Ümran: **Geç Dönem Çağatay Türkçesi İle Yazılmış Perizad-Senuber Hikâyesi**, İstanbul, Gece Akademi, 2019.

TIPKIBASIM

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکایت استقامت کرد عادیل شاد و سب بر پا و شایسته
 عصمت پرده سحره بر قری بار اایردی
 انداغ افتاب طلعت مشتری سعادت بیج
 لار فتل فتل زولغهاره چین چین حلقه
 حلقه اول **ملیک نیک** اطنی ملیک **خونیزدیر**
 ایردیلا رانداغ خوش روی و صاحب جمال
 دوشن طبع عاقل و دنا خوش فهم دهم شاه
 ایردی و هر شهر لارده یی پادشاه زاده لاری
 اول **ملیک** ایباردی لارکم او ترینی هنرکه
 قبول

قبوله تلمیسون دین ایر دیلار **ملک اول**

ایله لار کال نواغ جواب بر دیکم بر کشتیک

الغالب کلمه خیک برله برابر بیت او قوشه

خواه شأ خواه کدالو لمیسون من روز دمنی قبول

قیلورخ **الک برابر بیت** او قوشولم شینی کشتیک

لقق منار غم استور در منخ دین منادی قیلور

دی **القصة** تورت یوز کسین تورت

پادشأ دوه لار کلیپ برابر بیت او قوشا

ملدی **بیت او قوشا لای** پاشینی تنیدین جوا

قلدی بو یوز بارجه عالمکه مشهور بولدی

مولانا شیب **خاقان** جین نیک بر او غلام
 بار ایددی **شیرزاده** بهرام اطلیغ اول شذر
 اتا سیدین رخصت الیب سنجند منزل
 مر ایل لاری طلی قلب **ملیک نیک** اور دسینه
 کالدر اول **ملیک نیک** رسمی قاعده س اول
 ایدیکه شمش تور ت پایه زنده پایه بر لان
 چقاد درغان بر رواق بار ایددی هر گز
بو ملیک بر لان شعرا یتیشغالی کال اول
 نقار لاقا قار ایددی **القسط** شیرزاده بهرام
 منار نیک توفه یی کا چقیب طویل بازه
 انداغ

انداخ قاشتیکم **ملیکه** نیکه اونک قولاقیدین
 کرب جب قولاقیدین بران اوت کینزک
 لار کایتیکه چقیب باقیل قی اجل تیکان
 جان دین تو یغان کش کلپ دیدی
 کنزک لاری چقیب کور دیکه بریکیت
 کلپ طیل بازخ قاقیب تورادورحن
 جال اتی برله کونکه غلبه قلا دور کینزک **لاری**
کرب ملیکه دینم سیونچ الادر مین
 بربریدین الادر اشیب **ملیکه** قشیف

کردی ایدیکم ای **ملیک** بریکیت کلب
 دور اولق کلکان لاریدین حسن جالی
 یوز حصه جایدق باشیغ جیغ دیش توماق کویب
 لته دین اددوگر کویب اوزون قستق ایکن
 لاری کلب دور ویدی **ملیک** ایدیکه ای
 بی ادب کند لار منی مسخره قیلان سین
 اوزون قستق ایکن کیکن اودام سنکا
 خیردار بولغان بولسه انکا انعام حشا
 قلدیک انکلا تخی یاندور رب اند بولانم
 ویدی **کنتیزک** لاری ایدیکه هر قجانی هر قانچ
 سوز

سوزا یتباقا اصله قبول قیلا یدور
 دیدی **ملیک** در غضب بولوب ایکین
 ایاغ لارینی کیب اوقه انک لیک **یوز**
 کوزیکه سوزتوب چکه چکه مدنی قلارن
 سالیب اوزینی **ط** و **س** فرنگه جیلک
 ییپاب کینزک لارینی اوزتقا بلیدر
 ایتاب لورت یوز قزما ارقه سینم
 سالیب باغ جریکه کلیب التون تشنه اوشیکه
 چقیب اورتور دی قز رنگه کایکین لارن
 کیب باغلاردا اچیلغان کلا اوخشه قناینه

اندر صفی قول باغلاشیب تور دی **القعه**

بهرم موی کور و پ منار دین تو شوب
ملیکه نیک آدینه کلب تعظیم با نه و

ملوکانه قلیب کوش کور سیف تو کمنی

قیوب اولتور دی **ملیکه** شهود بهرام منه

بقیب حیران بلوب طوطی دیکه سوز که

کردی ایدیکه ای یکیت قیس باغ نیک

کلاسین وقی باغ نیک وقی جن نیک بلبل

اسین وقی خزینه نیک کور ی اسین بوبر کا

کلیسین نام نصیحتی نکایان قلیق دیب

ایردی بهرام روم نیکو تور که زبانشی پیکان
ایردی تپچین زبانشی روم شهیده گش
پلماش ایردی بهرام او زبانشی **ملیک**
بقیب ایتیکه نیکاتن دالوشانک لیدی
واکین شوخار لیدی بجین لیل دیدی
ملیکه **ایدیکه** بوسوز قاینداغ هوز
دور مونا او قویدور غان گش بار مونا
دیب تور رت طرفکه بقیب او لتوردی
هچ گش او قیما دی بهرام ادر نیدین
قوفوب توروب فوتینی برکا اوروب

ایتیکه ده الوزایچین داملو مونلا
 شاندا نائیزا فرخوجین و دامینکرا بید
 خاقان دیدن المقصه برلا ربربری
 نیک سوزئی اوقویالای تورغانه
 بهرام خلق اراسید التولا خفا بلور
 باشینی دینه موزه پینی الیب ناشلا
 زونکا اولتوروب انداغ میلا دیکم
 اوز زبانه هورلاب مناجات
 قلب ایتیکه ای خدای تون دینه
خدا یلدرن خدا یلدرن خدای
 شونیکو

بشو نیکو ریشور بود و نیک تن خدا و یب
 باشینی یر که قیوب ناله داره لا اقلدی
 روم خلق یکبار رحمت کلب بهرام
 نیک چالیم یغلاب ایردی خدا یتعاله نیک
 رفت دریاس موج اوروب بهرام نیک
 قولاقیم انداخ آواز اشتیلدیکم ای بهرام
 هر نه طلبک بولتیم دیم باشینکی کوتاروب
 یافت دینس آواز کلدی بهرام باشینی
 کوتاریش برله کوکلا ایما سن بلوب برقی
 یاندی اغزی میدینس بر آجینغ تو لوسن

چقیب ایمانم اولادی کونکجا جرات دیک
 هر روشنا لبق فیدا بولدی زبان روم
 تسلیم کویا بولدی خدای تعالی غم شکر شتا
 ایتوب خوشوقت بولوب شه طوطی دیک
 سوز کاکردی ایدیکم ای **ملیکم منی** بسور
 بایک خاقان چین نیکر فلو شاهی نیکر
 ادغی بلور منشی اعظم شهادت بهرام دور سنجیک
 تعریف توصیف کنی انکلاب او زومنی
 رستم دیک جاغلا بلیمنی ایکی یروینجه
 باغلاب اوته فراقیکر یورکیم نه داغلاب
 چین

چین و لاییتی وین کلام ویدی **ملیک**

ایدی انداخ بولن شیک اطم صنم انج

دور صنم اطم نقشوب تورت مصیبت

او قویلنکار رست عاشیق ایگاشینی

من پیرامی میر بر بدم شت تو ختامای بد

بولیت ای صنم لعلک لبیک بسیار میگویند و بگویند

کوزلار نیک فغفور چنانچه پر خند و بکون یا نیک خاتم دور

یا که عکس نیک کشت کویوم نیک جنت کشت افزون بکون

ملکه ای بوزوم کوزک بیک صوموزند و بکون بارجه عالم آتیا

جگر تر قاند و بکون بوزیل کسانتم قیزیل کینرک نیک

جلوه جلوه هر طرف صد جامه کلکوند و بکون مردم ابر غمک

بتنی نمایانند و بکون و حشمتکین و حجت بقدرت
 بکون کوششینی تنهاس خون ناحق و بلاد شک
 بوسنیشک ظلمت کف بورج حار حیراند و بکون ملک
 بویکت نیک هر یکم طرفه ملکوند و بکون باخاری
 بامست ایفونند و بکون با اولوم نیک و صید
 هر سوزن بکما ایتا و ور با مکر دیوانه ماور و کوه
 بکون بهرام و لبریم قدی رشک و سوزند و بکون
 بار رشک لعل نیکو یکه میگویند و بکون ملک و بوز رشک
 اومی نیک و شمشیر کسان کشته ای و کل سواد و لعل و شمشیر
 لار کوند و بکون ملک و نایح ختم و دولت که با به
 و نیز اند و بکون

جیگر اند و در بکون **لک** ز تره لطفه دو لستم که
 لیلیار حیفه اچا اند و در بکون **لک**
لک بو سوز و نکنی تا شلا ایچ قلیا غیر فایده **لک**
 لکبد ز بانلق قلیقا نیک شعلکه نقب اند و در بکون **لک**
 لک ای صم اجغیل یوز نیک ایچیکه جالین لکرای **لک**
 لک غور شید نور و نیک سله قدری نهالینک لکرای **لک**
 لک بد شند حسنه جالینک فیجای دور بکون **لک**
 دیب ایدی **ملیک** ایدیکه بود او غول منی تو خا
 دورغان خیال بار دیب قور قش **ملیک**
 نیک عاده اول ایردیکه هر یکم **بیت** زیاده

زیاده اوقوس یوزیدینه نقابینی کوتا
 رور ایردی بر قاید اغ شاعر کیست لار
ملیک نیک یوزنی کوروب طاقت تو تالان
 عقابجیر که یتیماسن ایردی وصفه نیکیت
 لار بهر شیدینه کتب یقلور ایردی
ملیک یوزیدینه نقابینی الدی بهرام **ملیکه**
 کوروب عقیدین ازیب بهوش بلوب
 یقلدی **ملیکه** جلا دویب قچقروی
 سوال زمان تو قوز جلاو **ملیک** لریب کلدی
 ابدیکم ای **ملیکه** کم نیکه اجل آخیر بلوب دور
 تیغیز تبراز و بانمز لریا بازو میز بر قوت
 قسمنه

قسیر غم امری قیور سین انیک رشته و غریبی
 دنیا وین منقطع قیفا یمنزدیدی **ملیکه** ایدیم
 کم و درنیک پیلان عاشق لقا و عواص
 قیفا نه بودیست الیب چقیب باشی
 کسبیب عاشق لار منار سینه قالا کسبیب
 باشینی دار غم اسنیک لار ویدی جلا و لار
 بهرام نیک قولینی با غلاب الیب یوروی بهرام
 کور ویکم آدم لار نیک قولاق بور نینی کسبیب
 قلب بو نیغه اسنیک تیغ لار یدیشم جگه
 جگه قان تا میب تور او ورتور قوب هر کور
 فیالجه یلوب ار غم سینه بقار ایروی جلا و لار

الدیفه سالیب کیت بار در ایردی
 القمه ملیکه نه استیب با قفا بر اینا که
 اینا بار ایردی بنا که جلا دلا قولیده
 شهزاده بهرام نه کور و یکم بر دیبایت
 نه جلا دلا را و شورگان ایستیک بار اور
 رحمت کلدی ایستیک ای جلا دلا سر
 نوقت ائلار دیب قتر لا رملیکه نه
 قاشیفه کروی لا را یکم ای قتر جلا دلا
 قولیده برکت کور و دم شوز اول بکت
 نکا اوزن کمل نه بر اهل باب و رسول
 بکت نه کنایه نیلایین دیدی ملکه
 ایستیکه

ایستکه ای انایچه ایش برکاست و
 اولوغ بولماس کنایه اوستوم نه
 قلیپ کنایه قلیقل دیدی انایه خوشنوت
 بولوب در حال جقیب جلا دلاز قولدی شرد
 بهرام نه اجراتیب الیب قویوب بر دی ایدی ای
 او غلام اوز یورتونکده یاخیل بو قیریم ارگن ز روک
 جقیب قالدی ایر که نکاید و ردیدی شرد
 بهرام بونظوم بله خوبلا نسیب اولوم دنی قتل
 غایبه خوشنوت بولوب الله تعالی ناسکر
 نسالار ایتیب بولور روان بولوی بی خبر سنی بول

یوروب روم دریا شک بگویند یته
 جود لاله دینو سبب جفا نذر او نوت
 عشق او تر قایت باشند تو تا شتی
 بهرام افندیر دریا فدا شست خطما
 قلب باینجا کجما که قویب یغدا
 مناجات قلب ریدیم ای صبور
 دانند کل حال اجد بر کمال ای قاری
 ای با جارد لارینا جارد کزای ای موفکر
 لارینک شسته بنا هر مندیک غریب
 حاجت نر و اولیک غریب دینک ریب

بیابان چینه افق کون کجی بر لب سیدلاب
 اندر غ سیدلاب طلب قلدیکم خدا انغالی
 شک رحمت دریاس موج ادرب
 و عیش اربابت قیلد رشو لزمان الله
 تعالی دین صفت خضر علیه السلام غه
 اندر غ فرمان بولدیکم ای خضر بندم اول
 ضعیف بندم بر لب دنیا بوزن اسی
 بندم برابر شوره اوقوشطایس سکر بندم

او ز که اول قزیر له بیت او قوشوب خاقان
 چنی ننگ و علی بهرام غالیب برکیل دیب
 فرمان الله بولدی حضرت خضر علیه السلام
 فرمان بر له کفر یوموب آچقونچ مردم شرد
 که ملک بهرام ننگ فاشینه حاضر بولدی
 ای بهرام پاشنک کونترکیل دیب ای دیلار
 باشه نه کونتریب کوردیم براقه حال تورانه
 کئی اولتورادور او زیندی سا جراب
 قنوب

تقویٰ سلام قلدی ایدیکم ای بزرگوار
 حضرتلاری کم بولدیلار کم متیک دیک
 غریب نه یادلاشیب اطم نه توتوب
 نجق دیلار دید حضرت خضر علیه السلام
 ایدیکم ای بهرام منی تونومب انلامدی
 تنوغل خضر پنجه ترونی دید بهرام آه
 تارتیب یغلاب اوزینی خضر علیه السلام
 تنیک اناغلار نونا شلاوی خضر علیه السلام
 بهرام تنیک قولینی توتوب بورکیل

ملكه سنكا اليب برالال كلم ديب
 لوتالاب كنو ريو موب اجقونج باغ چرمك
 اليب كلدي اي بهرام پني او شوبو باغدا
 اله انا انچيريب تور غيل من ملكه في
 بيت او قوشوب سنكا اليب كللاي
 ديب او زلار يكا اسم اعظم اقوب ديب
 قلدي انداغ هر قوقلوقا بست بديت
 بويا بولديكم صفت كه رست ملكه
 بردوك بويا بولوب منار ننگ توفه سينه
 جقيب كوشى جو كه فولىه اليب ^{طبل باز}

انداغ

انداز قاتلیم گویا کوهس اسکندر را و از نزدیک
 ملکه او یقودا ابروی پیدار بولدی عجایب
 نقوب مجتر و یکم ای کل اندام ناشتری حق
 خبر الفضل قیداع اجلی نولغان کلیت اول
 کلکان یکست لار و مباح ننگ اوزاری نه
 جغارا محاسن ایر و بوگون نیمه بولدی عجایب
 اواز بر له جالری طبل بانه بر تیب ایتاود
 ویک کل اندام خوش نولغان بدیب الدراب
 حقوب کور و یکم منار ننگ قه سید ابر و
 بابا تور اودور کل اندام انداز نظر فلکیم بد
 هیبت بد صورت تو خلوقاست ستا

کافور و یک آمارغمان پاشے تاز بلی و وک
 کوز لاری جقان پوزی جغور کوزی جغور اوزی
 اور وق اعنیا لاری قور وق دومہی و وک
 الدینہ موک بابا دور کہ پاشیخ اوکره بولغان
 دستار نیو کجا ب دور بر جول پیاغ جوبان
 کیپ م اوک تر تورنی پلکان بولماید و
 ایاغیخا جکو تره سیدا جور وق کیپ و وک
 لاری سورد رالیپ توراد و بر بلک کوته
 سغمان قفاقا نه اسیب و و قوینو و وک
 تیا قتی تیا نیب دور اکرو چوما قاتیا
 بر له طبل پازنه انداغ اور ویکم کولد و وک
 اوزی

اوازی
 عالم بپر تو تا دور کل اندام موند کور و ب بکوز لا ما که عقل
 از سبب نه عین ملکیم ای با شمتی که سبب
 نه حاجت کز بار اینک من رو اقلای وید
 اییم ای کثیر کز نیک و عجم که جود تو ایما بکون لارده
 آنکه دیک عالم خلق ملک صم اجم نیک عالم شتر
 وانا خوشنوی زیبا لفظ و صاحب لفظه الخطاب
 هر دو داریت لارنگی که شش مزاده لاری
 ملک ملک بر که شعر اینست ملک و عاشق لای تمنا بی
 قلب شایین ای ملک کت و کت و کت و کت و کت
 لای الظیر او جو رو ملک خون نیز تو احوال تمام عالم

انکلا تیب ملیکه که خریدار بولوب الغالی صبح
 که کما بدو میشی دپ انکلا دیم ملیکه نیک
 عمری پهوده اولوب کتکانیک رحم کلیت
 الغالی پیش بکت لار کمری بولوب موخرید
 بولوب باریک کوروب کونکوم که ارزید
 الای بیت او قوشی حسن جالی منکیش
 توروش اولتور و قوشی کونکوم که ارزید
 باقو خلق بولوب تیب کتای دپ کلیم
 ای کینرک انجانک غی استقل او بدان بیت
 کوردوش قلیسون در حال کرمیل دپ
 کل اندام بوسوز لارنه اینشت بیسمات میره
 موندغ

مونداغ مونداغ سوز لوکی لانا خورتی
 بی بابا بولور اولوم نه آرزو قلب تپالی
 یورکدن بی معلوم بولا دور مونگار سوز قلب
 باتای شایده یانیب کتکای دیدی ایدیک
 ای بابا ملکه الامنی و بی مونداغ فاسد خیال
 نلمه هر بارش ملار نه ختنه نوجوان بکت
 لار ملکه برله برابر بیت اوقوشلای باشنی
 بردی سنی غواصله برابر کلاهای سنی دیدی
 حضرت خضر علیه السلام ایدیکه ای کتیزک ملکه
 در افتاد بولغاقد ایستمد ابرله تور غیل برابر

کلار منمو یا یو قومو دیدیلار کل اندام اتیکه
 ای بابا ایشی نیک اسانراقی اولکم شوق
 لوق لاقنی ممشلاب اولکانه کتله لارینکته توبه
 قلیب کوشه نیکریم بابانیک بویامدور
 بیایینک سوزی جوونک بولور ایکنه ای
 بابا هر سو قلده دیدی خضر علیه السلام اتیکه
 ملیکده امانه و کیم کیمایی یلدرام بول ملیکده
 اییب حقو دیدی کل اندام چاره تباکای ملیکده
 تاسه نیکرده ملیکده کل اندام نیکه ای کییو
 نیمه خیال بولدونک نواره نه جالغان یکت یوب
 ابدی

ابد کمال اندام آیت که ای خیمه بوارش و دین ضریح
 یوقا تنی سکا اچندلر بر روضه فرات و دلم نوت
 ریزد الله با شقه کمران بر حفاق و دکن بوبا
 کلید بر اندرغ شور و غاق بد مو جاز قورق
 لوز بوبان غم و دلم اچیه کور کانی یوق کوز
 لاری جوق و یوری جوق و نشانه سبری
 اغری بوریندین غمیل نری ایا غیه اچوق
 کوز لاری قوروق قول لاری یوروق اوزی
 نهایت اوزوق بد هیبت قوروق لوق تاز

تازیان این به ملائت یک کشتی لایق
 ملک بی باور بولالی و در مملکت نازیک
 قایق نمونه فانت الیب جمل بر سر در
 او لور و ب بیت او خوش بختان
 نگار ای پیر ایش به کتمان و نیک
 تو را دور وید مملکت کل از نواح دین
 بویوز و زار و شرب بویوزی کل کسین
 ستمه هست ایدی خوشیار بولور او بولور
 رسیدی به دار بولور یکدیگر او نفع و برین
 غنیمت

چو در بند او بودی اوج ملک به یکم ای کل
 اندام نیت علمش بر تو تمام مالک و ملک به یکم
 بر هر صاحب جمال پاوت بکت در نیت و ب
 کعب انما انکس بدین بحیب منیب غایبانه
 لکن کما محبتی نه انکلاب عشق مجتهد
 مشک بر لب بیت ادق و شوب از ان و ب
 کعب بر لب بیت ادق و شوب امای شوب
 اول و دوم که در هیچ شاست سکای دم چالا
 نه بود و در که قری بود با غنای و بیدار
 کل اندام ای یکم ای غنم اول بود با غنم و بیدار

موند او تودوب بوسوز لار خا تيا سين
 موند آه حساب اندار است كجلا دور
 كمان قيدا سكر او بكان كيت لارنگا
 اتا اناس نك قارغا ش برله اروا
 لار جمع بولوب بوبا صورت دالولوب
 حكيمك ويكوم كلا دو ويدر ملكه بيمه
 انداغ ويجه ادم قهرست و دنيانم اهران
 بولاد و بر خوند استون كوش لعله
 جوار هرات لار خا ايب بيق بركيل
 ملكم جقار دى ديب الديد اقبو شيرين
 سوز لار خا

ایتب یا نه غیل ایتقال کت که عزت فوق
 سرت دودیز کزیر یکا سوز قیلا غیل
 بکنا نایون ایما جو قری ادم برله سوز کمال
 و یب ایدی کل انده ام خوشا بولغا یوب
 بر خونه التون کوشا سوله جوار است
 لارغا کو تریب ایب بقیب ایدکم ای بوبا
 بری توش سون لا رملکم اوز لا رملکم تولا
 انعام ایت اقلدی بولا سون کوشا
 نه السون لا رملکم رملکم رملکم لا

هم بود و نیا بدلا از بدین بدلا از بدین مالور
 ملکیم اشیاد و کیم بوترشی الیه اقبیل
 و عاتیلستون از ان دیب بوند اغ

یهمودن سوز لاری خاقیلستون من هر
 پادشاه داده لاریه تکادیم ایدی قری
 شت لاریه تکادیم دید و دیدی هفت
 خضر علیه السلام انکالتون کوش لاری
 ایما ملکیم خالام التون کوش
 لاری قیاباراد و ستریل ملکیم خالام
 ایب بقبیلستون توله هیال قیاباراد
 ملکیم

نموده است بر سر کوری بر سر الوسمه نیز ایام
 کلمات بول از دم نه یانیت است از زب
 اند و کلام اندام نه اعفالا روفه لرزه
 نوشت کلام اندام نه کلام بوفان شد و یک
 شراب ملیکه قشقه کردی ملیکه کور و یک
 کلام اندام نه جرای سیرینه شراب خونده
 جوهر است لاری بول غم تو کوب کلام دور
 ملیکه خفا بولوب سور و یک بونر لاری
 نه که رما و یکا ویدی کلام اندام اندیک اعفان
 شاکه زور لای بر امنه ملیکه اندیکه نه که
 (الطایفه)

المایه و کل اندام ای که من تر انعامی میماید
 ملک انعام کلید دید و ملک اول بود باغه
 تحت سوزگار قلماید و اولاری حقیق
 بود باینه اغریخ آجور با باینه است
 یقینجه و بالی بود شکا بولسون ویدی
 ملک ای که بر کنه خا بویغه قویهای بنجرک
 اولتور و سزیه بر رتبه حقیق اتفیل
 ملک کوزی او یقونه باریب و دوشنکله
 کلینکادوب یاندو عیل ویدی نه ابریم
 حیل

حله یا تب کتب نشاید که کلمه ای دیدی مگر
 اندام به علاج بود لبینه جفتی ایدیم
 ای صاحب کلام **ملیک** نیک کوزی او یقوغم باریک
 او یغنا تا محمدیم چایا نیب کتسونلا رایرتی خج
 کلمه لا دیدی حضرت حضرت علیه السلام ایدیم نکر
 مکانم نهانه قلاسی **ملیک** کا ایتغیل سیزنه انال
 غریدار کلاسیک ویب او یغنا تغیل تنکلا کلینک ایرت
 کلینک دیکانک مقول بولما ید وریب ایتیک **ملیک**
 ایدی المای هرگز کتی سمن اولده قوشینی قسب
 تنجی بود بره بر ایرکاتیک طیارتیکه سور بر
 بولما سمر او زنی و عوده قلب ایدی و عوده

نهم ایشتم تور بایدور تور یوز قرق تور فاو شادانه
 نهم ایشتم اولو تور دی **ملیک** نینک نظام لیتی قهای عالم که
 انکلا ندی **ملیک** نینک اولامیز دیدورغان بیکیت لاری
 یول باغلا ندی قری هم بوبام برایش قلیبتای
 دیب خردار بولوب کلیم عمر و یوزالکالته
 یانیشتم ییتوب رشتی اویلا کانه یوق ایجا جید
ملیک کا خردار بولوب تور دوم بری اولک دنیا ده
 هیچ کنه نیک قریلا ایر زندی **ملیک** شاعر قایل
 دیب انکلا دیم اوزی تو خلو قهم بول کینه یوز
 اولکوخ بوبام السیام اولایمکی بر فرزند
 تافسیام مندرین کین قالیب نکا بر جراح بولور
 جراحمنی یاندوروب رچومنه دعا قیلرملی

ديب شيدا ميد برله كلديم ينه بري اولكه ۱۲
 انكلا سام **مليك** كاسچ كچه خريدار بولوب كلاس
 ايش ديب انكلا ديم اچم اغير ب كلديم **مليك** كچه كلاس
 اويدنه يا فوز يا تيب كو نكل خفا بولوب قالغاندور
 بولسام **مليك** كاسچ ابر اولاي **مليك** كاسچ بولوب دور
 ديب كلديم ديب اورانلار ديم سا جراب قونوب
 كوش جوكسي جوروب تاشلادي جوروب تاشلاد
 ايتب قوللار ديدانه اكر وچا برله انداخ طبل
 بارنه قاتيك يته قات بر تبرادي كنه تاملار قيل
 غالي توردي كل انداخ هم ايديكه ماي بولوب طبل
 بارنه بهتر تيب اتار سيز بو شراق اورونلار
 خضرى عليه السلام ايديلم اي لندي من بود و مياق

یارب الفی کلکان کنش لکیر ایب ۲
 جتینل منی خیال قلمه دب ایدیلار کل اندام نابا
 قشینه کردی ایدی بکیت لارنیکه خون
 تو تو بدور مشو نداغ جرایلیغ بکیت لارنیکه ویشخ
 نوجوان شیزاده لارغی رجم قیلاں بشتنی کستورده
 عاشق لقی منارغم استور و نیکز مشو بکیت لارنیکه
 اراسیدین جای لیغ خرم تیلر که او بدان یرایدورغان
 هر بکیت کاتکما دیکز یزدوز دیکز دغناش عرجا غلا
 هیچ کنه آدم ادرینده کرماد نیکز تکبیر لیغ قلب
 خون ناهجی قلیقا نیکز درکای حقیقه ناهجسندی
 کلید در اینک شونداغ قری دوکر بوبان الله
 تقیاییز که ایبارکان که او غنا بدور ویدی
 یوسوز لارنیکه شیب باش ایلا نیب بر حقیقه

کین با دینی کوتا ریب ایدیم سینک دیکان لارینک ۲
 اورنار لیکس منک و عدم اول ایردیله برلش منک سله ۲
 برابر کلر شونداغ لنگ کا اوزوم ز قبول قلیبام دیب ۲
 ایدیم سج قیس بر ابر لیک قلا لمدی خدای نکر ارا دی ۲
 قایدراغ بولسه ان تارما سلیق غم جارم یوق دیب ۲
 بو بیت ز اد قودی **لک** منیمو از دیکان اوز صحتیکه
 رجم انتماس **لک** منی از دیر لنگ لارین منک کو نکلتم **لک**
 دیب **لک** اورنیدین قوفوق ایلا جی نکل یوق قیدی
 اوزیکه زییه زینت لادیریب اوفه مدستان اوسه
 انکلیل لارین زییه پور توب چیکه موخاق لارینی قولا
 غیفه بالیب زییا نفیس متاعلاردین اکیس کلب ۲
 باشنده تاج قیوب شمشاق دیر دیب نوب تابورس

مسعود کی پناہ تپتا و سپن مستدل
 رفتا رقیب و لیکر دکن جلو قلب اوزی
 قنار تپ یوز میشکنازه کمر شمشیر له ایلی
 یا بنیغه ایر غناب و هر غناب کوی قافی
 پری لاری الباستی جن دکن بولوب کینر
 لاریکه قزیل ویشیل ایلیں لاریکیه وروب
 ارقسیغه پالیب یوز لاریکیه قافا تار تپ
 تا شقار میدان نیک او تر سپیده
 هر آلتون کور سه بر کوشن کور قویوب
 ایر دکن **ملیکه** آلتون کور سه قویوب
 قفا قنی سوزوب مای در خشان دکن
 بولوب اولتوردی اندینه القصه

ادم القصه سوز اشتهای کمر آدم پادشاهی
 دین ابدیکم ای ارکانه دوست بود قتیغ کالکان
 یکیت لار جلیل بازن کر اویت بر قالی کس اردی بو
 بو کون نم بولدریکه عجب اواز نملادور یوروشکلا رجب قیب
 بنیزیم شمشاد کورال دیب اطلالیه جفتیب
 کلدی باغ ارامکامیب توشتی کوزیکه
 یوروق جهان قرانکسولوق لای غضبیدین
 قان یوتوب امر قلدیکم قحچر کلار اولومنی ارضو
 قلب تغافلغان اولوم ارلوقی بو بانی دیب
 ایدی کینزک لار در حال منازیکه توئی کالیب
 ایدی ای بو باملیکم جملایور ویدی خفری
 علیه سلام عصا لارینی تیانیب بر کرب

ایکی سکریب منار دین تو شوب میدا نشه کلری
 اون تور تیشار یکیت دیکر چقا نیلق برله
 آدرینه کلب بو بیت نه او تودی **لار**
 آئی نکایم شهر واریم کل میله انخ ساریدین **ه**
 کمر فک پله سفورام کمر دینی رنجبار یی **ه**
 دیب تعظیم قلیق تور در **ملیک** نیک جفی کلخض
 پله قراوی کور دیکیم بر فو قلوک برست بو باکوز
 لارینی جکیت بل لارینی نوکجا بیت ایشیکه راق
 شمال چقب یقیلغوه یکه بلوب ستراب تور
 دور فو تیغ بر ا جکوتره سه ده چوروق
 کسب قایمق پایشما سه بر غولاج یرده
 سود رلیب کللا دور **ملیک** مونه کوروب

کو روپ ناموس قلیب یان بلیک
 باقی تجار غم بر تافمالی یقفا نیغہ منک
 فشیعان قیلر فایده بر مدی غضب شایف
 اورا دی عقل ذایل بولوب ابدیم اسی بول
 سین قیسیله دین بلور سن نیمه شیفه لک
 تنک لیکتا رتیب کو نو شک نیک قاتیف لقیدین
 کلکان بولسا نکلولا انعام قیلار بوغونیک
 دین یا نفیل بر جا جینک بولایتفیل رواقلا
 دیدی حضرت خضر علیہ السلام
 ایدیلاریم اسی ملیک من عرب قبیلہ سیدین
 بلورن یوز الیکر الہ یا شیفہ کریم هنوز

اولانکایم یوق سینگ تفریگنی انکلاب اوزمنی
 یکم یکم جاغلاب بلیم نه شویندا باغلاب سینگ اوتو
 نکدایو راکم نه و غلاب سنی الامن ویب
 کالیم دیدی **ملیکم** ایدی وای تو به موندغ مو
 شورامیز سو غاق با بلور ویب غضب برله
 اولتور غلام ویب ایدر حضرت خضری علیه السلام
 هر یکرب کوشش کر سینه چقیب
 اولتور در طبل با زنگ اوازی اون بشی
 ساش بر که کتیب ایدر کنت کنت صحرالار دین
 تفرج کورامیز ویب **ملیکم** کاخیدار بولغان
 یلیت لار برله بیت او قوشقانی ایشتار
 ویب

ديب هر طرفين نيك چهار باغ غيظه خلايق
 لار کلبه شلادش کدکدوين اعلم مفتي قاضی قضا
 آق هر يدين منجه برله نقیب و در يدين مستهيب
 پيله متوالی آلا قومدين قوشش پکی اورونیک خنیه
 اوسته لاروين تنک جي پیل صیفونیک جواز جي پیل
 مجانی زر کسر پیل اولونجي اوزومجي پیل قوشونجي
 جواز جي پیل هو جدارت ایلیمه وز پیل موزدوز ۲
 نان بای پیل آتش فرضی قصاب پیل عطار
 توز جي برله یوز جي قزاجی برله تمور جي ۲
 ار جلاب برله کوه جلاب قویسج برله قتا جي
 اوشته کر برله چیل کر کلا فنی برله پام صوفی

بای لار دین **آش** بای **پله** تاش بای
 قوزی **پله** ماش بای **له** تاتلیغ بای **پله** جی
 منصور بای **پله** تکور بای **خ** عظیم بای **پله** چیز
 توختامت **پله** یولداشت سلطانمت **پله** قوداشت
 روزی مت **پله** قوزی مت عشوراز **پله** صوغتاز
 ملاجروق **پله** عظیم قوروق روزی قوخاباقوزی
 جوناق اجمت کور **پله** مت تکور نیاز **پله** توخته
 دیک توخته صوغتایناق ملاحوغتایناق شاینا
پله شاینا خلاص سودوک **پله** توردوک مت یار
 جوله **پله** مت شایناک باش ایلیاس
 قوداق **پله** غیاث چولاق ایلاخو **پله** مخور **پله** ناخو
 تکور لار کله

تنگور لار کله بشلادی **جوان جورکان لار**
دین بشلاب آخه ایلا پله یخاج ایلا راوکی
 پله سفینک ایسک پله مایسک زبیدیک پله
 زغیدیک صوفیک پله صوتا یک جلمیک پله جمیک
 ایلا کر پله لیک رضیک پله ماضیک خلیجک پله
 ملیجک سلیمک پله حنیفک لطیفک پله حقیریک
 آملرک پله سفیریک انش پله مناش آیماق
 ایلمحاق لاری پله کلا بشلادی کوردیکم
 باغ ارامنه اولوغ او شقا ایدرم مظلوم لار
 شکدا پرلوب و رتام و دخی لار ادام لازیک
 لولایق خدایین اوزکه یلایدور **ملیک**

نامو سلو قدین نج قسم فکر خیال لار نه قلیب
بو با بدین برنم قلیب قتلور نیک علاچی مایلا
عرب خلق هندوستان زبانیسم عاقر کلور
اول مونیک وینج حضرت سلطان شیخ شمس
یزنی نیک بیت لاریدینم بیت او توب
یتقای دیب **ملیکه** بو بیت لار او تودی بیت
حضرت علی اسلام بو بیت لار او تودی
ای توشه غایغ غایغ یافت تو کل کل
کورو تو تنزل زل ویت سحر قسم قسم قسم
شکر ریز منم معجز تبریز منم
ملیکه بو بیت لار او تودی
من نه من نه من منم عاشق خونریز وقت بحر منم
کفکی

بیتستان میرود و دیو دیو بان زرقه
حرامان در کون کون در در غم غم غم غم
قدش قهر خشن هم بکش جان و کل کل کل
کون در در غم غم غم غم غم غم غم غم
ملیکه بو بیت لار او تودی

گفتی تم تم تم تم تم وقت رجز قسم قسم قسم

فارغ از غم غم غم وقت رجز قسم قسم قسم

دوس زوم دم دم عشق زوم زوم زوم زوم

خواهم بجز بجز بجز وقت رجز قسم قسم قسم

حضرت علی سلام بوبیت نه او قودی

شورشقق فق فق واکه حق حق حق

قری او فق فق فق وقت رجز قسم قسم قسم

خواهم بجز حق حق عاشقی مطلق لقا لقا

ملیکه بوبیت نه او قودی

آدیتو چون رقا رقا رقا خویتو چون رقا رقا

یگفت مرا حق حق حق وقت رجز قسم قسم قسم

منکه عطا طاداد عطا طاداد
 ذولق و و قاتا طاداد وقت بکرم تم تم

حضر علیه السلام بوبیت لای قودی

خام کمران جو جو بوقت ترو ترو ترو
 امد از نو نو لوقت ترو ترو ترو
 بقو بقو زخم بقو اوقت تقو تقو تقو
 که که که رسید مرا اوقت ترو ترو ترو

ملیکه بوبیت لای قودی

جم جم جم جلا جلا تم تم تم تلا تلا
 یم یم یم یلا یلا اوقت ترو ترو ترو
 زم زم زم زلا زلا دم دم دم یلا یلا

خف

خضر علیہ السلام بوبیت او قودی

ظاہر چي باطن چي اول چي آخر چي
 لیل تو چي میل تو چي اکت ترو ترو ترو
 اول ہو آخر ہو ظاہر ہو باطن ہو
 ہی ہی ہی ہی یکو یکو اکت ترو ترو ترو

ملیکہ بوبیت او قودی

دم دم دم دم دم فدا ام ام ام کتم فدا
 دلہ ملہ عشق تو من فدا اکت ترو ترو ترو

شتر شتر شتر بقو بقو بقو
 قم قم قم بانکہ بقو بقو اکت ترو ترو ترو

خضر علیہ السلام بوبیت او قودی

در زلفی حسن بختی مستحق ۵ ۵ ۵

دیب اید یا ارمیکه سپیدیم تو بخاید و رو نکند
 کجور و یکم من بو بوبان از غور الماحد و رسته از غور
 رالماید و رغان جافم با عرب لغظ بر لبیت او تو
 یقادیب بو بیت ز او تو دی ۵ آهول العشق و لاله
 احر و قلبی بحر اراته ۵ ما نظر عینی الی غیره
 بالله اقسما و ابایاته ۵ ای بو با ترک قاقیه

ایستیل و دیب ایدی منیک اتم ابول هر نه و دیب
 قبول دیب کوشش کرسه دین لیکه تو شوب تعظم
 قلب بو بیت ز او تو دی ۵ آه نشا عشق نیکه جالان
 گویدی یورایم عشق نیکه حرام ایتدین ۵
 باقسه کوزوم سندن بدله او لیکه ۵ ۵

آن ایما بر تنگری نیک آبا تیدین **ملیک**

ملیک زوق قیلدن کونکلیده دیدیکم اتا بو بیا قریب
ایکان فهم فراستنج بقطر ایکان ابدی قاید
قتولورن ترکی بیت او قوی دیب بو بیت
او قودی دمرار نیکس لاغ لاغ یغیلک جان بوغ بوغ
ننزه او تنگز جوغ جوغ آق سقایم توغ توغ ۵۵۵

نضر علیہ السلام بو بیت نه او قودی

کودین تنم لوله **ملیک** ضم خان جو جو
تک شک باغ باغ بولس کونکلتاغ تاغ
دیب ایدیلار روم خلقه ایران قالدی **ملیک** بوچشت کا
توشتی ای بو باعجب لوله سخن دراز ایکان

ایمده

او قوی
ایمده فارس بیت او قوی ویب بو بیت
ای فریب تو از کجا آمده پیرانه بعد نشسته شما آمده
نیز خرنک در خاطری ما گفت مراد معلوم شود من چرا آمده
خضر علیه سلام بو بیت او قوی

من پر کلام دردی شما آمده ام
اندر طلیم روی شما آمده ام
او صاف چید شما را شنیدم
از بهدی بد بعم رو بر و آمده ام
دیب اید یلا رملیکه نیکو شما
تتمور لاری تار تغال تو دی کو تکلیف
دیدیم بو قری بو باغتم تو لولسم فکر اتا بو بام نیک
روحی منی او را بیدی ترک لفظ بزله تو رای شی

بریده عاچر قیلور منم تو خسته غان یردا
 امان برمال باشنی کسی بام قتلورونیک
 علاجی هیوق دیب اوزیکه اوزی بهت
 بریب بو بیت نه اوقود
 ای بو بامیکه پلان ایلامکیل عیش طلب
 بو کوشه دایا تغیل ایلامکیل حق طلب

فارسی ازیب ایچیب سن ای بو با
 تلک تو لوله ترکیکه ای بر عرب

خضر علیه السلام بو بیت نه اوقودی

هج تلک نه منم تلم تو لوله اس هر کیز
 هر کم شکادو جار بولب قو لوله اس هر کیز
 بر بولب

هر روز که بگویم بگو وین تا رسام
 تا دوری قیامت بخ اولو تو طایس هرگز
 ویب ایدیلار ملیکه در غضب بود ب خضر علیه السلام
 بودیت ۱۰ او قودی کاتکیل بود با قشیم وین الارسن ایدی
 او تورمک او چون ایتیک ۱۰ تو تار من ایدی
 سن منکا همیشه بزله قلب کوزلار سن
 ای قری مشین اولور و من سن ایدی ۱۰
 حضرت خضر علیه السلام ملیکه که بودیت ۱۰ او قودی
 ای قری منکا بزله قلماق لازم
 جفت المالار ننگه قول او زاتماق لازم
 لبیم ۱۰ لبیم که قیوب بریده سینم سینم که قیوب یا عیاق لازم

بریرده قوجا غلاب یا تمام لازم **ملیکم بوسوز** **نشتیب**
 ناموس قیقا ندینیه و دنیا کو اریکا قرائنغور یوق بولدی اول
 نذر غلابی یوق اولکال بولماق **عادیل شادی**
 نجات بولوب بولور اریکال **ایکین دیب قغوب**
 شکرک یا ندی **ملیکه ترکیب حضرت خضر علیه السلام غم**
 بوبیت **او قودی** • کوکب و نکالنه قیوب اوق **تمام لازم**
 • قولونکی تاشن استیذ قیوب اوق **تمام لازم** •
 • سین کم منیک پله قوجا قلا شیب **یا تمام لازم** •
 • بورونکنی شیب قزاق **تمام لازم** •
ملیکه بوبیت او قودی
یوق تور بوجهان دامن کبی لاله عذار
اسانلق بوله

ابن خلق برادر من است که میسر به ما رسید
 کوکب مدائن بود اقلیم بهار قشیش انار

حضرت خضر علیه السلام ملکه کا بودیت ما

کوکنند که قوش انار بیکدین انج خوب
 زلفونندین ایاغ باغلاغان زنجیر خوب
 اد جانی قاشلاب اوز و مکه قایماق لازیم برادر

سندین ان قیز یوزیشاغان مظلوم خوب

ملیکه حضرت خضر علیه السلام غم بودیت ما و تو

حسوب لار عرب که نکل پر غم دور
 عالم نظریه کا خانه ما تم دور

از یک سال بود یکپوز و کنی بوکا ایتور اسین
 باشکنی کیمیت نکی سویبم کم دور

حضرت خضر علیه السلام بویست او قودی

بر جان دین کیمیک زکامیک جانیم یوق ۲۲

یر چمد س زند الفودیک قانیم یوق ۲۲۲

بوینونکنم تو لومنی بابا یقربان جانم

۲ بر بولر لعل لیسندین سولوب اولیم ارقانیم

ملیک نیک تنیم آچنی کاندین خضر علیهم السلام بویست

او قودی ای قری کدای تا کلاکب نان تیراکیل ۲۲

انجام سحر طبع فریشتاش تیراکیل

کدر اغز سیف قتیب ایاغیک قری حال ۲۲۲

قیرالوبه یقاندلوت اللدین ایمان تیراکیل

دین حضرت علیہ السلام ملکہ کا بوبیت ز او قودی ۲
 ای آتی قلمنی بکون نامجرأ غ تغنی پلان لولہ لغو بکون
 سقلا اماریب اوزوم قری ہم بولسام
 کلکیر کہ تخی اون توریت ریکت و در کونکلام

ملکہ حضرت خضر علیہ السلام بوبیت ز او قودی

در وازہ مرگہ شیکباری اجلا دور
 موندن شیکباری اجلا دور
 موندن شیکباری کت زینکنی کم بیلا دور
 کلکیر کہ من یکن یکیت درس مد شیک آغلق

حضرت خضر علیہ السلام ملکہ کا بوبیت ز او قودی

غم تیغی پیرا و منی او زوم تیراں
 یولانکدا اولار منی ای قز خوب پیراں
 سن لعل لبتیکه کام هر سویر و راتیکه
 با الله جان منی سنکا نصوة قیلان
 دیدی ملیکه حضرت خضر علیه السلام غم بوبیت او قود
 ای پیری کورایغلا یاشینک کول بولون
 دعای محبت بو کون بول بولسون
 نه بخت غم یکت لار منی کوراکا اولک
 سیکدی قری بو باغم کونکال بول بولسون
 دیدی حضرت خضر علیه السلام ملیکه بوبیت او قودس
 ای فز فنه

ای قرغه غم پیل منی لولدورونک کالدیکه ایلیم مکروردورونک
باشم نه کسمه کس ایدنک ای غنا تنفیکدنک ای پیل منی اوردوب اوکورد

دیدن ملیکه حضرت خضر علیه السلام بوبیت نه او تو دی

غم تنغی ایلنک کالتوتبیم بولمایدور
ای پرغریب سنا قرالاب بولمایدور

اولوم سینگ ترفنگ کاتراب لورا دور
هر کیمز موسینگ دیک بیان بولما اولمایدور

دیدن حضرت خضر علیه السلام ملیکه کابوبیت نه او تو دی

هر چکنشیکو صلیکده من یتیم دیم
بوتیل اغا نیکه نه برززه عارالما دیم

آج فلا ای پرغریب کتکیل دیم
تامغ سنی المغونجه کتکار دیم

دیدن ملکه آج فلاس بوبیت فی او قودی

ترکی سن بدیع پیلای حسن

جولارده یوروب قاعوه پیلای حسن

مکتب یونانی کورکان اول پر حسن

او قوما حسن بیچ ننه پیلای حسن

خضر علیه سلام بوبیت فی او قودی

ملاسن کلام ربان پیلای حسن شرح ملا معنی قرآن پیلای حسن

کونکده کوجورم یورپ عیسی بوبیتان شیش معنی پیلای حسن ۲

دیدن قایل ایلی حقیقی رسولکما زنها را شنایلید کون دوستونکده ۳

دروازه چهار غم یعنی اسحاق بنم قرمکی ایوب بهمان تیقارین پو پستونکده

دیدن جفوت خضر علیه سلام بوبیت فی او قودی سده ۴

ای رشک عرب

ای رشک

ملکه بوبیت فی او قودی

ای رشک پری ما وشم ممتازیم
 من غمزد دل لحظه استکیل و زیم
 پلیدی که شکا تمام عالم قل دور
 منید قل را اسید افکا او خسته بر قل و زیم

دیدن ملیکه حضرت خضر علیه السلام بوبیت از او قود
 بریز بوبسوز و منکی قبول استا پس من
 اصل نصیحت ای فرع بیلما پس
 منید شکید اسکا او خسته یوز منید قل با دور
 سنید یک قری قل نه بر پنه هم الما پس

ملیکه حضرت خضر علیه السلام بوبیت از او قود
 ای پر عرب شتر لب لوله در از ۲

۳۳۳ پورانہ کنی شش قویار منخ او ستونکہ جاز ۳۳

۳۳۳ قایدا ایردیم بوبلاغم منخ او جراب منخ ۳۳

۳۳۳ کوزونکہ جو قوریوزونکہ جو فوریشیتاز ۳۳ ویت

حضرت خضر علیہ السلام ملیکہ پوبیت نے او قوی

دی قزغنه کو بسوز لہم حیران بولاسین

شمنہ لکنیکین تولا کیریان بولاسین

من پر عرب کا تولا بہ احب یک قلیہ

بہ آہ اور امنخ او نوزد اکریان بولاسین

ویت ملیکہ حضرت خضر علیہ السلام پوبیت نے او قوی

در کا ہمہ کالہی خلق عالم بچد

در ویش غنہ زاہد تقوای بچد

پوسوز مکہ

بوسوز و مکه تاب اللاماس کتی یاری

سنگ و یک قرن بو باغه اجل یقین دیر سجد

دیدم حضرت خدی علیہ السلام بو بیت نه او قودی

من پر عرب به کس من جازم کنج

بیت که کا بیت قویدوم لوبجو ننگه لوبونج

پزایکالمیز بریرده لوب لوب تورغاندا

آق دور سقا قرابا خلیک خوب لوزمال کونج

دیدم ملکه حضرت خدی علیہ السلام بو بیت نه او قودی

ای پر عرب جودین آشماق خوب ایما سن

زر تخمه کا چقیب کوب سوز لامه خوب ایما سن

ال پر عرب قری کنه یاشن بولماس

تنخ نیکه مو صایوق مانو فلوراشن بولماس

دوسری حضرت علامہ السلام علیہ السلام کہ بوبیت نے او قودی
 ای قرینہ تنہا محتاج ایلا رسن پزلارنے کہ اوزونکے تاج ایلا رس
 حالا کہ منکا ایر کر کہ ایر من کیل آدینکے شور آند پنجر ایلا رس
 ملیک نیک آغنی کل خضر علیہ السلام نے بوبیت نے او قودی
 ایر نک منکا کہ بوقدر رس کند و لیکیر شے بوقدر نیک گویم
 ارسیم دیکار یکیت لازیم امله شے بوبیت اولم اولونچ کینک نکم

حضرت علامہ السلام علیہ السلام کہ بوبیت نے او قودی

ای رشک پری ماوشل ابرو طاق یوزونکے کور کار کادیم جانیم
 ایر اطمین نہ دیب دینکے الماسن حالته لازیم اچنیر بار بوبیت
 دیب ایردی قیز حیران قالدی اینک اچونیکم یا پنچوقدا

برالتون

بهر آتوق قشورس بار ایدرس بس ملکه دیدیکه

ای بر با انداغ بر اسم طیم ملکه خیم آخج دور

اطیم قشوب لورت مهربیت اوقوغیل

دیب ایدری حضرت خضر علیه السلام بر

بو بیت ۱۱ اوقودس چارنگ اولوغ ایستانه ۲

بولدی کونک ایستانه ۱۱ دوسته لوتار بوستانه ۱۱ ۲

ابلا بکی خمر عشق ۱۱ سمجوعا نیر وانه ۱۱ کوزلار جولان ۱۱ ۲

یار ایدری بر کل وده ۱۱ توغای هم بیل وده ۱۱ توشه ۱۱ توشه ۱۱ ۲

کوزلاری جولان ۱۱ ضمیم عشقه اوله قلدی خراب ۲

ایچمیش شراب ۱۱ شراب ۱۱ بیدین چقی ۱۱ ایناری ۱۱ ۲

بقما ۱۱ ۱۱ نخاری ۱۱ کوزلاری جولان ۱۱ ضمیم ۲

برقع اچده اوزونک من بو بادور کوزونک ۲۳
 من پرعب واسوزونک کوزلاری چولغا نک صمیم ۲۴
 دیدی ملیکه باشلیق هم قزلار حیران قالدی ملیکم ایتلیه ۲
 ای بو با عرب لفظ پور موس ویب اروری پلام ۲
 ویب بو بیت ن او قودی مدارشکین لاغ لاغ لاغ یغدی
 جان بوغ بوغ تندا اولونکیز جوغ جوغ آقا تور
 بصقالم بوغ توغ با شدا کوز لولک اوتا غاش پیدی
 کوبدی شیم ده لوله لوله ملیکه صنم خان جوه جوه
 تکملک باغ باغ بولر کونکمال تاغ تاغ وقت
 اکر قمر قمر ویب ایردی هم خلق حیران قالدی
 ملیکه ایدیکه ای پرعب بو یی سخن دراز ایکن د
 سور ویکه ای بو با پنج وقت غماز هست میا هست مر
 ویب اروری هست نهان دیدی ملیکه ایدی که ای
 ای بو با

ای بوبا اون سکرینک عالم نیک کنه که نه یرو و نه دور
 دیدی **حضرت خضر علیه السلام** ایدیکه خانه کعبه
 ترور هر گز توفیق تغنی هیچ طواف قبله کار نشا
 دور اول بند اولی کنه قالماسی لار دیدی
حضرت خضر علیه السلام ایدیکه ای ملک منظر
 کش نیک تمام اغضای عورت بولا دور انکار قراق
 قانع کنه دورا کا یا فحاق فرخا دورا لمر منظر
 کش نیک بولر اکیدین یا بلمیدین باج نیک تورت چه
 دین احم سے اوجوق قابله نماز اوتاب بولاسی
 ویب اردی **ملیکه** ایدسی که ای بوبا بارغان
 جعبیات ویب ایدری **حضرت خضر علیه السلام**
 بو بیت لا او قودی **سین** منی آلدرا قورالما **سین**
 مرغیلا که بویروب اولتورالما **سین**

من اینی المونجه قوماهین خیارین برززه قورماهین
ویب حضرت خضر علیه السلام بوبیت ز او قودی
نخست چیکر خانلاردا شیت ایدور باغلارده
پنر کور الشور جاغلارده من قریبیا وقت لارده
باشدا کوزلوک اوتاغات ایلامیلر کیم جفا
سین کیم صم مکادواه بخت کنگارده رواه
باشدا کوزلوک اوتاغات من بو باغم بر بقانیکز
جفت انار بر بقانیکز فود اچ بر بقانیکز
باشدا کوزلوک اوتاغات مرهم ایت باغیم آقا
جین تو تو بر کید عواق آه صم آه فراق
مونجا التون اغناق ایکی یوزی سوتدین آقا
الدیدین جقتی تو خناق کینیدین جقتی بو خناق
کوزلاری جو لغانک صم یوزی قریل انکیلر دور
پنر کیم عجب

بزرگ عیب است که در این یول یوراش کالیک و در ۲
 کوزلاری جوتقانک هم تمام قرینک توراچیشک پرمقان
 ادروشش یعنی قوموشقه توراچیشک کوزلار
 جوتقانک هم دویب ایردی : باشلیغ هم
 علمای روم خلق بوپور که حیران قالورای
 علمای روم خلق بوپور باغم برن دیبام اودن
 دیدور دویب ایردی ایدی کلام الله دین
 برکوز سوریه رعایز کلج جقپ کنار دویب
 ایدی **ه** ایتیکه کل تنفس ذامقوله املوت

انما متوفون اجموهم لوم القیامة دیب ۲

ایردی **خضر علیه السلام** ایدیکه **اذا جاء ۲**

قضاء رحمن امر الی رب السموات رضاء

ديب ايردي همه خلق چيران قالدي يينه **مليکه** ابديکه
 اي بوبا اليقنيک **ب ننگ** معنی س نم دیدی
حضرت خضی علیہ سلام اتیکه اليقنيک
ب ننگ معنی س خدا پرديگان بولادور
ب ننگ معنی س جسيم حضرت محمد رسول الله صلی
 الله علیه وسلم يگان بولادور اگر مونگا اونا
 مسالک **مليکه** اوشبو بوباغمه برکيل قتول
 غلديگان بولادور دیدی **آجغلاب**
 ديدیکه يوزومنی برکورستان طاقت تو تال
 مسه اوزوبالې کرد يينه ديب يوز ييدین
 نقابنی کوتاردی **حضرت خضی علیہ سلام**
 تيل لارینی چقارب ايردي **مليکه** حضرت خضی
 علیہ سلام نه پيلدی بو خضی بفرایکاشینی
بولوب کوب

بولوب کوب خجالت بولدی هر سوز و یکانی
 تا شلاب له زین تخته دین او قیلدی شواضع
 یغلاب یوز لک اسورت تهنه یایاغینی بوملیکه آه
 تاریب ایدیکه پیغری برحق برکنده مطلق
 منکره پلادیم خطا قلب و درمنش تو بهیچ
 تفرع قلدی لار **هفر خضر علیہ السلام آید**
 لار که بارک الله ای قر خدایتعالی اتا انانکه
 و اوستانکه او زنگنه حجت قلب بو کون میشک
 بطلان برابریت او قشوب اسوزلا شتیک
 مرادینکه یتکان پس دیدی وینه ایتلا که
 ای قر سینی خاقان چین نیک او غا شهداده اوزر

قبول تو قیل و سب غایب بولدی اول مجلدا
 بیایانم بر ساعتی کلامی را ای بهرام
 مراد نیکم یتکای حسن و سب دعا قلب
 در چای نیکم بخش دین ایمان ادب
 ارکانی از بر بر تعلم بر سب مملکت
 اهل قلب التو کجافه که سال درود
 برای کلام لاری بر مجلس اول تو غور و زوب
 خطبه نکاح او تو دیار **حضرت خضر علیهم السلام**
 یکت قول و اش بولدی لاری بر لاری
 مبارک باد لیت قلب غایب بولدی لاری

ايک اوڀران ڪام وٺيل حاصل قليب ۾ تڏياري
 مشڪل مسئلن لار ڪه جواب ۾ ڏيکار
 و الله اعلم بالصواب ڪي ڪتاب
 اهي مسلمان لار ڪه دنيا ۾ اسڪي ٻولي ٻولي
 ڏيکار اصل ۾ خبر نڪر لار لوقا ٻولي زمانه وارا
 خاتون ۾ اذفاق ايلام ڏيکار اوڙوڻ خاتون
 ۾ غم ايلام ڏيکار ڀڄان خاتون ۾ پوڻ ايلام
 خاتون ڏيکار سر ۾ ڪنڊ خاتون ۾ حليم ايلام ڏيکار
 غيبت کوي خاتون ۾ مونڪڊاش آخچ ڏيکار
 اجني ڀڄان خاتون ۾ تاتيلغ خاتون ڏيکار اوڙو
 شقاق خاتون ۾ عل ايلام ڏيکار رجقم جي

خالو ۵۰ نبات ایلام دیدور کالته خالو ۵۰
 یورغ ایلام دیدور جقاق خالون ۵۰ خار ایلام
 دیدور قو قاق خالون ۵۰ رعنا ایلام دیدور
 یوغان خالون ۵۰ جهنه خان دیدور جلافنی مهتر
 خان دیدور توکار اودران خالون ۵۰ نبار خان
 دیدور یلام مانگله ۱۰۰ الاجو ۵۰ دیدور آهسته
 مانگله ۱۰۰ یاغ شقان دیدور تو لاکب قلابه ۲
 کاجو دیدور کب قلابه ۱۰۰ موس زانگه دیدور
 تو لایسه ۱۰۰ ملا دیدور آزیسه ۱۰۰ یاجس دور
 ایش قلابه نیازسن دیدور ایش قلابه ۱۰۰
 دیدور تو لافز خرج لایسه ۱۰۰ غرق دیدور فزخرج
 قلابه ۱۰۰ نخل دیدور و الله اعلم بالصواب

تمام بود

ایلام دیدور
 جقاق خالون
 رعنا ایلام
 یوغان خالون
 جهنه خان
 جلافنی مهتر
 توکار اودران
 نبار خان
 مانگله ۱۰۰
 الاجو ۵۰
 آهسته
 مانگله ۱۰۰
 یاغ شقان
 تو لاکب قلابه
 ۲
 کاجو دیدور
 کب قلابه
 ۱۰۰
 موس زانگه
 دیدور
 تو لایسه
 ۱۰۰
 ملا دیدور
 آزیسه
 ۱۰۰
 یاجس دور
 ایش قلابه
 نیازسن
 دیدور
 ایش قلابه
 ۱۰۰
 دیدور
 تو لافز
 خرج
 لایسه
 ۱۰۰
 غرق
 دیدور
 فزخرج
 قلابه
 ۱۰۰
 نخل
 دیدور
 و الله
 اعلم
 بالصواب